

Sinteze din jurisprudența¹³ Curții Constituționale pe semestrul I/2014

În perioada 1 ianuarie 2014 - 30 iunie 2014, Curtea Constituțională a soluționat un număr de 541 de dosare, pronunțând 388 de decizii.

Momentul efectuării controlului de constituționalitate/Atribuții în exercitarea cărora au fost pronunțate actele arătate

Sub acest aspect se constată următoarele:

– 10 decizii au fost pronunțate pe calea controlului de constituționalitate *a priori*, respectiv în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. a) din Constituție – controlul constituționalității legilor înainte de promulgare;

– 370 de decizii au fost pronunțate pe calea controlului de constituționalitate *a posteriori*, în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. d) din Constituție – soluționarea excepției de neconstituționalitate a legilor și ordonanțelor.

Distinct de atribuțiile privind controlul de constituționalitate al legilor (*a priori* sau *a posteriori*) și al ordonanțelor (*a posteriori*), au mai fost pronunțate:

– 5 decizii în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. e) din Constituție – soluționarea conflictelor juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice;

– 1 decizie în exercitarea atribuției prevăzute de art. 146 lit. k) din Constituție – soluționarea contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic;

– 3 decizii în temeiul art. 146 lit. l) din Constituție și al art. 27–28 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale – controlul constituționalității hotărârilor plenului Camerei Deputaților, a hotărârilor plenului Senatului și a hotărârilor plenului celor două camere reunite ale parlamentului.

Soluții pronunțate:

Prin actele mai sus menționate au fost pronunțate următoarele tipuri de soluții:

– 9 soluții de admitere a obiecției/excepției/sesizării/cererii;

– 273 soluții de respingere ca neîntemeiată a obiecției/excepției/sesizării/cererii;

– 64 soluții de respingere ca inadmisibilă sau devenită inadmisibilă a obiecției/excepției/sesizării;

– 42 soluții mixte – de respingere ca inadmisibilă/devenită inadmisibilă/neîntemeiată/admisă în parte, după caz, a excepției/sesizării de neconstituționalitate.

Autorii sesizărilor

¹³ Rubrică realizată de: Marieta Safta, prim magistrat asistent, Benke Karoly, magistrat asistent șef, Valentina Bărbățeanu, Andreea Costin, Ionița Cochințu, Irian Loredana Gulie, Patricia Ionea, Fabian Niculae, Simina Popescu, Ingrid Tudora, Laura Afrodita Tutunaru, magistrați-asistenți, și Violeta Ștefania Țigănescu, expert.

Autorii obiecțiilor/excepțiilor/sesizărilor soluționate în perioada de referință sunt după cum urmează:

- 3 sesizări formulate de Președintele României;
- 4 sesizări formulate de parlamentari/președinți ai celor două Camere ale Parlamentului;
- 1 cerere formulată de președintele Consiliului Superior al Magistraturii;
- 4 sesizări formulate de Avocatul Poporului;
- 529 sesizări sunt ale instanțelor de judecată/părților în proces.

I. Controlul de constituționalitate al inițiativelor de revizuire a Constituției [art. 146 lit. a) teza a doua din Constituție]

Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014 asupra propunerii legislative privind revizuirea Constituției României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 246 din 7 aprilie 2014

Text integral

1. Pe rol se află examinarea din oficiu a propunerii legislative de revizuire a Constituției României, cauză ce formează obiectul Dosarului nr. 95A/2014 al Curții Constituționale.

2. Propunerea legislativă de revizuire a Constituției, semnată de un număr de 108 senatori și un număr de 236 de deputați, a fost transmisă de președintele Senatului prin Adresa nr. 191 din 7 februarie 2014, înregistrată la Curtea Constituțională cu nr. 520 din 7 februarie 2014.

3. Senatorii semnatori ai propunerii legislative de revizuire a Constituției [....].

4. Deputații semnatori ai propunerii de revizuire [....]

5. Propunerea legislativă de revizuire a Constituției are următoarea redactare:

„**Articol unic.** — Constituția României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 1, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) România recunoaște rolul istoric în constituirea și modernizarea statului român al Bisericii Ortodoxe și al celorlalte culte religioase recunoscute de lege, al Casei Regale și al minorităților naționale.”

2. La articolul 2, după alineatul (2) se introduce un alineat nou, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Demnitatea umană este sursa tuturor drepturilor și libertăților fundamentale și este inviolabilă. Toate formele de autoritate publică trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană.”

3. Alineatul (3) al articolului 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Teritoriul este organizat, sub aspect administrativ, în comune, orașe, județe și regiuni. În condițiile legii, unele orașe sunt declarate municipii.”

4. După alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) Prin lege organică se pot recunoaște zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor.”

5. La articolul 4, alineatul (2) se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) România este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi. Orice discriminare bazată pe sex, culoare, origine etnică sau socială, trăsătură genetică, limbă, credință ori religie, opinii politice sau de altă natură, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere, dizabilități, vârstă sau pe orice altă situație este interzisă.”

6. La articolul 6, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Reprezentanții legali ai minorităților naționale pot înființa, potrivit statutului minorităților naționale adoptat prin lege, organe proprii de decizie și executive, cu competențe privind dreptul la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor.”

7. La articolul 6, după alineatul (2) se introduce un alineat nou, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Deciziile autorităților publice centrale și locale cu privire la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase se iau după consultarea organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale.”

8. Articolul 7 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Statul sprijină întărirea legăturilor cu românii din afara frontierelor țării și acționează pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea liberă a identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase, cu respectarea legislației statului ai cărui cetățeni sunt sau în care aceștia se află, precum și a dreptului internațional.”

9. Articolul 10 se modifică și se completează și va avea următorul cuprins:

„(1) România întreține și dezvoltă relații pașnice cu toate statele și, în acest cadru, relații de bună vecinătate, precum și cu celelalte subiecte de drept internațional și acționează în politica sa externă pentru realizarea interesului național, pe baza respectului reciproc și în conformitate cu principiile, cu tratatele internaționale la care este parte și cu celelalte norme general admise ale dreptului internațional.

(2) România este stat membru al Uniunii Europene.”

10. Alineatul (1) al articolului 12 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Drapelul României este tricolor, având pe fondul galben stema țării; culorile sunt așezate vertical, în ordinea următoare, începând de la lance: albastru, galben, roșu.”

11. La articolul 12, după alineatul (4) se introduce un alineat nou, alineatul (4¹), cu următorul cuprins:

„(4¹) Minoritățile naționale pot folosi în mod liber, în spațiu public și privat, propriile simboluri care reprezintă identitatea lor etnică, culturală, lingvistică și religioasă.”

12. Alineatul (1) al articolului 15 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Cetățenii români se nasc și trăiesc liberi, se bucură de drepturile și libertățile garantate și stabilite prin Constituție și alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.”

13. Alineatul (4) al articolului 16 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Cetățenii Uniunii Europene care îndeplinesc cerințele legii organice au dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile administrației publice locale.”

14. Alineatele (3) și (4) ale articolului 21 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil.

(4) Jurisdicțiile administrative speciale sunt gratuite.”

15. Alineatele (4) și (8) ale articolului 23 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(4) În mod excepțional și motivat, cercetarea și judecarea în procesul penal se fac cu privarea de libertate a persoanei. Arestarea preventivă se dispune de **judecătorul instanței** de judecată competentă **să judece fondul cauzei**, în condițiile legii și numai în cursul procesului penal, după punerea în mișcare a acțiunii penale.

.....
(8) Celui condus administrativ, reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele conducerii administrative, ale reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.”

16. La articolul 23, după alineatul (13) se introduce un alineat nou, alineatul (13¹), cu următorul cuprins:

„(13¹) Este interzisă folosirea **unor probe obținute în mod ilegal, cu excepția cazului când acestea sunt în favoarea celui acuzat.**”

17. Alineatul (2) al articolului 24 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu, și **să dispună** de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea apărării.”

18. La articolul 24, după alineatul (2) se introduce un alineat nou, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) În **tot cursul** procesului penal este garantat principiul egalității de arme între acuzare și apărare.”

19. Articolul 26 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Viața intimă, familială, privată și datele cu caracter personal

(1) Autoritățile publice garantează dreptul la viața intimă, familială și privată.

(2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora sau ordinea publică.

(3) Autoritățile publice garantează dreptul la protecția datelor cu caracter personal și au obligația de a lua măsurile de protejare a acestor date.

(4) Respectarea prevederilor alin. (3) se supune controlului unei autorități autonome.”

20. Alineatul (3) al articolului 27 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Percheziția se dispune **de către judecătorul instanței de judecată competente să judece fondul cauzei** și se efectuează în condițiile și în formele prevăzute de lege.”

21. Articolul 28 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice, al altor comunicări efectuate prin mijloace electronice, al datelor de trafic, **al datelor de localizare** și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil **și garantat.**

(2) Reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale, interceptarea convorbirilor și a comunicărilor, interceptarea în mediul ambiental, percheziția informatică și accesul la un sistem informatic și la un suport de stocare a datelor informatice, obținerea datelor informatice, inclusiv a datelor de trafic și a datelor de localizare, identificarea abonatului, a proprietarului, a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice sau a unui punct de acces la un sistem informatic ori alte asemenea tehnici se dispun de **judecătorul instanței competente să judece fondul cauzei și numai în cursul procesului penal.**”

22. Alineatul (4) al articolului 29 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.”

23. **Alineatele (3), (5), (7) și (8) ale articolului 30 se modifică și vor avea următorul cuprins:**

„(3) Libertatea de exprimare implică și libertatea de a înființa mijloace de comunicare în masă.

.....
(5) Mijloacele de comunicare în masă au obligația de a declara public sursele finanțării și structura acționariatului. Procedura declarării se stabilește prin lege.

.....
(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, profanarea drapelului național, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine, **după caz, autorului, celui care exercită răspunderea editorială sau mijlocului de comunicare în masă, în condițiile legii.** Delictele de presă se stabilesc prin lege.”

24. **La articolul 31, după alineatul (2) se introduce un alineat nou, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:**

„(2¹) Proiectele de acte normative ce urmează să fie adoptate de autoritățile și instituțiile publice, cu excepția celor care au caracter de urgență potrivit legii, sunt supuse, cu cel puțin 30 de zile înainte de adoptare, dezbaterii publice.”

25. Alineatul (5) al articolului 31 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(5) Serviciile publice de radio, de televiziune și agențiile publice de presă sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și agenții de presă, precum și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.”

26. Articolul 32 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Dreptul la educație

(1) Accesul la educație este garantat, în condițiile legii.

(2) **Dreptul la educație** este garantat, în condițiile legii, și se asigură prin **învățământul preșcolar**, prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul superior, **precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare prevăzute de lege.**

(3) Educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile și libertățile fundamentale.

(4) Învățământul general se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

(5) Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(6) Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, **precum și burse de merit**, în condițiile legii.

(7) Învățământul **de toate gradele** se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii **cu respectarea standardelor** de calitate în educație pentru fiecare nivel și formă de învățământ.

(8) Autonomia universitară este garantată. Autonomia universitară implică capacitatea instituțiilor de învățământ superior de a-și gestiona direct și nemijlocit patrimoniul, de a-și alege ori, după caz, desemna, în mod independent, structurile și funcțiile de conducere **și de a stabili, potrivit prevederilor legale și standardelor de calitate, misiunea educațională și de cercetare.**

(9) Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.”

27. La articolul 33, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Patrimoniul cultural **național** constituit din patrimoniul **cultural** imobil, patrimoniul **cultural** mobil și patrimoniul **cultural** imaterial formează elementul de perenitate al moștenirii culturale și al identității naționale și sunt ocrotite de lege.”

28. Alineatul (3) al articolului 33 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea patrimoniului cultural, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.”

29. La articolul 33, după alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) Statul promovează diversitatea expresiilor culturale la nivel național și încurajează dialogul intercultural.”

30. La articolul 35, după alineatul (2) se introduc două alineate noi, alineatele (2¹) și (3¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Statul asigură protecția, utilizarea durabilă și refacerea patrimoniului natural.

(3¹) Sunt interzise retele tratamente aplicate animalelor, definite potrivit legii.”

31. La articolul 37, după alineatul (2) se introduce un nou alineat, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Pot participa la alegerile pentru **Senat**, pentru **Camera Deputaților** și pentru funcția de Președinte al României numai candidații care au avut domiciliul în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor.”

32. Articolul 38 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European, în condițiile legii și cu respectarea dispozițiilor Tratatelor Uniunii Europene.”

33. Alineatul (2) al articolului 40 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale.”

34. Alineatele (2) și (4) ale articolului 41 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Persoanele care își desfășoară activitatea în temeiul unui raport de muncă au drepturi la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea în muncă, regimul de muncă al femeilor și tinerilor, instituirea salariului minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege.

.....
(4) La muncă egală, femeile primesc remunerație egală cu bărbații.”

35. Alineatul (1) al articolului 44 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Dreptul de proprietate și creanțele împotriva statului sunt garantate. Creanțele împotriva statului au același regim juridic cu plata obligațiilor fiscale, în condițiile legii.”

36. Alineatul (1) al articolului 48 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, cu respectarea principiului interesului superior al acestora.”

37. Alineatele (1) și (2) ale articolului 49 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor, **cu respectarea principiului interesului superior al acestora.**

(2) Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu **dizabilități**. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.”

38. Articolul 50 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Protecția persoanelor cu dizabilități

Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate de șanse. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor și de incluziune, prevenire și tratament în vederea participării efective a persoanelor cu dizabilități în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.”

39. După articolul 51 se introduce un articol nou, articolul 51¹, cu următoarea denumire și următorul cuprins:

„Dreptul la o bună administrare

Orice persoană are dreptul de a beneficia, în raporturile sale cu administrația publică, de un tratament imparțial, echitabil și de a obține, într-un termen rezonabil, un răspuns la solicitările sale.”

40. Alineatele (1) și (3) ale articolului 52 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea prejudiciului printr-o despăgubire echitabilă.

.....
(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii **și nu înlătură răspunderea magistraților** care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență. **Statul exercită dreptul de regres, în condițiile legii.”**

41. Alineatul (2) al articolului 53 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu, pentru o perioadă limitată **și să înceteze de îndată ce a încetat situația care a determinat-o** și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.”

42. La articolul 55, după alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) România este stat membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.”

43. Alineatul (1) al articolului 58 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Avocatul Poporului este instituția autonomă care are drept scop promovarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, în raporturile acestora cu autoritățile publice.”

44. La articolul 58, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani. Adjuncții Avocatului Poporului sunt specializați pe domenii de activitate. **Mandatul Avocatului Poporului încetează înainte de termen în caz de demisie, incompatibilitate cu alte funcții publice sau private, imposibilitate de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile ori în caz de deces.**”

45. Alineatul (2) al articolului 61 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Parlamentul este alcătuit din **Senat și Camera Deputaților.**”

46. Alineatele (1) și (3) ale articolului 62 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților** sunt alese prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, potrivit legii electorale.

.....
(3) Numărul deputaților nu poate fi mai mare de 300. La acest număr se adaugă reprezentanții cetățenilor aparținând minorităților naționale.”

47. Alineatele (1) și (2) ale articolului 63 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților** sunt alese pentru un mandat de 4 ani, care se prelungește de drept în stare de mobilizare, de război, de asediu sau de urgență, până la încetarea acestora.

(2) Alegerile pentru **Senat** și pentru **Camera Deputaților** se desfășoară în cel mult 3 luni de la expirarea mandatului sau de la dizolvarea Parlamentului.”

48. Alineatele (2) și (3) ale articolului 64 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Fiecare Cameră își alege un birou permanent. Președintele **Senatului** și președintele **Camerei Deputaților** se aleg pe durata mandatului Camerelor. Ceilalți membri ai birourilor permanente sunt aleși la începutul fiecărei sesiuni. Membrii birourilor permanente pot fi revocați înainte de expirarea mandatului.

(3) **Senatorii și deputații** se pot organiza în grupuri parlamentare, potrivit regulamentului fiecărei Camere. La începutul legislaturii se constituie grupurile parlamentare ale partidelor politice sau formațiunilor politice care au participat la alegeri. Pe parcursul legislaturii nu se pot constitui grupuri parlamentare noi.”

49. La articolul 64, după alineatul (4) se introduce un alineat nou, alineatul (4¹), cu următorul cuprins:

„(4¹) Orice persoană de drept public, orice persoană juridică privată și orice persoană fizică are obligația de a se prezenta, direct sau prin reprezentant legal, după caz, în fața unei comisii parlamentare, în urma invitației scrise primite din partea acesteia, **cu excepția magistraților.** Activitatea comisiei parlamentare nu se poate substitui organelor judiciare.”

50. Alineatul (5) al articolului 64 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(5) Birourile permanente și comisiile parlamentare se alcătuiesc potrivit configurației politice a fiecărei Camere rezultate din alegeri.”

51. Alineatele (1) și (2) ale articolului 65 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților** lucrează în ședințe separate.

(2) Camerele își desfășoară lucrările și în ședințe comune, potrivit unui regulament adoptat cu votul majorității **senatorilor și deputaților**, pentru:

- a) primirea mesajelor Președintelui României;
- b) suspendarea președintelui României;
- c) aprobarea bugetului de stat și a bugetului asigurărilor sociale de stat;
- d) acordarea votului de încredere Guvernului;
- e) dezbateră și votarea moțiunilor de cenzură;
- f) angajarea răspunderii Guvernului în condițiile art. 114 din Constituție;
- g) aprobarea strategiei naționale de securitate a României;
- h) declararea mobilizării totale sau parțiale;
- i) declararea stării de război;
- j) suspendarea sau încetarea ostilităților militare;
- k) îndeplinirea oricăror alte atribuții care, potrivit Constituției, se exercită în ședință comună.”

52. Alineatele (1) și (2) ale articolului 66 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților** se întrunesc în două sesiuni ordinare pe an. Prima sesiune începe în luna februarie și nu poate depăși sfârșitul lunii iunie. A doua sesiune începe în luna septembrie și nu poate depăși sfârșitul lunii decembrie.

(2) **Senatul și Camera Deputaților** se întrunesc și în sesiuni extraordinare, la cererea Președintelui României, a biroului permanent al fiecărei Camere ori a cel puțin o treime din numărul **senatorilor** sau al **deputaților**.”

53. Articolul 67 se modifică și va avea următorul cuprins:

„**Senatul și Camera Deputaților** adoptă legi, hotărâri și moțiuni, în prezența majorității membrilor.”

54. După articolul 67 se introduce un articol nou, articolul 67¹, cu următoarea denumire și următorul cuprins:

„Atribuții în domeniul afacerilor Uniunii Europene

(1) **Senatul și Camera Deputaților** verifică respectarea principiilor subsidiarității și proporționalității de către proiectele legislative de la nivelul Uniunii Europene în conformitate cu tratatele constitutive ale Uniunii Europene, în condițiile stabilite prin lege organică.

(2) **Senatul și Camera Deputaților** sunt implicate în formularea pozițiilor României în cadrul procesului decizional la nivelul Uniunii Europene.

(3) În scopul îndeplinirii atribuțiilor prevăzute la alineatele (1) și (2), **Senatul și Camera Deputaților** adoptă hotărâri cu votul majorității membrilor prezenți.”

55. Denumirea secțiunii a 2-a se modifică și va avea următorul cuprins:

„Statutul senatorilor și al deputaților”

56. Alineatul (1) al articolului 69 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) În exercitarea mandatului, **senatorii și deputații** sunt în serviciul poporului.”

57. Articolul 70 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Mandatul senatorilor și al deputaților

(1) **Senatorii și deputații** intră în exercițiul mandatului la data întrunirii legale a Camerei din care fac parte, sub condiția validării alegerii și a depunerii jurământului. Jurământul se stabilește prin lege organică.

(2) Calitatea de deputat sau de senator încetează:

a) la data întrunirii legale a Camerelor nou-alese;

b) în caz de demisie;

c) în caz de pierdere a drepturilor electorale;

d) în caz de incompatibilitate;

e) la data demisiei din partidul politic sau formațiunea politică din partea căreia a fost ales sau la data înscrierii acestuia într-un alt partid politic sau într-o altă formațiune politică;

g) în caz de deces.”

58. Alineatele (1) și (2) ale articolului 71 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Nimeni nu poate fi, în același timp, **senator și deputat**.

(2) Calitatea de **senator sau de deputat** este incompatibilă cu exercitarea oricărei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de membru al Guvernului.”

59. Articolul 72 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) **Senatorii și deputații** nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.

(2) **Senatorii și deputații** pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. **Senatorii și deputații** nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor.

(3) În caz de infracțiune flagrantă, **senatorii și deputații** pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministrul justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și a percheziției. În cazul în care Camera sesizată constată că nu există temei pentru reținere, va dispune imediat revocarea acestei măsuri.”

60. La alineatul (3) al articolului 73, litera e) se modifică și va avea următorul cuprins:

„e) organizarea Guvernului și a Consiliului Național de Securitate;”

61. La alineatul (3) al articolului 73, după litera i) se introduc patru noi litere, literele i¹), i²), i³) și i⁴), cu următorul cuprins:

„i¹) statutul profesiilor juridice;

i²) statutul Băncii Naționale a României;

i³) organizarea și funcționarea Curții Constituționale;

i⁴) organizarea și funcționarea Curții de Conturi;”

62. Alineatele (1) și (4) ale articolului 74 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Inițiativa legislativă aparține, după caz, Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin **75.000** de cetățeni cu drept de vot. Cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare dintre aceste județe, respectiv în municipiul București, trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.

.....

(4) **Senatorii, deputații** și cetățenii care exercită dreptul la inițiativă legislativă pot prezenta propuneri legislative numai în forma cerută pentru proiectele de legi.”

63. Alineatele (1)—(4) ale articolului 75 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Inițiativele legislative se supun dezbaterii și adoptării Senatului, în calitate de primă Cameră competentă, cu excepția celor privind organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală, a celor privind ratificarea actelor internaționale, inclusiv cele referitoare la acordarea de împrumuturi externe, precum și cele care au ca obiect de reglementare măsurile legislative ce rezultă din aplicarea acestora, pentru care Camera Deputaților este prima Cameră sesizată.

(2) Prima Cameră sesizată se pronunță în termen de 30 de zile. Pentru coduri și proiectele de legi de complexitate deosebită, termenul este de 45 de zile. În cazul depășirii acestor termene, se consideră că proiectele de legi sau propunerile legislative au fost adoptate.

(3) Senatul numește sau alege, după caz, în condițiile stabilite prin lege sau prin regulamentul propriu de organizare și funcționare:

- a) Avocatul Poporului;
- b) președintele și președinții de secție ai Consiliului Legislativ;
- c) consilierii Curții de Conturi;
- d) președintele Consiliului Economic și Social;
- e) directorii serviciilor de informații;
- f) reprezentanții oricărei alte autorități sau instituții publice aflate sub control parlamentar.

(4) Senatul exercită controlul parlamentar asupra tuturor autorităților sau instituțiilor publice prevăzute la alin. (3), potrivit regulamentului propriu de organizare și funcționare.”

64. Alineatul (5) al articolului 75 se abrogă.

65. După alineatul (5) al articolului 75 se introduce un alineat nou, alineatul (5¹), cu următorul cuprins:

„(5¹) În cazul inițiativelor legislative ce intră în dezbaterea ședințelor comune ale **Senatului și Camerei Deputaților**, precum și în cazul aprobării strategiei naționale de securitate, Parlamentul se pronunță în termen de maximum 6 luni de la sesizare.”

66. Alineatul (1) al articolului 76 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Legile organice, legile prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, în condițiile art. 53, precum și hotărârile privind regulamentele Camerelor se adoptă cu votul majorității membrilor fiecărei Camere.”

67. La articolul 76, după alineatul (2) se introduce un alineat nou, alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Intervențiile legislative asupra legilor organice nu se pot realiza prin acte normative de nivel inferior.”

68. Alineatele (2) și (3) ale articolului 77 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Înainte de promulgare, Președintele României poate cere Parlamentului, o singură dată, reexaminarea legii.

(3) Dacă Președintele României a cerut reexaminarea legii ori dacă s-a cerut verificarea constituționalității ei, promulgarea legii se face în cel mult 10 zile de la primirea legii adoptate după reexaminare sau de la primirea deciziei Curții Constituționale, prin care i s-a confirmat constituționalitatea.”

69. La articolul 78 se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Accesul la varianta electronică a Monitorului Oficial al României este gratuit și nu poate fi îngrădit.”

70. Alineatele (1) și (2) ale articolului 80 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Președintele României este șeful statului, reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării.

(2) Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele **României** exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.”

71. Denumirea articolului 81 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Alegerea Președintelui României”

72. Alineatul (2) al articolului 82 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața **Senatului și a Camerei Deputaților**, în ședință comună, următorul jurământ:

«Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea pentru propășirea spirituală și materială a poporului român, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a României. Așa să-mi ajute Dumnezeu!»”

73. Alineatul (1) al articolului 83 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Mandatul Președintelui României este de 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului.”

74. Alineatele (1) - (3) ale articolului 85 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Președintele României desemnează candidatul pentru funcția de prim-ministru și numește Guvernul pe baza votului de încredere acordat de Parlament.

(2) În caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță a postului, Președintele **României** revocă și numește, la propunerea prim-ministrului, după audierea candidatului în comisiile de specialitate ale Parlamentului, pe unii membri ai Guvernului.

(3) Dacă prin propunerea de remaniere se schimbă structura sau compoziția politică a Guvernului, Președintele României va putea exercita atribuția prevăzută la alineatul (2) numai pe baza aprobării Parlamentului, acordată la propunerea **prim-ministrului**.”

75. La articolul 85, după alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) Președintele României nu poate refuza propunerea prim-ministrului de revocare și numire a unor membri ai Guvernului.”

76. Alineatul (1) al articolului 87 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Președintele României poate lua parte la ședințele Guvernului în care se dezbate probleme de interes național privind politica externă, apărarea țării, asigurarea ordinii publice și, la cererea **prim-ministrului**, în alte situații.”

77. Alineatul (1) al articolului 89 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) După consultarea președinților celor două Camere și a președinților partidelor, a formațiunilor sau a alianțelor politice parlamentare, Președintele României dizolvă Parlamentul dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru investitura Guvernului, în termen de **60** de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin **trei** solicitări de investitură.”

78. La articolul 89, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Președintele **României** dizolvă Parlamentul și în situația în care o hotărâre în acest sens este adoptată cu votul a două treimi dintre membrii fiecărei Camere.”

79. Articolul 90 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Președintele României sau cel puțin 250.000 de cetățeni cu drept de vot poate/pot cere poporului să-și exprime voința, prin referendum, cu privire la probleme de interes național, cu excepția celor referitoare la revizuirea Constituției.

(2) Cetățenii care inițiază organizarea referendumului trebuie să provină din cel puțin jumătate dintre județele țării, iar în fiecare dintre aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 10.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.

(3) Referendumul este valabil dacă la acesta participă cel puțin 30% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.”

80. La articolul 91, după alineatul (1) se introduce un alineat nou, alineatul (1¹), cu următorul cuprins:

„(1¹) Președintele reprezintă România la reuniunile Uniunii Europene având ca temă relațiile externe ale Uniunii Europene, politica de securitate comună, modificarea sau completarea tratatelor constitutive ale Uniunii Europene.”

81. Denumirea și alineatul (1) ale articolului 92 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„Atribuții în domeniul securității naționale

(1) Președintele României este comandantul forțelor armate și îndeplinește funcția de președinte al Consiliului Național de Securitate.”

82. Alineatul (2) al articolului 92 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) El poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui **României** se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult 5 zile de la adoptare.”

83. La articolul 92, după alineatul (4) se introduc patru alineate noi, alineatele (5) - (8), cu următorul cuprins:

„(5) Președintele **României** propune **Senatului** candidații pentru funcția de director al Serviciului Român de Informații și director al Serviciului de Informații Externe.

(6) Președintele **României** numește șeful Statului Major General, la propunerea ministrului Apărării, cu avizul prim-ministrului.

(7) În maximum 6 luni de la depunerea jurământului, Președintele **României** înaintea Parlamentului Strategia Națională de Securitate.

(8) Președintele **României** prezintă anual Parlamentului un mesaj privind starea securității naționale.”

84. Alineatele (1) - (3) ale articolului 95 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) În cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de **Senat și de Camera Deputaților**, în ședință comună, cu votul majorității **senatorilor și deputaților**, după consultarea Curții Constituționale. Președintele **României** poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută.

(2) Propunerea de suspendare din funcție poate fi inițiată de cel puțin o treime din numărul **senatorilor și deputaților** și se aduce, neîntârziat, la cunoștință Președintelui **României**.

(3) Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui **României**.”

85. La articolul 95, după alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) Dacă referendumul de demitere din funcție este valid, dar propunerea de demitere nu întrunește o majoritate de 50% plus unu din voturile valabil exprimate, Parlamentul va fi dizolvat, urmând ca în termen de 45 de zile calendaristice să se organizeze alegeri parlamentare anticipate. **Prevederile art. 90 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.**”

86. Articolul 96 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților**, în ședință comună, cu votul a cel puțin două treimi din numărul **senatorilor și deputaților**, pot hotărî punerea sub acuzare a Președintelui României pentru înaltă trădare.

(2) Propunerea de punere sub acuzare poate fi inițiată de majoritatea **senatorilor și deputaților** și se aduce, neîntârziat, la cunoștință Președintelui României pentru a putea da explicații cu privire la faptele ce i se impută.

(3) De la data punerii sub acuzare și până la data demiterii, Președintele **României** este suspendat de drept.

(4) Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție. Președintele **României** este demis de drept la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.”

87. Alineatul (1) al articolului 98 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Dacă funcția de Președinte **al României** devine vacantă ori dacă Președintele este suspendat din funcție sau dacă se află în imposibilitate temporară de a-și exercita atribuțiile, interimatul se asigură, în ordine, de președintele Senatului sau de președintele Camerei Deputaților.”

88. Alineatul (2) al articolului 100 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Decretele emise de Președintele României în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în articolul 91 alineatele (1) și (2), articolul 92 alineatele (2) și (3), articolul 93 alineatul (1) și articolul 94 literele a), b) și d) se contrasemnează de **prim-ministru**.”

89. Alineatul (1) al articolului 102 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Guvernul, potrivit programului său de guvernare aprobat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice.”

90. La articolul 102, după alineatul (3) se introduce un alineat nou, alineatul (3¹), cu următorul cuprins:

„(3¹) Guvernul asigură reprezentarea României la reuniunile instituțiilor Uniunii Europene, cu excepția celor prevăzute la art. 91 alin. (1¹).”

91. Alineatele (1) și (3) ale articolului 103 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Președintele **României** îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv de alianța politică participante la alegeri care au obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor. În cazul în care există mai multe formațiuni politice care au participat la alegeri și care au obținut același număr de mandate, Președintele **României** îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv alianța politică participante la alegeri, care au obținut cel mai mare număr de voturi, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

.....
(3) Programul și lista Guvernului se dezbat de **Senat și de Camera Deputaților**, în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității **senatorilor și deputaților.**”

92. La articolul 103, după alineatul (3) se introduc trei alineate noi, alineatele (3¹) - (3³), cu următorul cuprins:

„(3¹) În cazul în care candidatul pentru funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele **României** îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv alianța politică participante la alegeri care au obținut al doilea cel mai mare număr de mandate parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

(3²) În cazul în care cel de-al doilea candidat la funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele **României** îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de o coaliție de formațiuni politice parlamentare care însumează majoritatea absolută a mandatelor parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

(3³) În cazul în care cel de-al treilea candidat la funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele **României** dizolvă Parlamentul.”

93. Alineatul (1) al articolului 104 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Prim-ministrul, miniștrii și ceilalți membri ai Guvernului vor depune individual, în fața Președintelui României, jurământul de la articolul 82.”

94. Articolul 107 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Prim-ministrul

(1) **Prim-ministrul** conduce Guvernul și coordonează activitatea membrilor acestuia, respectând atribuțiile ce le revin. De asemenea, prezintă **Senatului și Camerei Deputaților** rapoarte și declarații cu privire la politica Guvernului, care se dezbat cu prioritate.

(2) Președintele României nu îl poate revoca pe prim-ministru.

(3) Dacă **prim-ministrul** se află în una dintre situațiile prevăzute la articolul 106, cu excepția revocării, sau este în imposibilitate de a-și exercita atribuțiile, Președintele României va desemna un alt membru al Guvernului ca prim-ministru interimar, pentru a îndeplini atribuțiile **prim-ministrului**, până la formarea noului Guvern. Interimatul, pe perioada imposibilității exercitării atribuțiilor, încetează dacă **prim-ministrul** își reia activitatea în Guvern.

(4) Prevederile alineatului (3) se aplică în mod corespunzător și celorlalți membri ai Guvernului, la propunerea **prim-ministrului**, pentru o perioadă de cel mult 45 de zile.”

95. După articolul 107 se introduce un articol nou, articolul 107¹, cu următoarea denumire și următorul cuprins:

„Atribuții în domeniul securității naționale

Prim-ministrul este vicepreședinte al Consiliului Național de Securitate.”

96. Alineatul (4) al articolului 108 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de prim-ministru, se contrasemnează de ministrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau a ordonanței. Hotărârile care au caracter militar se comunică numai instituțiilor interesate.”

97. Alineatul (2) al articolului 109 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Numai **Senatul, Camera Deputaților** și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Dacă s-a cerut urmărirea penală, Președintele României poate dispune suspendarea acestora din funcție. Trimiterea în judecată a unui membru al Guvernului atrage suspendarea lui din funcție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.”

98. Alineatul (1) al articolului 110 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Guvernul își exercită mandatul până la data învestirii noului Guvern.”

99. Alineatul (1) al articolului 111 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Guvernul și celelalte organe ale administrației publice, în cadrul controlului parlamentar al activității lor, sunt obligate să prezinte informațiile și documentele cerute de **Senat, Camera Deputaților** sau de comisiile parlamentare, prin intermediul președinților acestora. În cazul în care o inițiativă legislativă implică modificarea prevederilor bugetului de stat sau a bugetului asigurărilor sociale de stat, solicitarea informării este obligatorie.”

100. Alineatul (2) al articolului 112 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) **Senatul sau Camera Deputaților** poate adopta o moțiune simplă prin care să-și exprime poziția cu privire la o problemă de politică internă sau externă ori, după caz, cu privire la o problemă ce a făcut obiectul unei interpelări.”

101. Alineatele (1), (2) și (4) ale articolului 113 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) **Senatul și Camera Deputaților**, în ședință comună, pot retrage încrederea acordată Guvernului prin adoptarea unei moțiuni de cenzură, cu votul majorității **senatorilor și deputaților**.

(2) Moțiunea de cenzură poate fi inițiată de cel puțin o pătrime din numărul total al **senatorilor și deputaților** și se comunică Guvernului la data depunerii.

.....
(4) Dacă moțiunea de cenzură a fost respinsă, **senatorii și deputații** care au semnat-o nu mai pot iniția, în aceeași sesiune, o nouă moțiune de cenzură, cu excepția cazului în care Guvernul își angajează răspunderea potrivit articolului 114.”

102. Alineatul (1) al articolului 114 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Guvernul își poate angaja, o singură dată într-o sesiune parlamentară, răspunderea în fața **Senatului și a Camerei Deputaților**, în ședință comună, asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege.”

103. Alineatul (6) al articolului 115 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(6) Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale ori privind regimul infracțiunilor, pedepselor și al executării acestora, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică.”

104. Articolul 119 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Consiliul Național de Securitate

(1) Consiliul Național de Securitate organizează și coordonează unitar activitățile care privesc securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii.

(2) Consiliul Național de Securitate emite hotărâri care sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice.

(3) Consiliul Național de Securitate prezintă anual sau oricând este solicitat rapoarte de activitate Parlamentului.”

105. După articolul 119 se introduce o nouă secțiune, secțiunea 1¹, cu denumirea „Administrația publică centrală în teritoriu”, alcătuită din articolul 119¹ - „Prefectul și subprefectul”, cu următorul cuprins:

„Secțiunea 1¹ Administrația publică centrală în teritoriu

Art. 119¹. — Prefectul și subprefectul

(1) Guvernul numește, în unitățile administrativ-teritoriale, prefecți și subprefecți, în condițiile legii.

(2) Prefectul și subprefectul sunt reprezentanții Guvernului pe plan local și conduc serviciile publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale.

(3) Atribuțiile prefectului și ale subprefectului se stabilesc prin lege **organică**.

(4) Între prefecți și subprefecți, pe de o parte, consiliile locale, primari, consiliile județene și președinții acestora, precum și consiliile regionale și președinții acestora, pe de altă parte, nu există raporturi de subordonare.

(5) Prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ, un act al consiliului regional, județean sau local, al președintelui consiliului județean, al președintelui consiliului regional sau al primarului, în cazul în care consideră actul ilegal. Actul atacat poate fi suspendat numai de instanța competentă, potrivit legii.”

106. Alineatul (1) al articolului 120 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Administrația publică din unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile descentralizării, autonomiei locale și deconcentrării serviciilor publice. Descentralizarea serviciilor publice se realizează, cu respectarea principiului subsidiarității, prin asigurarea integrală a resurselor financiare necesare pentru exercitarea, în bune condiții, a competențelor transferate.”

107. Articolul 122 se modifică și va avea următorul cuprins:

„Autorități județene și regionale

(1) Consiliul județean și președintele acestuia reprezintă autoritatea administrației publice pentru coordonarea activității consiliilor comunale și orășenești, în vederea realizării serviciilor publice de interes județean.

(2) Consiliul regional și președintele acestuia reprezintă autoritatea administrației publice pentru coordonarea activității consiliilor județene, în vederea realizării serviciilor publice de interes regional.

(3) Consiliul județean și consiliul regional sunt alese și funcționează în condițiile legii.

(4) Președintele consiliului județean și președintele consiliului regional sunt aleși și îndeplinesc atribuții în condițiile legii.”

108. Articolul 123 se abrogă.

109. Alineatul (4) al articolului 126 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(4) Compunerea și organizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și regulile de funcționare a acesteia se stabilesc prin legea sa organică.”

110. Partea introductivă și litera b) ale alineatului (2) al articolului 133 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(2) Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din 21 membri, din care:

.....

b) 4 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală, aleși de Senat; aceștia participă numai la lucrările în plen;”

111. Alineatele (3) și (4) ale articolului 133 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(3) Președintele Consiliului Superior al Magistraturii este ales pentru un mandat de un an, ce nu poate fi reînnoit, dintre judecătorii prevăzuți la alineatul (2) litera a).

(4) Durata mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii este de 4 ani.”

112. La articolul 133, după alineatul (4) se introduce un alineat nou, alineatul (4¹), cu următorul cuprins:

„(4¹) Magistratii aleși membri ai Consiliului Superior al Magistraturii sunt revocați din funcție de adunările generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor pe care le reprezintă, potrivit legii speciale de organizare și funcționare.”

113. Alineatul (1) al articolului 134 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Secțiile Consiliului Superior al Magistraturii propun Președintelui României numirea în funcție a judecătorilor, respectiv a procurorilor, cu excepția celor stagieri, în condițiile legii. Secția de judecători a Consiliului Superior al Magistraturii gestionează în mod exclusiv cariera profesională a judecătorilor, iar Secția de procurori a Consiliului Superior al Magistraturii gestionează în mod exclusiv cariera profesională a procurorilor. Hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție.”

114. Alineatul (2) al articolului 135 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Statul garantează și promovează creșterea competitivității economiei românești prin:

a) libertatea activităților economice, protecția concurenței loiale, protecția consumatorilor, crearea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție;

b) protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară;

c) stimularea cercetării științifice și tehnologice naționale, a artei și protecția dreptului de autor;

d) exploatarea resurselor de producție în condiții de maximă eficiență economică și cu acordarea accesului nediscriminatoriu tuturor celor interesați;

e) dezvoltarea economică în condițiile ocrotirii mediului înconjurător și menținerii echilibrului ecologic;

f) crearea condițiilor necesare pentru creșterea calității vieții;

g) aplicarea politicilor de dezvoltare regională în concordanță cu obiectivele Uniunii Europene.”

115. După articolul 137 se introduce un articol nou, articolul 137¹, cu următoarea denumire și următorul cuprins:

„Moneda națională și banca centrală

(1) Banca Națională a României este banca centrală a statului român, autoritate publică autonomă, ale cărei prerogative, administrare și funcționare se reglementează prin lege, în conformitate cu normele de drept internațional care decurg din tratatele la care România este parte.

(2) În exercitarea prerogativelor sale, Banca Națională a României nu poate solicita sau primi instrucțiuni de la nicio autoritate sau instituție a statului.

(3) Banca centrală are dreptul să emită însemne monetare pe teritoriul României.

(4) În conformitate cu tratatele constitutive și actele legislative ale Uniunii Europene, prin lege organică se pot reglementa:

a) transferul de prerogative ale Băncii Naționale a României la Banca Centrală Europeană;

b) recunoașterea circulației și înlocuirea monedei naționale cu moneda euro.”

116. Alineatele (1) și (2) ale articolului 138 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Bugetul public național cuprinde bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele locale ale comunelor, ale orașelor, ale județelor și ale regiunilor.

(2) Guvernul elaborează anual sau multianual proiectul bugetului de stat și pe cel al asigurărilor sociale de stat, pe care le transmite instituțiilor Uniunii Europene, după informarea prealabilă a Parlamentului asupra conținutului acestora.”

117. Alineatele (3) - (6) ale articolului 140 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(3) La cererea **Senatului sau a Camerei Deputaților**, Curtea de Conturi controlează modul de gestionare a resurselor publice și raportează despre cele constatate.

(4) Consilierii de conturi sunt numiți de Senat pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit. Membrii Curții de Conturi sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe toată durata acestuia. Ei sunt supuși incompatibilităților prevăzute de lege pentru judecători.

(5) Curtea de Conturi se înnoiește cu o treime din consilierii de conturi numiți de Senat, din 3 în 3 ani, în condițiile prevăzute de legea organică a Curții.

(6) Revocarea membrilor Curții de Conturi se face de către Senat, în cazurile și condițiile prevăzute de lege.”

118. Alineatul (3) al articolului 142 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Trei judecători sunt numiți de **Senat**, trei de **Camera Deputaților** și trei de Președintele României.”

119. La articolul 146, literele b) și e) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„b) se pronunță asupra constituționalității tratatelor sau altor acorduri internaționale, din oficiu sau la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui număr **de cel puțin 25 de senatori sau de cel puțin 50 de deputați**;

.....
e) soluționează conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, la cererea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a **prim-ministrului** sau a președintelui Consiliului Superior al Magistraturii;”

120. Litera l) a articolului 146 se abrogă.

121. Denumirea titlului VI se modifică și va avea următorul cuprins:

„Apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord”

122. Alineatele (1) și (2) ale articolului 148 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Ratificarea tratatelor prin care sunt modificate sau completate tratatele constitutive ale Uniunii Europene, precum și tratatele prin care este modificat sau completat Tratatul Atlanticului de Nord se face printr-o lege adoptată în ședință comună a **Senatului și Camerei Deputaților**, cu votul a două treimi din numărul **senatorilor și deputaților**.

(2) România asigură respectarea, în cadrul ordinii juridice naționale, a dreptului Uniunii Europene, conform obligațiilor asumate prin actul de aderare și prin celelalte tratate semnate în cadrul Uniunii.”

123. Articolul 149 se abrogă.

124. Alineatul (1) al articolului 150 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(1) Revizuirea Constituției poate fi inițiată de Președintele României la propunerea Guvernului, de cel puțin o pătrime din numărul **senatorilor sau al deputaților**, precum și de cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot.”

125. Alineatele (1) și (2) ale articolului 151 se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(1) Proiectul sau propunerea de revizuire trebuie adoptată de **Senat și de Camera Deputaților**, cu o majoritate de cel puțin două treimi din numărul membrilor fiecărei Camere.

(2) Dacă prin procedura de mediere nu se ajunge la un acord, **Senatul și Camera Deputaților**, în ședință comună, hotărăsc cu votul a cel puțin trei pătrimi din numărul **senatorilor și deputaților**.”

126. Alineatul (3) al articolului 151 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(3) Revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire. **Dispozițiile art. 90 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.**”

127. Alineatul (2) al articolului 154 se modifică și va avea următorul cuprins:

„(2) Consiliul Legislativ, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a legii de revizuire a Constituției, va examina conformitatea legislației cu prezenta Constituție și va face Parlamentului sau, după caz, Guvernului propuneri corespunzătoare.”

128. Alineatele (4) - (6) ale articolului 155 se abrogă.

6. Luând în dezbatere propunerea legislativă de revizuire a Constituției, la termenele din 14, 15 și 16 februarie 2014,

CURTEA,

examinând propunerea legislativă de revizuire a Constituției, raportul întocmit de judecării-raportori, dispozițiile Constituției, precum și prevederile Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, reține următoarele:

7. Competența Curții Constituționale de a soluționa prezenta cauză este prevăzută de dispozițiile art. 146 lit. a) teza finală din Constituție, potrivit cărora Curtea Constituțională se pronunță, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției.

8. În exercitarea acestei atribuții, Curtea Constituțională se pronunță asupra îndeplinirii condițiilor constituționale de formă și de fond privind revizuirea Constituției, prevăzute de titlul

VII al Legii fundamentale — „*Revizuirea Constituției*”, condiții care se referă la inițiativa și limitele revizuirii.

Inițiativa revizuirii Constituției

9. Potrivit art. 150 alin. (1) din Constituție, *„Revizuirea Constituției poate fi inițiată de Președintele României la propunerea Guvernului, de cel puțin o pătrime din numărul deputaților sau al senatorilor, precum și de cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot.”*

10. În cauză, propunerea legislativă de revizuire a Constituției este semnată de un număr de 108 senatori și 236 de deputați, adică de mai mult de o pătrime din numărul senatorilor și, respectiv, al deputaților. Prin urmare, exercitarea dreptului de inițiativă legislativă a revizuirii Constituției s-a realizat cu respectarea prevederilor art. 150 alin. (1) din Constituție.

11. Propunerea legislativă de revizuire a Constituției este prezentată sub forma unui proiect de lege, este însoțită de expunerea de motive și Avizul Consiliului Legislativ nr. 242 din 28 iunie 2013, înregistrat la Biroul permanent al Senatului cu nr. 429 din 28 iunie 2013.

12. Din Adresa nr. 429 din 7 februarie 2014 a Comisiei comune a Camerei Deputaților și Senatului pentru elaborarea propunerii legislative de revizuire a Constituției României, prin care propunerea legislativă de revizuire a Constituției a fost transmisă Biroului permanent al Senatului, rezultă că forma acesteia este cea „finalizată ca urmare a modificărilor aduse, potrivit propunerilor Consiliului Legislativ”.

Limitele revizuirii Constituției

13. În ceea ce privește limitele revizuirii, art. 152 din Constituție prevede următoarele: *„(1) Dispozițiile prezentei Constituții privind caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială nu pot forma obiectul revizuirii.*

(2) De asemenea, nicio revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(3) Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de asediu sau a stării de urgență și nici în timp de război.”

14. Textul citat reglementează condiții de constituționalitate intrinsecă a inițiativei de revizuire [alin. (1) și (2) ale art. 152] și de constituționalitate extrinsecă a acesteia [alin. (3) al art. 152].

15. Sub aspectul constituționalității extrinseci, privitoare la normalitatea împrejurărilor revizuirii Constituției, textul art. 152 alin. (3) din Legea fundamentală, care interzice revizuirea Constituției pe durata stării de asediu sau a stării de război se coroborează cu cel al art. 63 alin. (4) teza a doua din Constituție, potrivit căruia revizuirea Constituției nu se poate realiza în perioada în care mandatul Camerelor se prelungește până la întrunirea legală a noului Parlament.

16. Curtea constată că în cauză nu subzistă niciuna dintre situațiile la care fac referire textele constituționale menționate, fiind întrunite condițiile de constituționalitate extrinsecă a inițiativei de revizuire.

17. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată că propunerea legislativă de revizuire a Constituției a fost inițiată cu respectarea prevederilor art. 150 alin. (1) din Constituție.

18. Pronunțarea cu privire la constituționalitatea intrinsecă impune analiza modificărilor propuse prin raportare la dispozițiile art. 152 alin. (1) și (2) din Constituție, pentru a determina dacă obiectul revizuirii îl constituie caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială, precum și dacă modificările propuse au ca efect suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale sau a garanțiilor acestora.

Examinarea modificărilor propuse, în raport cu prevederile art. 152 din Constituție

A. Titlul I — Principii generale

Articolul 1 — Statul român

19. Prin articolul unic pct. 1 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce, după alin. (1) al art. 1 din Constituție, un alineat nou, alin. (1¹), având următorul cuprins: *„România recunoaște rolul istoric în constituirea și modernizarea statului român al Bisericii Ortodoxe și al celorlalte culte religioase recunoscute de lege, al Casei Regale și al minorităților naționale.”*

20. Curtea constată că textul citat nu enunță un principiu. Cuvântul „principiu” semnifică un element fundamental, iar principiile generale ale unui sistem sunt definite ca reprezentând un ansamblu de propoziții directe care le sunt subordonate structura și dezvoltarea aceluiași sistem.

21. În ansamblul unei Legi fundamentale, principiile generale constituie cadrul pe care se grefează toate celelalte norme ale acesteia. Or, recunoașterea rolului istoric al unor instituții, entități, persoane nu poate fi calificată ca având această semnificație, ci reprezintă o afirmație căreia inițiatorii propunerii legislative de revizuire a Constituției au dorit să îi acorde o anumită importanță prin inserarea în Constituție. Aceasta se poate realiza, eventual, într-un preambul sau într-o expunere de motive, iar nu în corpul Constituției și, cu atât mai puțin, în titlul acesteia dedicat principiilor generale.

22. De asemenea, analizând conținutul textului propus a fi introdus, Curtea constată că acesta face referire la Biserica Ortodoxă și celelalte culte religioase recunoscute de lege, nefiind clar de ce doar unul dintre aceste culte religioase, Biserica Ortodoxă, este menționat distinct, în timp ce alte culte religioase recunoscute de lege nu sunt individualizate. În plus, în condițiile în care noi culte religioase pot fi oricând recunoscute prin lege, stabilirea, cu caracter de principiu, a unui rol istoric al acestora în constituirea și modernizarea statului român este nejustificată.

23. Tot astfel, nu se justifică menționarea doar a Casei Regale din ansamblul entităților care au avut un rol în constituirea și modernizarea statului român.

24. În aceeași enumerare, pe poziție de egalitate cu Biserica Ortodoxă, celelalte culte religioase și Casa Regală cât privește *„rolul istoric în constituirea și modernizarea statului român”* sunt menționate minoritățile naționale. Or, nu se poate reține vreo egalitate sau

similitudine între minoritățile naționale și celelalte entități reunite în același text, inclusiv din perspectiva rolului la care textul face referire.

25. În concluzie, textul propus a fi introdus nu are caracter de principiu general și este inexact sub aspectul conținutului. Astfel fiind, cu majoritate de voturi, Curtea recomandă eliminarea acestuia.

Articolul 2 — Suveranitatea

26. Prin articolul unic pct. 2 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce după alineatul (2) al art. 2 din Constituție un alineat nou, alin. (2¹), cu următorul cuprins: *„Demnitatea umană este sursa tuturor drepturilor și libertăților fundamentale și este inviolabilă. Toate formele de autoritate publică trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană”*.

27. Curtea constată că așezarea acestui alineat în structura articolului 2 al Constituției, referitor la *Suveranitate*, este lipsită de logică juridică. Un astfel de text, care consacră demnitatea ca *„sursă a tuturor drepturilor și libertăților fundamentale”*, și-ar găsi locul în titlul II al Constituției — *Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale*, eventual în capitolul I — *Dispoziții comune*. Aceasta cu atât mai mult cu cât art. 1 alin. (3) din Constituție, rămas nemodificat, menționează demnitatea umană între valorile supreme ale statului român, astfel încât reglementarea unui text distinct referitor la aceasta, în același titlu dedicat *Principiilor generale*, apare ca fiind redundantă.

28. Pentru considerentele arătate, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea alin. (2¹) propus a fi introdus la art. 2 din Constituție.

Articolul 3 — Teritoriul

29. Prin articolul unic pct. 3 și 4 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (3) al art. 3 din Constituție și, respectiv, se introduce un nou alineat, alin. (3¹), după cum urmează:

„(3) Teritoriul este organizat, sub aspect administrativ, în comune, orașe, județe și regiuni. În condițiile legii, unele orașe sunt declarate municipii.

(3¹) Prin lege organică se pot recunoaște zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor.”

30. Examinând dispozițiile alin. (3¹), nou-introdus, Curtea constată că acesta este în contradicție cu alineatul precedent al aceluiași articol care, stabilind modul de organizare a teritoriului României, enunță, expres și limitativ, categoriile de unități administrativ-teritoriale: comune, orașe, județe și regiuni. Prin alin. (3¹) se acceptă posibilitatea *„recunoașterii”* unor alte structuri decât cele enumerate limitativ, așa-numitele *„zone tradiționale”*, ca *„subdiviziuni administrative ale regiunilor”*.

31. Aceste structuri au un regim juridic neclar, întrucât sintagma *„zone tradiționale”* nu este definită, iar față de calificarea ca *„subdiviziuni administrative”* nu rezultă care este organizarea acestora și, respectiv, raporturile lor cu *„unitățile administrativ-teritoriale”* enunțate la alineatul precedent al aceluiași articol.

32. Astfel, cuvântul *„tradiționale”* din denumirea noilor structuri administrative pune în discuție criteriile pe care legiuitorul infraconstituțional urmează a le avea în vedere pentru delimitarea lor. Cuvântul *„tradiție”* desemnează un ansamblu de concepții, de obiceiuri, de datini și de credințe care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale

și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație, constituind pentru fiecare grup social trăsătura lui specifică. Așadar, ceea ce ar caracteriza și ar da specificul zonei „tradiționale” ar fi concepțiile, obiceiurile, datinile comune ale unei părți a populației României, care i-ar atribui o identitate distinctă față de restul populației. În viziunea inițiatorilor propunerii legislative de revizuire a Constituției, această identitate conferă grupului de populație aptitudinea de a fi „recunoscut”, adică identificat în ansamblul populației țării, cu consecința acordării unui statut și a unei organizări administrativ-teritoriale distincte.

33. Curtea constată că asemenea structuri administrative pun în discuție caracterul național al statului român, trăsătură care, potrivit art. 152 alin. (1) din Constituție, nu poate face obiectul revizuirii. Unitatea națiunii, inclusiv din perspectiva tradițiilor, nu este compatibilă cu recunoașterea unui statut distinct, în sensul de autonomie administrativă, pentru o parte a populației țării, pe criteriul identității de „tradiții”.

34. Prin delimitarea unor asemenea „zone” și dobândirea statutului de subdiviziuni administrative și în condițiile în care nu se definește în niciun fel regimul juridic al acestor structuri, se induce ideea autonomiei teritoriale a unor grupuri de populație doar pe criteriul menționat. Or, în condițiile în care organizarea administrativ-teritorială presupune reglementarea autorităților administrației publice și, respectiv, aplicarea principiilor descentralizării și autonomiei locale și deconcentrării serviciilor publice, „recunoașterea” zonelor administrative nu se reduce la o chestiune ce ține de tradiții, ci afectează organizarea administrativă, economia, fiscalitatea, prin posibilitatea organelor autonome de a edicta reguli obligatorii pentru membrii comunității.

35. În concluzie, acceptarea unei alte organizări administrativ-teritoriale, cu o fundamentare diferită de cea care stă la baza delimitării unităților administrativ-teritoriale expres și limitativ prevăzute de Constituție, este de natură să afecteze caracterul unitar al statului, constituind, de asemenea, o încălcare a limitelor revizuirii.

36. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării art. 3 din Constituție cu un nou alineat, alin. (3¹), referitor la posibilitatea recunoașterii de zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor, deoarece aduce atingere caracterului național și unitar al statului român, în contradicție cu dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție.

Articolul 6 — Dreptul la identitate

37. Prin articolul unic pct. 6 și pct. 7 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduc două alineate, alin. (1¹) și alin. (2²), la art. 6 din Constituție, cu următorul cuprins:

„(1¹) Reprezentanții legali ai minorităților naționale pot înființa, potrivit statutului minorităților naționale adoptat prin lege, organe proprii de decizie și executive, cu competențe privind dreptul la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor.

(2²) Deciziile autorităților publice centrale și locale cu privire la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase se iau după consultarea organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale.”

38. Curtea constată că alin. (1¹) nou-introdus consacră posibilitatea constituirii unor organe de decizie și executive ale minorităților naționale, distincte de cele ale statului. Or, potrivit art. 1 alin. (1) din Constituție, România este stat unitar, iar de esența statului unitar

este existența unui ansamblu unic de instituții cu putere de decizie politică și juridică (un singur organ legiuitor, o singură autoritate executivă, o singură autoritate judecătorească).

39. Crearea unor „organe proprii de decizie și executive” ale unor comunități de cetățeni români, circumstanțiate prin statutul de „minorități naționale”, adică pe criterii etnice, este de natură să determine confuzie, acreditând ideea unei autonomii de decizie și execuție a acestora, incompatibile cu conceptul de stat unitar. În acest mod, fiecare minoritate națională ar putea avea propriile organe de decizie și executive, al căror statut și relații cu organele de decizie și executive ale statului nu este în niciun fel definit, cu consecința realizării unei autonomii colective politice pe criterii etnice.

40. Circumstanțierea competenței acestor organe numai cu privire la „dreptul la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității” minorităților naționale nu este de natură să determine o concluzie diferită de cea mai sus enunțată. Aceasta întrucât adoptarea deciziilor în privința măsurilor de asigurare a dreptului la identitate al minorităților naționale, precum și executarea acestor decizii revine tot organelor statului, iar nu unor organe paralele, proprii ale minorităților naționale.

41. Conferirea unei autonomii de decizie pentru minoritățile naționale, în sensul arătat, apare ca un privilegiu acordat acestora, în contradicție cu principiul egalității între cetățeni, precum și cu prevederile cuprinse în același text constituțional care consacră dreptul la identitate, și care stabilesc că „Măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români”.

42. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării art. 6 din Constituție cu un nou alineat, alin. (1¹), privitor la instituirea posibilității reprezentanților legali ai minorităților naționale de a înființa, potrivit statutului minorităților naționale adoptat prin lege, organe proprii de decizie și executive, deoarece aduce atingere caracterului unitar al statului român, în contradicție cu dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție.

43. Cu privire la dispozițiile alin. (2²), nou-introdus, Curtea constată că o formulă redacțională asemănătoare a fost propusă și cu prilejul inițiativei de revizuire a Constituției formulate în anul 2011 de Președintele României, la propunerea Guvernului. Cu acel prilej, prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 440 din 23 iunie 2011, Curtea a reținut următoarele: „Textul introdus, care prevede obligația autorităților publice de a consulta organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale în legătură cu deciziile privind păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale și religioase, dă expresie obligației statului de recunoaștere și garantare pentru această categorie de persoane a dreptului la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor, prevăzută de alin. (1) al aceluiași articol, constituind una dintre modalitățile de garantare a dreptului la care textul constituțional face referire. Această modificare nu pune în discuție niciuna dintre limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin. (1) și (2) din Constituție. Curtea reține, însă, că reglementarea modalităților în care statul garantează dreptul la identitate al minorităților naționale nu este de domeniul Constituției, ci al legii, ridicarea la rang de principiu constituțional a uneia dintre aceste garanții negăsindu-și justificarea. În situația în care se va

menține această reglementare, pentru ca deciziile organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale privitoare la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale și religioase să nu contravină principiilor de egalitate și nediscriminare față de ceilalți cetățeni români, ar trebui să se prevadă și obligația acestor organizații de a consulta în scris autoritățile publice în legătură cu deciziile pe care urmează să le adopte.”

44. Având în vedere faptul că nu se justifică ridicarea la rang de principiu constituțional a unei garanții în sensul arătat, cu majoritate de voturi, Curtea recomandă eliminarea alin. (2²) propus a fi introdus la art. 6 din Constituție.

Articolul 10 — Relații internaționale

45. Prin articolul unic pct. 9 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se dă o nouă redactare art. 10 din Constituție, după cum urmează:

„(1) România întreține și dezvoltă relații pașnice cu toate statele și, în acest cadru, relații de bună vecinătate, precum și cu celelalte subiecte de drept internațional și acționează în politica sa externă pentru realizarea interesului național, pe baza respectului reciproc și în conformitate cu principiile, cu tratatele internaționale la care este parte și cu celelalte norme general admise ale dreptului internațional.

(2) România este stat membru al Uniunii Europene.”

46. Cu privire la dispozițiile alin. (2) al textului citat, Curtea constată că acestea nu enunță un principiu, ci o constatare a calității României de stat membru al Uniunii Europene, care își găsește locul în structura titlului VI al Constituției — *Apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*, iar nu în titlul I al Constituției, consacrat principiilor generale.

47. În consecință, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă așezarea acestui text în structura titlului VI din Constituție.

Articolul 12 — Simboluri naționale

48. Prin articolul unic pct. 11 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce un nou alineat, alin. (4¹), în structura art. 12 din Constituție, având următorul cuprins: *„Minoritățile naționale pot folosi în mod liber, în spațiul public și privat, propriile simboluri care reprezintă identitatea lor etnică, culturală, lingvistică și religioasă.”*

49. Curtea reține că dispozițiile alin. (4¹), nou-introdus, privesc simbolurile proprii ale minorităților naționale, iar nu „simboluri naționale”, astfel încât nu își pot găsi locul în structura art. 12 din Constituția României, ci, eventual, în structura art. 6, referitor la *Dreptul la identitate*. În această din urmă situație, s-ar impune însă completarea textului, în sensul precizării faptului că folosirea propriilor simboluri ale minorităților naționale nu se poate realiza decât împreună cu simbolurile naționale ale statului român.

50. Acceptarea tezei contrare, în sensul introducerii acestui text în structura art. 12 din Constituție, ar însemna acceptarea ideii că și simbolurile proprii ale minorităților naționale ar constitui „simboluri naționale”. Astfel, față de modul de redactare a alin. (4¹) și în lipsa unei precizări exprese a obligației de însoțire a simbolurilor proprii de către cele naționale, se înțelege că minoritățile naționale au un drept de opțiune între folosirea simbolurilor proprii și a celor naționale ale statului român.

51. În consecință, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării art. 12 din Constituție cu un nou alineat, alin. (4¹), referitor la utilizarea simbolurilor proprii ale

minorităților naționale, întrucât aduce atingere caracterului național al statului român, încălcând astfel limitele revizuirii prevăzute de dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție.

B. Titlul II — Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale

Capitolul I — Dispoziții comune

Articolul 15 — Universalitatea

52. Prin articolul unic pct. 12 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) al art. 15 din Constituție, după cum urmează:

„Cetățenii români se nasc și trăiesc liberi, se bucură de drepturile și libertățile garantate și stabilite prin Constituție și alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea”.

53. Curtea constată că actualul art. 15 alin. (1) din Constituție are caracter normativ și reprezintă un text de principiu care reunește în persoana cetățenilor drepturile, libertățile și obligațiile lor constituționale și legale. Introducerea în privința cetățenilor români a sintagmei *„se nasc și trăiesc liberi”* are drept revers negarea/excluderea conceptului enunțat și în privința cetățenilor străini și apatrizilor. Or, acest principiu vizează o trăsătură distinctivă și intrinsecă omului, a condiției umane, și nu a cetățeanului. În acest sens, Curtea reține art. I din Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului de la 1789, care prevede că *„Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi”*, precum și art. 1 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, care menționează că *„Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi”*.

54. Curtea constată că acest principiu este specific declarațiilor de drepturi, or declarațiile de drepturi au doar caracter proclamativ, fiind lipsite atât de garanții juridice pentru punerea lor în aplicare, cât și de o forță de constrângere în cazul încălcării lor. Astfel, ele nu cuprind norme juridice propriu-zise, obligatorii pentru toate subiectele de drept, ci reprezintă simple afirmări de principii, a căror încălcare nu declanșează o sancțiune din partea statului în scopul restabilirii autorității normei încălcate și al reparării vătămarilor aduse subiecților de drept. Acestea nu trebuie confundate cu garanțiile de drepturi care sunt asigurate prin norme juridice imperative, consacrate constituțional.

55. În consecință, Curtea reține, pe de o parte, că sintagma propusă a fi introdusă nu are caracter normativ, ci proclamativ, negăsindu-și astfel nici locul și nici rațiunea în textul Constituției, iar, pe de altă parte, aplicabilitatea principiului propus a fi introdus în corpul Constituției nu se limitează numai la cetățenii români, ci și la cei străini, precum și la apatrizi. În această ordine de idei, Curtea constată că modalitatea în care autorii propunerii legislative de revizuire a Constituției au înțeles să o insereze în textul Constituției este contrară principiului statului de drept, prevăzut de art. 1 alin. (3) din Constituție. Principiul statului de drept reprezintă premisa respectării valorilor în considerarea cărora au fost stabilite limitele expres ale revizuirii Constituției, ceea ce duce la concluzia unei încorporări, în mod implicit, a acestuia în conținutul normativ al art. 152 din Constituție.

56. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 15 alin. (1) din Constituție, referitor la introducerea sintagmei *„cetățenii români se nasc și trăiesc liberi”*, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 din Constituție.

Articolul 21 — Accesul liber la justiție

57. Prin articolul unic pct. 14 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (3) și (4) al art. 21 din Constituție, după cum urmează:

„(3) Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil.

(4) Jurisdicțiile administrative speciale sunt gratuite.”

58. Curtea constată că articolul unic pct. 14 propune modificarea art. 21 alin. (3) din Constituție în sensul înlocuirii noțiunii de „termen rezonabil” cu cel de „termen optim și previzibil”. Curtea observă că textul art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale folosește denumirea de „termen rezonabil”.

59. Termenul rezonabil este un concept esențialmente variabil, iar aprecierea sa se face în funcție de circumstanțele cauzei, ținând seama de complexitatea acesteia, de comportamentul reclamantilor și de cel al autorităților competente, precum și de miza litigiului pentru părțile în cauză (a se vedea Hotărârea din 15 februarie 2007, pronunțată în Cauza *Raylyan împotriva Rusiei*, paragraful 31). Mai mult, conceptul de „termen rezonabil” trebuie privit atât din perspectiva cetățeanului, cât și din cea a statului și trebuie apreciat și stabilit din analiza concurență a intereselor generale ale societății cu cele ale cetățeanului.

60. Curtea apreciază că terminologia utilizată în prezent în Constituție este mai adecvată pentru o normă de rang constituțional, ea consacrand o garanție a dreptului la un proces echitabil, și anume termenul rezonabil. Terminologia propusă a fi introdusă este o dezvoltare ce ține mai degrabă de nivelul legii a acestei garanții constituționale. Termenul optim și previzibil este de fapt o componentă a termenului rezonabil, acesta neexcluzând, ci dimpotrivă presupunând, printre altele, un termen optim și previzibil. Astfel, dacă termenul „rezonabil” vizează limita între respectarea/nerespectarea dreptului la un proces echitabil, cel optim și previzibil reprezintă un element component — ce poate fi reglementat la nivel infraconstituțional — al termenului rezonabil [a se vedea, în acest sens, și Programul-cadru „Un nou obiectiv pentru sistemele judiciare: soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil”, adoptat la 15 septembrie 2004 de Comisia Europeană pentru Eficiența Justiției (CEPEJ) din cadrul Consiliului Europei].

61. De altfel, Curtea observă că art. 6 din Codul de procedură civilă reglementează termenul optim și rezonabil, în timp ce art. 8 din Codul de procedură penală se referă la termenul rezonabil, ambele texte respectând și reglementând garanția constituțională a dreptului la un proces echitabil — termenul rezonabil.

62. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea modificării propuse la art. 21 alin. (3) din Constituție.

63. De asemenea, Curtea constată că articolul unic pct. 14 propune modificarea art. 21 alin. (4) din Constituție, în sensul că jurisdicțiile administrative speciale sunt gratuite. Potrivit textului constituțional în vigoare, introdus prin Legea nr. 429/2003 de revizuire a Constituției României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, acestea sunt atât facultative, cât și gratuite. Așadar, în momentul de față, cetățeanul poate alege între a se adresa direct instanțelor judecătorești sau, mai întâi, jurisdicției administrative speciale, și, ulterior, dacă este nemulțumit de soluție, instanțelor judecătorești.

64. Procedurile administrativ-jurisdicționale constituie o măsură de protecție a cetățeanului, astfel încât existența unor organe administrative de jurisdicție nu poate să ducă la

înlăturarea intervenției instanțelor judecătorești. De aceea, existența unor jurisdicții administrative speciale nu este *ab initio* neconstituțională (cu excepția cazului când ele impun o procedură lipsită de celeritate) și nici contrară art. 6 paragraful 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (a se vedea Hotărârea din 23 iunie 1981, pronunțată în cauza *Le Compte, van Leuven și de Meyere împotriva Belgiei*, paragraful 51). Însă, acestea nu îndeplinesc cerințele unei instanțe independente și imparțiale în sensul art. 6 paragraful 1 din Convenție, astfel încât hotărârile acestora trebuie supuse cenzurii instanțelor judecătorești; numai în acest fel sunt îndeplinite cerințele constituționale și convenționale referitoare la dreptul la un proces echitabil (a se vedea, în acest sens, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, spre exemplu, Hotărârea din 9 ianuarie 2013, pronunțată în cauza *Oleksandr Volkov împotriva Ucrainei*, paragraful 123).

65. Distinct de dreptul la un proces echitabil, Curtea constată că, în condițiile în care legiuitorul constituant derivat din anul 2003 a introdus caracterul facultativ al acestor jurisdicții și, astfel, a dat posibilitatea cetățeanului de a se adresa direct instanței judecătorești — expresie a dreptului la acces liber la justiție — nu este admis a se condiționa ulterior, în temeiul unei modificări a Constituției, accesul liber la justiție. Obligatorivitatea jurisdicțiilor administrative reprezintă o condiționare a acestui acces și, odată eliminată în urma revizurii Constituției operate în anul 2003, nu mai poate fi reintrodusă în actualul regim constituțional, întrucât ar echivala cu posibilitatea neîngrădită a legiuitorului constituant derivat de a varia, în mod ascendent și, ulterior, descendent, gradul de protecție a cetățeanului sub aspectul drepturilor și libertăților sale. Or, protecția acestuia, în accepțiunea art. 152 alin. (2) din Constituție, poate cunoaște doar o orientare ascendentă.

66. Astfel, Curtea reține că, în prezent, caracterul facultativ al jurisdicțiilor administrative speciale este o garanție a accesului liber la justiție, alegerea — *electa una via* — aparținând cetățeanului. De aceea, eliminarea caracterului facultativ creează premisele instituirii unor jurisdicții administrative obligatorii, ceea ce are drept efect excluderea posibilității cetățeanului de a alege între cele două căi de acces la instanța judecătorească, din moment ce statul va impune urmarea uneia singure ce presupune o procedură administrativ-jurisdicțională obligatorie. Așadar, modificarea propusă este de natură a suprima o garanție a accesului liber la justiție.

67. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 21 alin. (4) din Constituție, referitor la eliminarea caracterului facultativ al jurisdicțiilor administrative speciale, întrucât încalcă limitele revizurii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Capitolul II — Drepturile și libertățile fundamentale

Articolul 23 — Libertatea individuală

68. Prin articolul unic pct. 15 și 16 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (4) și (8) al art. 23 din Constituție și se introduce un nou alineat, alin. (13¹), la același articol, după cum urmează:

„(4) În mod excepțional și motivat, cercetarea și judecarea în procesul penal se fac cu privarea de libertate a persoanei. Arestarea preventivă se dispune de judecătorul instanței de judecată competentă să judece fondul cauzei, în condițiile legii și numai în cursul procesului penal, după punerea în mișcare a acțiunii penale.

.....
(8) *Celui condus administrativ, reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele conducerii administrative, ale reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu”.*

„(13¹) Este interzisă folosirea unor probe obținute în mod ilegal, cu excepția cazului când acestea sunt în favoarea celui acuzat”.

69. Articolul unic pct. 15 propune modificarea art. 23 alin. (4) din Constituție, în sensul introducerii a două teze cu privire la luarea măsurii arestării preventive.

70. În privința primei teze, Curtea constată că sintagma „*cercetarea și judecarea*” este improprie, textul constituțional trebuind să se refere la cele două faze ale procesului penal, urmărirea penală și judecata. Dar, în măsura în care se face trimitere la noțiunea de proces penal chiar în textul analizat, devine redundantă menționarea fazelor acestuia, măsura arestării preventive, de principiu, fiind aplicabilă în ambele faze.

71. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința introducerii tezei întâi la art. 23 alin. (4) din Constituție.

72. În privința tezei a doua, Curtea constată că norma este criticabilă prin prisma faptului că un text constituțional urmează a se referi la competența funcțională, materială, după calitatea persoanei și teritorială a instanțelor judecătorești atunci când reglementează luarea măsurii arestării preventive de către judecătorul „*instanței de judecată competentă să judece fondul cauzei*”, competență care este stabilită prin aplicarea unor criterii cuprinse într-o lege (art. 35 și următoarele din Codul de procedură penală). Mai mult, norma este neclară pentru că s-ar înțelege că numai instanța judecătorească competentă să judece fondul poate dispune măsura arestării preventive, fiind, se pare, excluse astfel și alte ipoteze care se pot ivi în cursul procesului penal. Astfel, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau judecătorul care soluționează cauza în căile de atac par a nu mai avea competența de a dispune măsura arestării preventive. De altfel, expunerea de motive la prezenta propunere de revizuire a Constituției nu cuprinde nicio mențiune cu privire la această prevedere propusă a fi introdusă în corpul Constituției, astfel încât Curtea nu poate determina care a fost voința autorilor propunerii legislative de revizuire.

73. De asemenea, norma propusă a fi introdusă pare a da de înțeles că la nivelul instanței judecătorești, pe lângă judecători, ar exista și alte persoane investite cu competența de a spune dreptul (*jurisdictio*). De altfel, Curtea constată că legiuitorul constituent este constant în a folosi sintagma „*instanță judecătorească*” atunci când se referă la instanțele prevăzute la art. 126 alin. (1) din Constituție; astfel, dacă s-ar accepta introducerea și a sintagmei „*instanță de judecată*”, ar rezulta o terminologie neunitară chiar în corpul Constituției.

74. Pe lângă aspectele sus menționate, Curtea reține că nivelul de detaliere a principiilor constituționale trebuie să fie unul minim, această sarcină revenind actelor normative inferioare. Mai mult, o reglementare prea amănunțită a unui domeniu/a unei relații sociale are drept efect instabilitatea textului constituțional. În acest sens, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) a arătat că „*necesitatea modificării într-un sistem dat este dependentă de durata și nivelul de detaliu al textului constituțional*”. Cu cât

textul constituțional este mai detaliat, cu atât el se identifică mai mult cu legislația ordinară și este cu atât mai expus unor modificări relativ frecvente (a se vedea Raportul cu privire la revizuirea Constituției, adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 81-a sesiune plenară, 11—12 decembrie 2009).

75. Așadar, Curtea constată că, prin prisma procedurii de revizuire, Constituția României este una rigidă astfel încât reglementările ce detaliază până la amănunt principii constituționale — adevărate constante ale dreptului — nu se pot regăsi în textul Constituției. Desigur, Curtea reține că, în privința drepturilor și libertăților fundamentale, obiectivul unei revizurii constituționale poate fi doar creșterea nivelului de protecție a cetățeanului atât prin extinderea sferei drepturilor și libertăților fundamentale, cât și prin asigurarea unor garanții mai eficiente ale drepturilor deja existente, ceea ce exclude modificările neînsemnate aduse unui text constituțional. De aceea, Curtea apreciază că sintagma „*instanța de judecată competentă să judece fondul cauzei*” nu poate fi de nivelul unei norme constituționale, care trebuie să se caracterizeze, printre altele, prin generalitate și stabilitate.

76. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea modificării propuse în privința introducerii tezei a doua la art. 23 alin. (4) din Constituție.

77. În privința modificării art. 23 alin. (8) din Constituție, propunerea de revizuire vizează introducerea expresă în corpul Constituției a măsurii conducerii administrative, distinctă de cea a reținerii și arestării.

78. Curtea constată că măsura conducerii administrative nu reprezintă o suprimare a libertății individuale sau a vreunei garanții a acesteia, din contră, ea se constituie într-o veritabilă garanție a libertății individuale, în măsura în care reglementează condițiile luării măsurii conducerii administrative și drepturile de care dispune persoana supusă acestei măsuri; astfel, polițistul — în exercitarea atribuțiilor sale legale — nu poate lua această măsură decât în condițiile stabilite de lege.

79. Însă, din punctul de vedere al modalității concrete de reglementare, Curtea constată că propunerea de revizuire necesită anumite reformulări și corelări. Astfel, cu privire la introducerea sintagmei „*celui condus administrativ*” în cuprinsul art. 23 alin. (8) din Constituție, Curtea constată că aceasta pare a se referi la o măsură administrativă care deja este reglementată într-un text constituțional anterior; or, măsura menționată nu se regăsește în corpul Constituției. De aceea, dacă se dorește constituționalizarea acesteia, art. 23 alin. (2) din Constituție ar trebui să vizeze și măsura conducerii administrative.

80. De asemenea, prin modificarea alin. (8) al art. 23 în sensul introducerii noțiunii de „*celui condus administrativ*”, devine improprie folosirea termenului „învinuire” pentru toate cele 3 ipoteze, acesta referindu-se, ca termen generic, doar la reținere și arestare, ca măsuri preventive.

81. Așadar, Curtea constată că măsura de conducere administrativă, pe de o parte, trebuie delimitată în mod clar de măsurile preventive ce se pot dispune în cursul procesului penal, iar, pe de altă parte, consacrarea sa normativă în chiar textul Constituției trebuie să se prezinte ca o adevărată garanție a libertății individuale.

82. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 23 alin. (8) din Constituție.

83. Prin articolul unic pct. 16 se propune introducerea unui nou alineat, alin. (13¹), la art. 23 din Constituție, care să reglementeze regimul probelor obținute în mod ilegal în cadrul procesului penal.

84. Potrivit sistemului procesual penal românesc, probele trebuie obținute în condițiile Codului de procedură penală, indiferent că sunt sau nu favorabile „acuzatului. Organele judiciare „au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului” [art. 5 alin. (1) din Codul de procedură penală]. De aceea, „Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea-credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod” [art. 5 alin. (2) din Codul de procedură penală].

85. Curtea constată că obținerea în mod legal a probelor este o garanție a dreptului la un proces echitabil, iar remediul împotriva nerespectării acestei garanții este interzicerea folosirii probelor astfel obținute. De altfel, art. 102 alin. (2) din Codul de procedură penală prevede că „Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal”.

86. Curtea reține că premisa textului analizat este în sine eronată, întrucât se atribuie probelor obținute în mod nelegal o eficiență probatorie. O atare premisă poate induce ideea că s-ar intenționa crearea sau conturarea unui regim juridic al acestora, ceea ce înseamnă că, în principiu, textul propus ar sugera posibilitatea obținerii în mod ilegal a probelor. Astfel, s-ar înțelege că probele în procesul penal se pot obține atât în mod legal, cât și ilegal, iar probele astfel obținute cunosc moduri diferite de valorificare, fiindu-le consacrat un regim juridic propriu. După obținerea probelor, fie judecătorul, fie procurorul trebuie să aprecieze care sunt cele obținute în mod legal și care nu, iar în privința probelor obținute în mod ilegal să facă din nou o apreciere și să stabilească, în raport cu datele cauzei, probele favorabile „acuzatului”, cu consecința păstrării și folosirii acestora și a înlăturării celor incriminatoare.

87. Având în vedere cele expuse, Curtea constată că propunerea legislativă de revizuire a Constituției, pe de o parte, acceptă posibilitatea obținerii probelor în afara cadrului legal și, pe de altă parte, dă eficiență juridică celor obținute în mod ilegal.

88. Obținerea în mod legal a probelor, garanție a dreptului la un proces echitabil, reprezintă un standard mai favorabil cetățeanului decât cel fixat prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în privința probelor obținute ilegal. Potrivit acestei jurisprudențe, se reține că analiza Curții Europene a Drepturilor Omului vizează caracterul echitabil al procedurii în ansamblul său, care include și analiza modului în care au fost obținute probele, întrucât art. 6 din Convenție nu stabilește reguli cu privire la admisibilitatea probelor, aspect care, în mod primar, ține de legislația națională, astfel încât sarcina Curții nu este aceea de a determina dacă anumite probe au fost obținute nelegal, ci de a stabili dacă o asemenea „nelegalitate” a dus la încălcarea unui alt drept protejat prin Convenție (a se vedea Hotărârea din 11 iulie 2006, pronunțată în Cauza *Jalloh împotriva Germaniei*, paragraful 94 și următoarele, Hotărârea din 5 februarie 2008, pronunțată în Cauza *Ramanauskas împotriva Lituaniei*, paragraful 52 și următoarele, sau Hotărârea din 17 decembrie 2013, pronunțată în Cauza *Szilágyi împotriva României*, paragraful 26 și următoarele).

89. În consecință, Curtea apreciază că nu este admisă pe calea revizuirii Constituției suprimarea acestei garanții a dreptului la un proces echitabil și, implicit, crearea premiselor nerespectării legii, respectiv a celei procesual penale.

90. De asemenea, Curtea constată că este discutabilă plasarea unui text care vizează probele la art. 23 din Constituție, obținerea și folosirea probelor vizând procesul echitabil reglementat la art. 21 din Constituție.

91. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării aduse art. 23 din Constituție cu un nou alineat, alin. (13¹), referitor la folosirea probelor obținute în mod ilegal, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 24 — Dreptul la apărare

92. Prin articolul unic pct. 17 și 18 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (2) al art. 24 din Constituție și se introduce un nou alineat, alin. (2¹) la același articol, după cum urmează:

„(2) În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu, și să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea apărării.”

„(2¹) În tot cursul procesului penal este garantat principiul egalității de arme între acuzare și apărare.”

93. Curtea constată că modificarea propusă alineatului (2) al art. 24 din Constituție necesită o reformulare, întrucât folosirea verbului „a dispune” nu este recomandată în contextul normativ al textului. Astfel, în acest context, verbul „a dispune” înseamnă „a avea la dispoziție, a avea posibilitatea de a utiliza ceva sau pe cineva după propria dorință”; or, ideea pe care textul propus a fi introdus o exprimă este aceea că părțile beneficiază de timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea apărării. În caz contrar, s-ar putea înțelege că desfășurarea procesului penal este la dispoziția părților, ceea ce este inadmisibil. Așadar, este necesară înlocuirea verbului „a dispune” cu „a beneficia” pentru corecta redare a sensului normativ al textului propus a fi introdus.

94. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 24 alin. (2) din Constituție.

95. Cu privire la alineatul (2¹) propus a fi introdus la art. 24 din Constituție, Curtea observă că principiul egalității armelor este o garanție a procesului echitabil, și nu a dreptului la apărare, iar sfera sa de aplicare nu se circumscrie numai procesului penal, ci și celorlalte categorii de litigii (a se vedea Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 27 octombrie 1993, pronunțată în Cauza *Dombo Beheer B.V. împotriva Olandei*, paragraful 33). De asemenea, Curtea mai observă că principiul egalității armelor în procesul penal nu vizează acuzarea și apărarea, ci părțile acestuia.

96. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 24 alin. (2¹) din Constituție, precum și reconsiderarea așezării acestuia în cuprinsul art. 21 din Constituție, fiind un element component al conceptului de proces echitabil.

Articolul 26 — Viața intimă, familială și privată

97. Prin articolul unic pct. 19 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică atât titlul marginal al art. 26 din Constituție, acesta devenind „Viața intimă, familială,

privată și datele cu caracter personal”, precum și conținutul normativ al articolului menționat, după cum urmează:

„(1) *Autoritățile publice garantează dreptul la viață intimă, familială și privată.*

(2) *Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora sau ordinea publică.*

(3) *Autoritățile publice garantează dreptul la protecția datelor cu caracter personal și au obligația de a lua măsurile de protejare a acestor date.*

(4) *Respectarea prevederilor alin. (3) se supune controlului unei autorități autonome.”*

98. Curtea observă că la alineatul (2), textul propus prevede că persoana fizică are dreptul de a dispune de ea însăși, „*dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora sau ordinea publică*”, eliminându-se, astfel, sintagma „*bunele moravuri*”. În consecință, se înțelege că persoana fizică are dreptul de a dispune de ea însăși chiar dacă prin manifestările sale ar încălca bunele moravuri.

99. În acest sens, Curtea reține că libertatea, ca principiu fundamental al statului de drept, este temelia tuturor principiilor morale și presupune elaborarea unor asemenea norme de drept care să garanteze tuturor persoanelor să se manifeste potrivit propriilor opțiuni în relațiile cu ceilalți membri ai colectivității. O atare concepție decurge din latura activă a liberei dezvoltări a personalității umane, fiind expresia libertății de acțiune a persoanei fizice. Totuși, libertatea de acțiune a acesteia în privința vieții sale intime, familiale și private nu poate fi și nu este absolută, ea trebuie să se integreze și să respecte valorile societății, ale colectivității; de aceea, persoana fizică nu poate folosi abuziv și antisocial dreptul său de a dispune de ea însăși, ceea ce justifică stabilirea anumitor limite în privința acestui drept, printre care și bunele moravuri.

100. Din jurisprudența Curții cu privire la sintagmele „bunele moravuri” sau „morală publică” se desprinde ideea că acestea sunt concepte evolutive, care vizează de principiu norme de conviețuire și de comportare în societate. Acestea se identifică și trebuie înțelese „sub aspectul normelor de comportare socială a individului în manifestările și în exprimările sale sub orice formă”, găsindu-și, între altele, expresie în „sentimentul public de pudoare și decență, a cărui nesocotire nu poate fi tolerată de colectivitatea respectivă. Manifestările contrare moralei publice sunt social periculoase, pentru că neagă una dintre condițiile de existență a societății și pentru că împiedică educația tinerelor generații în respectul față de valorile morale ale societății. Morala publică și bunele moravuri sunt valori fundamentale, consacrate de Constituție. Drepturile și libertățile fundamentale pe care aceasta le prevede nu pot fi exercitate într-un mod contrar bunelor moravuri sau care ar aduce atingere moralei publice” (a se vedea, Decizia nr. 108 din 2 noiembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 9 din 17 ianuarie 1996).

101. De principiu, dreptul de a dispune de sine însuși cuprinde două elemente inerente, respectiv un element activ vizând dreptul persoanei de a se manifesta, prin acțiunile sale, în mod liber, precum și un element pasiv referitor la dreptul persoanei de a fi ocrotită de ingerințele altor subiecte de drept. Libertatea de acțiune a unei persoane este în mod necesar limitată de dreptul celorlalte persoane de a li se respecta drepturile și libertățile fundamentale sau valorile morale. De aceea, Constituția trebuie să acorde același nivel de protecție ambelor

aspecte ale dreptului persoanei de a dispune de sine însăși și să consacre un just echilibru între acestea.

102. Or, modificarea constituțională propusă a fi operată, prin suplimentarea garanțiilor dreptului persoanei fizice de a dispune de ea însăși sub aspect activ, are drept efect suprimarea unei garanții a acestui drept în privința aspectului său pasiv. Cu alte cuvinte, s-ar ajunge la situația ca libertatea de acțiune de care dispune persoana fizică să afecteze drepturile și libertățile inerente celorlalte persoane cu care aceasta interacționează în mod implicit.

103. Având în vedere cele de mai sus, Curtea constată că modificarea propusă suprimă o garanție a dreptului persoanei de a dispune de ea însăși, prin eliminarea protecției constituționale acordate uneia dintre componentele elementului pasiv al acestui drept.

104. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 26 alin. (2) din Constituție, referitor la eliminarea sintagmei „bunele moravuri”, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 27 — Inviolabilitatea domiciliului

105. Prin articolul unic pct. 20 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (3) al art. 27 din Constituție, după cum urmează:

„(3) Percheziția se dispune de către judecătorul instanței de judecată competentă să judece fondul cauzei și se efectuează în condițiile și în formele prevăzute de lege.”

106. Modificarea propusă cu privire la art. 27 alin. (3) din Constituție vizează introducerea sintagmei „*instanței de judecată competentă să judece fondul cauzei*”. Referitor la utilizarea acestei sintagme chiar în corpul Constituției sunt aplicabile *mutatis mutandis* considerentele expuse la analiza efectuată în privința unei modificări similare a art. 23 alin. (4) din Constituție.

107. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea modificării propuse în privința art. 27 alin. (3) din Constituție.

Articolul 28 — Secretul corespondenței

108. Prin articolul unic pct. 21 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică art. 28 din Constituție, după cum urmează:

„(1) Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice, al altor comunicări efectuate prin mijloace electronice, al datelor de trafic, al datelor de localizare și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil și garantat.

(2) Reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale, interceptarea convorbirilor și a comunicărilor, interceptarea în mediul ambiental, percheziția informatică și accesul la un sistem informatic și la un suport de stocare a datelor informatice, obținerea datelor informatice, inclusiv a datelor de trafic și a datelor de localizare, identificarea abonatului, a proprietarului, a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice sau a unui punct de acces la un sistem informatic ori alte asemenea tehnici se dispun de judecătorul instanței competente să judece fondul cauzei și numai în cursul procesului penal.”

109. Curtea constată că secretul corespondenței este un aspect al dreptului la viață intimă, familială și privată a persoanei, cu privire la care autoritățile publice trebuie, pe de o parte, să aibă o conduită de abținere, de evitare a ingerinței, iar, pe de altă parte, să creeze un cadru legislativ care să reflecte caracterul inviolabil al acestuia în raport cu celelalte subiecte de drept. Totuși, conduita de abținere a statului nu este nelimitată, ci trebuie să țină cont de

realitățile existente, în sensul că statul trebuie să se manifeste activ atunci când apare un pericol actual și iminent la adresa cetățenilor. Or, modul de redactare a textului reduce posibilitatea de intervenție a statului în secretul corespondenței, astfel cum aceasta este configurată în propunerea de revizuire a Constituției, numai la situația procesului penal, neglijând, în mod evident, și alte situații — care trebuie strict determinate — în care aceasta s-ar impune. Aceasta ar echivala cu imposibilitatea statului de a-și îndeplini obligațiile pozitive ce îi incumbă în privința apărării drepturilor și libertăților fundamentale (a se vedea *mutatis mutandis* Hotărârea din 24 iulie 2012, pronunțată în Cauza *Đorđević împotriva Croației*, paragraful 139). Astfel, în accepțiunea propunerii de revizuire a Constituției, în cazul unor dezastre naturale, al unor accidente grave sau al altor amenințări grave la adresa persoanelor, nu li s-ar permite autorităților publice cu competențe în gestionarea acestor situații să facă toate eforturile necesare pentru salvarea de vieți omenești, mai ales dacă se are în vedere limitarea operată cu privire la datele de trafic sau de localizare.

110. Posibilitatea ingerinței statului în exercitarea acestui drept este, în prezent, reglementată în mod indirect prin art. 26 alin. (1) din Constituție, lăsându-se, astfel, competența legiuitorului infraconstituțional de a adopta prevederi legale care să asigure respectarea interesului general al colectivității. Or, interesul general al colectivității nu se subsumează numai procesului penal, ci și unor situații imprevizibile la care statul trebuie să răspundă imediat; însă, în lipsa pârghiilor legale, acțiunea acestuia nu va avea finalitatea scontată, spre exemplu, în privința apărării integrității fizice sau psihice a persoanelor față de acțiunea sau inacțiunea terțelor persoane (a se vedea Hotărârea din 12 noiembrie 2013, pronunțată în Cauza *Söderman împotriva Suediei*, paragrafele 80 și următoarele, precum și Hotărârea din 24 iulie 2012, pronunțată în Cauza *Đorđević împotriva Croației*, paragraful 138 și următoarele).

111. Având în vedere cele de mai sus, Curtea apreciază că în privința elementelor nou-introduse în cuprinsul art. 28 alin. (1) din Constituție nu se poate susține existența unei protecții juridice identice cu cea a sensului clasic al corespondenței, chiar astfel cum acesta a fost dezvoltat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în Hotărârea din 3 aprilie 2007, în Cauza *Copland împotriva Regatului Unit*, paragrafele 41 și 42. Potrivit acesteia, sunt protejate conform art. 8 din Convenție atât e-mailurile trimise de la serviciu, cât și informația ce derivă din monitorizarea utilizării personale a Internetului.

112. Curtea constată că datele de trafic și cele de localizare beneficiază și ele de o protecție juridică, însă nu pot fi asimilate celei de care beneficiază mijloacele legale de comunicație, ele nesubsumându-se acestui concept. De aceea, tratarea lor trebuie să se facă distinct de acest concept, pentru că, în caz contrar, s-ar ajunge la posibilitatea suprimării drepturilor și libertăților altor persoane.

113. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 28 din Constituție, referitor la secretul corespondenței, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 31 — Dreptul la informație

114. Prin articolul unic pct. 25 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (5) al art. 31 din Constituție, după cum urmează:

„(5) Serviciile publice de radio, de televiziune și agențiile publice de presă sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la

antena. Organizarea acestor servicii și agenții de presă, precum și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.”

115. Curtea constată că modificarea propusă la art. 31 alin. (5) din Constituție este imprecisă. Din topica primei teze a acestui alineat s-ar putea înțelege că serviciile publice de radio și agențiile publice de presă sunt autonome, iar televiziunile ar fi autonome indiferent dacă sunt publice sau private. De aceea, Curtea propune reformularea acestei teze pentru a se înțelege că serviciile publice de radio și televiziune, precum și agențiile publice de presă sunt autonome.

116. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 31 alin. (5) din Constituție.

Articolul 32 — Dreptul la învățătură

117. Prin articolul unic pct. 26 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică atât titlul marginal al art. 32 din Constituție, acesta devenind „*Dreptul la educație*”, precum și conținutul normativ al articolului menționat, după cum urmează:

„(1) Accesul la educație este garantat, în condițiile legii.

(2) Dreptul la educație este garantat, în condițiile legii, și se asigură prin învățământul preșcolar, prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare prevăzute de lege.

(3) Educația trebuie să urmărească dezvoltarea deplină a personalității umane și întărirea respectului față de drepturile și libertățile fundamentale.

(4) Învățământul general se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

(5) Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(6) Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, precum și burse de merit, în condițiile legii.

(7) Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii cu respectarea standardelor de calitate în educație pentru fiecare nivel și formă de învățământ.

(8) Autonomia universitară este garantată. Autonomia universitară implică capacitatea instituțiilor de învățământ superior de a-și gestiona direct și nemijlocit patrimoniul, de a-și alege ori, după caz, desemna, în mod independent, structurile și funcțiile de conducere și de a stabili, potrivit prevederilor legale și standardelor de calitate, misiunea educațională și de cercetare.

(9) Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.”

118. Cu privire la modificările aduse art. 32 din Constituție, Curtea constată că noul titlu marginal al articolului este „*Dreptul la educație*”, concept care include dreptul la învățătură, dar și dreptul la cultură sau la informare. Or, articolul analizat, cu excepția alineatelor 1 și 3, se referă la dreptul la învățătură. În acest context, Curtea apreciază că este necesar ca dreptul la educație să fie inserat într-un articol distinct, care să cuprindă alineatele 1 și 3, iar așezarea

acestua să fie reconsiderată, respectiv înainte de articolul constituțional referitor la dreptul la informație.

119. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reconsiderarea așezării alin. (1) și (3) ale art. 32 în structura unui nou articol din Constituție.

120. În consecință, art. 32 urmează a-și păstra actualul titlu marginal, astfel încât, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea propunerii de modificare a titlului marginal al art. 32 din Constituție.

121. În aceste condiții, alineatul (2) al articolului analizat trebuie să se refere la dreptul la învățătură. De asemenea, Curtea mai observă că modificările preconizate la alin. (4) vizează introducerea sintagmei „*învățământul general*”, care nu este consacrată nici în textul Constituției, nici în cel al Legii educației naționale nr. 1/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 18 din 10 ianuarie 2011, cu modificările și completările ulterioare, și, astfel, nu se înțelege la ce anume se referă. Mai mult, sintagma analizată nu se poate înlocui nici cu cea de „*învățământ general obligatoriu*”, întrucât s-ar lăsa nereglementată, spre exemplu, situația învățământului superior. De aceea, Curtea recomandă menținerea actualei sintagme, și anume „*învățământul de toate gradele*”.

122. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificărilor propuse în privința art. 32 alin. (2) și (4) din Constituție.

123. Cu privire la modificările propuse art. 32 alin. (8) din Constituție, Curtea constată că acestea definesc autonomia universitară, tocmai pentru ca unui concept constituțional să nu i se stabilească înțelesul printr-un act normativ cu forță juridică inferioară (a se vedea și art. 123 din Legea nr. 1/2011 — definiția autonomiei universitare). Totuși, Curtea observă că, potrivit art. 123 alin. (2) din Legea nr. 1/2011, „autonomia universitară dă dreptul comunității universitare să își stabilească misiunea proprie, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea proprie, gestionarea resurselor materiale și umane, cu respectarea strictă a legislației în vigoare”, ceea ce înseamnă că definiția conceptului de autonomie universitară cuprinsă în propunerea de revizuire este circumscrisă numai anumitor elemente componente ale acesteia. Curtea nu neagă posibilitatea legiuitorului constituant derivat de a reglementa sau defini de principiu o anumită instituție, fiind, desigur, exclusă detalierea în amănunt. Însă, elementele reținute în definiția propusă unui concept constituțional — autonomia universitară — reflectă o abordare selectivă și imprecisă, care vizează mai degrabă conceperea unei independențe decizionale în privința elementelor patrimoniale ale autonomiei universitare decât constituționalizarea elementelor componente ale acestui concept. De altfel, orice constituționalizare realizată trebuie să respecte cerințele de precizie, claritate și previzibilitate a legii în mod cumulativ pentru a nu se altera sensul conceptului constituțional deja consacrat.

124. Curtea observă că elementele centrale ale definiției propuse conceptului de autonomie universitară se referă la gestionarea patrimoniului și la desemnarea structurilor și funcțiilor de conducere. Misiunea educațională și de cercetare este menționată doar la sfârșitul textului și nu acoperă toate aspectele care țin de conceptul de autonomie universitară. Astfel, definiția analizată vizează mai degrabă latura economică decât cea educațională a autonomiei universitare și, în acest context, creează premisele unei independențe

organizatorice și funcționale în privința gestionării patrimoniului și a alegerii sau desemnării structurilor și funcțiilor de conducere.

125. Curtea constată că gestionarea patrimoniului în mod nemijlocit, fără a exista o reglementare legală general aplicabilă instituțiilor de învățământ superior, ar avea drept efect gestionarea discreționară a patrimoniului de către conducerea instituției de învățământ superior și, eventual, transmiterea dreptului de proprietate al instituției de învățământ superior asupra unor bunuri aflate în proprietatea sa privată către alte persoane, ceea ce este de natură a afecta baza materială necesară procesului educațional. De asemenea, alegerea sau desemnarea, în mod independent, a structurilor și funcțiilor de conducere ale universităților excedează noțiunii de autonomie universitară.

126. Or, autonomia universitară nu se confundă cu independența. În acest sens, Curtea, prin Decizia nr. 2 din 4 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 23 februarie 2011, analizând situația la nivel european, a arătat că autonomia universitară nu echivalează cu independența și că „statul sau organele administrației publice locale are/au destule competențe care îi/le permit să se asigure că universitățile respectă standardele de calitate necesare pentru realizarea Spațiului European al Învățământului Superior”.

127. În aceste condiții, Curtea reține că definiția dată autonomiei universitare este improprie și dă astfel naștere unei independențe absolute a instituțiilor de învățământ superior atât în gestionarea patrimoniului lor, cât și în desemnarea structurilor și funcțiilor de conducere, ceea ce duce la suprimarea unei garanții a dreptului la învățătură, conferit de autonomia universitară.

128. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării aduse art. 32 alin. (8) din Constituție, referitor la definirea autonomiei universitare, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 35 — Dreptul la un mediu sănătos

129. Prin articolul unic pct. 30 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduc două noi alineate, alin. (2¹) și (3¹), la art. 35 din Constituție, după cum urmează:

„(2¹) Statul asigură protecția, utilizarea durabilă și refacerea patrimoniului natural.

(3¹) Sunt interzise relele tratamente aplicate animalelor, definite potrivit legii”.

130. Cu privire la modificările propuse art. 35 din Constituție, Curtea observă că textul alin. (3¹) consacră în mod expres o normă de conduită ce derivă din conceptul de „demnitate umană”. Demnitatea umană, sub aspect constituțional, presupune două dimensiuni inerente, respectiv relațiile dintre oameni, ceea ce vizează dreptul și obligația oamenilor de a le fi respectate și, în mod corelativ, de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale semenilor lor, precum și relația omului cu mediul înconjurător, inclusiv cu lumea animală, ceea ce implică, în privința animalelor, responsabilitatea morală a omului de a îngriji aceste ființe într-un mod de natură a ilustra nivelul de civilizație atins (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 53 din 23 ianuarie 2012).

131. Totuși, Curtea constată că modul de redactare a textului este imprecis, întrucât nu se înțelege dacă sintagma „definite potrivit legii” se referă la animale sau la relele tratamente aplicate acestora.

132. Având în vedere cele de mai sus, cu majoritate de voturi, Curtea recomandă reformularea alin. (3¹) propus a fi introdus în cuprinsul art. 35 din Constituție.

Articolul 37 — Dreptul de a fi ales

133. Prin articolul unic pct. 31 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce un nou alineat, alin. (2¹), la art. 37 din Constituție, după cum urmează:

„(2¹) Pot participa la alegerile pentru Senat, pentru Camera Deputaților și pentru funcția de Președinte al României numai candidații care au avut domiciliul în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor.”

134. Curtea constată că acest text vizează introducerea unei noi condiții cu privire la dreptul de a fi ales în funcția de Președinte al României, senator sau deputat. Astfel, se prevede obligația candidatului de a avea domiciliul în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor.

135. Textul actualului art. 37 din Constituție este unul permisiv și, interpretat în coroborare cu art. 16 alin. (3) din Constituție, conduce la concluzia că, pentru a putea participa la alegerile pentru Senat, Camera Deputaților și pentru funcția de Președinte al României, candidații trebuie să aibă cetățenia română și domiciliul în România. Or, introducerea unei condiții temporale cu privire la domiciliul candidatului, indiferent de durata acesteia, reprezintă o evidentă suprimare a dreptului de a fi ales al cetățenilor români care nu se regăsesc în ipoteza normei juridice. O atare concluzie se impune dat fiind faptul că cetățenii români, indiferent de durata de timp în care au avut domiciliul în România, beneficiază de drepturile și libertățile consacrate de Constituție; în caz contrar și egalitatea în drepturi a acestora ar fi afectată. Mai mult, Curtea ridică și problema datei de la care curge acest termen, respectiv data alegerilor. Or, o asemenea dată de referință este și arbitrară, întrucât foarte ușor se poate întâmpla ca un cetățean român să fi avut domiciliul în țară o lungă perioadă de timp, dar nu și în ultimele 6 luni înainte de data alegerilor. În consecință, condiția impusă prin textul supus analizei Curții este contrar egalității în drepturi.

136. Acceptarea unei asemenea condiții temporale referitoare la domiciliul candidatului ar echivala și cu acceptarea implicită a posibilității legiuitorului constituant derivat de a impune condiții temporale și în privința celeilalte condiții necesare pentru a candida — cetățenia — sau de a alătura condițiilor deja existente altele noi. Or, impunerea unor condiții temporale, în speță, condiția ca cetățeanul român să fi avut domiciliul în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor, încalcă limitele revizuirii Constituției, suprimând principiul universalității drepturilor, reglementat de art. 15 alin. (1) din Constituție, dreptul de a fi ales al cetățenilor cu domiciliul în România care nu îndeplinesc noua ipoteză normativă restrictivă, precum și o garanție a acestuia, egalitatea în drepturi.

137. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea completării art. 37 din Constituție cu un nou alineat, alin. (2¹), referitor la condiția domiciliului în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor pentru Senat, Camera Deputaților sau pentru funcția de Președinte al României, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 40 — Dreptul de asociere

138. Prin articolul unic pct. 33 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (2) al art. 40 din Constituție, după cum urmează:

„(2) Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale.”

139. Curtea constată că o caracteristică a statului de drept este respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, iar militarea împotriva acestora echivalează cu încălcarea principiilor statului de drept, aspect ce atrage neconstituționalitatea partidului sau a organizației. Prin urmare, soluția normativă propusă reprezintă o concretizare expresă a unui principiu ce stă la baza statului de drept.

140. Totuși, în acest context, Curtea remarcă faptul că, în conformitate cu art. 146 lit. k) din Constituția României și art. 45 din Legea partidelor politice nr. 14/2003, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 550 din 6 august 2012, Curtea Constituțională hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic, potrivit art. 30 alin. (7) și art. 40 alin. (2) și (4) din Constituție. Curtea reține că partidele politice nu sunt *ab initio* neconstituționale, ci ele sunt declarate neconstituționale ca urmare a nerespectării unei ipoteze normative a Constituției în cazul de față. În acest sens, art. 41 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 prevede că „partidele politice pot fi declarate neconstituționale”.

141. Așadar, Curtea apreciază că formularea art. 40 alin. (2) din Constituție trebuie să fie concordantă cu cea a art. 30 alin. (7) din Constituție tocmai pentru a se arăta conduita interzisă, și nu efectul deciziei Curții Constituționale.

142. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării alin. (2) al art. 40 din Constituție.

Articolul 44 — Dreptul de proprietate privată

143. Prin articolul unic pct. 35 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) al art. 44 din Constituție, după cum urmează:

„(1) Dreptul de proprietate și creanțele împotriva statului sunt garantate. Creanțele împotriva statului au același regim juridic cu plata obligațiilor fiscale, în condițiile legii”.

144. Eliminarea tezei a doua a art. 44 alin. (1) din Constituție referitoare la stabilirea prin lege a limitelor și conținutului dreptului de proprietate echivalează cu o absolutizare a acestuia.

145. Acest text este folosit de Curtea Constituțională, în jurisprudența sa, atunci când examinează limitele dreptului de proprietate. Pentru a analiza dacă o astfel de măsură este justificată, Curtea pornește de la premisa existenței în corpul art. 44 din Constituție a unei dispoziții exprese — exprimată sub forma unei condiții speciale — care să permită instituirea la nivel legal a unor limite în privința dreptului de proprietate privată. Or, această dispoziție expresă este reprezentată chiar de art. 44 alin. (1) teza a doua din Constituție, propusă a fi eliminată. De aceea, Curtea a reținut că dreptul de proprietate nu este un drept absolut, ci poate fi supus anumitor limitări, potrivit art. 44 alin. (1) din Constituție, însă, limitele dreptului de proprietate, indiferent de natura lor, nu se confundă cu însăși suprimarea dreptului de proprietate. Curtea a constatat că, potrivit art. 44 din Constituție, legiuitorul este în drept să stabilească conținutul și limitele dreptului de proprietate. De principiu, aceste limite au în vedere obiectul dreptului de proprietate și atributele acestuia și se instituie în vederea apărării intereselor sociale și economice generale sau pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale altor persoane, esențial fiind ca prin aceasta să nu fie suprimat complet

dreptul de proprietate (a se vedea Decizia nr. 266 din 21 mai 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 443 din 19 iulie 2013).

146. Aceste limite pot proteja diverse drepturi sau libertăți fundamentale, de la dreptul la informare (decizia anterior citată) până la dreptul de proprietate (Decizia nr. 59 din 17 februarie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 203 din 9 martie 2004).

147. Eliminarea tezei a doua a alin. (1) din art. 44 absolutizează dreptul de proprietate, iar legiuitorul nu va mai putea proteja drepturile și libertățile fundamentale concurente ale celorlalți cetățeni. Astfel, Curtea constată că a fost suprimată o garanție a drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute de titlul II al Constituției, garanție care asigură exercitarea acestora în mod concurent cu exercitarea dreptului de proprietate privată.

148. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea eliminării actualei teze a doua a art. 44 alin. (1) din Constituție, referitor la condițiile și limitele dreptului de proprietate, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

149. Se propune introducerea unei noi teze la alin. (1) al art. 44 cu următorul conținut: „*Creaștele împotriva statului au același regim juridic cu plata obligațiilor fiscale, în condițiile legii*”.

150. Curtea constată că *de plano* creaștele împotriva statului nu pot avea același regim juridic cu *plata* obligației fiscale, ci, eventual, cu obligația fiscală. Tot astfel, nu se poate pune semnul echivalenței între cele două noțiuni, întrucât acestea cuprind elemente specifice care le diferențiază. De asemenea, Curtea observă că expunerea de motive a propunerii de revizuire nu cuprinde nicio referire la această modificare, astfel încât nu se poate cunoaște rațiunea care a stat la baza introducerii acestui text.

151. De aceea, Curtea apreciază că această teză ar trebui reformulată pentru a fi clară, precisă și previzibilă (cu privire la înțelesul acestor termeni, a se vedea Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012). O atare concluzie este întărită și de faptul că soluția normativă propusă reprezintă o îndepărtare de la actualul cadru constituțional și legislativ existent în materie fiscală.

152. Având în vedere cele de mai sus, cu majoritate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 44 alin. (1) teza a doua din Constituție.

Articolul 49 — Protecția copiilor și a tinerilor

153. Prin articolul unic pct. 37 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) și (2) ale art. 49 din Constituție, după cum urmează:

„(1) *Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor, cu respectarea principiului interesului superior al acestora.*

(2) *Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu dizabilități. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.*”

154. Sintagma „*cu respectarea interesului superior al acestora*” este o preluare din Declarația Drepturilor Copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1959, și din Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 314 din 13 iunie 2001. Curtea mai reține că acest principiu se regăsește și la nivel infraconstituțional, și anume în

Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 557 din 23 iunie 2004.

155. De asemenea, Curtea constată că definiția copilului, în acord cu prevederile Convenției menționate, este dată în art. 4 lit. a) din Legea nr. 272/2004, acesta fiind „persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nici nu a dobândit capacitatea deplină de exercițiu, potrivit legii”.

156. Având în vedere modificarea operată la nivelul art. 48 alin. (1) din Constituție în sensul introducerii în privința copiilor a sintagmei „cu respectarea principiului interesului superior al acestora”, Curtea constată că reiterarea acesteia și la art. 49 alin. (1) din Constituție este redundantă.

157. De asemenea, Curtea reține că această sintagmă, astfel cum este plasată, vizează și tinerii. Or, principiul interesului superior caracterizează situația juridică a copilului, și nu a tinerilor. Textul, astfel cum este redactat, creează o inegalitate între cetățenii majori — care au împlinit vârsta de 18 ani — pe criteriul vârstei, ceea ce induce ideea unui tratament juridic preferențial al acestora în raport cu celelalte categorii de vârstă.

158. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea modificării propuse în privința art. 49 alin. (1) din Constituție.

Articolul 50 — Protecția persoanelor cu handicap

159. Prin articolul unic pct. 38 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică atât titlul marginal al art. 50 din Constituție, acesta devenind „Protecția persoanelor cu dizabilități”, precum și conținutul normativ al articolului menționat, după cum urmează:

„Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în condiții de egalitate de șanse. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor și de incluziune, prevenire și tratament în vederea participării efective a persoanelor cu dizabilități în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor”.

160. Curtea, analizând conținutul normativ al textului propus, constată că premisa acestuia este aceea că, în prezent, persoanele cu handicap/dizabilități nu ar beneficia de toate drepturile și libertățile fundamentale. De aceea, noul text le acordă beneficiul tuturor drepturilor și libertăților fundamentale; însă, și acesta este circumstanțiat, respectiv în condiții de egalitate de șanse cu persoanele fără handicap/dizabilități. Or, *ab initio* cele două categorii de persoane nu sunt în aceeași situație, întrucât deficiențele lor „fizice, senzoriale, psihice, mentale și/sau asociate, le împiedică total sau le limitează accesul cu șanse egale la viața societății, necesitând măsuri de protecție în sprijinul integrării și incluziunii sociale” [art. 2 alin. (1) din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 3 ianuarie 2008]. De altfel, chiar legea recunoaște faptul că ele nu pot acționa în condiții de egalitate de șanse, egalitatea formală trebuind înlocuită cu cea de rezultat pentru a se putea obține integrarea și incluziunea socială a persoanelor cu handicap/dizabilități.

161. De esența actualului text constituțional este reglementarea unui regim special de protecție a persoanelor cu handicap/dizabilități, aspect omis de noua soluție normativă preconizată. Legiuitorul constituant derivat nu se poate îndepărta de la această soluție pentru că, în caz contrar, ar realiza o restrângere/afectare a acestui regim special de protecție. Așadar, modificarea art. 50 din Constituție poate avea în vedere doar o îmbunătățire a acestui regim,

nicidecum o reducere a gradului de protecție acordat persoanelor cu handicap/*dizabilități* sau chiar suprimarea dreptului persoanelor cu handicap/*dizabilități* la un regim special de protecție.

162. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 50 din Constituție, referitor la suprimarea protecției speciale de care se bucură persoanele cu handicap, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 51¹ — Dreptul la o bună administrare

163. Prin articolul unic pct. 39 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce un nou articol, art. 51¹ — *Dreptul la o bună administrare*, după cum urmează:

„Orice persoană are dreptul de a beneficia, în raporturile sale cu administrația publică, de un tratament imparțial, echitabil și de a obține, într-un termen rezonabil, un răspuns la solicitările sale”.

164. Curtea constată că, prin introducerea art. 51¹ în textul Constituției, se urmărește consacrarea unui nou drept fundamental, cel la o bună administrare, preluare cu adaptări a dreptului omonim cuprins în art. 41 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.

165. Curtea recomandă, însă, realizarea unei corelări între noua reglementare cu celelalte texte constituționale, Curtea având în vedere art. 31 alin. (2) și art. 51 alin. (4) din Constituție. Astfel, între cele două texte menționate și acela al art. 51¹ propus a fi introdus există o suprapunere parțială, reglementându-se obligații ale autorităților publice, respectiv de a informa cetățeanul asupra problemelor de interes personal ale acestuia și de a răspunde la petiții. Or, asemenea obligații pot fi cuprinse chiar în corpul normativ al noului text propus a fi introdus.

166. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea noului art. 51¹ din Constituție.

Articolul 52 — Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică

167. Prin articolul unic pct. 40 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) și (3) ale art. 52 din Constituție, după cum urmează:

„(1) Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea prejudiciului printr-o despăgubire echitabilă.

.....
(3) Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență. Statul exercită dreptul de regres, în condițiile legii”.

168. Curtea reține că modificarea propusă alineatului (1) se referă la îndreptățirea persoanei vătămate de o autoritate publică la „repararea prejudiciului printr-o despăgubire echitabilă”. În reglementarea actuală, persoana vătămată în drepturile sale este îndreptățită să obțină repararea pagubei. O atare prevedere vizează o reparare integrală a pagubei; or, astfel cum este reglementat în propunerea legislativă de modificare a Constituției, repararea

prejudiciului urmează a se realiza printr-o despăgubire echitabilă. Însă, caracterul echitabil nu echivalează cu cel integral al reparației (a se vedea *mutatis mutandis*, cu privire la noțiunea de reparație completă și integrală, și Decizia nr. 395 din 1 octombrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 685 din 7 noiembrie 2013), astfel încât persoana vătămată se va vedea pusă în situația ca prejudiciul pe care l-a suferit să fie reparat doar parțial, și nu integral. O asemenea abordare reprezintă o suprimare evidentă a unei garanții care însoțește dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică, și anume repararea integrală a pagubei produse acesteia.

169. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 52 alin. (1) din Constituție, referitor la eliminarea reparațiilor integrale a pagubei suferite de către persoana vătămată de o autoritate publică, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

170. Curtea reține că modificarea propusă la art. 52 alin. (3) din Constituție se referă la introducerea unei noi teze în conținutul acestui text, respectiv „*statul exercită dreptul de regres, în condițiile legii*”.

171. Textul art. 52 alin. (3) din Constituție prevede răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Teza propusă a fi introdusă nu reglementează o acțiune în regres a statului împotriva magistraților pentru recuperarea prejudiciilor cauzate prin orice eroare judiciară, ci numai prin acele erori judiciare care au fost rezultatul exercitării funcției cu rea-credință sau gravă neglijență.

172. Din conținutul normativ al art. 52 alin. (3) din Constituție rezultă că acoperirea prejudiciului cauzat prin erori judiciare este asigurată în toate cazurile de către stat, persoana vătămată putându-se îndrepta cu acțiune numai împotriva statului, reprezentat prin Ministerul Finanțelor Publice [a se vedea art. 96 alin. (6) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005]. În acest sens, atât art. 542 din Codul de procedură penală, cât și art. 96 din Legea nr. 303/2004 stabilesc condițiile în care persoana vătămată exercită acțiunea în repararea prejudiciilor materiale cauzate prin erorile judiciare, admisibilitatea acțiunii fiind condiționată fie de rămânerea definitivă a hotărârii instanței de judecată, precum și a ordonanței sau încheierii organelor judiciare, prin care s-a constatat eroarea judiciară, respectiv privarea nelegală de libertate, fie de stabilirea, în prealabil, printr-o hotărâre definitivă, a răspunderii penale sau disciplinare, după caz, a judecătorului sau procurorului pentru o faptă săvârșită în cursul judecării procesului și dacă această faptă este de natură să determine o eroare judiciară.

173. În schimb, statul se poate îndrepta cu acțiune în regres împotriva magistratului doar dacă acesta a provocat situația generatoare de daune cu rea-credință sau din culpă gravă [art. 542 alin. (1) din Codul de procedură penală], respectiv a săvârșit eroarea judiciară cauzatoare de prejudicii cu rea-credință sau gravă neglijență [a se vedea art. 96 alin. (7) din Legea nr. 303/2004]. Astfel, statul este cel care, în cadrul acțiunii în regres, trebuie să dovedească faptul că magistratul și-a exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

174. Deși sintagma propusă a fi introdusă pare a viza indicarea titularului dreptului de regres în cazul prejudiciilor cauzate prin orice eroare judiciară care a fost rezultatul exercitării funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, în realitate, din cauza modului său de formulare, obligă statul să își exercite dreptul de regres. Caracterul imperativ al sintagmei propuse a fi

introduse în corpul art. 52 alin. (3) din Constituție poate duce la situații inadmisibile, în care statul va promova în mod automat acțiunea în regres ori de câte ori acoperă un prejudiciu cauzat printr-o eroare judiciară, fără a mai avea un drept de apreciere asupra faptului dacă magistratul și-a exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență, solicitând, astfel, în mod mecanic intervenția instanței judecătorești. De aceea, conținutul normativ propus ar trebui să aibă în vedere, eventual, posibilitatea statului de a exercita dreptul de regres în condițiile legii.

175. Așadar, textul constituțional nu poate constrânge statul la inițierea, în toate cazurile, a unor acțiuni în regres, ci trebuie să lase în marja sa de apreciere problema exercitării acestei acțiuni pentru ca, desigur, în final, tot instanța judecătorească să se pronunțe asupra acțiunii astfel promovate.

176. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința alin. (3) al art. 52 din Constituție.

Capitolul III — Îndatoririle fundamentale

Articolul 55 — Apărarea țării

177. Prin articolul unic pct. 42 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce un nou alineat, alin. (3¹), la art. 55 din Constituție, după cum urmează:

„(3¹) România este stat membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord”.

178. Curtea constată că modificarea preconizată nu are caracter normativ și nici nu se referă la îndatoririle fundamentale ale cetățenilor. Acesta afirmă apartenența României la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, România devenind membră a acestei organizații în urma adoptării Legii nr. 22/2004 pentru aderarea României la Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington la 4 aprilie 1949, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 185 din 3 martie 2004.

179. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reconsiderarea așezării art. 55 alin. (3¹) în structura titlului VI din Constituție.

Capitolul IV — Avocatul Poporului

Articolul 58 — Numirea și rolul

180. Prin articolul unic pct. 43 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică art. 58 alin. (1), acesta urmând să prevadă că *„Avocatul Poporului este instituția autonomă care are drept scop promovarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, în raporturile acestora cu autoritățile publice”.*

181. Curtea constată că formularea propusă pentru art. 58 alin. (1) este neconstituțională în ceea ce privește limitarea competențelor Avocatului Poporului la apărarea *„drepturilor și libertăților cetățenilor, în raporturile acestora cu autoritățile publice”* pentru motivele ce vor fi arătate în continuare.

182. În Avizul Comisiei de la Veneția nr. 685 din 17 decembrie 2012 privind compatibilitatea cu principiile constituționale și statul de drept a acțiunilor Guvernului și Parlamentului României cu privire la alte instituții ale statului și Ordonanța de urgență a Guvernului de modificare a Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale și Ordonanța de urgență a Guvernului de modificare și completare a Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului în România, adoptat la cea de-a 93-a Sesiune plenară, Veneția 14—15 decembrie 2012, se precizează că *„Avocatul Poporului îndeplinește un rol esențial în protecția drepturilor omului”* (paragraful 80). Curtea observă că

sfera subiectelor de drept ce pot beneficia de avantajele protecției oferite prin intermediul Avocatului Poporului este avută în vedere, în documentul menționat, într-o perspectivă mult mai largă decât în formula limitativă, care vizează exclusiv „cetățenii”, propusă de autorii propunerii legislative de revizuire a Constituției.

183. Redactarea propusă reprezintă un regres față de actuala reglementare constituțională în ce privește protecția drepturilor și libertăților prin intermediul Avocatului Poporului, care ar trebui să vizeze toate persoanele fizice care se găsesc pe teritoriul României, în spiritul Declarației Universale a Drepturilor Omului și al celorlalte pacte și tratate internaționale care pun ocrotirea individului în centrul atenției statului și care consideră esențial ca drepturile omului să fie garantate, dar și apărate prin mecanisme juridice și instituționale eficiente.

184. În acest sens, de altfel, art. 18 alin. (1) din Constituție prevede că cetățenii străini și apatrizii care locuiesc în România se bucură de protecția generală a persoanelor și a averilor, garantată de Constituție și de alte legi. Or, propunerea de revizuire exclude cetățenii străini și apatrizii din aria de acțiune a Avocatului Poporului, ca instituție menită să asigure o protecție utilă drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Chiar și în cazul în care textul propus ar fi interpretat potrivit principiului *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus* în sensul că este vorba nu numai despre cetățenii români, ci și despre cei străini, tot ar mai rămâne în afara acțiunii protectoare a Avocatului Poporului o categorie de persoane fizice față de care nimic nu justifică aplicarea unui tratament discriminatoriu, și anume apatrizii.

185. Ca urmare a acestei restrângeri a sferei atribuțiilor Avocatului Poporului, competența sa este diminuată, iar rolul său în cadrul statului de drept, democratic și social nu mai poate fi realizat în mod plenar.

186. În consecință, Curtea, cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea înlocuirii sintagmei „*persoanelor fizice*” cu termenul „*cetățenilor*” în cuprinsul art. 58 alin. (1) din Constituție, întrucât încalcă limitele revizuirii stabilite în art. 152 alin. (2) din Constituție.

187. În prezent, una dintre modalitățile prin care Legea fundamentală îi oferă Avocatului Poporului posibilitatea de a-și realiza rolul consacrat la nivel constituțional este cuprinsă în art. 146 lit. d) teza a doua și constă în competența acestuia de a ridica în mod direct excepții de neconstituționalitate. Mențiunea care se propune a fi introdusă în cuprinsul art. 58 alin. (1) din Constituție, referitoare la promovarea și apărarea drepturilor și libertăților „*cetățenilor*” numai în raporturile acestora cu autoritățile publice, este de natură să pună în discuție posibilitatea exercitării efective și eficiente de către Avocatul Poporului a acestui drept, de vreme ce există și legi sau ordonanțe ale Guvernului, simple sau de urgență, care nu vizează raporturile cetățenilor cu autoritățile publice. O posibilă limitare a dreptului Avocatului Poporului de a contesta constituționalitatea unor astfel de acte normative pe calea excepției de neconstituționalitate ar fi antinomică față de prevederile art. 146 lit. d) din Constituție, care acordă Avocatului Poporului atribuția expresă de a sesiza Curtea Constituțională cu privire la legi și ordonanțe ale Guvernului, fără să facă nicio distincție după cum acestea au sau nu în obiectul lor de reglementare prevederi referitoare la protecția drepturilor omului.

188. O constatare similară se regăsește și în avizul Comisiei de la Veneția mai sus citat, în sensul că, „în cazul în care Avocatul Poporului nu ar putea să sesizeze Curtea Constituțională cu privire la ordonanțele de urgență ale Guvernului în toate cazurile — nu numai în cazurile privind drepturile omului —, ar exista o lacună serioasă în controlul necesar al unor astfel de ordonanțe. Niciun alt organism al statului, altul decât Avocatul Poporului, nu poate face apel în

mod direct împotriva unor astfel de ordonanțe în fața Curții Constituționale și, în consecință, toate ordonanțele de urgență, care nu se referă la drepturile omului, nu ar putea fi deloc controlate” (paragraful 55). De altfel, referindu-se la ipoteza în care Avocatul Poporului ar fi privat de posibilitatea contestării constituționalității ordonanțelor de urgență ale Guvernului în mod direct, independent de existența unui proces judiciar, Comisia de la Veneția a apreciat că „o astfel de lacună gravă în sistemul de control democratic și echilibru instituțional nu poate fi justificată prin pretinsa urgență a măsurilor adoptate” (paragraful 55).

189. Un raționament asemănător este aplicabil și în cazul legilor. Este adevărat că acestea pot fi supuse controlului de constituționalitate anterior promulgării acestora, potrivit art. 146 lit. a) teza întâi din Constituție, la sesizarea anumitor subiecte de drept, expres precizate în textul constituțional, printre care se numără și Avocatul Poporului. Dar, odată intrate în vigoare, legile, la fel ca și ordonanțele, nu mai pot fi supuse controlului de constituționalitate decât cu prilejul aplicării lor în cadrul unui proces aflat pe rolul unei instanțe judecătorești sau de arbitraj comercial, la cererea părților, a procurorului sau a instanței, din oficiu. Or, este posibil ca niciunul dintre subiectele de drept enumerate să nu aibă inițiativa invocării unei excepții de neconstituționalitate și, din acest motiv, să se mențină în fondul activ al legislației reglementări neconstituționale, ceea ce ar fi în contradicție cu principiul statului de drept, ca trăsătură fundamentală a statului român și ca premisă a consacării, garantării, menținerii și apărării drepturilor și libertăților fundamentale.

190. Ca atare, Curtea reține că circumstanțierea sferei de acțiune a Avocatului Poporului exclusiv la raporturile cetățenilor cu autoritățile publice afectează rolul acestuia în apărarea drepturilor omului împotriva oricăror încălcări, care pot proveni de la orice tip de entitate. Iar o asemenea limitare se constituie, în unele situații, într-o suprimare a uneia dintre garanțiile drepturilor și libertăților fundamentale, contrar art. 152 alin. (2) din Constituție.

191. Pentru aceste considerente, Curtea, cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 58 alin. (1) din Constituție cu sintagma „*în raporturile acestora cu autoritățile publice*”, întrucât încalcă limitele revizuirii stabilite în art. 152 alin. (2) din Constituție.

192. În continuare, Curtea observă că, prin articolul unic pct. 44 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției, se introduce la art. 58 un nou alineat, alin. (1¹), cu următorul conținut: „*Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani. Adjuncții Avocatului Poporului sunt specializați pe domenii de activitate. Mandatul Avocatului Poporului încetează înainte de termen în caz de demisie, incompatibilitate cu alte funcții publice sau private, imposibilitate de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile ori în caz de deces*”.

193. Curtea reține că propunerea de revizuire ridică la nivel constituțional reglementarea cazurilor de încetare înainte de termen a mandatului Avocatului Poporului. În prezent, acestea sunt înscrise în art. 9 alin. (1) din Legea nr. 35/1997 privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 844 din 15 septembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare, fiind demisia, revocarea din funcție, incompatibilitatea cu alte funcții publice sau private, imposibilitatea de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile, constatată prin examen medical de specialitate, și decesul. Curtea observă că, potrivit reglementării constituționale propuse, este eliminată posibilitatea revocării din funcție a acestuia, fiind menținute toate celelalte situații.

194. Deși textul propus nu aduce atingere limitelor revizuirii Constituției, Curtea apreciază că enumerarea cazurilor de încetare înainte de termen a mandatului Avocatului Poporului ar trebui realizată prin legea organică de organizare și funcționare a instituției, nu prin Legea fundamentală.

195. Totodată, Curtea reține că, printre cauzele de încetare a mandatului Avocatului Poporului înainte de termen, ar trebui să se regăsească și revocarea. Cel puțin teoretic, nu poate fi exclus riscul ca persoana numită în funcția de Avocat al Poporului să abuzeze de prerogativele pe care Constituția și legea i le conferă, să le deturneze de la finalitatea lor legală ori să nu le îndeplinească în mod corespunzător și astfel să încalce grav valorile și principiile constituționale. Eliminarea posibilității Parlamentului de a revoca din funcție persoana care, în exercitarea mandatului de Avocat al Poporului, se dovedește că a acționat contrar Constituției și legii ar fi inacceptabilă și incompatibilă cu valorile fundamentale ale statului român enunțate în art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală. Desigur, situațiile în care poate interveni revocarea trebuie individualizate cu precizie la nivelul legii, iar procedura care urmează să fie respectată în această situație trebuie, de asemenea, stabilită prin norme lipsite de orice echivoc, astfel încât să fie evitat riscul unei revocări arbitrării. Ca atare, Curtea Constituțională recomandă reglementarea cauzelor de încetare a mandatului Avocatului Poporului înainte de termen prin legea de organizare și funcționare a instituției, cu includerea printre acestea și a revocării.

196. Pentru argumentele expuse, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă Parlamentului eliminarea tezei a treia din alin. (1¹) propus a fi introdus în art. 58 din Constituție.

C. Titlul III — Autoritățile publice

Capitolul I — Parlamentul

Articolul 62 — Alegerea Camerelor

197. Prin articolul unic pct. 46 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 62 alin. (3), după cum urmează: „(3) Numărul deputaților nu poate fi mai mare de 300. La acest număr se adaugă reprezentanții minorităților naționale.”

198. Propunerea tinde la înlocuirea actualei reglementări a art. 62 alin. (3) din Constituție, care prevede că „Numărul deputaților și al senatorilor se stabilește prin legea electorală, în raport cu populația țării”. Norma actuală face vorbire în mod judicios de ambele categorii de parlamentari și face trimitere la legea electorală, care va stabili numărul acestora în temeiul unui criteriu constituțional, respectiv prin raportare la populația țării.

199. Dispozițiile modificatoare omit categoria senatorilor, nu mai stabilesc criterii de determinare a numărului deputaților și senatorilor, ci se limitează a fixa un număr maximal al deputaților — 300. Mai mult, prevăd expres că în numărul astfel stabilit nu sunt incluși reprezentanții organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, număr care, potrivit dispozițiilor art. 62 alin. (2) din Constituție, poate varia în funcție de numărul de voturi obținute de organizațiile respective pentru a fi reprezentate în Parlament — art. 62 alin. (2) teza întâi și de numărul organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale — art. 62 alin. (2) teza a doua, reglementarea creând, în mod discutabil, aparența unui statut aparte, distinct, al deputaților care reprezintă minoritățile naționale.

200. Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, eliminarea modificării propuse și păstrarea actualei reglementări care prevede atât norma de reprezentare cât și un cadru constituțional unitar cu privire la membrii Parlamentului.

Articolul 64 — Organizarea internă

201. Prin articolul unic pct. 49 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 64, prin introducerea unui nou alineat, alin. (4¹), după cum urmează: „(4¹) *Orice persoană de drept public, orice persoană juridică privată și orice persoană fizică are obligația de a se prezenta, direct sau prin reprezentant legal, după caz, în fața unei comisii parlamentare, în urma invitației scrise primite din partea acestora, cu excepția magistraților. Activitatea comisiei parlamentare nu se poate substitui organelor judiciare.*”

202. Potrivit dispozițiilor art. 64 alin. (4) din Legea fundamentală, „Fiecare Cameră își constituie comisii permanente și poate institui comisii de anchetă sau alte comisii speciale. Camerele își pot constitui comisii comune”. Din acest text constituțional rezultă, fără dubiu, că aceste comisii se constituie și funcționează în cadrul fiecărei Camere, care, potrivit autonomiei sale regulamentare, stabilește modul lor concret de organizare și funcționare, în exercitarea funcției de control pe care o are Parlamentul în cadrul democrației constituționale.

203. Cu privire la atribuțiile acestor comisii, din coroborarea textelor constituționale rezultă că, în fața comisiilor, în mod obligatoriu, trebuie să compară numai subiectele de drept care se află în raporturi constituționale specifice cu Parlamentul potrivit titlului III, capitolul IV din Constituție, intitulat *Raporturile Parlamentului cu Guvernul*. Alte subiecte de drept pot fi invitate să ia parte la dezbaterile din fața comisiilor.

204. De asemenea, aceste comisii nu au abilitatea constituțională sau regulamentară să se pronunțe asupra vinovăției ori nevinovăției unei persoane, ci sunt expresia controlului parlamentar. Scopul lor este acela de a lămurii, de a clarifica împrejurările și cauzele în care s-au produs evenimentele supuse cercetării. Prin urmare, aceste comisii anchetează/verifică fapte sau împrejurări, și nu persoane. Ele au ca finalitate constatarea existenței sau inexistenței faptelor pentru care a fost creată comisia, fără a stabili răspunderea administrativă, materială, disciplinară ori penală a vreunei persoane.

205. Aceste comisii nu au competența de a da un verdict, ci aceea de a întocmi un raport cu privire la situația de fapt anchetată, prin care se vor indica concluziile la care au ajuns pe baza actelor și documentelor pe care le-au consultat și a audierilor efectuate (a se vedea în acest sens Decizia nr. 924 din 1 noiembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 787 din 22 noiembrie 2012).

206. Având în vedere considerentele expuse, Curtea reține că instituirea obligației persoanelor de drept public, altele decât cele prevăzute de art. 111 din Constituție, a persoanelor juridice private și a persoanelor fizice de a se prezenta, direct sau prin reprezentant legal, după caz, în fața comisiilor parlamentare contravine rolului și scopului acestor comisii și, în mod implicit, rolului constituțional de autoritate legiuitoare a Parlamentului, cu încălcarea principiului constituțional al separației și echilibrului puterilor în stat, consacrat de art. 1 alin. (4) din Constituție. Chiar dacă propunerea modificatoare prevede că „activitatea comisiei parlamentare nu se poate substitui organelor judiciare”, în concret, prin instituirea unei obligații constituționale în sarcina persoanelor prevăzute în ipoteza normei de a se prezenta în fața comisiei de anchetă parlamentară, propunerea legislativă de revizuire aduce atingere libertății individuale, consacrată de art. 23 din Constituție, care poate fi restrânsă doar în cazurile expres și limitativ prevăzute de textul constituțional.

207. Mai mult, modificările propuse atribuie competențe extinse acestei comisii, împrejurare ce creează confuzii cu privire la natura juridică a activității sale, ce poate fi calificată drept o formă de jurisdicție specială, care, deși nu se substituie celei judecătorești, se desfășoară în paralel cu aceasta.

208. Prin urmare, Curtea constată, cu majoritate de voturi, că modificarea prevederilor constituționale încalcă principiul separației și echilibrului puterilor în stat și libertatea individuală, fiind contrară dispozițiilor art. 152 alin. (2) din Constituție referitoare la limitele revizuirii.

Articolul 65 — Ședințele Camerelor

209. Prin articolul unic pct. 51 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 65 alin. (2), după cum urmează: „(2) Camerele își desfășoară lucrările și în ședințe comune, potrivit unui regulament adoptat cu votul majorității senatorilor și deputaților, pentru:

- a) primirea mesajelor Președintelui României;
- b) suspendarea președintelui României;
- c) aprobarea bugetului de stat și a bugetului asigurărilor sociale de stat;
- d) acordarea votului de încredere Guvernului;
- e) dezbaterea și votarea moțiunilor de cenzură;
- f) angajarea răspunderii Guvernului în condițiile art. 114 din Constituție;
- g) aprobarea strategiei naționale de securitate a României;
- h) declararea mobilizării totale sau parțiale;
- i) declararea stării de război;
- j) suspendarea sau încetarea ostilităților militare;
- k) îndeplinirea oricăror alte atribuții care, potrivit Constituției se exercită în ședință comună.”

210. Curtea constată că, în principiu, stabilirea competenței Camerelor parlamentare, în ședințe comune sau în ședințe separate, nu ridică probleme de constituționalitate.

211. Propunerea de modificare vizează corelarea acestor dispoziții cu alte prevederi constituționale care consacră deja cazurile în care cele două Camere ale Parlamentului își desfășoară lucrările în ședință comună: art. 88, art. 95, art. 103 alin. (3) sau art. 113. Curtea observă că în aceeași categorie se regăsesc și următoarele situații: depunerea jurământului Președintelui României, prevăzută de art. 82 alin. (2), punerea sub acuzare a Președintelui României, prevăzută de art. 96, adoptarea legilor de aderare la actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, prevăzută de art. 148 alin. (3), și adoptarea legii de revizuire a Constituției, dacă prin procedura de mediere nu se ajunge la un acord, prevăzută de art. 151 alin. (2), situații care au fost omise de la enumerare. Pentru o bună sistematizare a actului normativ și acuratețea conținutului său, Curtea recomandă ca și aceste cazuri să fie cuprinse în conținutul dispozițiilor art. 65 alin. (2), în urma modificării sale prin legea de revizuire.

212. De asemenea, prin propunerea de revizuire a Constituției se modifică lit. k), ce are, în prezent, următorul conținut: „îndeplinirea altor atribuții care, potrivit Constituției sau regulamentului, se exercită în ședință comună”. Noua dispoziție, care elimină regulamentul activităților comune celor două Camere ca temei al instituirii unor atribuții suplimentare celor stabilite prin Constituție, dă expresie principiului bicameralismului și autonomiei regulamentare a fiecărei Camere, consacrată de art. 64 alin. (1) teza întâi din Constituție, potrivit căruia „Organizarea și funcționarea fiecărei Camere se stabilesc prin regulament propriu”.

Astfel, modificarea vizează limitarea ședințelor comune ale Camerelor doar la situațiile prevăzute în Constituție și eliminarea posibilității ca, prin regulament, să se poată adăuga alte cazuri celor stabilite prin Legea fundamentală.

213. Or, în condițiile în care situațiile prevăzute de Constituție sunt ușor identificabile, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reformularea modificării propuse art. 65 alin. (2), în sensul enumerării lor exhaustive și abrogarea dispozițiilor lit. k), care devin astfel redundante.

Articolul 70 — Mandatul deputaților și al senatorilor

214. Prin articolul unic pct. 57 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 70 alin. (2), după cum urmează: „(2) *Calitatea de deputat sau de senator încetează:*

a) *la data întrunirii legale a Camerelor nou alese;*

b) *în caz de demisie;*

c) *în caz de pierdere a drepturilor electorale,*

d) *în caz de incompatibilitate;*

e) *la data demisiei din partidul politic sau formațiunea politică din partea căreia a fost ales sau la data înscrierii acestuia într-un alt partid politic sau într-o altă formațiune politică;*

g) *în caz de deces.”*

215. Modificarea vizează completarea cazurilor de încetare a mandatului de parlamentar cu două noi situații: demisia din partidul politic sau formațiunea politică din partea căreia a fost ales și înscrierea parlamentarului într-un alt partid politic sau într-o altă formațiune politică.

216. Dispozițiile art. 69 din Constituție, care stabilesc că, în exercitarea mandatului, deputații și senatorii sunt în serviciul poporului și că orice mandat imperativ este nul, constituie fundamentul juridic al mandatului reprezentativ. Acest text constituțional stă la baza interpretării raporturilor constituționale dintre parlamentar, pe de o parte, și alegătorii lui, partidele sau formațiunile politice care au susținut respectiva candidatură și Camera din care face parte parlamentarul, pe de altă parte. Or, în temeiul acestui articol constituțional, răspunderea pentru o anumită opțiune politică, manifestată prin demisia din partidul politic din partea căreia a fost ales sau prin înscrierea într-un alt partid politic nu poate fi decât una politică, cel mult morală, dar în niciun caz juridică. Așa fiind, aplicarea sancțiunii pierderii mandatului de parlamentar afectează în mod grav interesele alegătorilor pe care îi reprezintă și nesocotește unul dintre fundamentele democrației parlamentare — mandatul reprezentativ.

217. Dispozițiile cuprinse în propunerea legislativă sunt menite să îngrădească libertatea parlamentarului de a se afilia la un grup parlamentar sau altul ori de a deveni independent față de toate grupurile parlamentare. Or, această libertate de opțiune trebuie să se manifeste în funcție de afinitățile politice proprii, precum și în funcție de posibilitățile pe care diferitele grupuri parlamentare le oferă parlamentarului în scopul valorificării plene a intereselor electoratului, întrucât mandatul reprezentativ constituie o garanție a promovării și a respectării drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor în cadrul democrației parlamentare.

218. Relevante sunt și argumentele reținute în Raportul cu privire la mandatul imperativ și la practicile asimilate, adoptat de Comisia de la Veneția, la cea de-a 79-a sesiune plenară, în 12—13 iunie 2009. Potrivit raportului, „una dintre problemele cu care se confruntă democrațiile moderne, din perspectiva stabilității parlamentare și a respectării opțiunilor electorilor

o reprezintă practica aleșilor care părăsesc partidele pe ale căror liste electorale au fost aleși.[...] Odată aleși, deputații sunt în primul rând răspunzători în fața alegătorilor care i-au votat, nu față de partidul politic din care provin. Aceasta decurge din faptul că mandatul le-a fost încredințat de popor, nu de partid. Așadar, demisia sau demiterea unui deputat dintr-un partid nu trebuie să ducă la excluderea sa din Parlament.”

219. Potrivit Raportului, acest aspect, în mod evident contrar standardelor democratice, a dus la abrogarea dispozițiilor Legii electorale a Republicii Serbia, care prevedeau că mandatul unui membru ales al Parlamentului încetează în momentul în care acesta își pierde calitatea sa de membru al partidului politic sau al coaliției politice pe ale cărei/cărei liste de candidați a fost ales, după ce, în prealabil, Curtea Constituțională a Serbiei, prin decizia pronunțată la data de 27 mai 2003, constatase că respectivele dispoziții erau neconstituționale. Decizia Curții viza problema stabilirii dacă mandatele aparțin deputatului ales sau partidului politic din care acesta provine. Conform considerentelor de principiu reținute în decizia Curții Constituționale, menținute prin decizia ulterioară din 25 septembrie 2003, pronunțată în aceeași materie, referitoare la mandatele de membri ai adunărilor municipale, încetarea calității de membru al unui partid politic nu poate constitui motiv de revocare a mandatului unui deputat ales.

220. Pentru argumentele expuse mai sus, Curtea constată, cu majoritate de voturi, că modificarea dispozițiilor art. 70 alin. (2), în ceea ce privește lit. e), suprimă o garanție a drepturilor și libertăților fundamentale — mandatul reprezentativ, consacrat de art. 69 din Constituție, încălcând limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 72 — Imunitatea parlamentară

221. Prin articolul unic pct. 59 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 72 alin. (2), după cum urmează: „(2) *Senatorii și deputații pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. Senatorii și deputații nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor.*” Modificarea vizează abrogarea tezelor a doua și a treia ale actualului alin. (2) al art. 72 care prevede că „*Urmărirea și trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.*”

222. Reglementarea constituțională a imunității parlamentare este justificată de necesitatea protecției mandatului parlamentar, ca garanție a îndeplinirii prerogativelor constituționale și, totodată, o condiție a funcționării statului de drept. În activitatea sa, parlamentarul trebuie să se bucure de o reală libertate de gândire, expresie și acțiune, astfel încât să își exercite mandatul în mod eficient. Instituția imunității parlamentare, sub cele două forme ale sale, protejează parlamentarul față de eventualele presiuni sau abuzuri ce s-ar comite împotriva persoanei sale, fiindu-i astfel asigurată independența, libertatea și siguranța în exercitarea drepturilor și a obligațiilor care îi revin potrivit Constituției și legilor (a se vedea în acest sens Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României).

223. Examinând dispozițiile care fac în prezent obiectul controlului de constituționalitate, Curtea constată că reglementarea constituțională a competenței de urmărire și trimitere în judecată a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, respectiv a competenței de judecată a Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la senatori și deputați, constituie, din perspectiva acestora din urmă, o garanție constituțională de ordin procedural, menită să

ocrotească interesul public, și anume realizarea actului de legiferare prin exercițiul mandatului. Cu alte cuvinte, prevederile art. 72 alin. (2) din Constituție instituie o măsură de protecție a mandatului exercitat de membrii Parlamentului, având deci caracterul obiectiv al unei garanții constituționale a libertății individuale a persoanei care ocupă funcția de demnitate publică și a dreptului la un proces echitabil. Or, prin abrogarea dispozițiilor menționate, garanția constituțională este suprimată, împrejurare ce este de natură a încălca prevederile art. 152 alin. (2) din Constituție.

224. Pe de altă parte, din analiza comparativă a prevederilor constituționale și a propunerii legislative de revizuire, Curtea observă că prevederile privind competența de judecată a Înaltei Curți de Casație și Justiție se regăsesc și sunt păstrate de noua reglementare în situația altor funcții de demnitate publică: dispozițiile art. 96 alin. (4) referitoare la punerea sub acuzare a Președintelui României pentru înaltă trădare, respectiv art. 109 alin. (2) privind răspunderea membrilor Guvernului. Din această perspectivă, propunerea de modificare doar a dispozițiilor art. 72 alin. (2) referitoare la răspunderea membrilor Parlamentului apare ca fiind discriminatorie, de natură a genera o inegalitate de tratament juridic între persoanele care ocupă funcții importante de demnitate publică. Astfel, noua Constituție creează un statut privilegiat sub aspectul protecției mandatului demnității publice pentru reprezentanții puterii executive (Președintele României și membrii Guvernului), funcții publice dobândite prin alegere sau numire, în vreme ce reprezentanților puterii legislative (senatori și deputați), care dobândesc mandatul prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat (asemenea Președintelui României) li se suprimă această garanție constituțională de ordin procesual penal.

225. Mai mult, în condițiile în care dispozițiile art. 105 alin. (1) teza întâi din Constituție, potrivit căroră „Funcția de membru al Guvernului este incompatibilă cu exercitarea altei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator”, nu fac obiectul vreunei modificări, se creează o discriminare în cadrul aceleiași categorii juridice — membrii Parlamentului, între senatorii sau deputații care au și calitatea de membru al Guvernului, pe de o parte, și ceilalți parlamentari, pe de altă parte.

226. Prin urmare, Curtea constată, cu unanimitate de voturi, că abrogarea tezelor a doua și a treia ale actualului alin. (2) al art. 72 suprimă o garanție constituțională a libertății individuale a persoanei care ocupă funcția de demnitate publică și a dreptului la un proces echitabil și încalcă principiul egalității în drepturi a cetățenilor care ocupă funcții de demnitate publică, astfel că modificarea propusă este neconstituțională, încălcând limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 73 — Categoriile de legi

227. Prin articolul unic pct. 61 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică alineatul (3) al articolului 73, după lit. i) se introduc patru noi litere, după cum urmează:

„¹) *statutul profesiilor juridice;*

²) *statutul Băncii Naționale a României;*

³) *organizarea și funcționarea Curții Constituționale;*

⁴) *organizarea și funcționarea Curții de Conturi;”.*

228. Propunerea vizează completarea categoriei legilor organice cu privire la legile care reglementează domeniul organizării, funcționării sau statutului unor autorități publice. Pentru o mai bună sistematizare a actului normativ, având în vedere obiectul lor de reglementare, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, reformularea dispozițiilor art. 73 alin. (3) prin includerea în cuprinsul acestora și a celorlalte legi organice la care face referire Constituția: art. 58 alin. (3) — Avocatul Poporului, art. 79 alin. (2) — Consiliul Legislativ sau art. 141 — Consiliul Economic și Social.

229. În plus, Curtea observă că lit. i⁴) din propunerea de modificare nu se corelează cu lit. l) a alin. (3) al art. 73, care prevede „organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii, a instanțelor judecătorești, a Ministerului Public și a *Curții de Conturi*”, care ar trebui modificată în consecință.

Articolul 74 — Inițiativa legislativă

230. Prin articolul unic pct. 62 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) al art. 74, cu următorul cuprins: *„Inițiativa legislativă aparține, după caz, Guvernului, deputaților, senatorilor sau unui număr de cel puțin 75.000 de cetățeni cu drept de vot. Cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare dintre aceste județe, respectiv în municipiul București, trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.”*

231. Modificarea propusă vizează coborârea pragului numărului de cetățeni care pot avea inițiativă legislativă de la 100.000, în prezent, la 75.000. Norma are ca scop facilitarea inițierii procesului legislativ la nivelul cetățenilor și este în acord cu prevederile constituționale referitoare la limitele revizuirii.

232. Norma constituțională prevede, printre condițiile inițiativei legislative cetățenești, dispersia teritorială — cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării. Or, în condițiile în care, prin propunerea de revizuire a Constituției, se operează modificări cu privire la dispozițiile art. 3 din Constituție, și anume se introduce regiunea ca unitate administrativ-teritorială, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, reformularea alin. (1) al art. 74, astfel încât noile dispoziții să fie corelate cu modificările propuse la art. 3 alin. (3) din Constituție.

Articolul 75 — Sesizarea Camerelor

233. Prin articolul unic pct. 63 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 75, alin. (1)—(4), după cum urmează:

„(1) Inițiativele legislative se supun dezbaterii și adoptării Senatului, în calitate de primă Cameră competentă, cu excepția celor privind organizarea administrației publice locale, a teritoriului, precum și regimul general privind autonomia locală, a celor privind ratificarea actelor internaționale, inclusiv cele referitoare la acordarea de împrumuturi externe, precum și cele care au ca obiect de reglementare măsurile legislative ce rezultă din aplicarea acestora, pentru care Camera Deputaților este prima Cameră sesizată.

(2) Prima Cameră sesizată se pronunță în termen de 30 de zile. Pentru coduri și proiectele de legi de complexitate deosebită, termenul este de 45 de zile. În cazul depășirii acestor termene, se consideră că proiectele de legi sau propunerile legislative au fost adoptate.

(3) Senatul numește sau alege, după caz, în condițiile stabilite prin lege sau prin regulamentul propriu de organizare și funcționare:

- a) Avocatul Poporului;
- b) președintele și președinții de secție ai Consiliului Legislativ;
- c) consilierii Curții de Conturi;
- d) președintele Consiliului Economic și Social;
- e) directorii serviciilor de informații;
- f) reprezentanții oricărei alte autorități sau instituții publice aflate sub control parlamentar.

(4) *Senatul exercită controlul parlamentar asupra tuturor autorităților sau instituțiilor publice prevăzute la alin. (3), potrivit regulamentului propriu de organizare și funcționare.*"

234. Cu privire la modificările propuse alin. (1), Curtea observă că noua redactare a dispozițiilor constituționale privitoare la competența legislativă a Camerelor nu elimină principiul bicameralismului, dar simplifică rigorile sale, în sensul că este restrânsă sfera actelor normative în care Senatul are competență decizională. Astfel, proiectele de lege sau propunerile legislative adoptate de Senat se transmit Camerei Deputaților spre o examinare definitivă. Senatul rămâne doar ca o cameră care examinează proiectul de lege sau propunerea legislativă înaintea votului decisiv al celei de-a doua Camere. Este o formulă raționalizată a adoptării legii în sistemul bicameral prin votul decisiv al Camerei Deputaților. Excepție de la această regulă fac doar inițiativele legislative care privesc organizarea administrației publice locale, a teritoriului, regimul general privind autonomia locală, a celor privind ratificarea actelor internaționale, inclusiv cele referitoare la acordarea de împrumuturi externe, precum și cele care au ca obiect de reglementare măsurile legislative ce rezultă din aplicarea acestora. Această opțiune a legiuitorului constituant nu poate fi cenzurată de Curtea Constituțională în condițiile în care cele două Camere au poziții egale și aceeași legitimitate. Cu toate acestea, Curtea remarcă faptul că păstrarea partajării competențelor de examinare a proiectelor de lege între cele două Camere, deși în limite reduse, poate determina un conflict de competență, astfel că nu se justifică abrogarea dispozițiilor constituționale referitoare la soluționarea unor astfel de blocaje legislative.

235. Prin urmare, Curtea recomandă conservarea soluției legislative actuale cu privire la soluționarea conflictelor de competență dintre cele două Camere.

236. Dispozițiile alin. (1) conțin și o necorelare terminologică: sunt menționate noțiunile de „primă Cameră competentă” și de „prima Cameră sesizată”. Pentru a înlătura orice confuzie, Curtea recomandă utilizarea unor termeni unitari și neechivoci, întrucât, în limbajul normativ, aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni.

237. De asemenea, norma prevede ratificarea „actelor internaționale”. În cuprinsul Constituției, există mai multe dispoziții care fac vorbire de „tratate”, „pacte” și „acorduri internaționale”, și anume cele ale art. 11, art. 20, art. 91 sau ale art. 146 lit. b).

238. Potrivit art. 1 lit. a) din Legea nr. 590/2003 privind tratatele, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 23 din 12 ianuarie 2004, „prin *tratat* se înțelege actul juridic, indiferent de denumire sau de formă, care consemnează în scris un acord la nivel de stat, la nivel guvernamental sau la nivel departamental, având scopul de a crea, de a modifica ori de a stinge drepturi și obligații juridice sau de altă natură, guvernate de dreptul internațional public și consemnat într-un instrument unic ori în două sau în mai multe instrumente conexe”.

239. Prin urmare, Curtea recomandă, în tot cuprinsul actului normativ, folosirea unitară a termenului generic de „*tratat*”, care circumscrie totalitatea actelor juridice internaționale.

240. De asemenea, Curtea sesizează necorelările terminologice cuprinse în acest alineat: dacă în teza a doua, se face vorbire, pe lângă coduri, doar de proiecte de legi, în teza a treia, textul vizează proiectele de legi sau propunerile legislative. Curtea reține că, din coroborarea dispozițiilor constituționale în vigoare, rezultă că inițiativa legislativă constituie genul proxim, iar proiectele de legi și propunerile legislative reprezintă diferențe specifice, în funcție de titularul dreptului de inițiativă: Guvernul, în cazul proiectului de lege [art. 74 alin. (3) din Constituție], respectiv senatorii, deputații și cetățenii în cazul propunerii legislative [art. 74 alin. (4) din Constituție]. Pentru a înlătura orice confuzie, Curtea recomandă utilizarea termenilor juridici în acord cu sensul lor determinat potrivit dispozițiilor constituționale sau legale.

241. În ceea ce privește modificările operate asupra art. 75 alin. (3) și (4), Curtea constată că acestea reglementează controlul parlamentar asupra unor autorități sau instituții publice, exercitat de Senat, potrivit regulamentului propriu de organizare și funcționare.

242. O primă observație este cea referitoare la topografia acestor dispoziții. Astfel titlul marginal al art. 75 este „Sesizarea Camerelor”, împrejurare ce este de natură să determine conținutul normativ al articolului și anume competențele celor două Camere ale Parlamentului în procesul de elaborare a legilor, termenele de dezbateră, precum și modalitățile de soluționare a eventualelor conflicte de competență. Or, prevederile referitoare la controlul parlamentar au un conținut distinct, extrinsec procesului legislativ, astfel că se impune reglementarea lor separată, într-un articol de sine-stătător, care să aibă această titulatură.

243. Prin urmare, Curtea, cu unanimitate de voturi, propune reconsiderarea așezării dispozițiilor referitoare la controlul exercitat de Senat în structura unui nou articol din Constituție.

244. Potrivit dispozițiilor modificatoare cuprinse în alin. (4) al art. 75, Senatul exercită controlul parlamentar asupra tuturor autorităților sau instituțiilor publice prevăzute la alin. (3), potrivit regulamentului propriu de organizare și funcționare. După enumerarea explicită conținută de lit. a)/e), alin. (3) prevede la lit. f) o normă cu caracter general, și anume „*reprezentanții oricărei alte autorități sau instituții publice aflate sub control parlamentar*”. Așa fiind, Curtea observă că, din coroborarea alin. (3) lit. f) cu alin. (4), poate rezulta interpretarea potrivit căreia, prin regulamentul propriu de organizare și funcționare a Senatului, se pot reglementa cazuri noi de control parlamentar cu privire la alte autorități sau instituții publice. Or, regulamentele Camerelor Parlamentului sunt hotărâri care consacră organizarea internă și proprie a acestora, astfel că prevederile lor nu pot stabili drepturi și obligații decât pentru deputați, precum și pentru autoritățile, demnitarii și funcționarii publici, în funcție de raporturile constituționale pe care le au cu Camera. Ca atare, prin Regulamentul Camerei Parlamentului nu se pot stabili drepturi și mai ales obligații în sarcina unor subiecte de drept din afara acesteia, subiecte care nu se încadrează în categoria celor circumstanțiate mai înainte. Asemenea prevederi pot cuprinde numai legile, în accepțiunea de acte juridice ale Parlamentului.

245. Prin urmare, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, completarea dispozițiilor art. 75 alin. (3) lit. f) cu sintagma „*potrivit legii*”, astfel încât doar prin lege să se poată stabili categoria autorităților sau instituțiilor publice aflate sub control parlamentar.

Articolul 76 — Adoptarea legilor și a hotărârilor

246. Prin articolul unic pct. 66 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 76 alin. (1), după cum urmează: „(1) *Legile organice, legile prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, în condițiile art. 53, precum și hotărârile privind regulamentele Camerelor se adoptă cu votul majorității membrilor fiecărei Camere.*”

247. Potrivit dispozițiilor art. 73 din Constituție, intitulat *Categoriile de legi*, la alin. (1) se stabilește că „Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare.” Așa fiind, clasificarea juridică pe care o consacră Legea fundamentală în privința legilor, cu efecte asupra ierarhiei actelor normative adoptate de Parlament, a domeniului de reglementare și a procedurii de legiferare, se limitează la cele trei categorii expres enumerate.

248. Prin modificarea art. 76 alin. (1), inițiatorii propunerii legislative de revizuire a Constituției introduc, în cadrul dispozițiilor referitoare la procedura de adoptare a legilor, o nouă categorie de acte normative, și anume legile prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, în condițiile art. 53 din Constituție.

249. Este adevărat că, potrivit jurisprudenței sale constante, Curtea Constituțională a statuat că restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți nu se poate realiza decât prin lege, ca act juridic adoptat de Parlament, și cu respectarea condițiilor strict și limitativ prevăzute de art. 53 din Constituție. Însă interpretarea noțiunii de lege din cuprinsul art. 53 a avut menirea de a limita posibilitatea legiuitorului delegat — Guvernul — de a reglementa pe calea ordonanței de urgență în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, în sensul restrângerii acestora, contrar prevederilor art. 115 alin. (6) din Constituție.

250. Pe de altă parte, formula redacțională propusă este criticabilă, întrucât generează confuzie sub aspectul examinării îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 53. Astfel, sintagma „legile prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, în condițiile art. 53” creează aparența efectuării unui control de constituționalitate realizat anterior adoptării actului normativ, în urma căruia se constată îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 53 din Constituție. Or, controlul de constituționalitate se desfășoară exclusiv în condițiile prevăzute de art. 142—147 din Constituție, de către Curtea Constituțională, la sesizare, și numai după adoptarea legii de către Parlament.

251. Așa fiind, dacă legiuitorul constituant apreciază necesară introducerea unor condiții suplimentare pe care legiuitorul ordinar să le respecte la adoptarea legilor prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, soluția nu este crearea unei categorii distincte de legi, pe lângă cele enumerate de Constituție, ci încadrarea legilor cu un atare obiect de reglementare în categoria legilor organice.

252. Prin urmare, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă eliminarea sintagmei „legile prin care este restrâns exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți, în condițiile art. 53” din cuprinsul art. 76 alin. (1).

Articolul 78 — Intrarea în vigoare a legii

253. Prin articolul unic pct. 69 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 78, prin introducerea unui nou alineat, alin. (1¹), după cum urmează: „(1¹) *Accesul la varianta electronică a Monitorului Oficial este gratuit și nu poate fi îngrădit.*”

254. Dispozițiile art. 1 din Legea nr. 202/1998 privind organizarea Monitorului Oficial al României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 206 din 11 aprilie 2013,

prevăd că „Monitorul Oficial al României este publicația oficială a statului român, în care se publică actele prevăzute de Constituție, de prezenta lege și de alte acte normative”, iar, potrivit art. 3 alin. (1) din lege, „Editarea Monitorului Oficial al României constituie un serviciu public asigurat de către Regia Autonomă «Monitorul Oficial», care funcționează sub autoritatea Guvernului României, exercitată prin Secretariatul General al Guvernului”.

255. Referitor la accesul la publicația oficială, dispozițiile art. 19 din lege prevăd că „Regia Autonomă «Monitorul Oficial» realizează un produs electronic conținând actele publicate, care poate fi accesat gratuit pe internet și este disponibil, în varianta pentru citire, timp de 10 zile de la publicarea respectivelor acte. Sumarele monitoarelor oficiale sunt accesibile permanent.”

256. Propunerea de modificare vizează accesul gratuit și nelimitat la varianta electronică a publicației oficiale. Avantajul accesării permanente, din orice locație, în mod gratuit a actelor publicate în Monitorul Oficial al României creează premisele valorizării dreptului persoanei de a avea acces la orice informație de interes public, prevăzut de art. 31 din Constituție. Astfel, pe această cale se îndeplinește și cerința accesibilității actelor normative, calitate impusă și de reglementările internaționale în materia drepturilor și libertăților fundamentale.

257. Pe de altă parte, Curtea observă că asigurarea accesului gratuit și nelimitat la varianta electronică a publicației oficiale trebuie să vizeze cu necesitate actele de interes public adoptate de autoritățile publice, acte cu caracter general de aplicabilitate la nivel național, respectiv cele prevăzute de art. 5 din Legea nr. 202/1998, republicată, precum: actele juridice ale Parlamentului, actele cu caracter politic ale Parlamentului și ale celor două Camere, actele Președintelui României, actele Guvernului, actele normative ale organelor de specialitate ale administrației publice centrale din subordinea Guvernului, potrivit competenței lor stabilite prin lege, adoptate în vederea organizării executării legii, deciziile, hotărârile și avizele Curții Constituționale, acte ale plenului Consiliului Superior al Magistraturii, deciziile pronunțate de Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca urmare a soluționării recursurilor în interesul legii, deciziile și hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului, pronunțate în cazurile în care statul român are calitatea de pârât.

258. O prevedere similară să regăsește și la nivelul Uniunii Europene cu privire la actele adoptate de instituțiile Uniunii, și anume în Regulamentul (UE) nr. 216/2013 al Consiliului din 7 martie 2013 privind publicarea electronică a Jurnalului Oficial al Uniunii Europene, care la art. 2 alin. (3) prevede că „Ediția electronică a Jurnalului Oficial este pusă la dispoziția publicului pe site-ul EUR-Lex într-un format care nu este caduc și pentru o perioadă nelimitată. Consultarea sa este gratuită.”

259. Prin urmare, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reformularea alin. (1)¹ propus a fi introdus la art. 78 din Constituție în sensul că accesul gratuit și neîngrădit să se realizeze în ceea ce privește varianta electronică a Monitorului Oficial, *Partea I*.

Capitolul II — Președintele României

Articolul 85 — Numirea Guvernului

260. Prin articolul unic pct. 75 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 85, prin introducerea unui nou alineat (3¹), după cum urmează: „(3¹) *Președintele României nu poate refuza propunerea prim-ministrului de revocare și numire a unor membri ai Guvernului.*”

261. Cu privire la conținutul normativ al propunerii legislative de revizuire a Constituției, Curtea observă că Președintele, în caz de remaniere guvernamentală, revocă și numește, în vreme ce, în caz de vacanță a postului, doar numește pe unii membri ai Guvernului.

262. Cu privire la numirea membrilor Guvernului, în situația învestirii Guvernului și aprobării Programului de guvernare, Parlamentul îi verifică, prin comisiile permanente, pe candidații pentru funcția de ministru și apoi dezbate și aprobă prin hotărâre, în ședința comună a Camerelor Parlamentului, cu votul majorității deputaților și senatorilor, Programul de guvernare și lista completă a Guvernului. Hotărârea Parlamentului, semnată de președinții Camerelor, se înaintează de către aceștia de îndată Președintelui României, spre a proceda la numirea Guvernului, așa cum prevede art. 90 din Regulamentul activităților comune ale Camerei Deputaților și Senatului, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 461 din 25 iulie 2013. Numirea Guvernului de către Președintele României nu se face la sesizarea prim-ministrului, ci la sesizarea președinților celor două Camere ale Parlamentului și în baza hotărârii Parlamentului de aprobare a Programului de guvernare și a listei complete a membrilor Guvernului. Obligația constituțională a Președintelui României se fundamentează pe hotărârea Parlamentului și, în executarea acesteia, Președintele emite decretele de numire în funcție a membrilor Guvernului, urmată de depunerea jurământului de credință cerut de lege. Acesta este cadrul juridic obligatoriu pentru situațiile prevăzute de art. 85 alin. (1) și (3) și art. 103 din Constituție, dispoziții dezvoltate în prevederile Regulamentului ședințelor comune ale Camerelor Parlamentului.

263. Din textul Constituției rezultă că, în cazurile prevăzute la alin. (1) și (3) ale art. 85, numirea de către Președintele României a miniștrilor este un act de executare a hotărârii Parlamentului și de investire, pe această bază, a miniștrilor, de către șeful statului. Hotărârea organului reprezentativ suprem al poporului român este un act obligatoriu, iar dacă Președintele ar refuza a-l aduce la îndeplinire ar săvârși o faptă gravă de încălcare a Constituției.

264. Spre deosebire de reglementarea consacrată în art. 85 alin. (1) și (3) din Legea fundamentală, alin. (2) al aceluiași articol prevede, în prezent, că „Președintele revocă și numește, la propunerea prim-ministrului, pe unii membri ai Guvernului”. Interpretarea textului impune concluzia că, în acest caz, Președintele nu execută o hotărâre a Parlamentului, ci se află în situația de a decide el însuși numirea unor miniștri, la propunerea prim-ministrului.

265. Curtea observă că intenția inițiatorilor propunerii legislative de revizuire a Constituției a fost aceea de a elimina diferențele prevăzute în ipotezele celor trei alineate ale art. 85, respectiv modificarea alin. (2) în sensul înlăturării competenței decizionale a Președintelui României în numirea membrilor Guvernului. Însă norma constituțională propusă prevede, ca procedură parlamentară, doar audierea candidaților la funcția de membru al Guvernului în comisiile de specialitate ale Parlamentului.

266. Cu privire la rolul comisiilor permanente, Curtea constată că acestea sunt organe interne de lucru ale Camerelor Parlamentului a căror activitate are caracter pregătitor pentru a oferi forului deliberativ toate elementele necesare adoptării deciziei. Dezbaterile specializate care au loc în cadrul ședințelor comisiilor se finalizează cu întocmirea de rapoarte sau avize care au rolul de a pregăti și facilita desfășurarea lucrărilor Camerelor, respectiv a dezbaterilor care vor avea loc în plenul acestora. Dat fiind caracterul de organe de lucru interne al comisiilor

parlamentare, natura juridică a rapoartelor sau avizelor adoptate de acestea este a unui act preliminar, cu caracter de recomandare, adoptat în scopul de a sugera o anumită conduită, sub aspect decizional, plenului fiecărei Camere sau Camerelor reunite. Rapoartele și avizele au caracter obligatoriu numai sub aspectul solicitării lor, nu și din perspectiva soluțiilor pe care la propun, Senatul și Camera Deputaților fiind singurele corpuri deliberative prin care Parlamentul își îndeplinește atribuțiile constituționale.

267. Așa fiind, modificarea operată cu privire la procedura de numire a unui membru al Guvernului în caz de remaniere guvernamentală sau de vacanță a postului, respectiv instituirea obligației constituționale de audiere a candidatului în comisiile de specialitate ale Parlamentului, organe interne de lucru ale Camerelor Parlamentului a căror activitate are caracter pregătitor, nu creează o situație identică ipotezelor prevăzute de alin. (1) și (3) ale art. 85, în care numirea de către Președintele României a miniștrilor este un act de executare a unei hotărâri a Parlamentului și de investire, pe această bază, a miniștrilor, de către șeful statului.

268. Curtea constată că, după cum comisiile permanente parlamentare au îndreptățirea de a verifica corespunderea candidatului pentru funcția propusă, în raport de anumite condiționări-criterii stabilite de lege [potrivit art. 2 din Legea nr. 90/2001 privind organizarea și funcționarea Guvernului României și a ministerelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 164 din 2 aprilie 2001, „Pot fi membri ai Guvernului persoanele care au numai cetățenia română și domiciliul în țară, se bucură de exercițiul drepturilor electorale, nu au suferit condamnări penale și nu se găsesc în unul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute în cartea I titlul IV din Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, cu modificările și completările ulterioare], fără a exercita un drept de veto, tot astfel nici Președintele României nu are drept de veto față de propunerea prim-ministrului, dar o poate refuza pentru neîndeplinirea condițiilor prevăzute de lege. Așa fiind, propunerea de modificare a alin. (2) al art. 85 nu înlătură competența decizională a Președintelui României în numirea membrilor Guvernului.

269. În considerarea acestor argumente, propunerea de revizuire a dispozițiilor art. 85 devine lipsită de logică juridică prin introducerea alin. (3¹) care prevede interdicția Președintelui României de a refuza propunerea prim-ministrului de numire a unor miniștri. Mai mult, în contextul analizat mai sus, între momentul formulării propunerii și momentul numirii în funcție a ministrului, potrivit dispozițiilor alin. (2), se desfășoară audierea candidatului în comisiile de specialitate ale Parlamentului în scopul verificării condițiilor corespunzătoare funcției, astfel că dispozițiile alin. (3¹) ignoră și rolul Parlamentului în procedura de numire a miniștrilor.

270. Curtea apreciază că prevederile art. 85 alin. (3¹) nu au nicio justificare în cadrul constituțional astfel reglementat. Prim-ministrul nu poate impune o anumită opțiune cu privire la persoanele care vor ocupa funcția de membru al Guvernului nici Parlamentului și nici Președintelui, autoritățile statului având obligația constituțională de a-și exercita cu bună-credință și în spiritul colaborării loiale competențele pe care Legea fundamentală le stabilește în sarcina fiecăreia.

271. Prin urmare, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reformularea dispozițiilor art. 85 alin. (3¹) în sensul potrivit căruia Președintele României poate refuza propunerea prim-ministrului de numire a unor membri ai Guvernului pentru neîndeplinirea condițiilor legale.

Articolul 89 — Dizolvarea Parlamentului

272. Prin articolul unic pct. 77 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 89 alin. (1), după cum urmează: „(1) După consultarea președinților celor două Camere și a președinților partidelor, a formațiunilor sau a alianțelor politice parlamentare, Președintele României dizolvă Parlamentul dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru investitura Guvernului, în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin trei solicitări de investitură.”

273. Propunerea de modificare vizează dispozițiile constituționale referitoare la atribuția Președintelui de a dizolva Parlamentul. O primă modificare privește condiția consultării prealabile a președinților partidelor, a formațiunilor sau a alianțelor politice parlamentare, care o înlocuiește pe cea a consultării liderilor grupurilor parlamentare, prevăzută în actuala Constituție.

274. În condițiile în care prezenta Constituție prevede posibilitatea Președintelui de a dizolva Parlamentul, propunerea de modificare instituie obligația acestuia de a dizolva legislativul dacă sunt îndeplinite, cumulativ, condițiile neacordării votului de încredere pentru investitura Guvernului, în termen de 60 de zile de la prima solicitare, pe de o parte, și respingerea a cel puțin trei solicitări de investitură, pe de altă parte. Numărul solicitărilor de investitură a fost mărit la trei pentru a corela dispoziția constituțională cu propunerea de modificare care vizează prevederile art. 103 referitoare la procedura de investitură a Guvernului.

275. Or, Curtea constată că există o contradicție între ipotezele de aplicare a dispozițiilor constituționale astfel modificate: pe de o parte, norma imperativă privind obligația Președintelui de a dizolva Parlamentul dacă sunt întrunite cumulativ cele două condiții menționate mai sus, și, pe de altă parte, condiția consultării prealabile a președinților partidelor, a formațiunilor sau a alianțelor politice parlamentare. Cu alte cuvinte, deși ar fi întrunite condițiile obiective referitoare la neacordarea votului de încredere pentru investitura Guvernului, în termen de 60 de zile de la prima solicitare, și respingerea a cel puțin trei solicitări de investitură, care ar determina în sarcina Președintelui obligația de a dizolva Parlamentul, reglementarea condiției consultării prealabile a subiecților de drept prevăzuți în norma modificatoare — care în mod evident nu poate fi consacrată doar formal, fără a i se conferi efecte juridice —, anulează caracterul imperativ al dispozițiilor ulterioare.

276. Așa fiind, pentru ca dispozițiile constituționale ale art. 89 alin. (1) să producă efectele juridice în scopul cărora au fost reglementate, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, ca textul să fie reformulat astfel încât Președintele României să poată dizolva Parlamentul în condițiile strict consacrate.

277. Cu privire la noțiunile nou-introduse, Curtea reține că, potrivit art. 1 din Legea nr. 14/2003, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 550 din 6 august 2012, „Partidele politice sunt asociații cu caracter politic ale cetățenilor români cu drept de vot, care participă în mod liber la formarea și exercitarea voinței lor politice, îndeplinind o misiune publică garantată de Constituție. Ele sunt persoane juridice de drept public”, iar în temeiul art. 28 alin. (1), „Partidele politice se pot asocia pe baza unui protocol de asociere, constituind o alianță politică”. Legea nu cuprinde în conținutul său nicio referire cu privire la noțiunea de

„formațiuni politice”. Prin urmare, Curtea recomandă legiuitorului constituant ca, prin normele pe care le edictează, să nu opereze cu termeni și noțiuni care nu au corespondent în realitatea juridică, să folosească un limbaj precis, concis și să stabilească norme cu valoare de principiu.

Articolul 90 — Referendumul

278. Prin articolul unic pct. 79 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 90, după cum urmează:

„(1) *Președintele României sau cel puțin 250.000 de cetățeni cu drept de vot pot cere poporului să-și exprime voința, prin referendum, cu privire la probleme de interes național, cu excepția celor referitoare la revizuirea Constituției.*

(2) *Cetățenii care inițiază organizarea referendumului trebuie să provină din cel puțin jumătate dintre județele țării, iar în fiecare dintre aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 10.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative.*

(3) *Referendumul este valabil dacă la acesta participă cel puțin 30% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.”*

279. Propunerea de modificare vizează introducerea unui nou titular al dreptului de a iniția referendumul național cu privire la problemele de interes național, subiectul colectiv teritorială instituite prin alin. (2) al art. 90 — cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin jumătate dintre județele țării. Or, în condițiile în care, prin propunerea de revizuire a Constituției, se operează modificări cu privire la dispozițiile art. 3 din Constituție, și anume se introduce regiunea ca unitate administrativ-teritorială, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, reformularea alin. (1) al art. 90, astfel încât noile dispoziții să fie corelate cu modificările propuse art. 3 alin. (3) din Constituție.

280. De asemenea, inițiatorii legii de revizuire a Constituției propun restrângerea sferei problemelor de interes național care pot face obiectul referendumului, excluzându-le pe acelea care sunt susceptibile a determina o revizuire a Constituției. Propunerea este în acord cu prevederile art. 150 din Constituție, care prevăd că „Revizuirea Constituției poate fi inițiată de [...] cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot”. Prin urmare, cetățenii își pot manifesta inițiativa de revizuire a Constituției pe această cale, prevăzută de Constituție și de lege, înlăturându-se astfel situația criticabilă a organizării a două referendumuri cu același obiect: unul care să constituie temeiul declanșării procedurii de revizuire a Constituției și cel de-al doilea prin care se finalizează procedura de revizuire, potrivit art. 151 alin. (3) din Constituție.

281. Însă Curtea apreciază că sintagma „*cu excepția celor referitoare la revizuirea Constituției*” comportă un grad sporit de generalitate, care poate determina confuzie cu privire la interpretarea și aplicarea sa și, prin urmare, recomandă, cu unanimitate de voturi, înlocuirea acesteia cu sintagma „*cu excepția celor care impun revizuirea Constituției*”.

282. Cu privire la procedura de organizare și desfășurare a referendumului, rolul Curții Constituționale, în temeiul art. 146 lit. i) din Constituție, este acela de a veghea la respectarea procedurii și confirmarea rezultatelor acestuia. Or, în situația nou-creată prin introducerea subiectului colectiv constituit din 250.000 de cetățeni cu drept de vot, Curtea Constituțională va trebui să verifice îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei referendare de către cetățeni: întrunirea numărului minim de susținători pentru promovarea inițiativei și caracterul

constituțional al obiectului inițiativei referendare — respectarea limitei impuse de legiuitorul constituant.

283. În acest context, Curtea precizează că referendumul, indiferent de caracterul său — decizional sau consultativ —, reprezintă o modalitate de exercitare a suveranității naționale, întemeiate pe art. 2 din Constituție, care consacră voința constituantului român, potrivit căreia, în cadrul democrației reprezentative, suveranitatea națională aparține poporului român, însă aceasta nu poate fi exercitată într-un mod direct, nemijlocit, la nivel individual, forma de exercitare fiind cea indirectă, mijlocită, prin procedeul alegerii organelor reprezentative, prin exprimarea voinței cetățenilor în cadrul alegerilor libere, periodice și corecte, precum și prin referendum.

284. Întrucât pot exista situații în care problematica asupra căreia poporul este chemat să își exprime voința să afecteze interesele reprezentanților aleși (cum este cazul reducerii numărului de parlamentari sau al reducerii indemnizațiilor parlamentarilor), Comisia de la Veneția, în documentul intitulat *Linii directoare pentru organizarea referendumului*, adoptat la cea de-a 68-a sesiune plenară (13—14 octombrie 2007), a reținut că efectele referendumului trebuie să fie expres prevăzute în Constituție sau prin lege, fie că referendumul este consultativ, fie că este decizional. Totodată, este preferabil ca un referendum asupra chestiunilor de principiu sau a altor propuneri formulate generic să aibă caracter consultativ. Dacă însă are caracter decizional, trebuie să existe norme care să prevadă în mod expres procedura ulterioară.

285. În cazul referendumului consultativ, faptul că nu este stabilită o astfel de procedură ulterioară nu se traduce într-o lipsă a efectelor acestui referendum. Din această perspectivă, ceea ce distinge un referendum consultativ de unul decizional nu este, în principal, chestiunea privitoare la respectarea sau nu a voinței populare — această voință nu poate fi ignorată de aleșii poporului, întrucât este o expresie a suveranității naționale —, ci caracterul efectului referendumului (direct sau indirect). Spre deosebire de referendumul decizional, referendumul consultativ produce un efect indirect, în sensul că necesită intervenția altor organe, de cele mai multe ori a celor legislative, pentru a pune în operă voința exprimată de corpul electoral (a se vedea Decizia nr. 682 din 27 iunie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 473 din 11 iulie 2013).

286. Această interpretare se întemeiază și pe principiul loialității constituționale, desprins și interpretat prin coroborarea dispozițiilor constituționale ale art. 1 — „Statul român”, art. 2 — „Suveranitatea” și art. 61 — „Rolul și structura” (Parlamentului), principiu care, în această materie, impune ca autoritățile cu competențe decizionale în domeniile vizate de problematica supusă referendumului (în cazul de față Parlamentul) să ia în considerare, să analizeze și să identifice modalități de punere în practică a voinței exprimate de popor. O altă viziune asupra efectelor referendumului consultativ l-ar reduce pe acesta la un exercițiu pur formal, un simplu sondaj de opinie.

287. În concluzie, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, reglementarea, în cadrul dispozițiilor art. 90 alin. (1) din Constituție, a efectelor juridice pe care rezultatul referendumului consultativ le produce, precum și a procedurii ulterioare organizării unui astfel de scrutin.

288. Pentru formularea unei astfel de recomandări, Curtea a ținut seama și de situația juridică creată ca urmare a organizării referendumului național din 22 noiembrie 2009, inițiat de Președintele României și confirmat de Curtea Constituțională prin Hotărârea nr. 37 din 26 noiembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 923 din 30 decembrie 2009. Cu acel prilej, Curtea a reținut că voința politică a poporului, manifestată prin intermediul referendumului, a fost aceea a desființării uneia dintre Camerele Parlamentului și a stabilirii unui număr maxim de parlamentari, determinat potrivit condițiilor legale, modificări esențiale în structura autorității legiuitoare, care impuneau modificarea Legii fundamentale. Voința populară exprimată la acest scrutin a rămas fără consecințe juridice.

289. În ceea ce privește dispozițiile alin. (3) al art. 90, acesta instituie la nivel constituțional pragul/condiție de validare a referendumului național: participarea a cel puțin 30% din numărul persoanelor înscrise în listele electorale.

290. Reglementarea sau modificarea condițiilor privind validarea referendumului este de competența exclusivă a legiuitorului, numai acesta fiind cel îndreptățit potrivit art. 73 alin. (3) lit. d) din Constituție să reglementeze organizarea și desfășurarea prin lege organică a acestui instrument de consultare populară.

291. Curtea apreciază că stabilirea cvorumului de participare la referendum este un atribut al legiuitorului ordinar, astfel că nu se impune reglementarea unei norme de rang constituțional cu un atare obiect.

292. Prin urmare, Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, eliminarea dispozițiilor art. 90 alin. (3), propus a fi introduse prin legea de revizuire.

293. În cazul în care legiuitorul constituant nu își însușește recomandarea formulată de Curte, este necesară introducerea în Constituție a unor norme tranzitorii cu privire la momentul intrării în vigoare a dispozițiilor care stabilesc cvorumul de participare la referendum, moment care nu poate fi anterior celui stabilit de Curtea Constituțională prin Decizia nr. 334 din 26 iunie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 407 din 5 iulie 2013, respectiv anterior împlinirii unui an de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a dispozițiilor legale prin care se aduc modificări legii referendumului.

Articolul 91 — Atribuții în domeniul politicii externe

294. Prin articolul unic pct. 80 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 91, prin introducerea unui nou alineat, alin. (1¹), după cum urmează: „(1¹) *Președintele reprezintă România la reuniunile Uniunii Europene având ca temă relațiile externe ale Uniunii Europene, politica de securitate comună, modificarea sau completarea tratatelor constitutive ale Uniunii Europene.*”

295. Formularea cuprinsă în art. 10 alin. (2) teza a doua și art. 15 alin. (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană, referitor la compunerea Consiliului European — șefii de stat sau de guvern ai statelor membre —, este una generică și nu obligă statele membre care au un executiv bicefal să asigure reprezentarea lor atât prin șeful de stat, cât și prin cel al Guvernului, ci, mai degrabă, prin interpretarea teleologică a textului, se ajunge la ideea că scopul acesteia este de a asigura reprezentarea statului membru la cel mai înalt nivel de către autoritatea publică competentă.

296. Prin urmare, sintagma utilizată în propunerea legislativă de revizuire a Constituției, potrivit căreia „Președintele reprezintă România la reuniunile Uniunii Europene”, prezintă un

grad mare de generalitate, creând confuzie cu privire la competențele instituției prezidențiale în acest domeniu.

297. Curtea recomandă, cu unanimitate de voturi, reformularea acestor dispoziții în sensul circumscrierii obligației de reprezentare a României de către șeful statului la reuniunile Consiliului European.

Articolul 95 — Suspendarea din funcție

298. Prin articolul unic pct. 85 din propunerea de revizuire a Constituției se modifică art. 95, prin introducerea unui nou alineat, alin. (3¹), după cum urmează: „(3¹) *Dacă referendumul de demitere din funcție este valid, dar propunerea de demitere nu întrunește o majoritate de 50% plus unu din voturile valabil exprimate, Parlamentul va fi dizolvat, urmând ca în termen de 45 de zile calendaristice să se organizeze alegeri parlamentare anticipate. Prevederile art. 90 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.*”

299. Norma modificatoare instituie o sancțiune politică aplicată Parlamentului în ipoteza în care propunerea de demitere a Președintelui României, ca urmare a suspendării din funcție prin hotărârea Senatului și a Camerei Deputaților, adoptată în ședință comună, nu întrunește majoritatea de 50% plus unu din voturile valabil exprimate la referendumul organizat pentru demiterea șefului statului. Astfel, dacă decizia Parlamentului de a-l suspenda și, ulterior, de a-l demite pe Președinte nu are susținerea populară, manifestată în mod democratic prin referendum, sancțiunea aplicată legiuitorului apare ca o consecință firească în mecanismul funcționării instituțiilor statului, în cadrul democrației constituționale.

300. Astfel, norma propusă instituie un nou caz de dizolvare a Parlamentului, care intervine *de jure*, în temeiul dispoziției constituționale. Însă norma nu este clară și previzibilă din perspectiva momentului în care operează sancțiunea — „*Parlamentul va fi dizolvat*” — și nici din perspectiva actului juridic prin care se constată dizolvarea. Atât timp cât dizolvarea este condiționată de validitatea referendumului și de constatarea rezultatului acestuia, atribuții care intră în competența Curții Constituționale, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă completarea normei constituționale în sensul că, în ipoteza dată, dizolvarea Parlamentului să fie constatată prin aceeași hotărâre a instanței constituționale prin care sunt confirmate rezultatele referendumului.

301. Întrucât Curtea a recomandat eliminarea modificărilor propuse dispozițiilor art. 90 alin. (3), care stabilesc cvorumul de participare la referendum, pe motiv că reglementarea nu are rang constituțional, cu unanimitate de voturi, se recomandă și eliminarea dispozițiilor art. 95 alin. (3¹) teza a doua.

Capitolul III — Guvernul

Articolul 102 — Rolul și structura

302. Prin articolul unic pct. 90 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se introduce un nou alineat, alin. (3¹), în cadrul aceluiași articol, după cum urmează:

„(3¹) *Guvernul asigură reprezentarea României la reuniunile instituțiilor Uniunii Europene, cu excepția celor prevăzute la art. 91 alin. (1¹)*”.

303. Curtea constată că modificarea propusă cu privire la art. 102 din Constituție, prin introducerea alineatului (3¹), este una care poate afecta buna funcționare a instituțiilor statului.

304. Sub aspectul terminologiei folosite, se remarcă o diferență între acest text care se referă la „reuniunile instituțiilor Uniunii Europene” și cel al articolului unic pct. 80 din propunerea de revizuire referitor la introducerea unui nou alineat, alin. (1¹), la art. 91 din Constituție, care privește „reuniunile Uniunii Europene”.

305. De asemenea, este evident că reuniunile Consiliului European pot viza teme și domenii multiple (de la politica internă la cea externă a Uniunii Europene) și că la reuniunile altor instituții europene, indiferent de tema dezbătută (relații externe, securitate), participă numai reprezentanții Guvernului (de exemplu, Consiliul Uniunii Europene).

306. A accepta logica textelor propuse ar însemna că există o reprezentare paralelă și partajată a României la Consiliul European, la reuniunile acestuia putând participa atât prim-ministrul, cât și Președintele României. Mai mult, dacă una și aceeași reuniune are teme care, potrivit inițiativei de revizuire a Constituției, intră în sfera de competență a Președintelui României și a prim-ministrului, se ajunge la situația în care reprezentarea României să fie fragmentată, la unele puncte ale ordinii de zi participând Președintele, iar la altele prim-ministrul. O asemenea abordare a competențelor celor două instituții este contrară prevederilor Tratatului Uniunii Europene, în accepțiunea căruia din partea statului membru participă un reprezentant pe reuniune.

307. De asemenea, a accepta logica textelor propuse ar însemna, spre exemplu, ca reprezentarea României la Consiliul Uniunii Europene să fie asigurată, în funcție de obiectul de activitate al formațiunii acestuia, de Președintele României sau de prim-ministrul. Astfel, art. 16 alin. (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană prevede: „Consiliul este compus din câte un reprezentant la nivel ministerial al fiecărui stat membru, împuternicit să angajeze guvernul statului membru pe care îl reprezintă și să exercite dreptul de vot”.

308. De asemenea, potrivit art. 16 alin. (6) teza întâi și a doua din Tratatul privind Uniunea Europeană, Consiliul Uniunii Europene „se întrunește în cadrul diferitelor formațiuni”, iar una dintre aceste formațiuni, și anume Consiliul Afaceri Generale, „asigură coerența lucrărilor diferitelor formațiuni ale Consiliului, (...) pregătește reuniunile Consiliului European și urmărește aducerea la îndeplinire a măsurilor adoptate, în colaborare cu președintele Consiliului European și cu Comisia”. Mai mult, o altă formațiune, respectiv Consiliul Afaceri Externe, „elaborează acțiunea externă a Uniunii, în conformitate cu liniile strategice stabilite de Consiliul European, și asigură coerența acțiunii Uniunii” [art. 16 alin. (6) teza a treia din Tratat]. Așadar, atribuția de a participa la reuniunile Consiliului aparține reprezentanților de la nivel ministerial ai fiecărui stat membru.

309. În acest context, Curtea reține, pe de o parte, că reprezentarea României la Consiliul European trebuie să fie unitară, iar, pe de altă parte, nu se poate nega Guvernului competența sa plenară de a asigura reprezentarea României la Consiliul Uniunii Europene indiferent de temele dezbătute în formațiunile acestuia.

310. De aceea, textul trebuie corelat cu cerințele art. 10 din Tratat pentru a se realiza o reprezentare unitară a României la Consiliul European. În acest sens, o soluție este și cea din prezent, și anume reprezentarea statului de către Președintele României, în condițiile prevăzute prin Decizia Curții Constituționale nr. 449 din 6 noiembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 784 din 14 decembrie 2013, acesta trebuind să-l mandateze pe prim-ministru să participe la aceste reuniuni, dacă sunt întrunite anumite criterii

obiective, precum: (1) autoritatea publică cea mai bine poziționată în raport cu subiectele abordate în cadrul Consiliului European, (2) poziția Președintelui României sau a prim-ministrului asupra acestor subiecte să fie legitimată de un punct de vedere concordant cu cel al Parlamentului sau (3) dificultățile pe care le implică sarcina implementării celor stabilite în cadrul Consiliului European.

311. Astfel, Curtea constată că, în niciun caz, în textul Constituției nu se poate adopta o asemenea concepție limitativă, precum cea prezentată în propunerea de revizuire a Constituției, pentru că, în caz contrar, se ajunge la crearea unor blocaje sub aspectul competențelor constituționale ale celor două autorități implicate. De aceea, soluțiile normative propuse trebuie regândite și corelate pentru ca, în final, să nu se ajungă la încălcarea chiar a Tratatului privind Uniunea Europeană.

312. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării art. 102 din Constituție, prin introducerea unui nou alineat, alin. (3¹).

Articolul 103 — Investitura

313. Prin articolul unic pct. 91 și 92 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) și (3) al art. 103 din Constituție și se introduc trei noi alineate, alin. (3¹)—(3³), în cadrul aceluiași articol, după cum urmează:

„(1) Președintele României îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv de alianța politică participante la alegeri care au obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor. În cazul în care există mai multe formațiuni politice care au participat la alegeri și care au obținut același număr de mandate, Președintele României îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv alianța politică participante la alegeri, care au obținut cel mai mare număr de voturi, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

.....
(3) Programul și lista Guvernului se dezbat de Senat și de Camera Deputaților, în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității senatorilor și deputaților.”

„(3¹) În cazul în care candidatul pentru funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele României îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv alianța politică participante la alegeri care au obținut al doilea cel mai mare număr de mandate parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

(3²) În cazul în care cel de-al doilea candidat la funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele României îl desemnează drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de o coaliție de formațiuni politice parlamentare care însumează majoritatea absolută a mandatelor parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor.

(3³) În cazul în care cel de-al treilea candidat la funcția de prim-ministru își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în

termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele României dizolvă Parlamentul.”

314. Modificările propuse la art. 103 din Constituție reglementează o nouă procedură de desemnare a candidatului pentru funcția de prim-ministru. Potrivit acesteia, Președintele României este obligat să desemneze drept candidat pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv de alianța politică participante la alegeri care au obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare sau, în caz de paritate a numărului de mandate, pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv de alianța politică participante la alegeri care a obținut cel mai mare număr de voturi. Dacă acesta își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele României este obligat să desemneze drept candidat pe reprezentantul propus de partidul politic, respectiv de alianța politică participante la alegeri care a obținut al doilea cel mai mare număr de mandate parlamentare. Dacă și acesta își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere, Președintele României va desemna drept candidat pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de o coaliție de formațiuni politice parlamentare care însumează majoritatea absolută a mandatelor parlamentare, potrivit rezultatului oficial al alegerilor. În fine, dacă nu se reușește formarea Guvernului nici după această a treia încercare, Președintele este obligat să dizolve Parlamentul.

315. Curtea observă că inițiatorii propunerii de revizuire a Constituției aduc în discuție o procedură de desemnare a candidatului pentru funcția de prim-ministru în trei trepte bazată atât pe rezultatul electoral obținut de partidele sau alianțele politice participante la alegeri clasate pe primele două poziții, cât și pe capacitatea unei alianțe politice parlamentare de a asigura majoritatea absolută a mandatelor parlamentare. Astfel, Curtea constată că textul analizat pune accent pe rezultatul electoral obținut de partidele sau alianțele politice participante la alegeri, conferind doar un caracter ultim și subsidiar capacității unei alianțe politice parlamentare de a asigura majoritatea absolută a mandatelor parlamentare.

316. În accepțiunea propunerii legislative de revizuire, aceste criterii nu sunt concurente, ci consecutive, astfel încât doar dacă nu se reușește, din vreun motiv sau altul, învestirea Guvernului în baza primului criteriu, Președintele României va apela la cel de-al doilea. Stabilirea unei ordini rigide în desemnarea candidatului poate crea serioase probleme de natură să afecteze buna funcționare a statului, dintre care Curtea reține situația în care partidul politic, respectiv alianța politică participante la alegeri care a obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare nu dispune de majoritatea absolută a mandatelor parlamentare. De multe ori, există înțelegeri/acorduri între partide/alianțe politice — care nu au obținut cel mai mare număr de mandate — cu privire la desemnarea unei anumite persoane drept candidat pentru funcția de prim-ministru, mai ales în cazul în care două sau mai multe partide au obținut un număr de mandate foarte apropiat; în acest caz, se poate ajunge la coagularea unei majorități parlamentare absolute din partidele sau alianțele politice aflate pe locurile imediat următoare. Or, potrivit textului propus, Președintele României este obligat să desemneze drept candidat o persoană propusă de partidul/alianța politică ce a câștigat numărul cel mai mare de mandate, deși este evident, încă de la început, că acesta nu

va putea obține votul de investitură din partea Parlamentului. De aceea, noul text nu ține cont de realitatea politică și este de natură a crea premisele unor alegeri anticipate repetate.

317. De asemenea, Curtea observă că textul propus a fi introdus la art. 103, respectiv alin. (3³), nu este corelat cu cel propus la art. 89 alin. (1) din Constituție, în sensul că, dacă Președintele României este obligat să dizolve Parlamentul, nu se mai justifică necesitatea consultării președinților celor două Camere ale Parlamentului și a președinților partidelor, formațiunilor sau alianțelor politice parlamentare. O atare consultare ar fi fost necesară doar în situația în care acesta poate să dizolve Parlamentul — astfel cum prevede actualul art. 89 alin. (1) din Constituție. De asemenea, Curtea mai observă că nu se prevede termenul în care va fi dizolvat Parlamentul.

318. Având în vedere neajunsurile la care conduce procedura mai sus analizată, Curtea constată că procedura de desemnare a candidatului la funcția de prim-ministru trebuie să aibă în vedere în mod concurent cele două criterii anterior menționate, pentru că nu se poate ignora nici rezultatul electoral al competitorilor electorali, dar nici finalitatea procedurii, respectiv desemnarea unui candidat care să poată asigura coagularea unei majorități parlamentare în vederea obținerii votului de încredere.

319. De aceea, Președintele României, neputând avea rol de decident în această procedură, ci de arbitru și mediator între forțele politice, are doar competența de a desemna drept candidat pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic care deține majoritatea absolută a mandatelor parlamentare sau, în cazul în care nu există o asemenea majoritate, pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic care poate asigura susținerea parlamentară necesară obținerii votului de încredere al Parlamentului.

320. Mai mult, Curtea observă că actualul text al art. 103 din Constituție se referă și la situația în care mandatul Guvernului încetează înainte de termen, potrivit art. 106, art. 107 alin. (3) teza întâi, art. 113 sau art. 114 din Constituție. Noua reglementare propusă are ca premisă doar situația în care Președintele României desemnează candidatul pentru funcția de prim-ministru imediat după ce au avut loc alegerile parlamentare. Astfel, chiar dacă Guvernul a fost demis printr-o moțiune de cenzură, propunerea candidatului va aparține invariabil partidului/alianței politice participante la alegeri care a obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare indiferent de situația politică existentă. Totodată, se poate întâmpla ca pe parcursul legislaturii partidul politic sau alianța politică participante la alegeri care a obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare să se desființeze sau să se scindeze, ceea ce implică atât dificultăți în determinarea partidului politic sau alianței politice al cărui/cărei reprezentant trebuie desemnat drept candidat, cât și obligativitatea parcurgerii unei proceduri care oricum nu ar avea nicio finalitate sub aspectul obținerii votului de încredere.

321. În consecință, Curtea constată că textul propus, prin mecanismul de desemnare a candidatului pentru funcția de prim-ministru, instituie un monopol al partidului politic sau alianței politice participante la alegeri care a obținut cel mai mare număr de mandate parlamentare, fără a deține majoritatea absolută, în privința propunerii reprezentantului ce urmează a fi desemnat drept candidat, neținând cont de necesitatea asigurării actului de guvernare în condițiile unei susțineri parlamentare care să permită obținerea votului de investitură și realizarea programului de guvernare. Or, în aceste condiții, reglementarea unui

mecanism constrângător în privința libertății de acțiune a partidelor politice parlamentare are drept efect imposibilitatea adaptării soluției normative analizate la noile situații intervenite.

322. Astfel, deși aparent textul analizat clarifică competențele Președintelui României, prin rigidizarea excesivă a procedurii de desemnare a candidatului pentru funcția de prim-ministru, pe de o parte, nu acoperă toate ipotezele constituționale posibile, iar, pe de altă parte, nu ține cont de configurația/situația politică existentă în Parlament. În aceste condiții, o atare procedură lipsită de flexibilitate poate da naștere cu ușurință la crize politice și, astfel, se constituie într-un obstacol constituțional real.

323. Curtea mai observă că, sub aspectul terminologiei folosite în privința candidatului desemnat pentru funcția de prim-ministru, se repetă sintagma „își depune mandatul, nu se prezintă în fața Parlamentului pentru acordarea votului de încredere în termenul prevăzut sau nu obține votul de încredere” în condițiile în care toate cele trei ipoteze au în vedere faptul că acesta nu a obținut votul de încredere indiferent de motivele care au determinat acest lucru.

324. Pe de altă parte, prin modalitatea de desemnare a candidatului pentru funcția de prim-ministru, se ajunge la o nesocotire a votului liber exprimat de către alegători în cadrul alegerilor parlamentare, deoarece creează premisele desemnării candidatului din rândurile partidului politic sau alianței politice cu cel mai mare număr de mandate sau voturi în detrimentul unei alianțe politice postelectorale care poate asigura susținerea parlamentară necesară obținerii votului de încredere al Parlamentului. De aceea, rezultatul electoral, ce reprezintă voința corpului electoral exprimată prin vot, impune ca Președintele României să desemneze candidatul pentru funcția de prim-ministru pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic care deține majoritatea absolută a mandatelor parlamentare sau, în cazul în care nu există o asemenea majoritate, pe reprezentantul propus de alianța politică sau partidul politic care poate asigura susținerea parlamentară necesară obținerii votului de încredere al Parlamentului.

325. A reglementa, chiar la nivel constituțional, dreptul unei minorități parlamentare de a propune desemnarea, în mod invariabil, a candidatului pentru funcția de prim-ministru înseamnă a accepta că se poate investi un Guvern fără legitimare electorală. A nu ține cont de faptul că cetățenii au ales în favoarea unor competitori electorali care formează sau pot forma o majoritate absolută, de natură a asigura investirea Guvernului, înseamnă a afecta în mod decisiv dreptul de vot, întrucât exprimarea dreptului de vot vizează, în mod direct, configurația politică a Parlamentului, iar, indirect, investirea Guvernului. În aceste condiții, Curtea constată că textul propus suprimă o garanție a dreptului de vot, și anume respectarea rezultatului votului liber exprimat.

326. Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 103 alin. (1) și (3) din Constituție, precum și a completării art. 103 din Constituție cu trei noi alineate, alin. (3¹)—(3³), referitoare la modalitatea de desemnare de către Președintele României a candidatului la funcția de prim-ministru, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute la art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 110 — Încetarea mandatului

327. Prin articolul unic pct. 98 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) al art. 110 din Constituție, după cum urmează:

„(1) Guvernul își exercită mandatul până la data investirii noului Guvern.”

328. Curtea constată că textul propus suprimă o garanție a dreptului de vot, respectiv cea privind respectarea rezultatului votului liber exprimat. În acest sens, Curtea reține că actualul text al art. 110 alin. (1) din Constituție prevede că Guvernul își exercită mandatul până la data validării alegerilor parlamentare generale. O atare soluție este justificată, întrucât investitura a fost realizată de un Parlament a cărui configurație politică a rezultat în urma unor alegeri parlamentare în care cetățenii și-au exprimat dreptul de vot, rezultând, astfel, o anumită majoritate parlamentară. Or, legitimarea Guvernului pentru a-și exercita mandatul subzistă pe perioada cât se menține mandatul Parlamentului care l-a investit. Așadar, votul de investitură din partea Parlamentului legitimează Guvernul până la exprimarea unei noi opțiuni politice de către corpul electoral în cadrul unor noi alegeri parlamentare. De aceea, continuarea mandatului Guvernului după ce aceste alegeri au fost validate până la data investiturii noului Guvern, așa cum se propune la articolul unic pct. 98, nesocotește voința liber exprimată de corpul electoral în cadrul alegerilor parlamentare.

329. O atare situație tranzitorie, respectiv perioada cuprinsă între validarea alegerilor parlamentare generale și investirea noului Guvern, poate dura o foarte lungă perioadă și depinde exclusiv de comportamentul constituțional și politic al autorităților publice implicate în procesul de investitură a noului Guvern.

330. Se ajunge la o nesocotire a votului exprimat de către alegători în cadrul alegerilor parlamentare, ceea ce afectează în mod decisiv dreptul de vot. A nu ține cont de faptul că cetățenii au ales un nou Parlament și de faptul că, odată cu exprimarea votului în cadrul unor alegeri libere, Guvernul investit în baza rezultatelor alegerilor precedente își pierde legitimitatea, se ajunge la suprimarea unei garanții a dreptului de vot, și anume respectarea rezultatului votului liber exprimat.

331. Așadar, exprimarea dreptului de vot vizează, direct, o nouă configurare politică a Parlamentului și, implicit, a Guvernului, și, indirect, pierderea legitimității populare de către Parlamentul ales potrivit opțiunilor exprimate la alegerile anterioare și de către Guvernul investit de acesta. De altfel, în actuala reglementare constituțională, mandatul Parlamentului are o durată de 4 ani și se prelungește până la întrunirea legală a noului Parlament, iar Guvernul își exercită mandatul până la validarea alegerilor parlamentare și poate efectua numai acte de administrare până la depunerea jurământului de către membrii noului Guvern. În aceste condiții, Curtea constată că în perioada cuprinsă între expirarea mandatului obținut pe baza alegerilor și până la întrunirea noului Parlament sau investirea noului Guvern este o situație tranzitorie ce nu poate justifica existența unui mandat de plin drept al Parlamentului sau al Guvernului rezultat pe baza unui vot popular anterior.

332. Curtea reține că autorii propunerii de revizuire nu au corelat modificarea astfel propusă — care încalcă limitele revizuirii — cu alineatul (4) al aceluiași art. 110 care face, în continuare, trimitere la alineatul (1), respectiv are în vedere un Guvern al cărui mandat a încetat la data validării alegerilor parlamentare generale și care, astfel, îndeplinește numai acte necesare pentru administrarea treburilor publice. Or, ipoteza nou introdusă se referă la un Guvern cu mandat deplin, excluzând posibilitatea unui Guvern al cărui mandat să fi încetat în perioada cuprinsă între validarea alegerilor parlamentare generale și data investirii noului Guvern.

333. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 110 alin. (1) din Constituție, referitor la durata mandatului Guvernului, întrucât încalcă limitele revizuirii, prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

Capitolul IV — Raporturile Parlamentului cu Guvernul

Articolul 114 — Angajarea răspunderii Guvernului

334. Prin articolul unic pct. 102 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (1) al art. 114 din Constituție, după cum urmează:

„(1) Guvernul își poate angaja, o singură dată într-o sesiune parlamentară, răspunderea în fața Senatului și a Camerei Deputaților, în ședință comună, asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege”.

335. Cu privire la această soluție normativă, Curtea, prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, a stabilit că „Prin limitarea cantitativă a posibilității Guvernului de a folosi această procedură în cursul unei sesiuni parlamentare sunt eliminate premisele exercitării abuzive din partea Guvernului a dreptului constituțional de a-și angaja răspunderea în fața Parlamentului, iar, în ceea ce privește autoritatea legiuitoare, aceasta își poate exercita competența în plenitudinea sa, așa cum este conferită de art. 61 alin. (1) din Constituție”.

336. În acest context, Curtea reamintește o recomandare propusă chiar prin textul Deciziei nr. 799 din 17 iunie 2011, referitoare la completarea prevederilor art. 114 alin. (1) din Constituție, în sensul limitării obiectului asupra căruia Guvernul își poate angaja răspunderea la un program, o declarație de politică generală sau la un singur proiect de lege care să reglementeze unitar relații sociale care privesc un singur domeniu. Prin decizia menționată, Curtea a arătat că „lipsa unei atari condiționări cu privire la sfera de reglementare a proiectului de lege ar conduce la eludarea prevederilor constituționale propuse spre modificare, și anume posibilitatea angajării răspunderii o singură dată pe sesiune, întrucât dau posibilitatea Guvernului de a-și asuma răspunderea prin intermediul unui proiect de lege, care în mod formal îndeplinește condițiile constituționale, dar care, printr-o structură complexă și un conținut eterogen, ar îngloba reglementări din domenii sociale foarte diferite”.

337. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea modificării propuse în privința art. 114 alin. (1) din Constituție.

Articolul 115 — Delegarea legislativă

338. Prin articolul unic pct. 103 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică alin. (6) al art. 115 din Constituție, după cum urmează:

„(6) Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale ori privind regimul infracțiunilor, pedepselor și al executării acestora, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică”.

339. Modificarea propusă la art. 115 alin. (6) din Constituție vizează lipsa competenței materiale a Guvernului de a adopta ordonanțe de urgență cu privire la regimul infracțiunilor, pedepselor și al executării acestora, ceea ce este de natură a înlătura posibilitatea incriminării prin ordonanță de urgență, act normativ care intră în vigoare în ziua publicării sale. Se evită

situația calificării drept infracțiune a faptelor săvârșite chiar în ziua publicării ordonanței de urgență în Monitorul Oficial al României, Partea I (a se vedea, cu privire la o situație similară, Decizia nr. 28 din 5 februarie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 164 din 27 martie 2013), întrucât domeniul menționat va putea fi reglementat numai prin lege organică, care, potrivit art. 78 din Constituție, intră în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei.

340. În această ordine de idei, întrucât ordonanța de urgență este un act normativ de nivelul legii, subiectele cărora li se adresează trebuie să beneficieze de un timp minim pentru a lua la cunoștință de reglementările acesteia și a-și adapta conduita în mod corespunzător, Curtea sugerează necesitatea precizării exprese a datei intrării în vigoare a ordonanței de urgență, respectiv ziua imediat următoare celei de publicare a acesteia în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Capitolul V — Administrația publică

Articolul 119 — Consiliul Național de Securitate

341. Prin articolul unic pct. 104 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică art. 119 referitor la Consiliul Suprem de Apărare a Țării. Din conținutul normativ al propunerii rezultă că noua reglementare are în vedere aceeași instituție, a cărei denumire este însă schimbată în „*Consiliul Național de Securitate*”.

342. Alin.(1) al art. 119 în redactarea propusă va avea următorul cuprins: „*Consiliul Național de Securitate organizează și coordonează unitar activitățile care privesc securitatea națională, participarea la menținerea securității internaționale și la apărarea colectivă în sistemele de alianță militară, precum și la acțiuni de menținere sau de restabilire a păcii*”.

343. Curtea observă că, spre deosebire de actuala reglementare, formularea propusă omite din sfera de activități pe care Consiliul Național de Securitate urmează să le organizeze și să le coordoneze unitar pe cele referitoare la „*apărarea țării*”, făcând referire doar la „*securitatea națională*”. Or, în mod evident, sintagma „*securitatea națională*” nu include automat și „*apărarea țării*”. Aceasta, deoarece „*apărarea țării*” presupune posibilitatea unei intervenții active, dinamice în cazul unor atacuri sau al unor acțiuni ostile din exterior, pe când „*securitatea națională*” implică activități destinate menținerii unei stări preexistente de liniște și de siguranță internă.

344. Curtea recomandă reintroducerea sintagmei „*apărarea țării*”, eliminarea acesteia neavând nicio justificare. Aceasta cu atât mai mult cu cât, în ceea ce privește componenta externă a activității Consiliului Național de Securitate, se face referire atât la „*securitatea internațională*”, cât și la „*apărarea colectivă*”. Ca atare, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea propunerii de modificare a dispozițiilor art. 119 alin. (1) din Constituție.

345. Curtea reține că art. 119 alin. (2) va avea, potrivit propunerii de revizuire, următorul conținut: „*Consiliul Național de Securitate emite hotărâri care sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice*”.

346. În prezent, Consiliul Suprem de Apărare a Țării este organizat și funcționează în baza Legii nr. 415/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 494 din 10 iulie 2002, care, la art. 3, prevede că, „în exercitarea atribuțiilor ce îi revin Consiliul Suprem de

Apărare a Țării emite hotărâri, potrivit legii, care sunt obligatorii pentru autoritățile administrației publice și instituțiile publice la care se referă. Acestea răspund, în condițiile legii, de măsurile luate pentru punerea lor în aplicare”. Așadar, în prezent, obligativitatea hotărârilor emise de această instituție vizează doar anumite autorități și instituții, mai exact, cele la care acestea se referă.

347. Curtea observă că se propune ca hotărârile Consiliului Național de Securitate să fie obligatorii pentru toate autoritățile administrației publice și instituțiile publice, fără niciun fel de diferențiere. Din această perspectivă, noua reglementare imprimă Consiliului Național de Securitate caracter de for legiuitor, ale cărui acte se impun în mod egal tuturor autorităților administrației publice și instituțiilor publice, obligativitatea instituită la nivel constituțional conferindu-le efecte similare legilor. Or, o asemenea asimilare este inadmisibilă într-un stat de drept, organizat în baza principiului separației și echilibrului puterilor, în cadrul democrației constituționale, în care Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării.

348. Totodată, Curtea reține că obligativitatea generalizată atribuită hotărârilor Consiliului Național de Securitate poate afecta independența justiției, ca valoare constituțională intangibilă, care nu poate forma obiectul revizuirii.

349. De asemenea, poate apărea riscul ca, în unele situații, noua prevedere constituțională să conducă la suprimarea unor drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor ori a unor garanții ale acestora, contrar dispozițiilor art. 152 alin. (2) din Legea fundamentală.

350. Curtea observă că cel de-al treilea alineat care se propune să completeze art. 119 din Constituție pune Consiliul Național de Securitate sub controlul Parlamentului, stabilind că acesta „prezintă anual sau oricând este solicitat rapoarte de activitate Parlamentului”. Această prevedere, deși reprezintă o garanție pentru funcționarea Consiliului Național de Securitate în limitele impuse de exigențele democrației constituționale, totuși, nu este suficientă, întrucât prezentarea rapoartelor de activitate devine o simplă informare în condițiile în care însuși Parlamentului ar urma să i se opună obligativitatea hotărârilor Consiliului.

351. Pentru aceste considerente, Curtea, cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea introducerii în cuprinsul art. 119 din Constituție a alin. (2), referitor la obligativitatea hotărârilor Consiliului Național de Securitate, întrucât nesocotește prevederile art. 152 alin. (1) și (2) din Legea fundamentală.

Secțiunea 1¹ — Administrația publică centrală în teritoriu

Articolul 119¹ — Prefectul și subprefectul

352. Articolul unic pct. 105 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției vizează inserarea în cuprinsul capitolului V — „Administrația publică” a unei noi secțiuni, secțiunea 1¹ — „Administrația publică centrală în teritoriu”, care ar urma să cuprindă un singur articol, art. 119¹ — „Prefectul și subprefectul”.

353. Alin.(5) al art. 119¹ prevede că „Prefectul poate ataca, în fața instanței de contencios administrativ, un act al consiliului regional, județean sau local, al președintelui consiliului județean, al președintelui consiliului regional sau al primarului, în cazul în care consideră actul ilegal. Actul atacat poate fi suspendat numai de instanța competentă, potrivit legii”.

354. Curtea remarcă faptul că noua reglementare menține competența prefectului de a ataca în fața instanței de contencios administrativ actele pe care le consideră nelegale emise

de anumite autorități ale administrației publice. Spre deosebire de actuala prevedere constituțională, cuprinsă în art. 123 alin. (5) din Legea fundamentală, în care se statuează că actul atacat este suspendat de drept, se propune ca actul atacat să poată fi suspendat numai de instanța competentă, potrivit legii.

355. Curtea constată că includerea unei astfel de precizări în textul constituțional este inutilă, de vreme ce nu evidențiază nicio specificitate a efectelor acțiunii introduse de prefect prin comparație cu cele declanșate de oricare altă persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri. În condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.154 din 7 decembrie 2004, persoana care se consideră vătămată poate solicita instanței suspendarea executării actului administrativ până la pronunțarea pe fond, aceasta urmând să aprecieze dacă se impune suspendarea acestuia. Ca atare, teza a doua a alin. (5) al art. 119¹ apare ca redundantă.

356. Cu majoritate de voturi, Curtea recomandă eliminarea tezei a doua din alin. (5) al art. 119¹ ce se propune a fi introdus în Constituție.

Articolul 122 — Autorități județene și regionale

357. Prin articolul unic pct. 107 se modifică art. 122 — *Autorități județene și regionale*. În noua formulare propusă, art. 122 alin. (1) are următorul cuprins: „*Consiliul județean și președintele acestuia reprezintă autoritatea administrației publice pentru coordonarea activității consiliilor comunale și orășenești, în vederea realizării serviciilor publice de interes regional*”.

358. Curtea observă că textul are o redactare confuză, întrucât nu este clar dacă fiecare dintre cele două entități în parte constituie o autoritate a administrației publice sau dacă numai împreună, ca subiect multiplu, ar putea să fie considerate ca reprezentând autoritatea administrației publice respective.

359. De aceea, Curtea, cu unanimitate de voturi, supune atenției Parlamentului observația privind reformularea propunerii de modificare a art. 122 alin. (1) și, pentru identitate de rațiune a alin. (2) din același articol, referitor la consiliul regional și președintele acestuia.

Capitolul VI — Autoritatea judecătorească

Secțiunea 1 — Instanțele judecătorești

360. Articolul unic pct. 109 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției completează art. 126 alin. (4) în sensul că prin lege organică distinctă („*legea sa*”), se reglementează compunerea, organizarea și regulile de funcționare a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

361. Modificarea nu pune în discuție limitele revizuirii. Curtea constată însă că nu se justifică o reglementare distinctă a acestei instanțe, întrucât ea este supusă aceluiași reguli generale de organizare și funcționare cărora li se supun toate instanțele judecătorești. Sub acest aspect, expunerea de motive invocă argumente referitoare la tradiție și la distincția pe care chiar dispozițiile constituționale o fac, prin nominalizarea expresă a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Curtea reține însă că rațiuni de reglementare unitară a organizării și funcționării instanțelor judecătorești, respectiv de eficiență a acestui sistem, susțin soluția legislativă

existentă în prezent, a unei legi unice de organizare și funcționare a tuturor instanțelor judecătorești.

362. Astfel fiind, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reconsiderarea soluției legislative privitoare la modificarea art. 126 alin. (4) din Constituție.

Secțiunea a 3-a — Consiliul Superior al Magistraturii

Articolul 133 — Rolul și structura

363. Potrivit articolului unic pct. 110 din propunerea privind revizuirea Constituției, *„Partea introductivă și lit. b) ale alineatului (2) al articolului 133 se modifică și vor avea următorul cuprins:*

«(2) Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din 21 membri, din care: [...] b) 4 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală, aleși de Senat; aceștia participă numai la lucrările în plen.»”

364. Diferența față de forma actuală a textului constă în creșterea numărului unei categorii de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, cea a reprezentanților societății civile, de la 2 la 4, cu menținerea neschimbată a numărului magistraților (judecători și procurori) care intră în componența Consiliului, precum și a numărului membrilor de drept.

365. Examinând dispozițiile constituționale incidente în această materie, sub aspectul evoluției în timp, Curtea constată că legiuitorul constituant original a conceput Consiliul Superior al Magistraturii ca având în componență numai magistrați.

366. Cu prilejul revizuirii din anul 2003, s-a reglementat o nouă concepție în ceea ce privește structura Consiliului Superior al Magistraturii, fiind introdusă în componența sa categoria formată din reprezentanții societății civile. Textul constituțional de referință are în prezent următoarea redactare: *„Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din 19 membri, din care: a) 14 sunt aleși în adunările generale ale magistraților și validați de Senat; aceștia fac parte din două secții, una pentru judecători și una pentru procurori; prima secție este compusă din 9 judecători, iar cea de-a doua din 5 procurori; b) 2 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală, aleși de Senat; aceștia participă numai la lucrările în plen.”*

367. În anul 2011, cu prilejul inițiativei Președintelui României de revizuire a Constituției, s-a propus reglementarea următoarei componente a Consiliului Superior al Magistraturii: *„Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din 19 membri, din care: a) 10 sunt aleși în adunările generale ale magistraților și validați de Parlament; aceștia fac parte din două secții, una pentru judecători și una pentru procurori; prima secție este compusă din 5 judecători, iar cea de-a doua din 5 procurori; b) 6 reprezentanți ai societății civile, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală: 3 numiți de Parlament și 3 de către Președintele României”.*

368. Prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, Curtea Constituțională a constatat că *„modificările alin. (2) lit. a) și b) [...] ale art. 133 sunt neconstituționale, deoarece au ca efect încălcarea independenței justiției, în contradicție cu dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție”.* Curtea a reținut în acest sens următoarele: *„îndeplinirea rolului constituțional al Consiliului Superior al Magistraturii, acela de garant al independenței justiției, precum și a principalelor atribuții care privesc cariera și răspunderea disciplinară a magistraților, presupune ca judecătorii și procurorii să aibă o pondere corespunzătoare imperativului constituțional, consacrat de art. 133 alin. (1). Așa fiind,*

în virtutea atribuțiilor Consiliului Superior al Magistraturii, componența acestui organism trebuie să reflecte specificitatea acestei activități, calitatea de magistrați a membrilor — așa cum o impune însăși titulatura acestui organism suprem de reprezentare, care cunosc în mod direct implicațiile activității desfășurate de această categorie profesională, fiind definitive pentru hotărârile pe care le adoptă Consiliul. [...] Astfel, majorarea numărului membrilor reprezentanților societății civile, deci a persoanelor din afara sistemului judiciar, și schimbarea proporției de reprezentare în Consiliu, are consecințe negative asupra activității sistemului judiciar.”

369. Actuala propunere păstrează neschimbat numărul magistraților din Consiliul Superior al Magistraturii, măbind însă numărul reprezentanților societății civile, ceea ce determină o schimbare a proporției de reprezentare în Consiliu. Astfel fiind, subzistă considerentele care au determinat soluția Curții Constituționale mai sus menționată, întrucât schimbarea proporției de reprezentare, prin mărirea numărului persoanelor din afara sistemului judiciar membre ale Consiliului, este de natură să producă efecte negative asupra activității sistemului judiciar.

370. În concluzie, cu majoritate de voturi, Curtea constată că modificarea părții introductive și a lit. b) ale alineatului (2) al articolului 133 este neconstituțională, deoarece are ca efect încălcarea independenței justiției, în contradicție cu dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție.

371. Potrivit articolului unic pct. 111 din propunerea de revizuire a Constituției României, „Alineatele (3) și (4) ale articolului 133 se modifică și vor avea următorul cuprins: «(3) Președintele Consiliului Superior al Magistraturii este ales pentru un mandat de un an ce nu poate fi reînnoit, dintre judecătorii prevăzuți la alineatul (2) litera a). (4) Durata mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii este de 4 ani.»”

372. Cu privire la redactarea textului propus, Curtea constată însă că utilizarea noțiunii „reînnoit”, cu referire la mandatul de un an al președintelui Consiliului Superior al Magistraturii, este de natură să determine divergențe de interpretare și posibile confuzii.

373. Curtea constată, totodată, că, spre deosebire de redactarea art. 133 alin. (3) care, referindu-se la mandatul președintelui Consiliului Superior al Magistraturii, stabilește că acesta „nu poate fi reînnoit”, alin. (4) al aceluiași articol, care se referă la mandatul membrilor, nu mai cuprinde o mențiune similară. Or, redactarea identică sub acest aspect a actualului text constituțional a determinat dificultăți în practică și contestarea dispozițiilor infraconstituționale care limitează înnoirea mandatului de membru al Consiliului Superior al Magistraturii. Pronunțându-se asupra constituționalității art. 51 alin. (1) fraza întâi, sintagma „fără posibilitatea reînvestirii” din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 628 din 1 septembrie 2012, Curtea Constituțională a procedat la o interpretare teleologică și sistematică a textelor constituționale, pentru a determina voința legiuitorului constituent în edictarea acestor norme, reținând în acest sens că, „deși dispozițiile constituționale ale art. 133 alin. (4) nu prevăd *expressis verbis* interdicția reînvestirii membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii — singura interpretare conformă cu principiile și dispozițiile constituționale și care este în spiritul Legii fundamentale este aceea că mandatul de 6 ani în exercitarea funcției de membru ales al

Consiliului Superior al Magistraturii să nu poată fi reînnoit” (Decizia nr. 22 din 17 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 160 din 9 martie 2012).

374. Astfel fiind, pentru claritatea și precizia reglementării, se impune completarea art. 133 alin. (4) din Constituție, în mod simetric cu art. 133 alin. (3), în sensul adăugării aceleiași sintagme: „*ce nu poate fi înnoit*”. De altfel, și prin proiectul de lege privind revizuirea Constituției din anul 2011 s-a propus introducerea expresă a interdicției mai sus menționate, iar prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011, Curtea Constituțională a reținut că „*modificarea propusă nu face decât să constituționalizeze norma cuprinsă în legea organică*”.

375. În concluzie, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea propunerii de modificare a art. 133 alin. (3) din Constituție în sensul înlocuirii termenului „*reînnoit*” cu cel de „*înnoit*”, și completarea art. 133 alin. (4) din Constituție, cât privește referirea la mandatul membrilor Consiliului Superior al Magistraturii, cu sintagma „*ce nu poate fi înnoit*”.

376. Curtea constată, totodată, că prin propunerea de revizuire a Constituției se stabilește o altă durată a mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii, și anume de 4 ani, în loc de 6 ani, cât prevede Constituția în vigoare. Această modificare impune completarea, în mod corespunzător, a dispozițiilor art. 155 — *Dispoziții tranzitorii* din Constituție, prin precizarea expresă a faptului că modificarea nu afectează mandatele în curs, actualii membri ai Consiliului Superior al Magistraturii urmând să își continue activitatea până la data expirării mandatului pentru care au fost numiți.

377. Astfel fiind, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă completarea art. 155 din Constituție în sensul introducerii unor norme tranzitorii cu privire la mandatul membrilor Consiliului Superior al Magistraturii.

378. Articolul unic pct. 112 din propunerea de revizuire a Constituției introduce un nou alineat, (41), în structura art. 133 din Constituție, cu următorul cuprins: „*Magistrații aleși membri ai Consiliului Superior al Magistraturii sunt revocați din funcție de adunările generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor pe care le reprezintă, potrivit legii speciale de organizare și funcționare.*”

379. Curtea constată că acest text, introdus imediat după alineatul care prevede durata mandatului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii, se referă doar la una dintre modalitățile de încetare a calității de membru al Consiliului Superior al Magistraturii, revocarea. Nici această modalitate nu este însă reglementată în mod complet, fiind menționată numai situația revocării la cererea adunărilor generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor, iar nu și aceea a revocării solicitate de către președintele, vicepreședintele Consiliului Superior al Magistraturii ori de o treime din membri, modalități reglementate în prezent la nivel infraconstituțional.

380. Alin. (4¹), propus a fi introdus în structura art. 133 din Constituție, se referă numai la revocarea din funcție de către adunările generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor, ceea ce creează incertitudini sub aspectul rolului Consiliului Superior al Magistraturii în privința acestei proceduri. Or, intenția inițiatorilor propunerii de revizuire a Constituției nu a fost și nici nu ar fi putut fi aceea de a exclude din competența plenului Consiliului Superior al Magistraturii o asemenea atribuție, care este de esența rolului acestei autorități, cu toate că formularea aleasă „*sunt revocați din funcție*”, iar nu „*pot fi revocați din funcție*”, ar conduce la ideea unei

exclusivității a adunărilor generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor de a dispune revocarea membrilor aleși ai Consiliului Superior al Magistraturii.

381. Este adevărat că textul face trimitere la „*legea specială de organizare și funcționare*”, însă această trimitere vizează exclusiv instituția revocării din funcție de către „*adunările generale de la nivelul instanțelor sau parchetelor pe care le reprezintă*”. În plus, formula utilizată nu este riguroasă din punct de vedere al terminologiei folosite, nefiind clar care ar putea fi regimul juridic al legii „*speciale*”, câtă vreme Constituția se referă în art. 73 la trei categorii de legi: constituționale, organice și ordinare, stabilind că organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii se reglementează prin lege organică.

382. În concluzie, Curtea reține că nu se justifică o constituționalizare doar pentru una dintre modalitățile de încetare a calității de membru al Consiliului Superior al Magistraturii, și doar a unuia dintre cazurile de revocare. Reglementarea modalităților de încetare a calității de membru al Consiliului Superior al Magistraturii este de nivelul legii organice, iar nu constituționale. Formula aleasă de inițiatori este lipsită de claritate și previzibilitate și, prin urmare, susceptibilă de a crea dificultăți de interpretare și aplicare.

383. Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă eliminarea alin. (4¹) propus a fi introdus în structura art. 133 din Constituție.

Articolul 134 — Atribuții

384. La articolul unic pct. 113 din propunerea de revizuire a Constituției se prevede reformularea alin. (1) al art. 134, referitor la atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii, în sensul stabilirii în competența secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii a propunerilor de numire în funcție a judecătorilor și respectiv procurorilor, cu excepția celor stagiați, și completarea aceluiași alineat cu următorul text: „*Secția de judecători a Consiliului Superior al Magistraturii gestionează în mod exclusiv cariera profesională a judecătorilor, iar Secția de procurori a Consiliului Superior al Magistraturii gestionează în mod exclusiv cariera profesională a procurorilor. Hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție*”.

385. Formularea textului este lipsită de claritate, insuficient elaborată și corelată cu celelalte alineate ale aceluiași articol, iar soluția legislativă propusă este în parte criticabilă.

386. Astfel, teza finală a alin. (1) al art. 134, astfel cum se propune a fi modificat, prevede că „*Hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție*”. Deși interpretarea literală a textului ar conduce la ideea că toate hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție, concluzie fundamentată pe lipsa oricărei distincții cu privire la materia în care ar putea fi pronunțate aceste hotărâri, interpretarea tezei citate în ansamblul alineatului din care face parte, și care reglementează competența secțiilor în privința carierei judecătorilor și procurorilor, conduce la concluzia că este vorba despre hotărârile care privesc numai această materie, a carierei judecătorilor și procurorilor.

387. Către această din urmă concluzie conduce și interpretarea sistematică a art. 134 din Constituție, câtă vreme este păstrată actuala redactare a alin. (2) a aceluiași articol, potrivit căruia „*Consiliul Superior al Magistraturii îndeplinește rolul de instanță de judecată, prin secțiile sale, în domeniul răspunderii disciplinare a judecătorilor și procurorilor [...]*”, precum și a alin. (3)

potrivit căruia „Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii în materie disciplinară pot fi atacate la Înalta Curte de Casație și Justiție”.

388. Pe baza interpretării sistematice a art. 134 din Constituție, după modificarea acestuia potrivit propunerii de revizuire, se deduce însă că se realizează o distincție sub aspectul căilor de atac împotriva hotărârilor pronunțate de secțiile Consiliului Superior al Magistraturii. Astfel, hotărârile secțiilor la care se referă alin. (1) al art. 134 se atacă „direct” la Înalta Curte de Casație și Justiție, pe când hotărârile în materie disciplinară apar că nu pot fi atacate direct, câtă vreme lipsește această precizare din cuprinsul alin. (3) care stabilește cu privire la acestea că „pot fi atacate la Înalta Curte de Casație și Justiție”. O astfel de distincție este de natură a crea o contradicție între alin. (3) al art. 134 din Constituție și alin. (2) al aceluiași articol, care se referă expres la competența secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii, iar nu a Consiliului Superior al Magistraturii (a Plenului) în domeniul răspunderii disciplinare a judecătorilor și procurorilor. Această din urmă concepție fundamentează, de altfel, și actuala reglementare infraconstituțională a procedurii disciplinare, prin dispozițiile art. 44—53 din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii. Astfel, potrivit art. 51 alin. (3) din Legea nr. 317/2004, împotriva hotărârilor secțiilor Consiliului Superior al Magistraturii prin care s-a soluționat acțiunea disciplinară se poate exercita recurs, competența de soluționare a acestuia aparținând Completului de 5 judecători al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Așadar, hotărârile secțiilor în materie disciplinară se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție, excluzându-se competența Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, acesta fiind sensul normei constituționale de referință, necontestat până în prezent. Prin urmare, dacă aceasta este rațiunea inițiatorilor propunerii de revizuire, ar trebui să se completeze în mod corespunzător și art. 134 alin. (3) din Constituție, prin introducerea mențiunii „direct”, cu referire la contestarea la Înalta Curte de Casație și Justiție a hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii în materie disciplinară.

389. Sub aspectul conținutului soluției legislative propuse prin noua redactare a art. 134 alin. (1) din Constituție, este criticabilă opțiunea pentru contestarea hotărârilor referitoare la cariera magistraților, pronunțate de secțiile Consiliului Superior al Magistraturii, direct la Înalta Curte de Casație și Justiție, excluzându-se competența Plenului Consiliului Superior al Magistraturii și în ceea ce privește cariera magistraților. Posibilitatea contestării lor în fața Plenului Consiliului Superior al Magistraturii ar asigura soluționarea mai rapidă a acestei categorii de litigii, degrevarea instanțelor și evitarea cheltuielilor de judecată. Curtea constată în acest sens că noțiunea de „carieră a judecătorilor și procurorilor” cuprinde o problemă foarte largă, astfel cum rezultă din dispozițiile titlului II — *Cariera judecătorilor și procurorilor* al Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005, cu modificările și completările ulterioare, respectiv: admiterea în magistratură, formarea profesională inițială, numirea judecătorilor și procurorilor ca urmare a promovării examenului de capacitate, formarea profesională continuă și evaluarea periodică a acestora, promovarea judecătorilor și procurorilor și numirea în funcțiile de conducere, delegarea, detașarea și transferul, suspendarea din funcție și încetarea funcției de judecător sau procuror, magistrații-asistenți ai

Înaltei Curți de Casație și Justiție. Aceasta înseamnă și încărcarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, în mod direct, cu toate eventualele contestații vizând această problematică.

390. În același sens, Curtea mai reține că, prin posibilitatea contestării hotărârilor în materia carierei magistraților în fața Plenului Consiliului Superior al Magistraturii s-ar da conținut art. 133 alin. (1) din Constituție, rămas nemodificat, potrivit căruia „*Consiliul Superior al Magistraturii este garantul independenței justiției*”.

391. Pentru motivele arătate, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reconsiderarea soluției legislative consacrate de ultima teză a art. 134 alin. (1) potrivit căreia „*Hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție*”.

392. În acest context, Curtea amintește considerentele deciziilor nr. 148 din 16 aprilie 2003 privind constituționalitatea propunerii legislative de revizuire a Constituției României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 317 din 12 mai 2003 și nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, în sensul necesității reanalizării caracterului definitiv și irevocabil al hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii consacrat de art. 133 alin. (7) din Constituție.

393. Deși prin propunerea de completare a alin. (1) al art. 134 cu teza potrivit căreia „*Hotărârile secțiilor se atacă direct la Înalta Curte de Casație și Justiție*”, s-a răspuns, în parte, printr-o reglementare de nivel constituțional, imperativului asigurării accesului la justiție în această materie, considerentele deciziilor mai sus enunțate sunt valabile în ceea ce privește celelalte hotărâri ale Consiliului Superior al Magistraturii, altele decât cele în materie disciplinară și de carieră, care rămân supuse regimului prevăzut de art. 133 alin. (7) din Constituție, adică sunt definitive și irevocabile. Această soluție legislativă conservă antinomia la nivel constituțional în raport cu dispozițiile art. 21 care reglementează accesul liber la justiție, sesizată în deciziile Curții Constituționale menționate.

D. Titlul IV — Economia și finanțele publice

Articolul 135 — Economia

394. Prin articolul unic pct. 114 din propunerea privind revizuirea Constituției se aduc modificări sintagmei de început, precum și lit. a), d) și e) ale alin. (2) al art. 135, după cum urmează:

„Statul garantează și promovează creșterea competitivității economiei românești prin:

a) libertatea activităților economice, protecția concurenței loiale, protecția consumatorilor, crearea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție; (...)

d) exploatarea resurselor de producție în condiții de maximă eficiență economică și cu acordarea accesului nediscriminatoriu tuturor celor interesați;

e) dezvoltarea economică în condițiile ocrotirii mediului înconjurător și menținerii echilibrului ecologic;”.

395. Curtea observă că, în prezent, art. 135 alin. (2) lit. d) dispune că statul trebuie să asigure „exploatarea resurselor naturale, în concordanță cu interesul național”, iar prin propunerea legislativă se dorește introducerea exploatării „*resurselor de producție în condiții de maximă eficiență economică și cu acordarea accesului nediscriminatoriu tuturor celor interesați*”, fără a se mai face referire la interesul național.

396. Referitor la această modificare, Curtea constată că propunerea legislativă de revizuire înlocuiește condiția exploatării resurselor în concordanță cu interesul național, cu condiția maximei eficiențe economice a exploatării acestora.

397. Curtea observă că acțiunea statului în concordanță cu interesul național se constituie într-o garanție a cetățenilor referitoare la protecția propriilor drepturi și libertăți. Astfel, Curtea constată că prin modificarea dorită se ajunge la ignorarea interesului general transpus în conceptul de interes național în favoarea unui interes particular, a „*celui interesat*”, singura condiție fiind exercitarea acestuia în condiții de maximă eficiență economică.

398. Având în vedere cele expuse, Curtea, cu unanimitate de voturi, constată că modificarea adusă dispoziției art. 135 alin. (2) lit. d) depășește limitele revizuirii, astfel cum acestea sunt prevăzute în art. 152 alin. (2) din Constituție.

399. În ceea ce privește lit. e) a art. 135, Curtea reține că în redactarea actuală statul trebuie să asigure refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic, în timp ce proiectul legii de revizuire prevede că statul garantează dezvoltarea economică în condițiile ocrotirii mediului înconjurător și menținerii echilibrului ecologic.

400. Curtea observă că textul actual al Legii fundamentale corespunde exclusiv obligației pozitive a statului corelativă dreptului la un mediu sănătos prevăzut de art. 35 din Constituție. Pe de altă parte, modificarea propusă pune în prim plan dezvoltarea economică, aceasta din urmă fiind garantată și promovată de stat. Curtea apreciază că astfel se ajunge la o modificare a formulei redacționale a textului, prin care se exclude obligația statului de a reface și ocroti mediul înconjurător și de a menține echilibrul ecologic.

401. Curtea reține că, referitor la dreptul la un mediu sănătos, statul are atât obligații negative, cât și obligații pozitive. În ceea ce privește obligațiile pozitive ale statului, acestea presupun crearea unui cadru legislativ și administrativ care să aibă drept obiectiv prevenirea eficace a daunelor asupra mediului și asupra sănătății umane (Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 27 ianuarie 2009, pronunțată în Cauza *Tătar împotriva României*, paragraful 88). Astfel, măsurile în discuție trebuie să aibă ca scop prevenirea degradării mediului, stabilirea remediilor necesare și reglementarea folosirii durabile a resurselor naturale.

402. Așa fiind, Curtea, cu unanimitate de voturi, constată că modificarea adusă dispoziției art. 135 alin. (2) lit. e) are ca rezultat suprimarea unei garanții a dreptului la mediu sănătos prevăzut de art. 35 din Legea fundamentală, încălcând art. 152 alin. (2) din Constituție.

Articolul 137¹ — Moneda națională și banca centrală

403. Prin articolul unic pct. 115 din propunerea privind revizuirea Constituției, se dorește introducerea unui nou articol, art. 137¹, referitor la moneda națională și Banca Națională a României, cu următorul conținut:

„Moneda națională și banca centrală

(1) Banca Națională a României este banca centrală a statului român, autoritate publică autonomă, ale cărei prerogative, administrare și funcționare se reglementează prin lege, în conformitate cu normele de drept internațional care decurg din tratatele la care România este parte.

(2) În exercitarea prerogativelor sale, Banca Națională a României nu poate solicita sau primi instrucțiuni de la nicio autoritate sau instituție a statului.

(3) Banca centrală are dreptul să emită însemne monetare pe teritoriul României.

(4) În conformitate cu tratatele constitutive și actele legislative ale Uniunii Europene, prin lege organică se pot reglementa:

a) transferul de prerogative ale Băncii Naționale a României la Banca Centrală Europeană;

b) recunoașterea circulației și înlocuirea monedei naționale cu moneda euro.”

404. Curtea observă că articolul nou-introdus ar urma să poarte titlul marginal — „Moneda națională și banca centrală”. În legătură cu acest aspect, Curtea recomandă fie eliminarea din titlu a sintagmei „moneda națională”, întrucât moneda este stabilită de dispozițiile art. 137 alin. (2) teza întâi din Constituție, fie, dacă se dorește menținerea titlului marginal, translatarea tezei întâi a alineatului (2) al articolului 137 după alineatul (1) al articolului 137¹ cu renumerotarea celorlalte alineate.

405. În continuare, Curtea constată că, potrivit art. 73 alin. (3) lit. i²), propus a fi introdus prin articolul unic pct. 61, statutul Băncii Naționale a României va fi reglementat prin lege organică, iar, potrivit art. 137¹ alin. (1), prerogativele, administrarea și funcționarea acesteia vor fi reglementate prin lege.

406. Curtea reține că, în prezent, statutul Băncii Naționale a României este reglementat prin Legea nr. 312/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 582 din 30 iunie 2004. Din analiza acestui act normativ rezultă că acesta cuprinde detalii referitoare la prerogativele, administrarea și funcționarea Băncii Naționale a României. Astfel, aceste noțiuni sunt incluse în cea de „statut”.

407. Curtea constată că textele propuse folosesc noțiuni paralele, care se circumscriu aceluiași înțeles, și a căror folosire duce la confuzii în ceea ce privește categoria legii care poate fi utilizată pentru adoptarea statutului Băncii Naționale a României. Având în vedere aceste aspecte, Curtea recomandă corelarea dispozițiilor art. 73 alin. (3) lit. i²) cu cele ale art. 137¹ alin. (1).

408. De asemenea, Curtea recomandă ca dispozițiile art. 137¹ alin. (4) lit. b) din propunerea legislativă de revizuire să fie corelate cu prevederile art. 137 alin. (2) teza a doua din Constituție, având în vedere că, deși, ambele texte reglementează aceeași situație — recunoașterea circulației și înlocuirea monedei naționale — folosesc o terminologie neunitară, aceea de monedă a Uniunii Europene și cea de monedă euro.

409. Având în vedere cele de mai sus, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea art. 137¹ propus a fi introdus în corpul Constituției.

Articolul 138 — Bugetul public național

410. Prin articolul unic pct. 116 din propunerea privind revizuirea Constituției, se propune modificarea art. 138 alin. (1) și (2), după cum urmează:

„(1) Bugetul public național cuprinde bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetele locale ale comunelor, ale orașelor, ale județelor și ale regiunilor.

(2) Guvernul elaborează anual sau multianual proiectul bugetului de stat și pe cel al asigurărilor sociale de stat, pe care le transmite instituțiilor Uniunii Europene, după informarea prealabilă a Parlamentului asupra conținutului acestora.”

411. Curtea observă că dispozițiile alin. (1) al art. 138 fac referire la bugetul regiunilor, realizându-se o corelare cu alin. (3) al art. 3, care prevede că teritoriul este organizat, sub aspect administrativ, în comune, orașe, județe și regiuni. Din această perspectivă Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă corelarea dispozițiilor alin. (1) al art. 138 cu cele ale art. 139 alin. (2), care se referă la stabilirea impozitelor și taxelor la nivel local și județean, dar nu și la stabilirea celor la nivel de regiune.

412. Referitor la alin. (2) al art. 138, Curtea constată că asupra unui text similar s-a pronunțat prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României, reținând că propunerea de modificare a textului constituțional vizează obligația Guvernului de a transmite instituțiilor Uniunii Europene proiectul bugetului de stat și pe cel al asigurărilor sociale de stat, după informarea prealabilă a Parlamentului. Oportunitatea constituționalizării unei atare obligații, care se limitează la transmiterea acestor proiecte către instituțiile Uniunii Europene, comportă anumite critici. Astfel, în măsura în care România este stat membru al Uniunii Europene și în această calitate exercită în comun cu celelalte state membre competențele stabilite de tratatele Uniunii, consacrarea acestei obligații la nivel constituțional apare ca fiind redundantă și excesivă.

413. Astfel, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reformularea dispozițiilor art. 138 alin. (2).

Articolul 140 — Curtea de Conturi

414. Prin articolul unic pct. 117 din propunerea privind revizuirea Constituției, se propune modificarea art. 140 alin. (3)—(6), după cum urmează:

„(3) La cererea Senatului sau a Camerei Deputaților, Curtea de Conturi controlează modul de gestionare a resurselor publice și raportează despre cele constatate.

(4) Consilierii de conturi sunt numiți de Senat pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit. Membrii Curții de Conturi sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe toată durata acestuia. Ei sunt supuși incompatibilităților prevăzute de lege pentru judecători.

(5) Curtea de Conturi se înnoiește cu o treime din consilierii de conturi numiți de Senat, din 3 în 3 ani, în condițiile prevăzute de legea organică a Curții.

(6) Revocarea membrilor Curții de Conturi se face de către Senat, în cazurile și condițiile prevăzute de lege.”

415. În ceea ce privește modificarea alineatelor (4)—(6) ale articolului 140, Curtea constată că aceasta se referă la numirea și revocarea membrilor Curții de Conturi. Potrivit propunerii legislative privind revizuirea, numirea și revocarea membrilor Curții de Conturi ar urma să fie realizată de către Senat, iar nu de către Parlament.

416. Referitor la aceste aspecte, Curtea observă că art. 139 alin. (4) din Legea fundamentală din 21 noiembrie 1991, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991, prevedea că membrii Curții de Conturi, numiți de Parlament, sunt independenți și inamovibili, potrivit legii și sunt supuși incompatibilităților prevăzute de lege pentru judecători. Textul constituțional nu prevedea posibilitatea revocării membrilor Curții de Conturi.

417. Propunerea legislativă de revizuire a Constituției din anul 2003, asupra căreia Curtea Constituțională s-a pronunțat prin Decizia nr. 148 din 16 aprilie 2003 privind constituționalitatea propunerii legislative de revizuire a Constituției României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 317 din 12 mai 2003, se limita la modificarea alin. (1) și (4) ale art. 139 și la introducerea unui nou alineat, alin. (5).

418. După exercitarea controlului de constituționalitate, în Legea nr. 429/2003 de revizuire a Constituției României, au fost introduse prin articolul unic pct. 72 liniuța a 3-a două noi alineate, alin. (5) și (6), cu următorul cuprins: „(5) *Curtea de Conturi se înnoiește cu o treime din consilierii de conturi numiți de Parlament, din 3 în 3 ani, în condițiile prevăzute de legea organică a Curții.*

(6) *Revocarea membrilor Curții de Conturi se face de către Parlament, în cazurile și condițiile prevăzute de lege.*”

419. Curtea constată că atât în Legea fundamentală, cât și în propunerea legislativă de revizuire relativ la membrii Curții de Conturi se prevede faptul că aceștia sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe durata acestuia, precum și faptul că aceștia pot fi revocați. Or, instituția inamovibilității, ca garanție a independenței, exclude revocarea ca modalitate de încetare a mandatului unei persoane, care ocupă o funcție publică.

420. Având în vedere cele expuse, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reanalizarea statutului membrilor Curții de Conturi și stabilirea corectă a acestuia având în vedere că independența și inamovibilitatea exclud revocarea, cu referire la aceeași persoană.

E. Titlul V — Curtea Constituțională

Articolul 146 — Atribuții

421. Articolul unic pct. 119 din propunerea de revizuire a Constituției modifică dispozițiile art. 146 lit. b) din Constituție în ceea ce privește modalitatea de sesizare a Curții Constituționale pentru exercitarea controlului de constituționalitate a tratatelor sau a altor acorduri internaționale. Aceasta urmează să se realizeze „*din oficiu sau la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui număr de cel puțin 25 de senatori sau de cel puțin 50 de deputați*”.

422. Elementul de noutate constă în introducerea sesizării din oficiu, reglementată în prezent numai în ceea ce privește atribuția Curții Constituționale de control a inițiativei de revizuire a Constituției [art. 146 lit. a) teza a doua din Constituție], respectiv a legii de revizuire a Constituției adoptată de Parlament [art. 146 lit. l) din Constituție, cu raportare la art. 23 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale].

423. Curtea constată că modificarea propusă nu pune în discuție limite ale revizuirii, fiind menită să dea eficiență art. 11 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia, „*În cazul în care un tratat la care România urmează să devină parte cuprinde dispoziții contrare Constituției, ratificarea lui poate avea loc numai după revizuirea Constituției.*”

424. Sub aspect redacțional, textul propus este însă deficitar, fiind necesară o clarificare în sensul circumstanțierii sesizării „*din oficiu*” în raport de sesizarea „*unuia dintre președinții celor două Camere, a unui număr de cel puțin 25 de senatori sau de cel puțin 50 de deputați*”. Utilizarea conjuncției „sau” în redactarea textului conduce la interpretarea potrivit căreia este vorba despre modalități alternative de sesizare, ceea ce impune stabilirea modului concret în

care se va realiza sesizarea din oficiu a Curții Constituționale, în considerarea faptului că, față de celelalte două atribuții în care controlul Curții se realizează din oficiu, în această situație există modalități alternative de sesizare.

425. Prin urmare, Curtea reține că este necesară reformularea textului propus, în funcție de finalitatea avută în vedere de inițiatorii propunerii de revizuire a Constituției, și cu realizarea corelărilor necesare.

426. Astfel, dacă obiectivul avut în vedere este acela al instituirii controlului de constituționalitate ca etapă obligatorie în cadrul procedurii de ratificare a tratatelor sau altor acorduri internaționale, soluția legislativă corespunzătoare este aceea a reglementării unui control de constituționalitate sistematic și din oficiu. În această situație nu ar mai fi necesară instituirea unei modalități alternative de sesizare, adică de către subiecți calificați, ci numai reglementarea la nivel infraconstituțional a mecanismului prin care tratatele și acordurile internaționale sunt transmise Curții Constituționale pentru a se pronunța asupra acestora. O astfel de reglementare nu ar fi de natură să excludă posibilitatea autorităților cu competențe în procedura negocierii/încheierii/ratificării tratatelor și acordurilor internaționale de a formula critici de neconstituționalitate, acestora urmând să le fie solicitate punctele de vedere în mod corespunzător, aspect a cărui reglementare este, de asemenea, de nivelul legii organice.

427. Adoptarea acestei soluții legislative impune corelarea prevederilor art. 146 lit. b) cu cele ale art. 147 alin. (3) din Constituție, respectiv eliminarea ipotezei în care tratatul sau acordul internațional nu a fost supus controlului *a priori* de constituționalitate. Urmând logica normelor constituționale, eliminarea acestei ipoteze ar avea ca efect excluderea tratatelor sau acordurilor internaționale de la controlul *a posteriori*, acestea nemaiputând forma obiectul excepțiilor de neconstituționalitate în condițiile art. 146 lit. d) din Constituție. Desigur că, în sine, și această soluție legislativă este discutabilă, câtă vreme unele aspecte de neconstituționalitate pot fi sesizate numai în practica aplicării dispozițiilor respective, adică după ratificarea tratatului internațional.

428. În măsura în care obiectivul avut în vedere este doar acela al lărgirii posibilității de sesizare a Curții Constituționale, una dintre soluții ar fi chiar cea propusă de inițiatori, însă cu circumstanțierile mai sus reținute.

429. O altă soluție decât sesizarea din oficiu ar fi aceea de extindere a sferei subiecților care pot sesiza Curtea Constituțională, prin includerea autorităților publice care au competențe specifice în procedura negocierii/încheierii/ratificării tratatelor. Curtea constată în acest sens că, potrivit art. 91 alin. (1) teza întâi din Constituție, „Președintele încheie tratate internaționale în numele României, negociate de Guvern, și le supune spre ratificare Parlamentului, într-un termen rezonabil”. Totodată, având în vedere rolul Avocatului Poporului, astfel cum este acesta circumstanțiat de prevederile art. 58 din Constituție, de apărător al drepturilor și libertăților persoanelor fizice, s-ar justifica introducerea acestuia în rândul subiecților care pot sesiza Curtea Constituțională.

430. Curtea mai reține că, în vederea corelării art. 146 lit. b) și art. 11 alin. (3) din Constituție, este necesar ca textul constituțional să prevadă etapa (în procesul negocierii/încheierii/ratificării tratatelor) în care Curtea Constituțională poate fi sesizată. O astfel de precizare ar conduce la o mai mare claritate a normei constituționale, care la acest moment nu face nicio mențiune sub acest aspect.

431. Pentru considerentele arătate, cu unanimitate de voturi, Curtea recomandă reformularea propunerii de modificare a art. 146 lit. b) din Constituție.

432. Articolul unic pct. 120 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției abrogă dispozițiile lit. l) a art. 146 din Constituție — potrivit cărora Curtea Constituțională „îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea organică a Curții”. Potrivit expunerii de motive, această abrogare urmează o recomandare pe care Curtea Constituțională a realizat-o prin Decizia nr. 799 din 17 iunie 2011 asupra proiectului de lege privind revizuirea Constituției României. Recomandarea a fost justificată de împrejurarea că, în temeiul textului constituțional propus spre abrogare, „atribuțiile Curții Constituționale pot fi multiplicare ori de câte ori interese ale forțelor politice impun modificarea sau completarea legii de organizare a Curții”. Curtea a apreciat, totodată, că, „prin eliminarea dispoziției constituționale, este garantată independența instanței constituționale și se păstrează voința puterii constituționale originare cu privire la atribuțiile Curții limitativ prevăzute numai în cuprinsul Constituției”.

433. În considerentele aceleiași decizii, Curtea a reținut necesitatea completării dispozițiilor art. 146 lit. a) și c) din Constituție în sensul constituționalizării normelor cuprinse în art. 23 alin. (1) și art. 27 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, texte care reglementează atribuțiile Curții Constituționale de control al legii de revizuire a Constituției adoptate de Parlament și, respectiv, de control al constituționalității hotărârilor plenului Camerei Deputaților, a hotărârilor plenului Senatului și a hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului.

434. Recomandarea Curții Constituționale nu a privit, așadar, o simplă abrogare a art. 146 lit. l) din Constituție, întrucât, în lipsa modificării corelative a lit. a) și c) ale aceluiași articol, această abrogare încalcă dispozițiile art. 152 din Constituție — *Limitele revizuirii*.

435. Astfel, se impune ca legea de revizuire adoptată de Parlament, înainte de a fi supusă referendumului în condițiile art. 151 alin. (3) din Legea fundamentală, să fie examinată de Curtea Constituțională pentru a constata, pe de o parte, dacă a fost respectată decizia Curții privind proiectul de lege sau propunerea de revizuire a Constituției și, pe de altă parte, dacă modificările și completările aduse proiectului sau propunerii de revizuire în procedura de dezbatere și adoptare parlamentară respectă principiile și dispozițiile constituționale referitoare la revizuire. În absența unui asemenea mecanism de control există riscul eludării efectului general obligatoriu al deciziei Curții Constituționale pronunțate cu privire la inițiativa de revizuire a Constituției și a lipirii de eficiență a controlului de constituționalitate realizat, consecințe incompatibile cu principiile statului de drept și rolul Curții Constituționale.

436. Necesitatea eliminării unor asemenea consecințe a fundamentat, în esență, reglementarea acestei atribuții a Curții Constituționale prin Legea nr. 232/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 502 din 3 iunie 2004. Examinând expunerea de motive la lege, se constată că legiuitorul a avut în vedere transpunerea noilor reglementări aduse prin revizuirea Constituției în Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, principalele coordonate vizate fiind reglementarea normelor de procedură pentru exercitarea atribuțiilor Curții Constituționale, realizarea corelărilor necesare și instituirea unor garanții în considerarea introducerii în mod expres a obligativității *erga omnes* a deciziilor Curții Constituționale. Punctual, în redactarea

tabelului comparativ al legii în vigoare și a modificărilor propuse, reglementarea atribuției Curții Constituționale de control al constituționalității legii de revizuire a Constituției adoptată de Parlament este susținută cu următorul argument: „pentru reglementarea riguroasă a procedurii de verificare a inițiativei de revizuire a Constituției, prevăzută la art. 151 din Constituție, republicată.”

437. Așadar, legiuitorul a conceput această atribuție a Curții Constituționale indisolubil legată de aceea privind controlul de constituționalitate a inițiativelor de revizuire a Constituției, rațiune de natură să fundamenteze o reglementare comună și completarea în consecință a art. 146 lit. a) din Constituție după cum urmează: „a) *se pronunță asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a președintelui Parlamentului, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției și a legilor de revizuire a Constituției, înainte de aprobarea lor prin referendum*”.

438. În ceea ce privește atribuția Curții Constituționale de control al hotărârilor plenului Camerei Deputaților, hotărârilor plenului Senatului și al hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului, aceasta constituie o expresie a exigențelor statului de drept și o garanție a drepturilor și libertăților fundamentale.

439. În acest sens, Comisia de la Veneția a reținut că, „prin regulamentul său și prin alte norme generale, Parlamentul adoptă, totuși, acte normative, care reprezintă cadrul de referință pentru Parlament, în ansamblul său, și pentru membrii săi, în mod individual. Controlul juridicțional al aplicării unor asemenea acte normative este o componentă esențială a statului de drept. Lipsa controlului juridicțional echivalează cu o transformare a majorității parlamentare în judecător al propriilor acte. Dacă doar majoritatea poate decide cu privire la respectarea normelor parlamentare, minoritatea nu are cui să solicite ajutor în cazul în care aceste norme sunt încălcate. Chiar dacă actele vizate sunt acte individuale, acestea afectează nu doar dreptul minorității parlamentare, ci și, ca o consecință, dreptul de vot al cetățenilor care au ales minoritatea parlamentară.” Astfel fiind, „controlul juridicțional al actelor individuale ale Parlamentului nu este doar o chestiune care ține de statul de drept dar, în condițiile în care dreptul de vot este afectat, chiar o chestiune de drepturile omului”. (Aviz privind compatibilitatea cu principiile constituționale și statul de drept a acțiunilor Guvernului și Parlamentului României cu privire la alte instituții ale statului și Ordonanța de urgență a Guvernului de modificare a Legii nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale și Ordonanța de urgență a Guvernului de modificare și completare a Legii nr. 3/2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului în România, adoptat de Comisia de la Veneția la cea de-a 93-a Sesiune plenară, 14—15 decembrie 2012).

440. În același sens, Curtea Constituțională a subliniat că instituirea acestei atribuții reprezintă expresia diversificării și consolidării competenței Curții Constituționale și un câștig în eforturile de realizare a unui stat de drept și democratic. Controlul de constituționalitate, în ansamblul său și, integrat acestuia, controlul de constituționalitate a hotărârilor Parlamentului reprezintă o garanție juridică fundamentală a supremației Constituției (Decizia nr. 727 din 9 iulie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 477 din 12 iulie 2012).

441. În reglementarea acestei atribuții trebuie avute în vedere distincțiile pe care Curtea Constituțională le-a realizat în sensul că „pot fi supuse controlului de constituționalitate numai hotărârile Parlamentului, adoptate după conferirea noii competențe, hotărâri care afectează valori, reguli și principii constituționale sau, după caz, organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor de rang constituțional.” (Decizia nr. 53 din 25 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 90 din 3 februarie 2011).

442. În concluzie, constituționalizarea celor două atribuții reglementate în prezent la nivel infraconstituțional se impune ca efect al abrogării lit. l) a art. 146 din Constituție. Eliminarea acestora printr-o simplă abrogare a textului constituțional în temeiul cărora au fost reglementate este de natură să încalce accesul la justiția constituțională pentru apărarea unor valori, reguli și principii constituționale, adică suprimarea unei garanții a acestor valori, reguli și principii, care includ și sfera drepturilor și a libertăților fundamentale.

443. Pentru motivele arătate, cu unanimitate de voturi, Curtea constată neconstituționalitatea abrogării lit. l) a art. 146 din Constituție, întrucât aceasta încalcă limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție, în măsura în care nu este însoțită de constituționalizarea, în mod corespunzător, a atribuțiilor Curții Constituționale de control al legii de revizuire a Constituției adoptate de Parlament și, respectiv, de control al constituționalității hotărârilor plenului Camerei Deputaților, a hotărârilor plenului Senatului și a hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului care afectează valori, reguli și principii constituționale sau, după caz, organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor de rang constituțional.

F. Titlul VI — Integrarea euroatlantică

Articolul 148 — Integrarea în Uniunea Europeană

444. Prin articolul unic pct. 121 și pct. 122 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se modifică atât denumirea marginală a titlului VI, aceasta devenind „*Apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*”, precum și conținutul normativ al art. 148 alin. (1) și (2), după cum urmează:

„(1) *Ratificarea tratatelor prin care sunt modificate sau completate tratatele constitutive ale Uniunii Europene, precum și tratatele prin care este modificat sau completat Tratatul Atlanticului de Nord, se face printr-o lege adoptată în ședință comună a Senatului și Camerei Deputaților, cu votul a două treimi din numărul senatorilor și deputaților.*

(2) *România asigură respectarea, în cadrul ordinii juridice naționale, a dreptului Uniunii Europene, conform obligațiilor asumate prin actul de aderare și prin celelalte tratate semnate în cadrul Uniunii.*”

445. Curtea observă că, potrivit propunerii legislative de revizuire, titlul VI se va numi „*Apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Atlanticului de Nord*”, art. 148 rămânând singurul articol din titlu cu referire exclusivă la Uniunea Europeană, în condițiile în care art. 149 referitor la aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord se propune a fi abrogat. Astfel, Curtea, așa cum s-a reținut la paragrafele 178 și 179, recomandă re poziționarea textului referitor la apartenența României la Tratatul Atlanticului de Nord de la art. 55 — *Apărarea țării* — în cadrul titlului VI — *Apartenența României la Uniunea Europeană și la Organizația Atlanticului de Nord*.

446. De asemenea, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă reformularea denumirii marginale a art. 148, având în vedere că aceasta se referă la „integrarea în Uniunea Europeană”, iar noile dispoziții ale titlului VI se referă la „apartenența la Uniunea Europeană”.

447. Referitor la alin. (1) al art. 148, Curtea constată că propunerea actualizează prevederile constituționale adoptate anterior aderării României la Uniunea Europeană și la Tratatul Atlanticului de Nord.

448. Astfel, noul conținut al art. 148 alin. (1) reia soluția constituțională referitoare la ratificarea, de această dată a tratatelor prin care sunt modificate sau completate tratatele constitutive ale Uniunii Europene, prin legi adoptate de Parlament, cu o majoritate de două treimi din numărul membrilor săi. În legătură cu acest aspect, pentru o mai mare claritate, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă ca teza referitoare la ratificarea tratatelor să aibă următorul conținut: „[...] se face prin lege adoptată în ședința comună a Senatului și a Camerei Deputaților, cu votul a două treimi din numărul senatorilor și deputaților”.

449. Totodată, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă corelarea celor două noi alineate cu alin. (3) al art. 148 din Constituția în vigoare. Acesta din urmă se referă la faptul că „prevederile alineatelor (1) și (2) se aplică, în mod corespunzător, și pentru aderarea la actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene”. În esență, actele de revizuire a tratatelor constitutive ale Uniunii Europene se referă tot la acele acte prin care sunt modificate sau completate tratatele constitutive, astfel încât apare o necorelare în ceea ce privește norma de trimitere.

450. Referitor la modificarea alin. (2) al art. 148, Curtea constată că aceasta este neconstituțională pentru considerentele ce urmează a fi expuse.

451. Prin Hotărârea din 9 martie 1978 pronunțată de Curtea de Justiție a Comunităților Europene (în prezent a Uniunii Europene) în Cauza C-106/77, s-a statuat că, „în temeiul principiului preeminenței dreptului comunitar, dispozițiile tratatului și actele instituțiilor direct aplicabile au ca efect, în raporturile lor cu legislația națională a statelor membre, prin simplul fapt al intrării în vigoare, inaplicabilitatea *ipso jure* a oricărei dispoziții contrare legislației naționale existente, ci și — datorită faptului că aceste dispoziții fac parte integrantă, cu rang superior normelor interne, din ordinea juridică aplicabilă pe teritoriul fiecărui stat membru — de a împiedica adoptarea valabilă a unor noi acte normative naționale, în măsura în care acestea ar fi incompatibile cu normele comunitare”.

452. Curtea constată că actualul text din Constituție dispune în sensul că prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare. În legătură cu noțiunea de „legi interne”, prin Decizia nr. 148 din 16 aprilie 2003 privind constituționalitatea propunerii legislative de revizuire a Constituției României, Curtea a făcut o distincție între Constituție și celelalte legi. De asemenea, aceeași distincție este realizată la nivelul Legii fundamentale prin art. 20 alin. (2) teza finală care dispune în sensul aplicării cu prioritate a reglementărilor internaționale, cu excepția cazului în care *Constituția sau legile interne* conțin dispoziții mai favorabile.

453. Curtea reține că dispozițiile constituționale nu au un caracter declarativ, ci constituie norme constituționale obligatorii, fără de care nu se poate concepe existența statului de drept,

prevăzută prin art. 1 alin. (3) din Constituție. Totodată, Legea fundamentală reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce noimei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie.

454. De asemenea, prin Decizia nr. 668 din 18 mai 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 487 din 8 iulie 2011, a stabilit că actele obligatorii ale Uniunii Europene sunt norme interpușe în cadrul controlului de constituționalitate.

455. Stabilind că dreptul Uniunii Europene se aplică fără nicio circumstanțiere în cadrul ordinii juridice naționale, nedistingând între Constituție și celelalte legi interne, echivalează cu plasarea Legii fundamentale într-un plan secund față de ordinea juridică a Uniunii Europene.

456. Din această perspectivă, Curtea reține că Legea fundamentală a statului — Constituția este expresia voinței poporului, ceea ce înseamnă că aceasta nu își poate pierde forța obligatorie doar prin existența unei neconcordanțe între prevederile sale și cele europene. De asemenea, aderarea la Uniunea Europeană nu poate afecta supremația Constituției asupra întregii ordini juridice (a se vedea în același sens Hotărârea din 11 mai 2005, K 18/04, pronunțată de Tribunalul Constituțional al Republicii Polonia).

457. Totodată, Curtea constată că instanțele de contencios constituțional „beneficiază de o competență prin atribuire, dar au plenitudine de jurisdicție în privința atribuțiilor stabilite. Curtea Constituțională a României se supune numai Constituției și legii ei organice de organizare și funcționare nr. 47/1992, competența sa fiind stabilită de art. 146 din Legea fundamentală și de Legea nr. 47/1992” (a se vedea în acest sens Decizia nr. 302 din 27 martie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 361 din 29 mai 2012).

458. Așadar, a accepta noua formulare propusă la art. 148 alin. (2) ar echivala cu crearea premiselor necesare limitării competenței Curții Constituționale, în sensul că doar actele normative care sunt adoptate în domenii ce nu fac obiectul transferului de competențe către Uniunea Europeană ar mai putea face obiectul controlului de constituționalitate, în timp ce actele normative care reglementează, din punct de vedere material, în domeniile partajate s-ar supune în mod exclusiv ordinii juridice a Uniunii Europene, fiind exclus controlul de constituționalitate asupra acestora. Or, indiferent de domeniul în care actele normative reglementează, ele trebuie să respecte supremația Constituției României, potrivit art. 1 alin. (5).

459. Astfel, Curtea constată că o asemenea modificare s-ar constitui într-o limitare a dreptului cetățenilor de a se adresa justiției constituționale pentru apărarea unor valori, reguli și principii constituționale, adică suprimarea unei garanții a acestor valori, reguli și principii, care includ și sfera drepturilor și a libertăților fundamentale.

460. Așa fiind, Curtea, cu unanimitate de voturi, constată că modificarea adusă dispozițiilor art. 148 alin. (2) este neconstituțională, întrucât încalcă limitele revizuirii prevăzute de art. 152 alin. (2) din Constituție.

G. Titlul VII — Revizuirea Constituției

Articolul 151 — Procedura de revizuire

461. Prin articolul unic pct. 126 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției se dorește introducerea unei noi teze la art. 151 alin. (3), după cum urmează:

„(3) Revizuirea este definitivă după aprobarea ei prin referendum, organizat în cel mult 30 de zile de la data adoptării proiectului sau a propunerii de revizuire. Dispozițiile art. 90 alin. (3) se aplică în mod corespunzător.”

462. Curtea apreciază, astfel cum s-a reținut la paragraful 291, că stabilirea cvorumului de participare la referendum este un atribut al legiuitorului ordinar, astfel că nu se impune reglementarea unei norme de rang constituțional cu un atare obiect.

463. Prin urmare, Curtea, cu unanimitate de voturi, recomandă eliminarea dispozițiilor de trimitere la art. 90 alin. (3), propuse a fi introduse prin legea de revizuire.

464. Cât privește dispozițiile din propunerea legislativă privind revizuirea Constituției referitoare la **modificarea art. 61 alin. (2), art. 64 alin. (3) și art. 80 alin. (1), precum și introducerea art. 107¹ în Constituție**, cu majoritate de voturi, Curtea constată că acestea nu contravin prevederilor constituționale.

465. Referitor la **celelalte prevederi din propunerea legislativă privind revizuirea Constituției**, cu unanimitate de voturi, Curtea constată că acestea nu contravin dispozițiilor constituționale.

Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 146 lit. a) teza finală, al art. 150 alin. (1) și al art. 152 din Constituție, precum și al art. 19—21 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

DECIDE:

I. Cu unanimitate de voturi, constată că propunerea legislativă privind revizuirea Constituției României a fost inițiată cu respectarea prevederilor art. 150 alin. (1) din Constituție.

II. Întrucât încalcă limitele revizuirii prevăzute de art. 152 din Constituție:

1. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 3 din Constituție cu un nou alineat, alin. (3¹), referitor la posibilitatea recunoașterii de zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor;

2. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 6 din Constituție cu un nou alineat, alin. (1¹), privitor la instituirea posibilității reprezentanților legali ai minorităților naționale de a înființa, potrivit statutului minorităților naționale adoptat prin lege, organe proprii de decizie și executive;

3. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 12 din Constituție cu un nou alineat, alin. (4¹), referitor la utilizarea simbolurilor proprii ale minorităților naționale;

4. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 15 alin. (1) din Constituție, referitor la introducerea sintagmei „*cetățenii români se nasc și trăiesc liberi*”;

5. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 21 alin. (4) din Constituție, referitor la eliminarea caracterului facultativ al jurisdicțiilor administrative speciale;

6. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea completării aduse art. 23 din Constituție cu un nou alineat, alin. (13¹), referitor la folosirea probelor obținute în mod ilegal;

7. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 26 alin. (2) din Constituție, referitor la eliminarea sintagmei „*bunele moravuri*”;

8. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 28 din Constituție, referitor la secretul corespondenței;

9. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării aduse art. 32 alin. (8) din Constituție, referitor la definirea autonomiei universitare;

10. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 37 din Constituție cu un nou alineat, alin. (2¹), referitor la condiția domiciliului în România cu cel puțin 6 luni înainte de data alegerilor pentru Senat, Camera Deputaților sau pentru funcția de Președinte al României;

11. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea eliminării actualei teze a doua a art. 44 alin. (1) din Constituție, referitor la condițiile și limitele dreptului de proprietate;

12. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 50 din Constituție, referitor la suprimarea protecției speciale de care se bucură persoanele cu handicap;

13. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 52 alin. (1) din Constituție, referitor la eliminarea reparării integrale a pagubei suferite de către persoana vătămată de o autoritate publică;

14. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea înlocuirii sintagmei „persoanelor fizice” cu termenul „cetățenilor” în cuprinsul art. 58 alin. (1) din Constituție;

15. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 58 alin. (1) din Constituție cu sintagma „în raporturile acestora cu autoritățile publice”;

16. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 64 cu un nou alineat, alin. (4¹), referitoare la obligația persoanelor de drept public, persoanelor juridice private și persoanelor fizice de a se prezenta, direct sau prin reprezentant legal, după caz, în fața unei comisii parlamentare;

17. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea completării art. 70 alin. (2) lit. e) referitoare la încetarea calității de deputat sau de senator la data demisiei din partidul politic sau formațiunea politică din partea căreia a fost ales sau la data înscrierii acestuia într-un alt partid sau într-o altă formațiune politică;

18. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea eliminării tezelor a doua și a treia ale alin. (2) al art. 72 referitoare la competența Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție de urmărire și trimitere în judecată, respectiv la competența de judecată a Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la senatori și deputați;

19. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 103 alin. (1) și (3) din Constituție, precum și a completării art. 103 din Constituție cu trei noi alineate, alin. (3¹)—(3³), referitoare la modalitatea de desemnare de către Președintele României a candidatului la funcția de prim-ministru;

20. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării aduse art. 110 alin. (1) din Constituție, referitor la durata mandatului Guvernului;

21. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea introducerii alin. (2) în cuprinsul art. 119 din Constituție, referitor la obligativitatea hotărârilor Consiliului Național de Securitate;

22. cu majoritate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării părții introductive și a lit. b) ale alin. (2) al art. 133, referitoare la creșterea numărului membrilor Consiliului Superior al Magistraturii reprezentanți ai societății civile;

23. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării art. 135 alin. (2) lit. d), referitoare la exploatarea resurselor de producție în condiții de maximă eficiență economică și cu acordarea accesului nediscriminatoriu tuturor celor interesați;

24. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării art. 135 alin. (2) lit. e), referitoare la dezvoltarea economică în condițiile ocrotirii mediului înconjurător și menținerii echilibrului ecologic;

25. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea abrogării lit. l) a art. 146 din Constituție, în măsura în care aceasta nu este însoțită de constituționalizarea, în mod corespunzător, a atribuțiilor Curții Constituționale de control al legii de revizuire a Constituției adoptate de Parlament și, respectiv, de control al constituționalității hotărârilor plenului Camerei Deputaților, a hotărârilor plenului Senatului și a hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului care afectează valori, reguli și principii constituționale sau, după caz, organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor de rang constituțional;

26. cu unanimitate de voturi, constată neconstituționalitatea modificării art. 148 alin. (2), potrivit căruia România asigură respectarea, în cadrul ordinii juridice naționale, a dreptului Uniunii Europene, conform obligațiilor asumate prin actul de aderare și prin celelalte tratate semnate în cadrul Uniunii.

III. Cu unanimitate de voturi, supune atenției Parlamentului observațiile privind:

1. eliminarea:

— alin. (2¹), propus a fi introdus la art. 2;

— modificării propuse la art. 21 alin. (3);

— modificării propuse în privința introducerii tezei a doua la art. 23 alin. (4);

— modificării propuse la art. 27 alin. (3);

— modificării propuse la art. 49 alin. (1);

— tezei a treia din alin. (1¹), propus a fi introdus în art. 58;

— modificării art. 62 alin. (3);

— modificării propuse la art. 76 alin. (1);

— alin. (3), propus a fi introdus la art. 90;

— art. 95 alin. (3¹) teza a doua;

— alin. (4¹), propus a fi introdus la art. 133;

— art. 151 alin. (3) teza a doua;

2. Reformularea propunerilor de modificare a: art. 23 alin. (4) în privința introducerii tezei întâi, art. 23 alin. (8), art. 24 alin. (2) și (2¹), art. 31 alin. (5), titlului marginal al art. 32, art. 32 alin. (2) și (4), art. 40 alin. (2), art. 51¹, art. 52 alin. (3), art. 65 alin. (2), art. 73 alin. (3), art. 74 alin. (1), art. 75, art. 78 alin. (1¹), art. 85 alin. (3¹), art. 89 alin. (1), art. 90 alin. (1), art. 91 alin. (1¹), art. 95 alin. (3¹) teza întâi, art. 102 alin. (3¹), art. 114 alin. (1), art. 119 alin. (1), art. 122 alin. (1) și

(2), art. 133 alin. (3) și (4), art. 137¹, art. 138 alin. (1) și (2), art. 140 alin. (3), (4) și (6), art. 146 lit. b) și art. 148 alin. (1);

3. reconsiderarea așezării:

- alin. (2) al art. 10 în structura titlului VI din Constituție;
- alin. (2¹) al art. 24 în structura art. 21 din Constituție;
- alin. (1) și (3) ale art. 32 în structura unui nou articol din Constituție;
- alin. (3¹) al art. 55 în structura titlului VI din Constituție;
- alin. (2), (3) și (4) ale art. 75 în structura unui nou articol din Constituție;

4. reconsiderarea soluției legislative cu privire la modificarea art. 126 alin. (4) și art. 134 alin. (1) din Constituție.

IV. Cu majoritate de voturi, supune atenției Parlamentului observațiile privind:

1. eliminarea:

- alin. (1¹), propus a fi introdus la art. 1;
- alin. (2¹), propus a fi introdus la art. 6;
- tezei a doua din alin. (5) al art. 119¹, ce se propune a fi introdus în Constituție;

2. reformularea completării art. 35 cu un nou alineat, alin. (3¹), și a modificării art. 44 alin.

(1) teza a doua din Constituție.

V. Cu unanimitate de voturi, supune atenției Parlamentului observațiile privind completarea art. 155 din Constituție în sensul introducerii unor norme tranzitorii cu privire la mandatul membrilor Consiliului Superior al Magistraturii.

VI. Cu majoritate de voturi, constată că prevederile din propunerea legislativă privind revizuirea Constituției referitoare la modificarea art. 61 alin. (2), art. 64 alin. (3) și art. 80 alin. (1), precum și introducerea art. 107¹ în Constituție nu contravin dispozițiilor constituționale.

VII. Cu unanimitate de voturi, constată că celelalte prevederi din propunerea legislativă privind revizuirea Constituției nu contravin dispozițiilor constituționale.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică președinților celor două Camere ale Parlamentului României și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din 16 februarie 2014.

OPINIE SEPARATĂ

cu privire la neconstituționalitatea completării art. 58 alin. (1) din Constituție cu sintagma „în raporturile acestora cu autoritățile publice” cuprinsă la paragrafele 186—190 din Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014

În dezacord cu opinia majoritară, consider că segmentul din definiția Avocatului Poporului cuprins în sintagma „în raporturile acestora cu autoritățile publice” nu prezintă niciun aspect de neconstituționalitate și în niciun caz nu încalcă limitele revizuirii stabilite în art. 152 alin. (2) din Constituție.

De remarcat, în primul rând, faptul că, la articolul unic pct. 43 din propunerea de revizuire a Constituției, inițiatorii vin să complinescă o evidentă omisiune a Adunării Constituante, neobservată nici cu prilejul revizuirii Constituției din anul 2003, anume nedefinirea instituției Avocatul Poporului. În acest sens, textul propus pentru art. 58 alin. (1) a fost enunțat astfel: *„(1) Avocatul Poporului este instituția autonomă care are drept scop promovarea și apărarea drepturilor și libertăților cetățenilor, în raporturile acestora cu autoritățile publice.”*

Aceasta este definiția clasică a Ombudsmanului, regăsită începând cu Constituția țării de origine a ei — Suedia — și continuând cu actele fundamentale din alte țări europene care o consacră sub diferite denumiri (Franța — apărătorul drepturilor, Spania — Defensor del Pueblo, Olanda, Grecia și Portugalia — Ombudsman, Polonia — Comisarul pentru Drepturile Cetățenilor, Ungaria — Comisarul pentru Drepturile Fundamentale).

Definiția aceasta stabilește clar natura juridică a instituției, rolul său fundamental, scopul și obiectivele sale. În principiu, instituția este gândită ca o autoritate autonomă care să îl apere pe cetățean împotriva abuzurilor, exceselor, a oricăror încălcări ale drepturilor sale de către autoritățile administrative, de către orice organ aparținând puterii executive.

Rolul instituției Avocatul Poporului trebuie privit ca o contrapondere între cetățean și stat, mai exact puterea executivă. Intervenția Avocatului Poporului în apărarea drepturilor cetățeanului nu poate fi extinsă la alt tip de relație, la orice încălcare provenită, de exemplu, de la alți cetățeni sau de la orice altă entitate care nu face parte din puterea executivă.

„Avocatul Poporului poate și trebuie să intervină numai în conflictele dintre persoanele fizice și autoritățile administrației publice (ministere, prefecturi, primării, funcționari publici, autorități polițienești, penitenciare etc.)”; „Avocatul Poporului nu poate interveni în conflictul dintre oameni”, a subliniat profesorul Ioan Muraru, fost președinte al Curții Constituționale și fost Avocat al Poporului.

Extinderea competenței Avocatului Poporului de apărare a drepturilor cetățenilor în raport cu orice subiect care le-ar încălca drepturile ar însemna conferirea unei omnipotențe acestei instituții, transformarea ei într-o justiție paralelă și, în fapt, punerea ei în imposibilitatea de a-și îndeplini mandatul firesc.

Referirea la raporturile cetățenilor cu autoritățile publice nu poate fi socotită ca o restrângere sau chiar ca o suprimare a uneia dintre garanțiile drepturilor și libertăților fundamentale. Avocatul Poporului nu a avut niciodată astfel de prerogative. Nu a soluționat nicicând conflictele dintre cetățeni.

Argumentele aduse în opinia majoritară vizează, în realitate, o altă problematică, o altă fațetă, complementară, a Avocatului Poporului, care este implicat alături de alte instituții și entități în controlul constituționalității legilor. Aici este vorba despre o competență alăturată celei originare, care are alte rațiuni și are în vedere în special faptul că legile și celelalte acte normative vizate au efecte *erga omnes* și, ca atare, întreaga societate este interesată ca ele să fie corecte și în primul rând constituționale. În orice caz, cele două categorii de competențe nu sunt incompatibile și nu se exclud.

Judecător,
prof. univ. dr. **Valer Dorneanu**

OPINIE SEPARATĂ

În dezacord cu soluția majoritară, apreciez următoarele:

I. Modificarea art. 28 din actuala Constituție, prin articolul unic pct. 21 din propunerea legislativă de revizuire a Constituției, este constituțională pentru următoarele considerente:

Textul propus are următoarea redactare:

„Articolul 28 — Secretul corespondenței

(1) *Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice, al altor comunicări efectuate prin mijloace electronice, al datelor de trafic, al datelor de localizare și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil și garantat.*

(2) *Reținerea, predarea sau perchiziționarea trimiterilor poștale, interceptarea convorbirilor și a comunicărilor, interceptarea în mediul ambiental, percheziția informatică și accesul la un sistem informatic și la un suport de stocare a datelor informatice, obținerea datelor informatice, inclusiv a datelor de trafic și a datelor de localizare, identificarea abonatului, a proprietarului, a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice sau a unui punct de acces la un sistem informatic ori alte asemenea tehnici se dispun de **judecătorul instanței competente să judece fondul cauzei și numai în cursul procesului penal.***

Potrivit art. 28 din Constituția României în vigoare, „*Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.*”

Prin urmare, ceea ce se urmărește a fi modificat este doar introducerea în cuprinsul textului actual al art. 28 din Constituție a: „comunicărilor efectuate prin mijloace electronice, al datelor de trafic și al datelor de localizare”, legiuitorul constituant simțind nevoia de a adapta textul actual al art. 28 la realitățile și evoluția societății ca urmare a dezvoltării tehnologiei informației și comunicării.

Totodată, legiuitorul constituant a dorit să dea și eficiență, și garanție textului constituțional prin obligarea autorităților competente ca, ori de câte ori apare necesitatea utilizării unor astfel de date, accesul la acestea să se dispună de judecătorul instanței competente să judece fondul cauzei și numai în cursul **procesului penal**.

Ca atare, de la bun început, intenția legiuitorului constituant se circumstanțiază pe cauzele penale și nu are în vedere situațiile extraordinare care pot interveni (dezastre naturale, pericole iminente sau altele asemenea).

Soluția pronunțată de Curtea Constituțională pleacă tocmai de la ideea că statul trebuie să se manifeste activ atunci când apare un pericol actual și iminent la adresa cetățenilor, situație în care textul propus ar reduce posibilitatea de intervenție a statului în secretul corespondenței.

În opinia Curții, dacă s-ar accepta propunerea de revizuire, în cazul unor dezastre naturale sau al unor accidente grave, autorităților publice cu competențe în gestionarea acestor situații nu li s-ar permite să facă toate eforturile necesare pentru salvarea de vieți omenești, mai ales dacă se are în vedere limitarea operată cu privire la datele de trafic.

Or, după cum am arătat mai sus, restricția impusă autorităților se circumstanțiază la cauzele penale.

Pe de altă parte, potrivit dispozițiilor art. 18 din noul Cod penal, nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă există vreuna din cauzele justificative prevăzute de lege, iar starea de necesitate este prevăzută de art. 20 alin. (1) și (2) din același cod.

Prin urmare, activitatea autorităților în cazul unei stări de necesitate nu poate fi obstrucționată în sensul că pentru a localiza o persoană este nevoie de autorizarea judecătorului.

Totodată, Curtea reține că datele de trafic și cele de localizare nu se subsumează conceptului de mijloace legale de comunicație și, ca atare, nu pot beneficia de protecția juridică de care se bucură acestea din urmă. Ca atare, observăm că, pe lângă faptul că această concluzie este nepotrivită, este și nemotivată.

II. În ceea ce privește modificarea adusă art. 32 din Constituție, în mod special alin. (8) care definește autonomia universitară, și pe care Curtea o declară neconstituțională pentru motivul că încalcă limitele revizuirii Constituției, apreciez că, dimpotrivă, legiuitorul constituant a dorit să dea eficiență deciziilor Curții Constituționale nr. 2 din 4 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 23 februarie 2011, și nr. 681 din 27 iunie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 477 din 12 iulie 2012, prin care instanța de contencios constituțional a constatat neconstituționalitatea unor prevederi din Legea educației naționale nr. 1/2011, tocmai pentru încălcarea art. 32 alin. (6) din Constituție, potrivit căruia „*Autonomia universitară este garantată.*”

Se poate lesne observa că motivarea Curții se bazează, în cea mai mare parte, pe faptul că la nivel constituțional nu a fost explicat conceptul de autonomie universitară.

Or, în acest context, Curtea reproșează legiuitorului constituant tocmai faptul că se dorește definirea exactă a conceptului de autonomie universitară prin „*capacitatea instituțiilor de învățământ superior de a-și gestiona direct și nemijlocit patrimoniul, de a-și alege ori, după caz, desemna în mod independent structurile și funcțiile de conducere și de a stabili, potrivit prevederilor legale și standardelor de calitate, misiunea educațională și de cercetare.*”

Trecând peste faptul că „un text constituțional nu poate fi apreciat *a priori* ca neconstituțional”, Curtea nici nu motivează care ar fi drepturile și libertățile fundamentale încălcate, din moment ce reglementarea nu pune în discuție nici caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, nici forma republicană de guvernământ, nici integritatea teritoriului, nici independența justiției, nici pluralismul politic și nici limba oficială.

Întreaga motivare a Curții se bazează pe ideea că s-ar crea un drept absolut și o independență totală a universităților în a-și gestiona patrimoniul și a-și alege sau desemna structurile și funcțiile de conducere, cu toate că fără aceste prerogative autonomia universitară este de neconceput.

Mai reține Curtea că misiunea educațională și de cercetare este menționată doar la sfârșitul textului (de parcă locul unde este situată o prevedere îi conferă acesteia o forță juridică mai mare sau mai mică — *s.n.*) și că nu acoperă toate aspectele care țin de conceptul de autonomie universitară.

Se poate, așadar, observa că, pe de o parte, Curtea este nemulțumită de această detaliere, iar, pe de altă parte, că nu acoperă toate aspectele care țin de conceptul de autonomie universitară.

Mai observ că, potrivit propunerii de revizuire, misiunea educațională și de cercetare se stabilește potrivit prevederilor legale și standardelor de calitate, legiuitorul constituant lăsând

reglementarea detaliată a acestui aspect la îndemâna legiuitorului ordinar, respectiv la nivel infraconstituțional, motiv pentru care nu pot înțelege temerea și îngrijorarea Curții cu privire la acest aspect.

Legat de acea independență absolută a instituțiilor de învățământ superior atât în gestionarea patrimoniului lor, cât și în desemnarea structurilor și funcțiilor de conducere, afirmația Curții că aceste prerogative ar suprima garanția dreptului la învățatură conferit de autonomia universitară, constat că această apreciere este una pur formală și subiectivă, care nu are nimic de a face cu dreptul la învățatură, care nu este conferit de autonomia universitară, ci de art. 32 alin. (4), (5), (6) și (7) din propunerea de revizuire, respectiv art. 32 alin. (1), (2), (4) și (5) din actuala Constituție.

De altfel, referitor la aspectele învederate mai sus, este de menționat și opinia separată la Decizia nr. 681 din 27 iunie 2012, în care sunt expuse detalii atât despre „patrimoniul”, cât și despre „autonomia universitară”.

III. Distinct de acestea, ca o observație generală, apreciez că revizuirea Constituției trebuie raportată strict la „limitele revizuirii” astfel cum acestea sunt prevăzute la art. 152 din Legea fundamentală și nu la dinamica jurisprudențială a Curții Constituționale, întrucât controlul de constituționalitate are în vedere compatibilitatea normelor infraconstituționale cu cele constituționale. Or, în exercitarea controlului de constituționalitate, adoptarea actelor normative trebuie privită și prin prisma prevederilor constituționale în vigoare la acea dată, respectiv data adoptării, potrivit principiului *tempus regit actum*. Totodată, prin Constituția din 1991 și revizuită în 2003, s-a prevăzut că „Legile și toate celelalte acte normative rămân în vigoare, în măsura în care ele nu contravin prezentei Constituții” [art. 154 alin. (1) din Constituție].

De asemenea, la art. 147 din Constituție cu denumirea marginală „Deciziile Curții Constituționale” sunt stabilite efectele deciziilor pronunțate de instanța de contencios constituțional.

Or, dacă la revizuirea Constituției nu se ține cont strict de prevederile art. 152, considerându-se că jurisprudența Curții Constituționale produce efecte dincolo de cele stabilite prin voința legiuitorului constituant originar sau derivat, se ajunge la concluzia că o revizuire nu ar mai putea avea niciodată loc, întrucât, în mod concret, efectul de „constituționalizare” cuprinde orice normă infraconstituțională și orice decizie a instanței de contencios constituțional.

Judecător,

Petre Lăzăroiu

OPINIE SEPARATĂ

I. În dezacord cu soluția adoptată — cu majoritate de voturi — prin Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, consider că, în mod greșit, Curtea Constituțională:

— a constatat neconstituționalitatea completării art. 3 din Constituție cu un nou alineat, alin. (3¹), referitor la posibilitatea recunoașterii de zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor;

— a constatat neconstituționalitatea completării art. 6 din Constituție cu un nou alineat, alin. (1¹), privitor la instituirea posibilității reprezentanților legali ai minorităților naționale de a

înființa, potrivit statutului minorităților naționale adoptat prin lege, organe proprii de decizie și executive;

— a constatat neconstituționalitatea completării art. 12 din Constituție cu un nou alineat, alin. (4¹), referitor la utilizarea simbolurilor proprii ale minorităților naționale;

— a supus atenției Parlamentului eliminarea alin. (2¹), propus a fi introdus la art. 6, cu referire directă la obligația autorităților publice centrale și locale de a consulta organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale în anumite domenii.

În cele ce urmează voi arăta motivele care au stat la baza acestei opinii separate, opinie întemeiată atât pe cadrul juridic național și internațional existent, cât și pe elemente de drept comparat de care Curtea a refuzat să țină cont; prin neluarea în seamă a acestor temeuri, Curtea a pronunțat, în privința articolelor mai sus menționate, o soluție greșită, fundamentată pe o argumentație artificială.

II. Cu privire la competența Curții Constituționale de a se pronunța asupra inițiativelor de revizuire a Constituției, se reține că norma de referință în cadrul acestui control este art. 152 din Constituție. Dacă alineatul (3) al acestui articol cuprinde condiții extrinseci inițiativei, primele două alineate se referă la cele intrinseci acesteia. În cadrul acestei din urmă categorii, constatăm că al doilea alineat al art. 152 privește interdicția suprimării unui drept, a unei libertăți fundamentale sau a unei garanții a acestora, astfel încât pot fi adoptate, pe calea revizuirii Constituției, reglementări care au consecințe pozitive asupra acestora; în schimb, primul alineat al art. 152 din Constituție vizează o **interdicție totală de reglementare**. Rezultă că legiuitorul constituant originar de la 1991 a impus obligația pentru cel derivat ca modificările aduse Constituției să nu se refere la conținutul actualelor dispoziții ale art. 1 alin. (1) și (2), art. 8 alin. (1), art. 13 sau art. 124 alin. (3), decât în condițiile modificării art. 152 alin. (1) din Constituție.

Astfel, noțiunea „nu poate forma obiectul revizuirii” vizează faptul că legiuitorul constituant derivat, în condițiile menținerii art. 152 alin. (1) din Constituție, nu poate reglementa deloc în privința textelor constituționale anterior menționate.

Or, astfel cum vom arăta în continuare, prin inițiativa de revizuire nu au fost vizate aceste limite, textele constituționale care le reglementează au rămas neatinse. Nici măcar implicit nu se poate susține că s-a reglementat în privința acestui aspect de vreme ce conceptele propuse a fi introduse se integrau organic în art. 1 din Constituție.

Apreciez că analiza Curții a depășit cadrul necesar, întrucât decizia pronunțată pornește axiomatic și direct de la premisa că s-a reglementat în acest domeniu. Or, Curtea trebuia să demonstreze tocmai acest lucru pentru că, numai în aceste condiții, se putea trage concluzia că obiectul revizuirii l-ar fi format caracterul național și unitar al statului român. Așadar, Curtea, în loc să se limiteze la competența sa și să arate dacă obiectul revizuirii îl formează caracterul național și unitar al statului român, a mers mai departe și a analizat dacă modificările operate afectează sau nu aceste caractere ale statului.

În consecință, consider că, în mod evident, competența Curții în privința limitelor revizuirii prevăzute la art. 152 alin. (1) din Constituție este circumscrisă doar la a stabili dacă inițiativa de revizuire reglementează în acele domenii și nimic mai mult.

III. În privința articolului unic pct. 4 din inițiativa de revizuire, se constată că acesta își propune recunoașterea unor zone tradiționale ca subdiviziuni administrative ale regiunilor.

Textul nu se referă la minoritățile naționale și nu stabilește o anumită denumire a subdiviziunii administrative, ci indică numai criteriul delimitării sale. Asemenea subdiviziuni administrativ-teritoriale există în mai multe state europene, declarate prin Constituție ca fiind state unitare (Italia, Spania).

Calitatea de „*stat unitar*” nu este vizată, și nici afectată, prin organizarea unor subdiviziuni administrativ-teritoriale bazate pe un asemenea criteriu.

Noțiunea de „*stat unitar și indivizibil*” se referă la un ansamblu unic de instituții, la un singur organ legiuitor (a se vedea Decizia nr. 176 din 16 noiembrie 1999, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 64 din 14 februarie 2000), la un singur executiv și o singură autoritate judecătorească; or, niciunul dintre aceste elemente care definesc noțiunea de „*stat unitar și indivizibil*” nu este vizat, și nici afectat, prin recunoașterea unor zone cu tradiții istorice ca fiind subdiviziuni ale regiunilor.

În aceeași ordine de idei, prin Decizia nr. 80 din 15 septembrie 1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 280 din 30 noiembrie 1995, Curtea a statuat că „*existența unor acte normative diferite pentru anumite zone ale țării nu este de natură să afecteze caracterul unitar al statului, ci pune numai problema aplicării în spațiu a respectivelor acte*”.

Nu ar afecta cu nimic caracterul de stat unitar al României existența unor subdiviziuni ale regiunilor care să se circumscrie teritorial unor zone tradiționale, precum „*Țara Moșilor*”, „*Ținutul Secuiesc*”, „*Maramureșul istoric*”, „*Țara Buzaielor*”, „*Țara Bârsei*” sau „*Bucovina*”.

De asemenea, nu cred că asemenea subdiviziuni ale regiunilor ar putea viza, și nici afecta, caracterul național al statului român. „*Națiunea este a tuturor cetățenilor*” afirmă autorii Mihai Constantinescu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru și Elena Simina Tănăsescu în lucrarea „*Constituția României – revizuită*”, Ed. All Beck, 2004.

Pornind de la această constatare și având în vedere că „*în cadrul populației unui stat distingem trei categorii de persoane, și anume cetățeni, străini și apatrizi, [iar] aceste două categorii din urmă nu sunt încorporate în categoria națiune*” (Constituția României – *Comentariu pe articole*, coord. I. Muraru și E.S. Tănăsescu, Ed. C.H. Beck, 2008), putem sublinia că, din punct de vedere juridic, sunt încorporați în sintagma „*națiune*” toți cetățenii, indiferent de etnie; altfel am putea ajunge la o concluzie nedorită, anume aceea că minoritățile etnice sunt „*străini*” sau „*apatrizi*”.

Or, Recomandarea 1735 (2006) cu privire la conceptul de „*națiune*”, adoptată de Adunarea generală a Consiliului Europei la data de data de 26 ianuarie 2006, la pct. 5 prevede că, în unele state membre ale Consiliului Europei, **conceptul de „națiune” este folosit pentru a indica cetățenia, care este o legătură juridică între stat și individ, indiferent de originea etnoculturală a celui din urmă**, în timp ce în alte state membre conceptul de „*națiune*” este folosit pentru a indica o comunitate organică ce vorbește aceeași limbă și este caracterizată printr-un set similar de tradiții culturale și istorice, de o percepție similară a trecutului său, aspirații similare pentru prezentul său și o viziune similară asupra viitorului său.

În aceste condiții, pentru ca și minoritatea națională să fie inclusă — și nu exclusă — în sintagma constituțională de „*stat național*”, națiunea trebuie înțeleasă ca o relație juridică ce are ca element central cetățenia, iar, în aceste condiții, reglementarea într-un anume fel a

organizării administrativ-teritoriale a statului — care recunoaște realitatea istorică — nu vizează și nici nu afectează în niciun mod această relație juridică între stat și cetățean.

Mai mult, potrivit art. 3 din Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului României, publicată în Buletinul Oficial nr. 163 din 20 decembrie 1968, *„Județul este alcătuit din orașe și comune — unități de bază ale organizării administrativ-teritoriale a țării — în funcție de condițiile geografice, economice și social-politice, etnice și de legăturile culturale și tradiționale ale populației”*. Astfel, și reglementarea legală în vigoare în prezent recunoaște că delimitarea județelor — unități administrativ-teritoriale — are în vedere *„legăturile [...] tradiționale ale populației”*.

De asemenea, art. 8 din aceeași lege, precum și art. 1 alin. (2) lit. h) din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 123 din 20 februarie 2007, consacră noțiunea de *„subdiviziune administrativ-teritorială”* în privința sectoarelor municipiului București.

Așadar, motivarea prin care sunt considerate a fi neconstituționale prevederile analizate prin prezenta opinie separată nicidecum nu poate avea la bază „atingerea adusă caracterului național și unitar al statului român”.

IV. În privința modificărilor preconizate la art. 6 din Constituție, reținem următoarele:

1. Pct. I din Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia din 18 noiembrie/1 decembrie 1918 *„Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România”*. Art. III al aceluiași act, expresie a opțiunii democratice a „Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”, prevede ***„Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc”***.

De altfel, acest text își are rădăcinile chiar în revendicările națiunii române din Transilvania încă din secolul al XIX-lea. În acest context menționăm și Petiția Națională adoptată de Adunarea Națională de la Blaj (15—17 mai 1848), prin care, la punctul 1 al acesteia, *„Națiunea română, răzimată pe principiul libertății, egalității și fraternității, pretinde [...] să-și aibă reprezentanții săi la dieta țării în proporțiune cu numărul său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporțiune, să se servească cu limba sa în toate trebile ce se ating de dânsa, atât în legislățiune, cât și în administrațiune”*. De asemenea, la punctul 7 se arată că *„Națiunea română cere libertatea de a vorbi, de a scrie și a tipări fără nicio censură”*.

Astfel, aceste tradiții democratice au fost reflectate *mutatis mutandis* în Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia din 18 noiembrie/1 decembrie 1918 în privința „popoarelor conlocuitoare”.

2. Tratatul minorităților de la Paris, încheiat între puterile aliate și asociate, pe de o parte, și, România, pe de altă parte, la data de 9 decembrie 1919, stabilește la art. 11 că *„România consimte să acorde, sub controlul statului român, comunităților secuilor și sașilor, în Transilvania, autonomia locală, în ce privește chestiunile religioase și școlare”*.

3. În prezent, în lipsa adoptării unui statut al minorităților naționale, este în vigoare în acest domeniu Legea nr. 86/1945 (a se vedea, în acest sens, și avizul Consiliului Legislativ nr. 575/23 mai 2005), lege care în anexa sa face referire la cele două acte anterior menționate.

Menționăm că, după mai bine de 10 ani de la revizuirea Constituției¹⁴, nu a fost adoptată legea organică referitoare la statutul minorităților naționale. Din contră, un proiect de lege care trebuie să reglementeze acest domeniu, inițiat de Guvern la 26 mai 2005, a fost respins de Senat pe data de 24 octombrie 2005 și de peste 8 ani este, practic, în nelucrare la Camera Deputaților.

4. Considerăm că este fără tăgadă faptul că toate constituțiile române adoptate ulterior datei de 1918 au avut în vedere, în mod evident, acest act de unire al Transilvaniei cu România, însă aplicarea principiului democratic înscris la art. III din Proclamație — referitor la „*popoarele conlocuitoare*” — a reprezentat și reprezintă o problemă a statului român modern încă nerezolvată.

5. În acest context apreciem că, în privința statului român, Declarația de la Alba-Iulia este un act cu valoare constituțională și, pe cale de consecință, formează un bloc de constituționalitate cu Constituția adoptată la 1991.

5.1. Noțiunea de „*bloc de constituționalitate*”

Fără a relua teoria blocului de constituționalitate¹⁵, facem trimitere la Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 36 din 5 decembrie 2013, care, la paragraful 87, prevede că „prin referința din Preambulul Constituției, Declarația de Independență are, în mod incontestabil, valoare de text constituțional. Chiar dacă o asemenea referință lipsea în Preambulul Constituției, Declarația de Independență a Republicii Moldova oricum, prin natura sa, ar avea valoare de text constituțional, deoarece reprezintă expresia majoră a voinței poporului de a construi și trăi într-un stat liber și independent, voință care predetermină necesitatea adoptării Constituției și îl leagă pe constituent de idealurile, principiile și valorile Declarației”.

5.2. Interpretarea art. 1 alin. (3) din Constituția României

Deși Constituția României nu are un preambul, se constată că art. 1 al acesteia este un text de bază, care consacră principiile generale directe și caracterile statului român și care la alin. (3) recunoaște „*spiritul tradițiilor democratice ale poporului român*”. În aceste condiții, apreciem că, indiferent de existența sau nu a unui preambul al Constituției și dat fiind că art. 1 alin. (3) din Constituție se îndepărtează, în anumite aspecte, de la caracterul strict normativist impus de către Adunarea Constituantă din 1991, conținutul acestui din urmă text recunoaște, pe deplin, „*spiritul tradițiilor democratice ale poporului român*”. Este o noțiune largă și

¹⁴ În urma revizuirii Constituției în anul 2003, s-a stabilit că statutul minorităților naționale urmează a fi reglementat prin lege organică [art. 73 alin. (3) lit. r)]. Este prima consacrare la nivel constituțional a ideii de statut al minorităților naționale.

¹⁵ Noțiunea „blocului de constituționalitate” s-a impus în Franța și a avut ca premisă interpretarea extensivă a ideii de Constituție. În acest context, blocul de constituționalitate cuprinde Constituția din 1958, Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789, Preambulul Constituției din 1946 și principiile fundamentale recunoscute de legile Republicii. De aceea, Consiliul Constituțional francez, în jurisprudența sa, a folosit ca text de referință, pe lângă Constituția din 1958, Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789 (Decizia nr. 73—51 din 27 decembrie 1973), Preambulul Constituției de la 1946 (Decizia nr. 75—54 din 15 ianuarie 1975) și principiile fundamentale recunoscute de legile Republicii (Decizia nr. 71—44 din 16 iulie 1971).

cuprinzătoare, care recunoaște, în mod implicit, principiile generale și imuabile consacrate și în actele cu valoare constituțională. Legiuitorul constituant a dorit astfel să precizeze, în mod expres, dacă mai era nevoie, necesitatea și obligația statului român de a respecta *tradițiile democratice* ale poporului român. Desigur, aceste tradiții democratice nu se limitează la perioada de după decembrie 1989, ci au în vedere toate acele manifestări reale de democrație ale poporului român care au constituit temelia statului român modern.

5.3. În acest context, se constată că Rezoluțiunea de la Alba-Iulia reprezintă o manifestare democratică a unei voințe populare originare, care se impune să fie respectată, recunoscută și dezvoltată în tot cursul istoriei statului român. Fiind fundamentul acestuia, este evident că, indiferent de trecerea anilor, principiile recunoscute de aceasta reprezintă elemente imuabile din punctul de vedere al poporului român, iar o asemenea manifestare originară și directă a democrației nu poate impune decât respectarea ei de către actele constituționale ulterioare, deci, implicit, și de Constituția României din 1991.

De asemenea, se constată că referirea constituțională la „*spiritul tradițiilor democratice ale poporului român*” nu poate rămâne fără rezultate, ci aceasta a fost înscrisă tocmai pentru a fi respectată, și nu pentru a fi eludată sau neluată în seamă. De aceea, sub acest aspect, trebuie acceptată și în dreptul constituțional românesc noțiunea de „bloc de constituționalitate”.

5.4. Precizăm că tradițiile democratice ale poporului român nu pot fi preluate trunchiat *pro parte*, pentru că s-ar ajunge la situații inadmisibile în sensul că anumite părți ale actelor cu valoare constituțională sunt expresie a tradițiilor democratice, iar altele nu. Astfel, **tradițiile democratice nu se aleg, ci se recunosc și se impun potrivit cerințelor și năzuințelor celor vizati.**

6. Așa cum se menționează și în decizia anterior citată a Curții Constituționale din Republica Moldova, „nicio prevedere a Constituției, reflectată în textul Declarației de Independență, nu poate încălca limitele (prevederile) Declarației”. Raportând *mutatis mutandis* cele acolo arătate, nicio prevedere a Constituției României reflectată în Rezoluțiunea Adunării Naționale de la Alba-Iulia nu poate încălca limitele (prevederile) Rezoluțiunii.

În acest context, textul propus a fi introdus prevede înființarea unor organe proprii de decizie și executive ale minorităților naționale, aspect ce nu poate fi privit decât ca un element necesar pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității minorităților naționale în cadrul constituțional existent, și nu ca o chestiune care aduce atingere caracterului unitar și național al statului român.

Acest text se referă la faptul că deciziile legate de **instruirea** persoanelor aparținând minorităților naționale în limba lor trebuie să le revină acestora — în înțelesul, adăugăm noi, actului de la 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Pentru că numai prin învățământ persoana devine conștientă de identitatea sa, de faptul că aparține unei anumite minorități naționale. Fără învățământ ea nu și-ar putea exprima în mod real identitatea și, în timp, o va pierde.

În consecință, apreciem că învățământul constituie unul dintre elementele fundamentale ale identității etnice, culturale, lingvistice și religioase ale minorităților naționale, astfel încât orice aspect ce ține de afirmarea, păstrarea și dezvoltarea identității minorității naționale trebuie să țină de resortul exclusiv al acesteia.

7. Este contrastant faptul că dreptul la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității minorităților naționale, reglementat prin art. 6 din Constituția în vigoare, nu afectează caracterul național și unitar al statului român, în schimb, existența unor organe proprii de decizie cu competențe în acest domeniu sau consultarea în acest domeniu a organizațiilor persoanelor aparținând minorităților naționale contravine caracterului unitar și național al statului. O atare construcție nu poate fi decât o contradicție în termeni, întrucât se pare că pleacă de la premisa că majoritatea impune minorității modul în care trebuie să își păstreze, dezvolte și exprime identitatea.

8. Considerăm că o atare prevedere nu pune în discuție în niciun fel caracterul unitar al statului, caracter ce are în vedere *structura de stat*; statul unitar este antitetice cu cel federativ, or inițiativa de revizuire nu urmărește nici pe departe așa ceva, nu pune în discuție caracterul unitar al statului, ci vizează, pe de o parte, o autonomie de decizie în chestiunile care țin de învățământ, cultură, tradiții și, implicit, de identitatea minorităților naționale, iar, pe de altă parte, de o consultare a minorității naționale atunci când se stabilește cadrul legal în care ele vor decide — deci, în final, decizia cu privire la stabilirea cadrului în care minoritățile naționale își vor exercita competențele proprii referitoare la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor aparține tot autorităților publice centrale și locale (competențe exclusive/partajate/delegate). Mai mult, textele analizate nu se referă nici la caracterul de stat național al României, concept mai degrabă istoric bazat pe ideea de stat-națiune.

9. Noțiunea de „organe proprii” nu trebuie privită ca o structură desprinsă de autoritatea statului român, ci ca o structură intrinsecă acesteia, care reprezintă minoritatea, care este compusă din reprezentanți ai acesteia și care decide în chestiunile ce privesc învățământul în limba minorității, respectiv identitatea sa culturală. Dreptul prevăzut la art. 6 din Constituție nu poate fi exprimat în sensul ca majoritatea să decidă cum anume minoritatea să își păstreze, să își dezvolte și să își exprime identitatea sa.

10. Textul propus a fi introdus este o chestiune de principiu, el nu poate reglementa până la amănunt un anumit principiu, aspect care revine legiuitorului infraconstituțional prin adoptarea statutului minorităților naționale.

Nu contest faptul că acest text ar fi necesitat o anumită reformulare pentru a fi clar, precis și previzibil, dar de aici și până a se constata încălcarea caracterului unitar și național al statului român este cale lungă, aspect ce pune în discuție chiar buna-credință în interpretarea soluției legislative analizate.

V. Articolului unic pct. 11 i s-ar putea imputa faptul că este imprecis redactat, dar nu se poate susține că încalcă limitele revizuirii Constituției.

Este dreptul inerent al minorității de a-și folosi simbolurile proprii, expresie directă a art. 6 din Constituție. Faptul că acest text a fost plasat în cadrul art. 12 cu denumirea marginală *Simboluri naționale* nu înseamnă că în vreun fel se încearcă includerea simbolurilor minorității naționale în acest concept. În Spania, astfel cum s-a arătat mai sus, simbolurile comunităților autonome sunt reglementate în cadrul articolului intitulat *Drapelul național*, fără ca acest lucru să însemne o modificare/ridicare la nivel național a unui simbol regional.

Mai mult, Curtea Constituțională a României constată ca fiind „neconstituțional” acest articol pentru că nu a fost corect așezat, pe când un alt text referitor la egalitatea de arme, incorect poziționat la art. 24 — *Dreptul la apărare*, nu este constatat „neconstituțional” pentru

că nu ar corespunde cu denumirea marginală a textului, ci recomandă re poziționarea acestuia în cadrul art. 21 din Constituție.

În privința sintagmei „*spațiu public și privat*”, se constată din nou că este de nivelul legii să definească termenii folosiți în Constituție și nu neapărat prin textul Constituției; dacă sintagma este imprecisă nu înseamnă că și dreptul de a folosi simbolurile minorității naționale este împotriva Constituției.

Oare în momentul de față membrilor minorităților naționale le este interzisă folosirea simbolurilor proprii în „spațiul” lor privat? O asemenea interpretare ar suprima garanții inerente dreptului la viață, intimă, familială și privată, libertății de exprimare sau libertății conștiinței, contrar art. 152 alin. (2) din Constituție.

A nu-ți putea folosi simbolurile proprii minorității din care faci parte, mai ales în unitățile administrativ-teritoriale unde majoritatea covârșitoare este dată de persoanele aparținând minorității naționale, este echivalent cu a ignora și, în final, a nega dreptul la identitate al minorității naționale respective.

VI. În susținerea celor de mai sus se pot invoca și prevederi ale unor acte internaționale sau aspecte de drept comparat referitoare la minoritățile naționale.

1. Actele internaționale ratificate în acest domeniu fac parte din dreptul intern al României, având în vedere art. 11 alin. (2) din Constituție, iar, în conformitate cu art. 11 alin. (1) din Constituție, statul român este obligat să îndeplinească „întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte”, ceea ce exprimă în mod evident principiul de drept internațional public *pacta sunt servanda*.

2. Relevante în chestiunea analizată sunt următoarele acte ce privesc minoritățile naționale:

— art. 27 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice — Drepturile persoanelor aparținând minorităților. În legătură cu acest text, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 2 din 4 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 23 februarie 2011, a stabilit că, „în accepțiunea pct. 1 din Comentariul general nr. 23 referitor la art. 27 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice — *Drepturile persoanelor aparținând minorităților* —, acest articol din pact stabilește și recunoaște un drept care este conferit unor persoane aparținând grupurilor minoritare și care este distinct și complementar în raport cu toate celelalte drepturi de care acestea se bucură în baza Pactului, la fel ca oricare altă persoană (dreptul la propria viață culturală, de a profesa și de a practica propria religie sau de a folosi propria limbă). Pct. 6.1 din același comentariu prevede că, deși art. 27 din pact este formulat în termeni negativi, acesta recunoaște totuși existența unui «drept» și impune respectarea sa. În consecință, statele părți sunt obligate să se asigure că existența acestui drept este recunoscută, iar exercitarea sa protejată împotriva oricărei încălcări. Totodată, potrivit pct. 6.2 din comentariu, drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale depind, la rândul lor, de capacitatea grupului minoritar de a-și păstra cultura, limba sau religia. Prin urmare, pot fi necesare, de asemenea, măsuri pozitive pentru protejarea identității minorității și a drepturilor membrilor acestui grup de a se bucura și de a-și dezvolta propria cultură și limbă și de a practica propria religie, în comun cu ceilalți membri ai grupului. În fine, protecția acestor drepturi este menită a asigura păstrarea și a continua dezvoltarea identității culturale, religioase și sociale a persoanelor aparținând minorităților

respective, deci să îmbogățească structura societății în întregul său (a se vedea, în acest sens, pct. 9 din comentariu)”;

— art. 1 paragraful 1 din Declarația cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice, adoptată la cea de-a 92-a sesiune plenară a Adunării Generale a ONU din 18 decembrie 1992, prevede că *„Statele vor proteja existența și identitatea națională sau etnică, culturală, religioasă sau lingvistică a minorităților înăuntrul teritoriilor lor și vor încuraja crearea de condiții pentru promovarea acestei identități”*. De asemenea, *„Politicile și programele naționale vor fi planificate și aplicate luând în considerare, în modul convenit, interesele legitime ale persoanelor aparținând minorităților naționale”* (art. 5 paragraful 1 din declarație).

De observat că România a devenit membru al Organizației Națiunilor Unite la 14 decembrie 1955;

— art. 3 paragraful 2 din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, încheiată la Strasbourg la 1 februarie 1995, ratificată prin Legea nr. 33/1995, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 82 din 4 mai 1995, care prevede că *„Persoanele aparținând minorităților naționale pot exercita drepturile și libertățile ce decurg din principiile enunțate în prezenta convenție-cadru, individual sau în comun cu alții”*. În continuare, art. 5 paragraful 1 din aceeași convenție-cadru prevede: *„Părțile se angajează să promoveze condițiile de natură să permită persoanelor aparținând minorităților naționale să-și mențină și să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității lor, respectiv religia, limba, tradițiile și patrimoniul lor cultural”*;

— preambulul Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare, adoptată la 5 noiembrie 1992 la Strasbourg, ratificată prin Legea nr. 282/2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 752 din 6 noiembrie 2007, prevede că *„protecția și promovarea limbilor regionale sau minoritare în diferite țări și regiuni ale Europei reprezintă o contribuție importantă la construirea unei Europe bazate pe principiile democrației și ale diversității culturale, în cadrul suveranității naționale și al integrității teritoriale”*.

3. De asemenea, avem în vedere și Recomandarea Consiliului Europei 1.201 (1993) privind adoptarea unui protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale referitor la drepturile minorităților naționale, adoptată de Adunarea generală a Consiliului Europei la data de 1 februarie 1993 (act fără caracter obligatoriu), care la art. 8 prevede că persoanele aparținând unei minorități naționale au dreptul de a înființa și de a-și conduce școlile, precum și instituțiile de educație și formare proprii în cadrul sistemului juridic al statului.

În continuare, prin Recomandarea 43 (1998) privind autonomia teritorială și minoritățile naționale, adoptată de Adunarea generală a Consiliului Europei la data de 29 septembrie 2003, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei pune în vedere statelor membre care doresc să își modifice organizarea administrativ-teritorială și, în special, celor care creează un nivel regional de administrație în teritoriile în care minoritățile naționale reprezintă o parte substanțială a populației:

— să garanteze, printre altele, crearea autorităților administrative într-un mod de natură a evita dispersarea membrilor minorităților naționale și a permite protejarea lor în mod efectiv;

-
- să garanteze autorităților locale competențe de natură a asigura o protecție adecvată minorităților;
 - să consulte populația vizată de măsurile de reorganizare administrativă în conformitate cu art. 5 din Carta europeană a autonomiei locale;
 - să asigure competențe substanțiale în sfera dezvoltării regionale în privința autorităților regionale deja create, astfel încât acestea să poată valorifica potențialul lor reprezentat de istorie, tradiții și multiculturalism.

Importanța domeniului este subliniată și de Recomandarea 1.623 (2003) privind drepturile minorităților naționale, adoptată de Adunarea generală a Consiliului Europei la data de 29 septembrie 2003, din care transpare ideea realizării unor politici comune în domeniul protecției minorităților naționale la nivelul Uniunii Europene (pct. 13).

În fine, Recomandarea 1.735 (2006), anterior citată, la pct. 16, invită statele membre să promoveze în legislația lor națională recunoașterea drepturilor culturale ale minorităților, să adapteze constituțiile lor la standardele europene democratice contemporane, în sensul integrării tuturor cetățenilor lor, indiferent de originea lor etnoculturală, într-o entitate multiculturală și civică.

4. Legislație relevantă a unor state în privința minorităților naționale

4.1. Spania

Art. 4 din Constituție cu denumirea marginală *Drapelul național* prevede în acest articol astfel intitulat posibilitatea comunităților autonome de a avea steaguri și însemne proprii pe care să le folosească pe clădirile lor publice și în ceremoniile lor oficiale, împreună cu steagul spaniol. Astfel, constatăm că avem de-a face cu o prevedere de rang constituțional în cadrul articolului intitulat *Drapelul național*.

Art. 143 și următoarele din Constituție prevăd posibilitatea provinciilor învecinate cu tradiții istorice, culturale și economice comune de a se constitui în comunități autonome, fără a fi afectată în vreun fel unitatea națională a Spaniei, prevăzută la art. 2 din Constituția acesteia.

4.2. Italia

Constituția Italiei, stat unitar, prevede la art. 116 existența unor regiuni autonome, fără a fi astfel afectat caracterul unitar și național al statului. De altfel, art. 1 paragraful 1 din Statutul special al regiunii Trentino-Alto Adige prevede că aceasta este o regiune autonomă, cu personalitate juridică, „în cadrul structurii politice a Republicii italiene, care este una și indivizibilă”. Potrivit aceluiași text, această regiune cuprinde două subdiviziuni administrative-teritoriale, denumite provincii — Trento și Bolzano.

4.3. Serbia

Potrivit art. 75 paragraful 1 din Constituție, minorităților naționale le sunt garantate drepturi individuale și colective, iar paragraful 3 al aceluiași articol prevede că persoanele aparținând minorităților naționale își pot alege consilii naționale pentru a-și exercita dreptul la autonomie în domeniul culturii, educației, informației și folosirii oficiale a limbii și a scrierii lor, în condițiile legii. De asemenea, art. 2 din Legea cu privire la consiliile naționale ale minorităților naționale prevede că minoritatea națională va participa în procesul decizional sau va decide în probleme privind domeniile mai sus enunțate și va înființa instituții, societăți sau alte organizații în domeniile menționate.

VII. Analizând legislația statelor menționate, rezultă că pentru păstrarea identității minorităților naționale există variate forme de apărare și dezvoltare a acesteia, fie prin crearea unor unități administrativ-teritoriale autonome, fie prin alte măsuri.

Dreptul la identitate trebuie susținut de stat, prin măsuri pozitive (a se vedea, în acest sens, și Decizia Curții Constituționale nr. 2 din 4 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 23 februarie 2011), și nu împiedicat/îngreunat. Pentru că de multe ori o asemenea acțiune a statului poate duce la consecințe insurmontabile și ireversibile cu privire la viața unei minorități naționale (a se vedea situația minorității germane din România, care, datorită politicii regimului comunist, în prezent, mai numără aproximativ 36.000 de persoane din cele 400.000 existente în 1954, sau situația din Ucraina, unde legea privind limbile regionale ale minorităților naționale a fost abrogată, stârnind reacții de dezaprobare din partea multor state europene, inclusiv România).

VIII. Pentru toate cele de mai sus expuse, consider că, prin Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, Curtea Constituțională a interpretat în mod greșit atât textele Constituției, cât și cele din propunerea legislativă de revizuire a Constituției, calificând prevederile articolului unic pct. 4, 6 și 11 din aceasta ca fiind contrare caracterului unitar și național al statului român, în condițiile în care, în realitate, aceste texte se referă, pe de o parte, la criteriile avute în vedere pentru organizarea subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale regiunilor, iar, pe de altă parte, la drepturi inalienabile ale minorităților naționale.

Judecător,
Puskás Valentin Zoltán

II. Decizii pronunțate în cadrul controlului *a priori*

Reglementarea lipsită de claritate și precizie a unui mecanism al derogărilor de la legea generală aplicabilă într-o materie reprezintă o încălcare a principiului legalității. Deși este de principiu că legiuitorul poate institui oricând derogări de la cadrul normativ în vigoare, în virtutea principiului de drept conform căruia *specialia generalibus derogant*, actul normativ derogatoriu nu trebuie să lipsească de eficiență dispozițiile constituționale. O atare conduită a autorităților publice încalcă securitatea raporturilor juridice, întrucât echivalează cu posibilitatea de a ocoli cadrul legal oricând și în orice condiții în timp ce cetățenilor li se impune respectarea acestuia.

Cuvinte cheie: *autonomie locală, calitatea legii, claritate, previzibilitate, accesibilitate*

Rezumat

I. Curtea Constituțională a fost sesizată în temeiul art. 146 lit. a) din Constituție cu obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind stabilirea unor măsuri de descentralizare a unor competențe exercitate de unele ministere și organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și a unor măsuri de reformă privind administrația publică. Legea criticată cuprinde un număr de zece titluri; opt dintre acestea reglementează măsuri de descentralizare în domeniul agriculturii și dezvoltării rurale, al culturii, al turismului, al învățământului preuniversitar, al mediului și schimbărilor climatice, al sănătății, al tineretului și

sportului, al transporturilor, în timp ce două titluri vizează modificări ale Legii nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 618 din 18 iulie 2006, cu modificările și completările ulterioare, și completarea Legii nr. 213/1998 privind bunurile proprietate publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 448 din 24 noiembrie 1998, cu modificările și completările ulterioare, respectiv dispoziții tranzitorii și finale.

În motivarea obiecției de neconstituționalitate au fost formulate atât critici de neconstituționalitate extrinsecă, cât și critici de neconstituționalitate intrinsecă.

Sub aspectul neconstituționalității extrinseci, s-a susținut că angajarea răspunderii Guvernului cu privire la această lege încalcă dispozițiilor art. 1 alin. (4) privind principiul separației și echilibrului puterilor, art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului, art. 114 din Constituție — Angajarea răspunderii Guvernului, astfel cum au fost interpretate acestea de Curtea Constituțională. Din această perspectivă, s-a susținut și încălcarea dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, referitor la caracterul general obligatoriu al deciziilor Curții Constituționale.

Cât privește neconstituționalitatea intrinsecă, s-a susținut încălcarea dispozițiilor Constituției cuprinse în: art. 1 alin. (1), (3) și (5) — *Statul român*, art. 102 alin. (1) privind rolul Guvernului, art. 120—122 — *Administrația publică locală*, art. 123 — *Prefectul* și art. 136 — *Proprietatea*.

II. Examinând obiecția de neconstituționalitate, Curtea a reținut următoarele:

1. Criticile de neconstituționalitate extrinsecă

Examinarea Programului de guvernare 2013—2016, parte integrantă a Hotărârii Parlamentului României nr. 45/2012 pentru acordarea încrederii Guvernului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 21 decembrie 2012, precum și a celorlalte acte depuse la dosar, relevă importanța domeniului de reglementare al legii, inclusiv din perspectiva obiectivelor asumate de Guvern. În expunerea de motive și punctul de vedere depus de Guvern la dosarul cauzei, au fost expuse argumente privind urgența măsurii, celeritatea procedurii, aplicarea imediată a legii în cauză, corespunzătoare celorlalte criterii stabilite de Curtea Constituțională în privința angajării răspunderii asupra unui proiect de lege. În concluzie, obiectul reglementării criticate este circumscris obiectivelor principale cuprinse în Programul de guvernare, a căror realizare impune adoptarea de măsuri care se caracterizează printr-un anume grad de celeritate, respectiv prin imediata aplicabilitate, dată fiind complexitatea în ansamblu a problematicii pe care o implică procesul de descentralizare administrativă.

Pentru aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea a respins criticile de neconstituționalitate extrinsecă formulate

2. Criticile de neconstituționalitate intrinsecă

Analizând reglementarea criticată, Curtea a reținut că adoptarea acesteia a fost realizată cu nerespectarea Legii-cadru nr. 195/2006, ceea ce se constituie într-o încălcare a dispozițiilor art. 1 alin. (5) din Constituție referitoare la obligația de respectare a legilor. Astfel, în privința domeniilor descentralizate nu au fost elaborate standarde de cost pentru finanțarea serviciilor publice și de utilitate publică descentralizate și standarde de calitate aferente asigurării furnizării acestora de către autoritățile administrației publice locale. De asemenea, transferul de competențe reglementat prin legea supusă controlului de constituționalitate nu respectă,

sub aspectul clarității, preciziei și previzibilității normei, Legea-cadru nr. 195/2006. Analiza dispozițiilor legii demonstrează o deviere a legiuitorului de la o serie de reguli impuse de textele legale din materia tehnicii legislative, referitoare la necesitatea integrării organice a actului normativ în sistemul legislației, instituirea de reguli necesare, suficiente și posibile care să conducă la o cât mai mare stabilitate și eficiență legislativă, redactarea normelor într-un limbaj și stil juridic specific normativ, concis, sobru, clar și precis, care să excludă orice echivoc, exprimarea aceluiași noțiuni numai prin aceiași termeni.

De asemenea, analizând legea supusă controlului de constituționalitate prin raportare la art. 1 alin. (5), art. 120 și art. 136 alin. (2) și (4) din Constituție, Curtea a reținut că aceasta instituie un mecanism derogatoriu de la legi-cadru în materia proprietății (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011, cu modificările ulterioare, Legea nr. 213/1998, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 7/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare), prin intermediul căruia se realizează un transfer masiv de bunuri din domeniul public/privat al statului în domeniul public/privat al unităților administrativ-teritoriale. Deși este de principiu că legiuitorul poate institui oricând derogări de la cadrul normativ în vigoare, în virtutea principiului de drept conform căruia *specialia generalibus derogant*, actul normativ derogatoriu nu trebuie să lipsească de eficiență dispozițiile constituționale, ceea ce ar echivala cu nerespectarea cerințelor de calitate a legii.

Curtea a reținut în acest sens că, în contextul inexistenței unei distincții clare a bunurilor care fac obiectului transferului intradomenial, din perspectiva apartenenței acestora la domeniul public sau privat al statului, la momentul transferului, caracterului imprecis al regimului juridic al unor bunuri imobile ori lipsa unei reglementări clare a însăși măsurii juridice dispuse de lege cu privire la unele dintre bunuri, mecanismul derogatoriu instituit de legea criticată este de natură să contravină principiului securității raporturilor juridice, în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii, ceea ce determină afectarea regimului juridic de proprietate publică. Pe de altă parte, o serie de inconsecvențe de natură terminologică, omisiuni sau contradicții cu înseși textele legii, apte să creeze incertitudine sub aspectul operațiunilor juridice reglementate și al situației bunurilor la care se referă, generează o lipsă de coerență, claritate și previzibilitate a normei legale, care este de natură să înfrângă principiul securității juridice, sub aspectul componentei sale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii.

Astfel, din analiza bunurilor inserate în anexele legii criticate rezultă că se transmit bunuri imobile (construcții, terenuri), mijloace fixe, obiecte de inventar, care, prin natura lor, nu sunt susceptibile de a face obiectul exclusiv al proprietății publice, potrivit enumerării din art. 136 alin. (3) din Constituție, ci, dimpotrivă, potrivit destinației lor, respectiv uzul sau interesul public național, județean sau local, pot aparține fie domeniului public al statului, fie domeniului public al unității administrativ-teritoriale, caz în care sunt incidente dispozițiile art. 869 alin. (3) teza finală din Codul civil, potrivit cărora trecerea din domeniul public al statului în cel al unității administrativ-teritoriale se poate face numai în condițiile respectării art. 9 din Legea nr. 213/1998, cu modificările și completările ulterioare.

În acest context, Curtea a reținut că legea supusă controlului de constituționalitate instituie o derogare de la prevederile legale mai sus citate, substituind acte individuale

(hotărâri ale Guvernului) de trecere a unor bunuri din domeniul public al statului în domeniul public al unității administrativ-teritoriale, fără stabilirea regimului juridic al bunurilor transmise, din punct de vedere al apartenenței acestora la domeniul public național, județean sau local, potrivit criteriului uzului sau interesului public național, județean sau local și eludează în acest mod controlul judecătoresc asupra actelor administrative, exercitat în condițiile Legii contenciosului administrativ nr. 554/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.154 din 7 decembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare, control garantat prin art. 126 alin. (2) din Constituție. Mecanismul derogator de transmitere a proprietății, reglementat prin legea criticată, fără respectarea procedurii legale în vigoare și fără individualizarea corectă a bunurilor, reprezintă în fapt, o încălcare a cadrului legal în materia proprietății publice.

De asemenea, mecanismul de transmitere a proprietății, reglementat de legea criticată, a unor bunuri din domeniul privat al statului în domeniul privat al unităților administrativ-teritoriale, prin efectul legii și fără existența acordului unităților administrativ-teritoriale, reprezintă o încălcare a principiului constituțional al autonomiei locale, reglementat prin art. 120 alin. (1) din Constituție, care privește atât organizarea și funcționarea administrației publice locale, cât și gestionarea, sub propria responsabilitate, a intereselor colectivităților pe care autoritățile publice le reprezintă.

Curtea a mai reținut și că modalitatea de constituire a unui drept de administrare asupra bunurilor proprietate publică, supuse transferului interdomenial, în condițiile legii criticate, este incompatibilă cu noțiunea și caracterele juridice ale dreptului real de administrare, corespunzător dreptului de proprietate publică, și, pe cale de consecință, contravine dispozițiilor art. 136 alin. (4) din Legea fundamentală, care consacră la nivel constituțional modalitățile de exercitare a dreptului de proprietate publică.

Analizând conținutul listelor cuprinse în anexele nr. 1—8 ale legii, Curtea a constatat că bunurile supuse transferului interdomenial nu sunt identificate în mod precis, din punct de vedere al apartenenței la domeniul public sau privat al statului (anexele nr. 1 și 2 se referă doar la bunuri proprietate publică; anexa nr. 3 nu precizează, din acest punct de vedere, regimul juridic al bunurilor enumerate), nu este indicat titularul dreptului de administrare (anexa nr. 3) sau nu este precizat, în cazul transferului bunurilor imobile, titlul de proprietate al statului, pentru bunurile aflate în domeniul privat, respectiv, modul de dobândire a bunului aparținând domeniului public. De asemenea, în cazul transferului bunurilor imobile, nu au fost indicate elementele-cadru de descriere tehnică, respectiv suprafețele, numărul de carte funciară, datele cadastrale. În egală măsură, Curtea a constatat existența, în majoritatea cazurilor, a unor valori de inventar neactualizate. Caracterul lacunar și vag al reglementării este de natură a atrage încălcarea art. 1 alin. (5) din Constituție referitor la calitatea legii.

Distinct de problemele ce vizează incidența art. 1 alin. (5) și art. 136 din Constituție, Curtea a constatat încălcarea principiului autonomiei locale prin inexistența acordului autorităților administrației publice locale în privința preluării în domeniul privat a unităților administrativ-teritoriale a unor bunuri din domeniul privat al statului.

Pentru aceste considerente, cu unanimitate de voturi, Curtea a admis obiecția de neconstituționalitate în ceea ce privește criticile de neconstituționalitate intrinsecă și constată că Legea privind stabilirea unor măsuri de descentralizare a unor competențe exercitate de

unele ministere și organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și a unor măsuri de reformă privind administrația publică, în ansamblul ei, este neconstituțională.

III. Trei judecători au formulat opinie concurentă în ceea ce privește soluția de respingere a criticilor de neconstituționalitate extrinsecă.

Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014 asupra obiecției de neconstituționalitate a Legii privind stabilirea unor măsuri de descentralizare a unor competențe exercitate de unele ministere și organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și a unor măsuri de reformă privind administrația publică, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 123 din data de 19 februarie 2014

Reglementarea prin ordonanțe de urgență a unor măsuri de reducere a posturilor ocupate din cadrul instituțiilor și autorităților publice de rang constituțional este de natură să afecteze capacitatea administrativă și funcționarea acestora, încălcându-se, astfel, art. 115 alin. (6) din Constituție

Cuvinte cheie: *Delegare legislativă. Ordonanțe de urgență ale Guvernului. Domeniul de reglementare al ordonanței de urgență. Regimul instituțiilor fundamentale ale statului. Autonomie locală. Lege de aprobare a Ordonanței de urgență ale Guvernului. Efectele deciziilor Curții Constituționale*

Rezumat

I. **În motivarea obiecției de neconstituționalitate**, autorii acesteia susțin că Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor este neconstituțională, întrucât ordonanța de urgență aprobată încalcă art. 115 alin. (6) din Constituție. Acest text constituțional prevede că ordonanțele de urgență nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, iar, potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, această sintagmă vizează structura organizatorică, funcționarea, competențele, resursele materiale și financiare, numărul și statutul personalului, salarizarea și categoria de acte juridice pe care instituția respectivă le adoptă.

Or, în opinia autorilor obiecției de neconstituționalitate, actul normativ criticat:

- a desființat posturile vacante la ministere; la instituțiile și autoritățile publice aflate în subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor, indiferent de modul de finanțare; instituțiile și autoritățile publice finanțate integral sau parțial din bugetul asigurărilor sociale de stat și/sau din bugetele fondurilor speciale; la instituțiile publice locale;

- a redus numărul total de posturi ocupate;

- a dispus că instituțiile și autoritățile publice au obligația să își modifice structurile funcționale, astfel încât numărul total al funcțiilor de conducere din cadrul fiecărei autorități sau instituții publice care are în aparatul propriu/de specialitate și personal contractual ori, după caz, numai personal contractual să fie de maximum 12% din numărul total al posturilor aprobate;

- a prevăzut transformarea posturilor de conducere desființate în posturi de execuție corespunzătoare studiilor și condițiilor de vechime avute;

- a modificat structura stabilită anterior a serviciilor publice deconcentrate;
- a prevăzut ca ocuparea posturilor vacante prin concurs/examen să se facă numai după obținerea avizului favorabil al Guvernului, prin notă inițiată de Ministerul Educației Naționale, Ministerul Sănătății, respectiv Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, după caz, și Ministerul Finanțelor Publice, pe baza solicitărilor justificate ale ordonatorilor principali de credite, cu condiția încadrării în plafonul cheltuielilor de personal și al cheltuielilor de personal aprobate;

- a prevăzut aprobarea anuală de către Guvern a numărului maxim de posturi care se pot înființa și ocupa, suplimentar față de cele deja existente.

Autorii obiecției de neconstituționalitate apreciază că măsuri similare au fost adoptate prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2009 privind unele măsuri de îmbunătățire a activității administrației publice și Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 105/2009 privind unele măsuri în domeniul funcției publice, precum și pentru întărirea capacității manageriale la nivelul serviciilor publice deconcentrate ale ministerelor și ale celorlalte organe ale administrației publice centrale din unitățile administrativ-teritoriale și ale altor servicii publice, precum și pentru reglementarea unor măsuri privind cabinetul demnitarului din administrația publică centrală și locală, cancelaria prefectului și cabinetul alesului local, care au fost constatate ca fiind contrare art. 115 alin. (6) din Constituție, prin Decizia nr. 1.257 din 7 octombrie 2009, respectiv Decizia nr. 1.629 din 3 decembrie 2009. În continuare, se consideră că sunt aplicabile *mutatis mutandis* în cauza de față considerentele care au stat la baza celor două decizii anterior menționate.

Se mai arată, pe de o parte, că aprobarea prin lege a ordonanței de urgență nu este de natură să acopere viciile de neconstituționalitate extrinsecă ale acesteia, iar, pe de altă parte, că prin soluția legislativă aleasă se afectează grav activitatea mai multor instituții ale statului, contrar art. 115 alin. (6) din Constituție.

În consecință, se subliniază că Guvernul, prin ordonanța de urgență criticată, a intervenit într-un domeniu pentru care nu avea „competența constituțională materială”, încălcându-se astfel art. 115 alin. (6) din Constituție; în aceste condiții, legea de aprobare a ordonanței de urgență nu poate fi decât tot neconstituțională.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

1. Curtea a stabilit că, potrivit art. 115 din Constituție, „Guvernul are o competență normativă derivată fie dintr-o lege de abilitare, fie din însăși Constituție, cu un caracter special și limitat, specific unei competențe de atribuire. Exercitarea acestei competențe se include tot în sfera puterii executive și constă în posibilitatea de a emite două categorii de acte normative: ordonanțe simple și ordonanțe de urgență”.

Dispozițiile art. 115 alin. (6) din Constituție se referă la constituționalitatea extrinsecă a actului normativ, sens în care este și jurisprudența Curții Constituțional, iar ordonanțele Guvernului aprobate de Parlament prin lege, în conformitate cu prevederile art. 115 alin. (7) din Constituție, încetează să mai fie acte normative de sine stătătoare și devin, ca efect al aprobării de către autoritatea legiuitoare, acte normative cu caracter de lege, chiar dacă, din rațiuni de tehnică legislativă, alături de datele legii de aprobare, conservă și elementele de identificare atribuite la adoptarea lor de către Guvern.

Curtea a stabilit că este competentă să analizeze în cadrul controlului *a priori* de constituționalitate care privește legea de aprobare însăși îndeplinirea de către ordonanța de urgență aprobată a condițiilor prevăzute de art. 115 alin. (4) și (6) din Constituție.

Curtea Constituțională a mai statuat că vicii de neconstituționalitate a unei ordonanțe simple sau ordonanțe de urgență emise de Guvern nu poate fi acoperit prin aprobarea de către Parlament a ordonanței respective. Legea care aprobă o ordonanță de urgență neconstituțională este ea însăși neconstituțională.

Dispozițiile art. 115 alin. (6) din Constituție, la care este raportată critica de neconstituționalitate, prevăd că „Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică”. Așadar, condițiile impuse constituie veritabile limitări ale competenței atribuite Guvernului, ordonanța de urgență neputând fi emisă în domeniile menționate la art. 115 alin. (6) din Constituție, din moment ce Guvernul nu are legitimare constituțională în acest sens.

Curtea a arătat că sunt instituții fundamentale ale statului acelea reglementate expres de Constituție, în mod detaliat ori măcar sub aspectul existenței lor, în mod explicit sau doar generic (instituțiile cuprinse în titlul III din Constituție, precum și autoritățile publice prevăzute în alte titluri ale Legii fundamentale). Totodată, Curtea a subliniat că interdicția adoptării de ordonanțe de urgență este totală și necondiționată atunci când menționează că „nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale” și că „nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietate publică”. În celelalte domenii prevăzute de text, ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate dacă „afectează”, dacă au consecințe negative, dar, în schimb, pot fi adoptate dacă, prin reglementările pe care le conțin, au consecințe pozitive în domeniile în care intervin. În continuare, Curtea a arătat că verbul „a afecta”, în sensul juridic al noțiunii, echivalează cu: „a suprima”, „a aduce atingere”, „a prejudicia”, „a vătăma”, „a leza”, „a antrena consecințe negative”.

Cu privire la înțelesul sintagmei „afectare a regimului instituțiilor fundamentale ale statului”, Curtea a arătat că aceasta se referă la toate componentele care definesc regimul juridic al acestora - structura organizatorică, funcționarea, competențele, resursele materiale și financiare, numărul și statutul personalului, salarizarea, categoria de acte juridice pe care le adoptă etc. De asemenea, toate aceste componente se subsumează organizării și funcționării instituțiilor fundamentale ale statului.

2. În privința Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013, Curtea a arătat că aceasta vizează atât autoritățile administrației publice locale, cât și instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor. Aceste autorități sunt prevăzute la art. 116-117 și art. 120-123 din Constituție, fiind deci instituții fundamentale ale statului.

Măsura desființării posturilor vacante din cadrul instituțiilor și autorităților publice nu este de natură a încălca art. 115 alin. (6) din Constituție, întrucât, deși vizează mediat structura organizatorică a autorităților vizate, nu afectează nici capacitatea administrativă și nici funcționarea acestora. De aceea, chiar dacă la o primă vedere s-ar putea susține că s-a afectat

structura organizatorică a autorităților publice vizate, Curtea a reținut că aceasta trebuie raportată la numărul posturilor ocupate, și nu vacante.

În schimb, Curtea a reținut că măsurile prevăzute la art. 2 și art. 3 alin. (1) din ordonanța de urgență sunt de natură a afecta regimul autorităților administrației publice centrale și locale.

Astfel, s-a arătat că art. 2 prevede, pe de o parte, o reducere generică a numărului total de posturi și, pe de altă parte, printr-o normă de trimitere cuprinsă în același text, reglementează autoritățile publice la care se referă această reducere și care este nivelul procentual al acestei reduceri. Astfel, norma de trimitere se referă la anexa nr. 2 la ordonanța de urgență, care prevede o reducere cu 4% a posturilor ocupate la: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Ministerul Economiei, Ministerul Educației Naționale, Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice, Ministerul Mediului și Schimbărilor Climatice, Ministerul Sănătății, Ministerul Transporturilor și Secretariatul General al Guvernului.

În legătură cu aceste aspecte, Curtea a arătat că, într-o bună tehnică legislativă, cuantumul procentual al reducerii și autoritățile publice vizate de reducere trebuiau prevăzute în cuprinsul ipotezei normative a art. 2 din ordonanța de urgență. Potrivit art. 57 alin. (3) și (5) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare, anexa trebuie „să se refere exclusiv la obiectul determinat prin textul de trimitere”, iar titlul său „cuprinde exprimarea sintetică a ideii din textul de trimitere”. Or, în cazul de față, cele cuprinse în anexă sunt mai mult decât o simplă concretizare a textului de trimitere din moment ce se dispune, mai ales, cu privire la cuantumul procentual al reducerii posturilor ocupate.

Curtea a mai reținut că textul de lege nu definește criteriile pentru a opera această reducere, permițând, astfel, ordonatorilor principali de credite ca, în mod discreționar, să desființeze posturi ocupate. În acest sens, Curtea a arătat că, atunci când s-au desființat posturi ocupate au fost menționate explicit și criteriile avute în vedere pentru încetarea raporturilor de muncă sau de serviciu ale personalului [a se vedea, în acest sens, art. 6 alin. (5) și (6) din Legea nr. 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 761 din 9 noiembrie 2009].

De asemenea, Curtea a constatat că o atare reducere este de natură să afecteze capacitatea administrativă și funcționarea autorităților publice și prin elementul discreționar care intervine în luarea deciziei de desființare a anumitor posturi. De asemenea, în mod evident, sunt afectate structura organizatorică și numărul personalului în funcție ale acestor instituții fundamentale ale statului. De altfel, ori de câte ori au fost operate măsuri de reducere a personalului aflat în funcție, aceasta s-a făcut prin lege [a se vedea Legea nr. 329/2009].

În privința art. 3 alin. (1) din ordonanța de urgență, Curtea a operat o distincție, stabilind că:

a) în acele situații în care scăderea numărului de funcții de conducere se datorează desființării posturilor vacante existente nu se poate susține că este afectat regimul instituțiilor fundamentale ale statului;

b) însă, în acele situații în care scăderea numărului de funcții de conducere nu se datorează desființării posturilor vacante existente, este afectat regimul instituțiilor fundamentale ale statului prin desființarea, în final, a unor posturi ocupate și a unor structuri din cadrul autorităților publice.

Prevederile art. 3 alin. (4) și (5) din ordonanța de urgență reprezintă măsuri ce însoțesc în mod intrinsec cele dispuse prin art. 1 alin. (1), art. 2 și art. 3 alin. (1), astfel încât acestea nu necesită o analiză distinctă din partea Curții Constituționale. Prin urmare, potrivit principiului *accessorium sequitur principale*, și aceste texte legale afectează capacitatea administrativă și funcționarea autorităților publice, precum și structura organizatorică și numărul personalului.

Cele arătate în privința art. 3 alin. (1) din ordonanța de urgență - care se referă la personalul contractual - sunt aplicabile *mutatis mutandis* ipotezei normative a prevederilor art. 7 lit. c) pct. 2 din ordonanța de urgență, care aduce o modificare identică în privința funcționarilor publici. Cu privire la această modificare, Curtea a remarcat faptul că textul art. 112 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 29 mai 2007, astfel cum a fost modificat, nu mai vizează în mod exclusiv funcționarii publici, ci și alte categorii de personal; or, o asemenea modificare adusă Legii nr. 188/1999, care are drept rezultat încălcarea obiectului său propriu de reglementare, astfel cum acesta este definit la art. 1 alin. (1), nu este admisă, întrucât ar contraveni art. 1 alin. (5) din Constituție referitor la calitatea legii. În același sens, art. 52 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, prevede că „*Dispozițiile generale cuprind prevederi care orientează întreaga reglementare, determină obiectul și principiile acesteia*”.

În privința art. 5 din ordonanța de urgență, Curtea a constatat că acesta este de natură a afecta regimul autorităților publice locale cu referire directă la autonomia locală, principiu care guvernează acest regim, întrucât autorizarea prealabilă dată de către Guvern pentru ocuparea posturilor vacante este o ingerință în desfășurarea activității autorităților publice locale, acestea neputând dispune ocuparea posturilor vacante prin concurs/examen chiar dacă se încadrează în plafonul aprobat al cheltuielilor de personal.

3. Având în vedere neconstituționalitatea extrinsecă astfel reținută, Curtea a stabilit că aceasta afectează actul normativ în ansamblul său și nu poate fi acoperită prin lege. De aceea, Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor este neconstituțională în ansamblul său.

Curtea a mai statuat că, potrivit jurisprudenței sale, neconstituționalitatea Legii de aprobare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau

în coordonarea Guvernului ori a ministerelor vizează și ordonanța de urgență, care urmează a-și înceta efectele juridice în condițiile art. 147 alin. (1) din Constituție.

În fine, Curtea a reținut că atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor Curții Constituționale sunt general obligatorii, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept.

III. Curtea a admis obiecția de neconstituționalitate formulată și a constatat că dispozițiile Legii privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor sunt neconstituționale față de criticile formulate, raportate la art. 115 alin. (6) din Constituție.

Decizia nr. 55 din 5 februarie 2014 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 136 din 25 februarie 2014

III. Decizii pronunțate în cadrul controlului a posteriori

1. Excepții de neconstituționalitate [art. 146 lit. d) din Constituție]

Prin actele normative pe care le adoptă, statul trebuie să protejeze dreptul de proprietate al indivizilor. Nerespectarea principiului proporționalității afectează însăși substanța dreptului de proprietate, măsura neputând fi calificată ca una de stabilire a limitelor dreptului de proprietate, în sensul art. 44 alin. (1) din Constituție.

Cuvinte cheie: Calitatea legii. Previzibilitate și claritate. Drept de proprietate

Rezumat

I. **În motivarea excepției de neconstituționalitate** autorul susține, în esență, că dispozițiile de lege criticate sunt neconstituționale în măsura în care sunt interpretate în sensul că preluarea din patrimoniul solicitantului în cel al operatorului licențiat a investiției realizate și al cărei proprietar este în cotă-parte solicitantul se face în mod obligatoriu cu titlu gratuit. Așadar, în condițiile în care dispoziția legală criticată impune încheierea unui contract prin care o parte trebuie să renunțe cu titlu gratuit la dreptul său de proprietate, aceste prevederi sunt neconstituționale.

II. **Examinând excepția de neconstituționalitate** invocată, Curtea Constituțională a reținut următoarele:

La data încheierii contractului de cofinanțare privind extinderea conductei de gaze naturale încheiat între părțile din litigiu, erau în vigoare dispozițiile art. 65 alin. (2) din Legea nr. 351/2004, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 288/2005.

Deși prevederile art. 65 alin. (2) din Legea nr. 351/2004 sunt în mod expres abrogate, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra prevederilor legale criticate, dat fiind faptul că acestea continuă să își producă efectele juridice în cauza dedusă judecății.

Legiutorul constituant a stabilit, prin dispozițiile cuprinse la art. 136 alin. (3) din Constituție, că bogățiile de interes public ale subsolului și alte bunuri stabilite de legea organică fac obiectul exclusiv al proprietății publice.

Prin urmare, Curtea a reținut că Legea gazelor nr. 351/2004 a reglementat, pe perioada cât a fost în vigoare, un domeniu de interes public, respectiv acela al politicii energetice a statului român în scopul satisfacerii cererii de gaze naturale pentru toate categoriile de consumatori.

Potrivit art. 21 din Legea gazelor nr. 351/2004, activitatea de transport al gazelor naturale constituie „serviciu public de interes național”, iar lucrările de realizare, exploatare și întreținere a obiectivelor sau sistemelor de transport de gaze naturale sunt „lucrări de utilitate publică”.

Așadar, Curtea a constatat că activitatea de distribuție a gazelor naturale este o activitate economică, cu caracter de serviciu public, desfășurată de o societate comercială sub controlul autorității publice.

Referitor la acordarea accesului noilor utilizatori la sistemul de distribuție a gazelor, Curtea a constatat că, potrivit art. 62 din lege, accesul la sistem are două componente, respectiv racordarea la sistem și utilizarea acestuia.

Potrivit cap. IV din Regulamentul privind accesul la sistemele de distribuție a gazelor naturale, pentru a avea acces la sistemul de distribuție, solicitantul depune o cerere în acest sens prin care solicită rezervarea de capacitate și racordarea propriu-zisă la sistemul de distribuție.

Refuzul privind accesul la sistemul de distribuție, potrivit art. 13 din regulament, se face în condițiile legii, respectiv, în speță, în condițiile art. 64 din Legea gazelor nr. 351/2004. În acest caz, rezultă obligația operatorului licențiat de a întocmi un studiu de fezabilitate prin care se determină condițiile tehnice și economice de acordare a accesului solicitanților la sistem.

În situația în care studiul de fezabilitate evidențiază faptul că realizarea lucrărilor privind accesul la sistem nu este economic justificată pentru operatorul licențiat, s-a instituit în sarcina solicitantului obligația de a participa la finanțarea lucrării alături de operatorul licențiat cu o cotă-parte. Astfel, în acest caz, solicitantul participă, în conformitate cu art. 65 alin. (2) din Legea gazelor nr. 351/2004, la cofinanțarea lucrărilor necesare pentru conectarea la sistemul de distribuție a gazelor naturale.

Totodată, prin alin. (2) al art. 65 din lege este instituită obligația solicitantului de a consimți, prin încheierea unui contract, la preluarea în patrimoniul operatorului licențiat a obiectivelor/conductelor din momentul punerii în funcțiune a acestora.

Pentru respectarea strictă a prevederilor art. 65 din Legea gazelor nr. 351/2004, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 288/2005, s-a prevăzut corelativ, la art. 109 pct. 4 din lege, măsura sancționării contravenționale a persoanelor fizice sau juridice care execută lucrări noi, modifică ori extind obiective din sectorul gazelor naturale cu încălcarea art. 65.

În ipoteza normei criticate, respectiv în situația preluării obiectivelor/conductelor în patrimoniul operatorului licențiat, Curtea a avut în vedere că obligația suportării cheltuielilor prevăzute la art. 65 alin. (2) din lege revine în sarcina solicitantului, care trebuie să avanseze sumele necesare pentru modificarea instalațiilor de distribuție a gazelor naturale, ca urmare a acordării accesului, în situația în care aceste modificări nu sunt economic justificate pentru operatorul licențiat. Este firesc ca asemenea cheltuieli să fie suportate de cel în al cărui interes se fac, însă legiuitorul trebuia să prevadă ce anume reprezintă aceste cheltuieli, în sensul că ele dau naștere unui drept de creanță sau unui drept de proprietate asupra obiectivelor/conductelor, astfel că, trecând în proprietatea operatorului licențiat, trebuie să se prevadă modalitatea de despăgubire a solicitantului.

Cu privire la critica de neconstituționalitate referitoare la faptul că predarea în mod gratuit către operatorul licențiat a cotei-părți din lucrarea pe care o finanțează echivalează cu o expropriere fără despăgubire, Curtea a reținut că norma criticată nu reglementează o măsură de expropriere, care este o garanție a dreptului de proprietate, ce presupune trecerea silită a unui bun din proprietatea privată în proprietatea publică, cu justă și prealabilă despăgubire.

În consecință, având în vedere natura criticilor de neconstituționalitate, precum și conținutul normativ al textului legal supus controlului de constituționalitate, Curtea a trebuit să stabilească dacă soluția legislativă criticată reprezintă o limitare a dreptului de proprietate și dacă limitarea este justificată. Prin urmare, Curtea a analizat dacă limitele impuse de legiuitor dreptului de proprietate al solicitanților accesului la sistemul de distribuție a gazelor prin reglementarea obligației acestora de a preda obiectivele/conductele în patrimonial operatorului licențiat reprezintă o limitare rezonabilă care să nu fie disproporționată în raport cu obiectivul dorit.

Potrivit art. 555 din Codul civil (art. 480 din Codul civil din 1864), proprietatea privată este dreptul titularului de a poseda, de a folosi și de a dispune de un bun în mod exclusiv, absolut și perpetuu, în limitele stabilite de lege. Conținutul juridic al dreptului de proprietate cuprinde posesia, folosința și dispoziția, atribute care configurează puterea pe care proprietarul o are asupra lucrului. Bunurile proprietate privată sunt în circuitul civil, iar acest aspect este de natură să asigure esența unei economii de tip concurențial. Este unul din motivele pentru care dreptul de proprietate privată constituie obiectul unui regim de ordin constituțional, fiind garantat prin art. 44 din Constituție.

În acest sens, Curtea, indiferent de calificarea cheltuielilor realizate, a constatat că atât obiectivele/conductele, cât și creanța în sine reprezintă un bun, iar solicitantul justifică un drept de proprietate fie asupra obiectivelor/conductelor în limitele cotei-părți cu care a participat la realizarea lor, fie asupra creanței.

Curtea a constatat că statul, prin norma legală edictată, este cel care intervine în formarea acordului de voință, obligând solicitantul să consimtă la preluarea în patrimonial operatorului licențiat a obiectivelor/conductelor din momentul punerii în funcțiune a acestora.

Curtea a reținut că limitarea dreptului de proprietate trebuie să fie justificată, iar justificarea trebuie să se întemeieze pe o dispoziție expres prevăzută de Constituție. În acest sens, Curtea reține că dreptul de proprietate nu este un drept absolut, ci poate fi supus anumitor limitări, potrivit art. 44 alin. (1) din Constituție. Însă, limitele dreptului de proprietate, indiferent de natura lor, nu se confundă cu însăși suprimarea dreptului de proprietate.

Astfel cum s-a arătat și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia reglementării folosirii bunurilor, spre exemplu în Hotărârea din 19 decembrie 1989, pronunțată în Cauza *Mellacher și alții împotriva Austriei*, paragraful 45, sau în Hotărârea din 21 februarie 1986, pronunțată în Cauza *James și alții împotriva Regatului Unit*, paragrafele 45—46, este de competența statului reglementarea folosinței unor bunuri proprietate privată atunci când se urmărește un scop de interes general, dar, în aceeași măsură, nu trebuie pierdute din vedere imperativele de protejare a interesului individual, iar păstrarea raportului de proporționalitate implică acordarea unei despăgubiri, dreptul de indemnizare fiind un element constitutiv al dreptului de proprietate.

În acest sens, Curtea a constatat că scopul urmărit de legiuitor prin instituirea obligației preluării obiectivelor/conductelor în patrimoniul operatorului licențiat, în ipoteza normei criticate, îl constituie satisfacerea interesului general și apărarea drepturilor fundamentale ale individului, respectiv asigurarea securității și continuității în furnizarea gazelor naturale, realizarea serviciului public în condiții de eficiență energetică și de protecție a mediului, respectarea prevederilor impuse de standardele de performanță specifice, precum și asigurarea accesului terților la sistemele de distribuție.

Curtea a constatat că măsura luată este adecvată, fiind adaptată scopului urmărit, și este capabilă, în abstract, să îndeplinească exigențele acestuia.

Referitor la necesitatea măsurii, Curtea a reținut că exercitarea de către operatorul licențiat a controlului folosirii instalațiilor și executării lucrărilor de întreținere la acestea reprezintă un interes general major. Mai mult, lipsa acestei măsuri presupune existența a numeroși proprietari ai obiectivelor/conductelor, cu consecințe asupra regimului de uz și servitute asupra terenurilor afectate de acestea. Curtea a constatat că, așa cum rezultă și din prevederile art. 86 din Legea gazelor nr. 351/2004, concesionarii din sectorul gazelor naturale au beneficiat, în condițiile legii, pe durata lucrărilor de realizare, reabilitare, re tehnologizare, respectiv de exploatare și de întreținere a capacităților respective de dreptul de uz și dreptul de servitute legală asupra terenurilor și altor bunuri proprietate publică sau proprietate privată a persoanelor fizice ori juridice.

Prin urmare, dreptul de uz și de servitute asupra proprietăților afectate de capacitățile/conductele de gaze naturale poate fi acordat doar operatorului licențiat, nu și solicitantului (eventual proprietar al obiectivelor/conductelor), rațiunea acordării acestor drepturi fiind asigurarea, în final, a condițiilor de securitate în alimentarea cu gaze naturale de către operatorul licențiat.

Curtea a reținut că legiuitorul este competent să stabilească cadrul juridic pentru exercitarea dreptului de proprietate, în accepțiunea conferită de Constituție, în așa fel încât să nu vină în coliziune cu interesele generale sau cu interesele particulare legitime ale altor subiecte de drept, instituind soluții juridice echitabile. Curtea a observat că legiuitorul a inserat chiar în textul criticat pentru neconstituționalitate prevederea referitoare la consimțământul solicitantului privind preluarea în patrimoniul operatorului licențiat a obiectivelor/conductelor. Prin reglementarea dedusă controlului, legiuitorul a dat expresie imperativului de satisfacere a interesului general și apărare a drepturilor fundamentale ale individului.

Însă prin condiționarea accesului la sistemul de gaze de încheierea contractului prevăzut de art. 65 alin. (2) din Legea gazelor nr. 351/2004 prin care solicitantul consimte preluarea în

patrimoniul operatorului licențiat a obiectivelor/conductelor realizate, fără acordarea posibilității solicitantului de a-și recupera contravaloarea investiției realizate prin mijloacele financiare și materiale proprii, precum și prin interpretarea că preluarea se face în mod obligatoriu cu titlu gratuit, Curtea reține că este înfrânt justul echilibru care trebuie să existe între interesele generale și cele individuale. Or, statul prin actele normative pe care le adoptă trebuie să protejeze dreptul de proprietate al indivizilor. Astfel, prin nerespectarea principiului proporționalității, s-a afectat însăși substanța dreptului de proprietate, măsura neputând fi calificată ca una de stabilire a limitelor dreptului de proprietate, în sensul art. 44 alin. (1) din Constituție.

Reținând încălcarea dreptului fundamental menționat, se pune problema analizării constituționalității dispozițiilor legale criticate și prin prisma art. 1 alin. (5) din Constituție.

Curtea este competentă să efectueze controlul de constituționalitate și prin raportare la acest text constituțional ce devine incident, din moment ce, în prealabil, a fost constatată neconstituționalitatea dispozițiilor legale criticate în raport cu textele constituționale invocate de autorul excepției de neconstituționalitate. Este o consecință firească, ce dă expresie principiului supremației Constituției prevăzut de art. 1 alin. (5) din Constituție (a se vedea, *mutatis mutandis*, Decizia nr. 100 din 9 martie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 261 din 24 martie 2004).

Or, art. 1 alin. (5) din Constituție consacră principiul respectării obligatorii a legilor. Pentru a fi respectată de destinatarii săi, legea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de claritate și previzibilitate, astfel încât acești destinatari să își poată adapta în mod corespunzător conduita.

În acest sens, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa (de exemplu, Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 53 din 23 ianuarie 2012) că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate — care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist — să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze însă previzibilitatea legii (a se vedea, în acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 903 din 6 iulie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 584 din 17 august 2010, și Decizia Curții Constituționale nr. 743 din 2 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 579 din 16 august 2011).

Analizând ipoteza normativă criticată, Curtea a constatat că legiuitorul nu a stabilit un quantum al cotei-părți de participare a solicitantului.

Or, Curtea reține că prin modificarea inițială adusă Legii gazelor nr. 351/2004 prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 116/2005 la alin. (7) al art. 65 se preciza ce reprezintă cota-parte de participare a solicitantului, respectiv cota-parte reprezenta acea valoare a lucrării care, potrivit studiului de fezabilitate, nu este economic justificată pentru operatorul licențiat. Însă, după aprobarea ordonanței de urgență prin Legea nr. 288/2005, alin. (2) și (7) ale art. 65 s-au comasat, rezultând redactarea actuală a alin. (2), care nu face o delimitare clară a cotei-părți de participare la finanțarea obiectivelor/conductelor a fiecărei părți contractante.

De asemenea, nu se precizează nici dacă activele folosite pentru execuția lucrării de racordare sunt în sarcina operatorului licențiat sau a solicitantului, ci se instituie doar obligativitatea încheierii unui contract prin care solicitantul accesului consimte la preluarea în patrimoniul operatorului licențiat a obiectivelor/conductelor din momentul punerii în funcțiune a acestora.

Din analiza redactării alin. (2) al art. 65 din Legea gazelor nr. 351/2004 s-ar putea înțelege faptul că se lasă la aprecierea, respectiv negocierea părților contractante, atât a naturii contractului pe care îl vor încheia, cât și a caracterului oneros sau gratuit al contractului încheiat. De asemenea, nu este clară nici natura dreptului ce se naște din aceste activități.

Astfel, textul de lege criticat este echivoc încălcând prevederile constituționale ale art. 1 alin. (5) referitoare la precizia și claritatea normei juridice.

Așadar, dispozițiile legale criticate sunt neclare și lipsite și de precizie, ca o condiție esențială a calității și constituționalității normei juridice, contravenind art. 1 alin. (5) din Constituție, iar lipsa de claritate și de previzibilitate a actului normativ afectează în mod direct și dreptul de proprietate, care este în egală măsură încălcat.

Ținând cont de toate aceste considerente, Curtea constată că dispozițiile art. 65 alin. (2) din Legea nr. 351/2004 contravin și prevederilor art. 1 alin. (3) și (5) din Legea fundamentală.

Pentru aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 65 alin. (2) din Legea gazelor nr. 351/2004 sunt neconstituționale

Decizia nr. 430 din 24 octombrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 65 alin. (2) din Legea gazelor nr. 351/2004, publicată în Monitorul Oficial nr. 50 din 21 ianuarie 2014

2. Rolul Ministerului Public – executare silită

Cuvinte-cheie: *principiul separației puterilor în stat*

Rezumat

I. Avocatul Poporului a invocat excepția de neconstituționalitate și a susținut că normele legale criticate sunt contrare prevederilor constituționale, întrucât contravin rolului Ministerului Public, așa cum reiese din lectura dispozițiilor constituționale și interpretarea dată de Curtea Constituțională aceluiași dispoziții. În opinia sa, soluția legislativă instituită de noul Cod de procedură civilă depășește limitele constituționale ale rolului Ministerului Public în activitatea judiciară, transferând în sarcina procurorului atribuții în domeniul executării silite, prin efectuarea, **la cererea executorului judecătoresc**, a unor demersuri în scopul aflării informațiilor necesare executării, în special, în vederea identificării entităților publice sau private la care debitorul are deschise conturi sau depozite bancare, plasamente de valori mobiliare, este acționar ori asociat sau, după caz, deține titluri de stat, bonuri de tezaur și alte titluri de valoare susceptibile de urmărire silită.

II. Examinând obiecția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că dispozițiile legale criticate sunt **neclare și lipsite de previzibilitate**.

A. Ele sunt **neclare**, întrucât creează falsa impresie că Ministerul Public s-ar putea afla sub controlul executorului judecătoresc în faza executării silite a unui proces. În acest context,

trebuie reținut că, potrivit dispozițiilor art. 132 alin. (1) din Constituția României, „*Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției.*” Mai mult, potrivit art. 62 alin. (4) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 827 din 13 septembrie 2005, „*Parchetele sunt independente în relațiile cu instanțele judecătorești, precum și cu celelalte autorități publice*”.

Este adevărat că, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor, dar dispozițiile legale criticate transferă în sarcina procurorului atribuții în domeniul executării silite, prin efectuarea, *la cererea executorului judecătoresc*, a unor demersuri concrete, ceea ce duce la instituirea unor raporturi de subordonare între executorul judecătoresc, pe de o parte, și procuror, pe de altă parte.

Curtea reține că legiuitorul poate atribui anumite competențe procurorului în această fază a procesului civil, chiar dacă atribuțiile Ministerului Public se exercită, în principal, în activitatea judiciară penală (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 71 din 5 martie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 309 din 10 mai 2002). Acest lucru trebuie realizat însă cu respectarea dispozițiilor constituționale.

Desigur, legiuitorul are posibilitatea de a institui diverse mecanisme care să presupună și implicarea organelor de cercetare penală, în condițiile în care Ministerului Public i s-ar putea adresa, în faza executării silite, o solicitare pentru a obține informațiile dorite. Aceste mecanisme trebuie, însă, să prevadă posibilitatea procurorului de a aprecia asupra necesității intervenției sale, *în raport cu interesele generale ale societății, necesitatea apărării ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor* [potrivit art. 131 alin. (1) din Constituție].

Oricare ar fi opțiunea legislativă viitoare a legiuitorului, acesta trebuie să țină cont, în afară de prevederile constituționale menționate, și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cum ar fi, de exemplu, Hotărârea din 15 ianuarie 2009, pronunțată în Cauza *Menchinskaya împotriva Rusiei*, paragraful 35. Astfel, potrivit acestei jurisprudențe, intervenția procurorului în procesul civil poate fi justificată de anumite circumstanțe, cum ar fi protecția unor grupuri vulnerabile — copii, persoane cu dizabilități — despre care se presupune că nu își pot apăra singure interesele, atunci când numeroși cetățeni sunt afectați de anumite fapte sau interesele statului trebuie să fie protejate.

De altfel, în același sens, s-a mai pronunțat Curtea Constituțională atunci când a reținut că, în ceea ce privește procesul civil, acesta este prin natura sa un proces în care se confruntă interese private. De aceea, pe cale de consecință, în mod obiectiv, rolul Ministerului Public este mai redus (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 71 din 5 martie 2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 309 din 10 mai 2002).

Așadar, Curtea a constatat că aceste mecanisme ar putea interveni numai în cazuri strict determinate și numai după epuizarea de către executorul judecătoresc a tuturor mijloacelor juridice prevăzute de lege, în vederea punerii în executare a titlurilor executorii [de exemplu, acesta are la dispoziție instrumentele legale prevăzute de art. 659 alin. (1) coroborat cu art. 187 alin. (1) pct. 2 lit. f) și art. 189 din Codul de procedură civilă].

B. *Dispozițiile legale sunt lipsite și de previzibilitate*, întrucât, așa cum arată și autorul excepției de neconstituționalitate, ele *nu reglementează mijloacele procedurale pe care*

Ministerul Public le are la îndemână în vederea îndeplinirii demersului prevăzut de lege, *nu prevăd actele și măsurile procesuale* pe care procurorul le poate dispune în acest sens, *nu stabilesc modul de contestare a măsurilor dispuse și nu precizează în sarcina cărui parchet din cadrul Ministerului Public revine competența îndeplinirii măsurii* [având în vedere, cu privire la cel din urmă aspect reținut, art. 650 alin. (1) și art. 651 alin. (1) din Codul de procedură civilă].

De asemenea, Curtea a remarcat faptul că dispozițiile legale criticate nu sunt însoțite de prevederi legale (care se pot regăsi și într-un act normativ separat) care să aloce resursele umane și materiale necesare (eventual suplimentare) de natură să asigure aplicarea în mod eficient a măsurilor legale. Exigențele statului de drept impun adoptarea unui **cadru legislativ integrat** care să permită aplicarea efectivă și eficientă a dispozițiilor legale, astfel încât drepturile și/sau măsurile prevăzute să nu fie teoretice și iluzorii.

III. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate încalcă prevederile art. 1 alin. (5), art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (1) din Constituție și, prin urmare, a admis excepția de neconstituționalitate.

Decizia nr. 473 din 21 noiembrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 659 alin. (3) din Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 30 din 15 ianuarie 2014

3. Prelungirea dreptului de ședere al străinilor pe teritoriul României, în scopul finalizării studiilor universitare

Cuvinte cheie: *Cetățenii străini, dreptul la învățătură, învățământ superior, autonomia universitară*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate, autorul acesteia susține că, prin limitarea perioadei de studii, instituită de textul de lege criticat pentru străinii care nu au absolvit studiile în perioada acordată inițial, se restrânge dreptul constituțional la învățătură, care, potrivit art. 32 alin. (1) din Legea fundamentală, este asigurat și prin învățământul superior. Totodată, se încalcă autonomia universitară, care, așa cum prevede art. 138 din Legea educației naționale nr. 1/2011, semnifică faptul că instituțiile de învățământ superior funcționează și își stabilesc organizarea programelor de studii prin regulamente întocmite cu aprobarea conducerii universității. În acest sens, autorul excepției precizează că Regulamentul privind activitatea profesională a studenților Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, al cărui student este, permite repetarea de două ori a aceluiași an de studiu, exmatricularea intervenind doar dacă, după trecerea a trei ani, studentul nu reușește să se înscrie într-un an superior.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că statul român recunoaște dreptul străinilor la învățătură, permițând și asigurând, în același timp, exercitarea acestuia pe teritoriul său, în cadrul instituțiilor de învățământ de toate gradele, indiferent că acesta se desfășoară în regim public sau privat. În acest scop, se poate acorda o viză de lungă ședere pentru studii străinilor care solicită intrarea pe teritoriul României în calitate de student, potrivit art. 45 alin. (1) teza întâi din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002.

În vederea realizării efective a obiectivului propus, respectiv absolvirea cursurilor pentru care s-a acordat permisiunea intrării și șederii pe teritoriul României, dreptul de ședere pe teritoriul României poate fi prelungit pentru perioade succesive de până la un an, astfel cum prevede art. 58 alin. (1) lit. a) din același act normativ. Mai mult decât atât, statul român permite prelungirea dreptului de ședere și acelor străini care nu au reușit să își finalizeze studiile în perioada acordată inițial. Critica autorului excepției de neconstituționalitate vizează tocmai acest text de lege, din perspectiva limitării la un an a posibilității de prelungire a dreptului de ședere. Or, în acest context, o astfel de prevedere nu constituie o îngădire a dreptului la învățătură. Dimpotrivă, faptul că textul de lege supus controlului de constituționalitate permite prelungirea dreptului de ședere și pentru străinii care nu au absolvit studiile în perioada acordată inițial reprezintă un beneficiu oferit acestora de către statul român, care ia în considerare și riscul survenirii unor împrejurări neprevăzute, de natură să perturbe studentul străin în frecventarea și desfășurarea normală a studiilor. Rolul acestei prelungiri suplimentare îl constituie, așadar, contracararea efectelor negative pe care anumite împrejurări le pot avea asupra împlinirii intelectuale a studentului.

Curtea a observat totodată, că obținerea rezultatelor slabe care conduc la nepromovarea anului de studiu nu poate fi considerată ca fiind rezultat al unor împrejurări neprevăzute, dincolo de voința străinului, decât pe o singură perioadă de un an. Nepromovarea repetată ca urmare a lipsei de performanță nu poate constitui motiv de prelungire suplimentară a dreptului de ședere pe teritoriul României. Stabilirea perioadei de un an pentru care se poate acorda prelungirea, dincolo de durata normală a studiilor, se încadrează în standardele europene în materia condițiilor de admisie a resortisanților țărilor terțe pentru studii (Directiva Consiliului Uniunii Europene 2004/114/CE din 13 decembrie 2004 privind condițiile de admisie a resortisanților țărilor terțe pentru studii, schimb de elevi, formare profesională neremunerată sau servicii de voluntariat, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L nr. 375/12 din 23 decembrie 2004), care, prin art. 12 alin. (2) lit. b), permite statelor membre să refuze reînnoirea permisului de ședere în cazul în care titularul acestuia nu înregistrează un progres acceptabil în studiile sale în conformitate cu legislația și practicile administrative interne.

De altfel, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că dreptul la educație (care include și dreptul la învățătură), garantat de prima frază din art. 2 al primului Protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, reclamă, prin însăși natura sa, reglementarea statală. Instanța de la Strasbourg a subliniat că asemenea reglementări nu trebuie să aducă atingere substanței dreptului la educație, iar autoritățile au libertatea de a alege măsurile pe care le consideră corespunzătoare (a se vedea Hotărârea din 23 iulie 1968 pronunțată în cauza „*Aspecte privind regimul lingvistic în școlile belgiene*” împotriva Belgiei, par. 5). Or, în speța de față, dreptul la învățătură poate fi exercitat nestingherit, în intervalul de timp pentru care statul român a acordat străinului drept de ședere în acest scop pe teritoriul României, potrivit prevederilor legale cuprinse în Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002, interval care este suficient pentru a acoperi întreaga durată a școlarizării și o perioadă de timp suplimentară de un an în care străinul are șansa de a-și finaliza studiile.

Autorul excepției invocă și nesocotirea autonomiei universitare, garantată la nivel constituțional prin art. 32 alin. (5), susținând, în acest sens, că regulamentul privind activitatea profesională a studenților universității la care este înmatriculat dă posibilitatea repetării de două ori a aceleiași an de studiu, pe când textul de lege criticat permite repetarea anului o singură dată. Sub acest aspect, Curtea a observat că, potrivit art. 123 alin. (2) din Legea educației naționale nr. 1/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 18 din 10 ianuarie 2011, autonomia universitară implică dreptul comunității universitare de a-și stabili „misiunea proprie, strategia instituțională, structura, activitățile, organizarea și funcționarea proprie, gestionarea resurselor materiale și umane, cu respectarea strictă a legislației în vigoare”. Așa cum a statuat Curtea Constituțională în jurisprudența sa, toate acestea trebuie, însă, realizate cu respectarea strictă a legislației în vigoare, în limitele și condițiile impuse de aceasta [a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 161 din 8 februarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 304 din 3 mai 2011, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 84 alin. (5) lit. a) din Legea nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic].

Curtea a reținut că, în baza principiului autonomiei universitare, universitățile pot, într-adevăr, să stabilească norme proprii prin care să permită studenților să repete de mai multe ori același an de studii și să elaboreze metodologii privind exmatricularea pentru acest motiv. Regulile emise de acestea au aplicabilitate generală, situațiile particulare provenind din statutul deosebit al anumitor studenți, în cazul de față al studenților străini, care sunt ținuti să respecte reglementările legale speciale. Cu alte cuvinte, faptul că studenților străini li se aplică reguli speciale, determinate de însăși regimul lor juridic diferit, nu poate fi considerat o atingere adusă autonomiei universitare.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 58 alin. (1¹) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România.

Decizia nr. 542 din 17 decembrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 58 alin. (11) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 194/2002 privind regimul străinilor în România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 108 din 12 februarie 2014

4. Nu pot face obiectul excepției de neconstituționalitate prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale

Cuvinte cheie: *caz de inadmisibilitate, momentul sesizării, interpretare*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate autoarea acesteia susține, în esență, că prevederile art. 40 alin. (3) și (4) din Legea nr. 41/1994 aduc atingere dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (3), art. 30, art. 31, art. 33, art. 44 și art. 53 alin. (2), întrucât instituie obligarea persoanelor juridice, inclusiv a fiecărei filiale, sucursale, reprezentanțe sau agenții la plata serviciului public de radiodifuziune, deși în anumite situații nu beneficiază de aceste servicii, „restrângere ce nu este proporțională cu situația care a determinat-o, aplicându-se discriminatoriu în raport cu persoanele juridice”.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea observă că, în ceea ce privește excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 40 alin. (3) din Legea nr. 41/1994, prin

Decizia nr. 448 din 29 octombrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 5 din 7 ianuarie 2014, Curtea Constituțională a constatat că „dispozițiile art. 40 alin. (3) din Legea nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune **sunt constituționale în măsura în care taxa pentru serviciile publice de radiodifuziune și televiziune se aplică numai persoanelor juridice care beneficiază de aceste servicii**”.

Într-o atare situație, potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, respectiv Decizia nr. 898 din 30 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 706 din 6 octombrie 2011, în măsura în care instanța constituțională a constatat constituționalitatea textului criticat într-o anumită interpretare, ce rezultă direct din dispozitivul deciziei, devin incidente dispozițiile art. 29 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, potrivit cărora „nu pot face obiectul excepției prevederile constatate ca fiind neconstituționale printr-o decizie anterioară a Curții Constituționale”. Rațiunea aplicării acestor dispoziții legale constă în faptul că, indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât în dispozitivul deciziei pronunțate în cadrul competenței prevăzute de art. 146 lit. d) din Constituție că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, se menține prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, dar sunt excluse din cadrul constituțional toate celelalte interpretări posibile.

Curtea reține că într-o atare situație excepția de neconstituționalitate a fost admisă (a se vedea, *mutatis mutandis*) și Decizia nr. 121 din 16 octombrie 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 101 din 27 mai 1997), iar a contesta din nou constituționalitatea interpretărilor care au fost deja excluse din cadrul constituțional echivalează cu încălcarea art. 147 alin. (4) din Constituție, coroborat cu art. 29 alin. (3) din Legea nr. 47/1992.

În consecință, obiect al controlului de constituționalitate îl poate forma numai acea interpretare a normei legale care nu a fost exclusă din cadrul constituțional, ceea ce nu este însă valabil în speța de față.

Prin urmare, reținând că acest caz de inadmisibilitate a excepției de neconstituționalitate a intervenit după momentul sesizării Curții Constituționale de către instanța judecătorească, Curtea a respins, ca devenită inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 40 alin. (3) din Legea nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune.

Decizia nr. 13 din 16 ianuarie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 40 alin. (3) și alin. (4) din Legea nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 109 din 13 februarie 2014

Confiscarea extinsă se aplică numai faptelor săvârșite sub imperiul noii soluții legislative care a intervenit de la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 63/2012, respectiv, 22 aprilie 2012

Cuvinte cheie: *principiul retroactivității legii penale mai favorabile*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că prevederile art. 118² alin. (2) lit. a) din Codul penal din 1969 sunt neconstituționale, deoarece anterior intrării în vigoare a Legii nr. 63/2012 nu putea fi dispusă confiscarea specială. Așadar, persoanele care din motive

obiective au avut șansa să se găsească sub imperiul reglementării anterioare s-au aflat într-o situație favorabilă, dar discriminatorie față de persoanele care au fost trimise în judecată după apariția noilor dispoziții.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a statuat că potrivit art. 61 din Constituție, Parlamentul, în calitate de unică autoritate legiuitoare a țării, adoptă măsurile de politică penală în acord cu atingerea interesului legitim urmărit. Drept urmare, în sistemul sancțiunilor de drept penal s-a impus necesitatea ca, alături de cadrul mijloacelor de constrângere cu caracter represiv, să se instituie și un cadru complementar cu un caracter pur preventiv, respectiv cel al măsurilor de siguranță. Acestea sunt destinate să preîntâmpine săvârșirea altor fapte penale prin înlăturarea stărilor de pericol care au provocat luarea lor. Măsurile de siguranță, între care se regăsește și măsura confiscării extinse, au, în sfera categoriilor juridice, caracterul de sancțiuni de drept penal, deoarece pot fi dispuse numai față de persoanele care au săvârșit fapte penale. Totodată, incidența aplicării lor nu este determinată de existența răspunderii penale pentru fapta săvârșită, ci de existența stării de pericol relevată de acea faptă. Prin urmare, starea de pericol care constituie, în acord cu art. 111 din Codul penal din 1969, temei al luării măsurii de siguranță, nu se confundă cu pericolul social al infracțiunii, deoarece aceasta privește persoana, făptuitorul sau anumite lucruri având legătura cu fapta săvârșită de el și care constituie o amenințare pentru viitor.

Curtea a constatat că sub incidența reglementării constituționale consacrate de art. 15 alin. (2) referitor la retroactivitatea legii penale sau contravenționale mai favorabile pot intra numai normele de drept penal material (substanțial) și nicidecum cele de drept penal procedural care sunt de imediată aplicare. Dreptul penal cuprinde ansamblul normelor juridice prin care se stabilesc ce fapte constituie infracțiuni, sancțiunea ce urmează a fi adoptată (aplicată) în cazul săvârșirii infracțiunii, condițiile în care statul poate trage la răspundere penală persoanele care săvârșesc infracțiuni, precum și condițiile în care urmează să fie executate pedepsele și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii unor fapte penale.

Prin lege penală se înțelege o normă de drept substanțial sau material cu un conținut normativ propriu-zis, adică o normă care stabilește conduite, fapte, acțiuni ale subiecților într-un raport juridic, în timp ce prin expresia referitoare la dreptul procesual ori procedural se exprimă categoria normelor juridice care cuprind în conținutul lor proceduri, modalități sau mijloace prin care se aplică normele dreptului substanțial.

Prin Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 2 decembrie 2011, Curtea Constituțională, referindu-se la criteriile de delimitare ale normelor de drept penal de cele de procedură penală, a constatat că „așezarea acestor norme în Codul penal sau în Codul de procedură penală nu constituie un criteriu pentru deosebirea lor”. Drept urmare, ceea ce prevalează în stabilirea acestui caracter constă în obiectul de reglementare, scopul și rezultatul la care conduce norma pusă în discuție. Astfel, dacă se ia în considerare criteriul obiectului de reglementare al normei, se constată că art. 118² alin. (2) lit. a) din Codul penal din 1969 este o normă referitoare la confiscarea specială, putând fi încadrată în categoria normelor de drept substanțial și nu în categoria celor de procedură penală, deoarece în art. 2 din Codul penal din 1969 se arată că legea penală prevede și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii de infracțiuni. Or, măsura de siguranță a confiscării extinse este una dintre acestea. Totodată, nu poate fi înlăturat nici criteriul rezultatului la care

conduce norma cu privire la înlăturarea unei stări de pericol și la preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală.

În consecință, măsura de siguranță a confiscării extinse este o normă de drept penal material.

Cât privește instituția confiscării extinse care nu este altceva decât o varietate a măsurii de siguranță a confiscării, Curtea a constatat că această instituție a fost introdusă în legislația română prin Legea nr. 63/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 258 din 19 aprilie 2012, lege care transpune în legislația națională art. 3 din Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene seria L nr. 68 din 15 martie 2005. De altfel, în Raportul Comisiei Europene către Parlamentul European și către Consiliul Uniunii Europene privind progresele realizate de România în cadrul mecanismului de cooperare și verificare, dat publicității în luna iulie 2011, se recomandă ca în sfera luptei împotriva corupției țara noastră să dovedească rezultate convingătoare în recuperarea produselor infracțiunii, urmând cele mai bune practici din alte state membre ale Uniunii Europene și adoptând o nouă lege privind confiscarea extinsă.

Prin urmare, analiza Curții Constituționale va avea ca punct de plecare susținerile autorilor excepției potrivit cărora dispozițiile art. 118² alin. (2) lit. a) din Codul penal din 1969 afectează principiul aplicării legii penale mai favorabile și egalitatea cetățenilor în fața legii prin aceea că retroactivează, fiind aplicabile discriminator faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi.

Astfel, Curtea a constatat că prin efectele sale confiscarea extinsă, așa cum s-a arătat mai sus, deși nu este condiționată de răspunderea penală, presupune o legătură indisolubilă cu infracțiunea. Drept urmare, apare ca o cauză de înlăturare a unei stări de pericol și de preîntâmpinare a săvârșirii unor alte fapte penale.

Analizând conținutul întregii reglementări referitoare la confiscarea extinsă din Codul penal, Curtea a constatat că principiul legii penale mai favorabile este aplicabil inclusiv acestei instituții.

În ceea ce privește principiul egalității în fața legii a cetățenilor, Curtea constată că este posibil ca un coautor să fie definitiv judecat sub imperiul legii vechi și, pe cale de consecință, să nu se dispună luarea măsurii de siguranță a confiscării extinse, pe când cu privire la celălalt coautor, care se află încă în faza procedurilor judiciare, să se dispună o astfel de măsură. Drept urmare, în măsura în care nu ar fi opozabilă legea penală mai favorabilă, acesta din urmă ar fi discriminat sub aspectul tratamentului juridic fără nicio justificare obiectivă și rezonabilă față de primul.

Altfel spus, dispozițiile referitoare la confiscarea extinsă sunt constituționale în măsura în care se aplică numai faptelor săvârșite sub imperiul noii soluții legislative care a intervenit de la momentul intrării în vigoare a Legii nr. 63/2012, respectiv, 22 aprilie 2012.

În concluzie, Curtea a constatat că normele legale criticate sunt constituționale în măsura în care nu împiedică aplicarea legii penale mai favorabile faptelor săvârșite sub imperiul legii vechi. Aceasta nu presupune însă că judecătorul de drept comun, în procesul de înfăptuire a justiției, nu este liber să facă analiza corespunzătoare, de la caz la caz, în situația în care urmează a da dezlegare unei pricini în care faptele au fost comise în formă continuată.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că prevederile art. 118² alin. (2) lit. a) din Codul penal din 1969 sunt constituționale, în măsura în care permit aplicarea legii penale mai favorabile.

Decizia nr. 78 din 11 februarie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 2 lit. e) și art. 16 din Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare, și a dispozițiilor art. 118² alin. (2) lit. a) din Codul penal din 1969, Partea I, nr. 273 din 14 aprilie 2014

Titularii dreptului de proprietate nu pot fi decât statul și unitățile administrativ-teritoriale, respectiv comune, orașe, municipii și județe, iar nu consiliile locale sau consiliile județene, care sunt autorități deliberative

Cuvinte cheie: *unități administrativ-teritoriale, bunuri în proprietate publică sau privată, autorități deliberative, dreptul de administrare*

Rezumat

A. În motivarea excepției de neconstituționalitate autoarea acesteia susține, în esență, că prin modificările aduse titlului Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002, cât și completările efectuate prin legea de aprobare a acesteia, se încalcă dispozițiile art. 44 și art. 136 din Constituția României, întrucât se referă la asigurarea condițiilor de funcționare a unor centrale termice și electrice de termoficare aflate în proprietatea consiliilor județene și locale. Or, potrivit prevederilor constituționale, numai unitățile administrativ-teritoriale, respectiv comunele, orașele și județele, precum și municipiile declarate în condițiile legii, pot avea bunuri în proprietate publică sau privată. Ca urmare, consiliile județene și consiliile locale, în calitatea lor de autorități deliberative, nu pot avea un drept de proprietate publică, ci doar dreptul de administrare a bunurilor aflate în proprietatea publică sau privată a unităților administrativ - teritoriale.

B. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie dispozițiile articolului unic pct. 1 și pct. 9 din Legea nr. 643/2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în proprietatea consiliilor județene și locale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 896 din 10 decembrie 2002.

În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții legale sunt invocate prevederile constituționale ale art. 3 privind teritoriul, art. 44 referitor la dreptul de proprietate privată, art. 120 referitor la principii de bază și art. 136 referitor la proprietate.

C. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea reține următoarele:

I. Din critica autoarei excepției de neconstituționalitate reiese că aceasta este nemulțumită, în principal, de faptul că Legea nr. 643/2002 modifică titlul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002, [articolul unic pct. 1], în sensul că termenul „**administrarea** consiliilor județene și locale” se înlocuiește cu „**proprietatea** consiliilor județene și locale”, fiind, astfel, schimbat regimul juridic al centralelor termice și electrice de termoficare, respectiv dreptul de administrare al consiliilor locale și județene asupra acestora a fost înlocuit cu

dreptul de proprietate. Or, acest fapt este contrar prevederilor constituționale referitoare la proprietate, întrucât, potrivit prevederilor constituționale, numai unitățile administrativ-teritoriale, respectiv comunele, orașele și județele, precum și municipiile declarate în condițiile legii, pot avea bunuri în proprietate publică sau privată. Ca urmare, consiliile județene și consiliile locale, în calitatea lor de autorități deliberative, nu pot avea un drept de proprietate publică, ci doar dreptul de administrare a bunurilor aflate în proprietatea publică sau privată a unităților administrativ-teritoriale. De asemenea, aceeași terminologie este folosită și la completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002, respectiv la introducerea art. 8 [articolul unic pct. 9].

II. Curtea observă că, astfel cum reiese din expunerea de motive la proiectul de lege [pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2000, care a devenit prin adoptare Legea nr. 643/2002], *„în conformitate cu prevederile Hotărârilor Guvernului nr. 1.088—1.094/2001, nr. 183—187/2002, nr. 498/2002 și nr. 104—105/2002 a fost aprobat transferul către autoritățile administrației publice locale a următoarelor centrale de termoficare din cadrul Societății Comerciale de producere a energiei electrice și termice „Termoelectrica” — S.A.: (...).”*

Potrivit art. 1 din Hotărârea Guvernului nr. 104/2002, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 120 din 14 februarie 2002, *„se aprobă transmiterea fără plată a centralelor electrice de termoficare din Pitești, Iași, Brașov, Bacău, Oradea, Suceava, Timișoara și Borzești, având datele de identificare prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta hotărâre, din **domeniul privat** al statului și din patrimoniul Societății Comerciale „Termoelectrica” — S.A. în **domeniul public** al municipiilor Pitești, Iași, Brașov, Bacău, Oradea, Suceava, Timișoara și Onești și în **administrarea consiliilor locale respective**”* [art. 1 din Hotărârea Guvernului nr. 104/2002], iar în anexa la hotărâre sunt *„Datele de identificare a centralelor electrice de termoficare care se transmit din patrimoniul Societății Comerciale Termoelectrica — S.A.”*

Astfel, Curtea constată că dreptul de proprietate asupra centralelor termice și electrice de termoficare, la care face referire Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 78/2000, precum și Legea nr. 643/2002, a fost transmis din domeniul privat al statului și din patrimoniul Societății Comerciale „Termoelectrica” — S.A. în **domeniul public al unor unități administrativ-teritoriale și în administrarea consiliilor locale** ale acestora.

III. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 78/2002 a fost adoptată pentru a se asigura condițiile de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în administrarea consiliilor județene și locale, precum și pentru evitarea perpetuării unor situații de criză în asigurarea resurselor financiare necesare pentru susținerea programului energetic.

Prin adoptarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002, intenția legiuitorului delegat a fost, astfel cum este precizat și mai sus, aceea de a reglementa condițiile financiare în care centralele termice și electrice de termoficare să funcționeze și să își desfășoare activitatea, și nu aceea de a schimba regimul juridic al acestora, acestea fiind deja transmise consiliilor locale prin hotărâri de Guvern.

IV. Din analiza procesului legislativ referitor la adoptarea Legii nr. 643/2002 se observă următoarele:

— titlul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002, în forma sa inițială avea următorul cuprins: „*Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 78 din 13 iunie 2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în administrarea consiliilor județene și locale*”;

— la secțiunea amendamente admise s-a propus: „*Titlul ordonanței va avea următorul cuprins: Titlul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în proprietatea consiliilor județene și locale*”;

— la rubrica în care se motivează necesitatea modificării titlului ordonanței se arată că: „*În conformitatea cu Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia și conform protocoalelor încheiate, centralele termice și electrice de termoficare trec în proprietatea unităților administrativ-teritoriale care decid cum vor face administrarea.*”

Ca atare, rezultă că, deși intenția legiuitorului a fost de a se preciza că aceste centrale termice și electrice de termoficare se află în **proprietatea unităților administrativ-teritoriale, respectiv de a face o corelare legislativă cu Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia, terminologia folosită în textul legal supus controlului de constituționalitate este improprie.**

V. Având în vedere principiul general de drept potrivit căruia o normă juridică trebuie interpretată în sensul său pozitiv, generator de efecte juridice, modalitățile juridice de interpretare a unei norme legale trebuie să aibă în vedere nu numai litera, ci și spiritul legii, astfel încât rezultatul aplicării practice a normei juridice să fie cât mai aproape de finalitatea urmărită de legiuitor, care nu poate fi prezumat *ab initio* că își exercită rolul de legiferare în sensul negării atât a drepturilor și libertăților fundamentale consacrate de Constituție, cât și a principiilor constituționale.

Potrivit prevederilor art. 136 alin. (1) și (2) din Constituție, „*Proprietatea este publică sau privată*”, iar „*Proprietatea publică este garantată și ocrotită prin lege și aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale*”.

Unitățile administrativ-teritoriale (respectiv comunele, orașele, municipiile și județele) „*sunt persoane juridice de drept public, cu capacitate juridică deplină și patrimoniu propriu*” [art. 21 alin. (1) teza întâi din Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 123 din 20 februarie 2007].

Totodată, în virtutea dispozițiilor constituționale ale art. 121, consiliile locale alese și primarii aleși sunt autorități ale administrației publice, prin care se realizează autonomia locală în comune și în orașe, și funcționează, în condițiile legii, ca autorități administrative autonome și rezolvă treburile publice din comune și din orașe. Potrivit art. 1 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 215/2001, autoritățile deliberative sunt: „*consiliul local, consiliul județean, Consiliul General al Municipiului București, consiliile locale ale subdiviziunilor administrativ-teritoriale ale municipiilor*”.

În acest context, Curtea observă că înlocuirea, prin articolul unic pct. 1 și pct. 9 din Legea nr. 643/2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în administrarea consiliilor județene și locale, a sintagmei „*centralelor termice și electrice de termoficare aflate în administrarea consiliilor județene și a consiliilor locale*” din cuprinsul

Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 cu sintagma „a unor centrale termice și electrice de termoficare aflate în **proprietatea** consiliilor județene sau a consiliilor locale” impietează asupra dreptului de proprietate al unităților administrativ-teritoriale, astfel cum este prevăzut de art. 136 din Constituție [art. 135 din Constituția nerevizuită], întrucât titularii dreptului de proprietate nu pot fi decât statul și unitățile administrativ-teritoriale, respectiv comune, orașe, municipii și județe, iar nu consiliile locale sau consiliile județene, care sunt autorități deliberative.

D. Cu majoritate de voturi, Curtea admite excepția de neconstituționalitate și constată că dispozițiile articolului unic pct. 1 și pct. 9 din Legea nr. 643/2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în proprietatea consiliilor județene și locale sunt neconstituționale.

Decizia nr. 117 din 6 martie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor articolului unic pct. 1 și pct. 9 din Legea nr. 643/2002 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 78/2002 privind asigurarea condițiilor de funcționare a centralelor termice și electrice de termoficare aflate în administrarea consiliilor județene și locale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 336 din 08 mai 2014

Obligația instanțelor de a verifica și de a se pronunța asupra calității de reprezentant al unei persoane care se prezintă ca avocat, exercitând acte specifice acestei profesii și folosind însemnele profesiei de avocat

Cuvinte cheie: *Proces echitabil, dreptul la apărare, asistență juridică, avocat*

Rezumat

I. În motivarea contestației, autoarea acesteia susține, în esență, că prevederile art. 26 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat limitează dreptul la un proces echitabil, întrucât dau instanței civile posibilitatea să verifice aspecte ce revin instanței penale, aceasta din urmă având competența de a aprecia dacă exercitarea activităților specifice unei profesii, în speță cea de avocat, constituie infracțiune. Arată că dreptul la un proces echitabil presupune, printre altele, respectarea drepturilor fundamentale ale omului, soluționarea cauzei de instanța competentă, respectarea principiului securității raporturilor juridice, egalitatea armelor în proces. În baza textului criticat, instanța civilă analizează legalitatea și temeinicia probelor administrate în dovedirea calității de reprezentant a avocatului. Susține, totodată, că dreptul la un proces echitabil este limitat prin faptul că instanța civilă nu respectă autoritatea de lucru judecat a hotărârilor pronunțate în materie penală cu privire la fapta de exercitare fără drept a profesiei de avocat de către avocații înscriși în barourile înființate „în baza Încheierii Judecătorei Târgu-Jiu din 30 iulie 2003”, prin care a dobândit personalitate juridică și a fost înscrisă în registrul special al asociațiilor și fundațiilor Filiala Bălești Gorj a Asociației „Figaro Potra”, constituită în temeiul Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, prin hotărârea adunării generale a Asociației „Figaro Potra” din Alba Iulia.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a observat că autoarea acesteia a susținut că textul de lege criticat limitează dreptul la un proces echitabil, deoarece ar da în

competența instanței civile verificarea unor aspecte ce revin competenței instanței penale, doar aceasta din urmă având dreptul să aprecieze dacă exercitarea activităților specifice unei profesii, în speță cea de avocat, constituie infracțiune. Cu privire la această critică, Curtea a reținut că, în realitate, instanța care va face aplicarea art. 26 alin. (2) din Legea nr. 51/1995, indiferent de materia în care aceasta este specializată – fie că este civilă sau penală, de contencios administrativ sau fiscal, de litigii de muncă și asigurări sociale ori de dreptul familiei – nu se va pronunța cu privire la săvârșirea infracțiunii de exercitare fără drept a profesiei de avocat de către persoana care pretinde că ar avea calitatea de reprezentant al uneia dintre părțile dintr-un proces. Instanța nu va face altceva decât să se asigure că partea reprezentată beneficiază de o apărare adecvată, realizată de o persoană calificată în domeniu, a cărei calitate de avocat este obținută în condițiile legii și recunoscută ca atare, cu respectarea exigențelor impuse pentru accederea în profesia de avocat stabilite prin Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Aspectele referitoare la existența infracțiunii, stabilirea faptului că aceasta a fost săvârșită de cel acuzat și aprecierea vinovăției acestuia pot forma, eventual, obiectul unui proces penal distinct, supus, la rândul său, exigențelor dreptului la un proces echitabil impuse de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În consecință, nu se pune problema ca o instanță civilă să pronunțe o hotărâre prin care să stabilească dacă o persoană este vinovată sau nu de săvârșirea unei infracțiuni, astfel că nu se poate avea în vedere o eventuală încălcare a dreptului la un proces echitabil, în condițiile în care nu există nicio nesocotire a regulilor procedurale referitoare la competența materială a instanțelor.

Dimpotrivă, textul de lege criticat oferă instanțelor de judecată cadrul legal pentru a veghea ca desfășurarea fiecărui proces, indiferent de ramura de drept în care acesta a fost declanșat, să aibă loc cu respectarea dreptului la apărare, garanție a dreptului la un proces echitabil. Prin aplicarea prevederilor de lege supuse controlului de constituționalitate în cauza de față, instanțele se asigură că dreptul menționat va fi materializat printr-un act profesional de calitate, apt să confere eficiență și efectivitate dreptului la apărare. Cu alte cuvinte, grație textului de lege criticat, instanța dispune de un cadru procedural optim care îi permite să depună diligențele necesare pentru ca persoana reprezentată, parte în proces, să aibă asigurat dreptul la apărare. Acesta este, așadar, unul dintre mecanismele prin care legiuitorul a înțeles să dea eficacitate - în cadrul oricărui proces - prevederilor art. 24 alin. (1) din Constituție, potrivit cărora dreptul la apărare este garantat.

De altfel, ținând cont de prevederile art. 2 pct. 3 și art. 4 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 826 din 13 septembrie 2005, potrivit căreia „judecătorii și procurorii sunt obligați ca, prin întreaga lor activitate, să asigure supremația legii”, chiar Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că „se impune ca organele judiciare să ia nu numai măsurile necesare asigurării apărării învinuitului sau inculpatului în procesul penal, atunci când aceasta este obligatorie, potrivit legii, ci și să observe ca asistența juridică să fie acordată de o persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995, astfel cum a fost modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, pentru că, altfel, asistența juridică acordată echivalează cu o lipsă de apărare” (a se vedea Decizia nr. XXVII din 16 aprilie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 772 din 14 noiembrie 2007, pronunțată în soluționarea recursului în

interesul legii declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție cu privire la efectele asistării sau reprezentării părților în cadrul procesului penal de persoane care nu au dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995). Cu acel prilej, Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat că „asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau învinuit de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995, modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, echivalează cu lipsa de apărare a acestuia”. În motivarea acestei decizii, instanța supremă a reținut următoarele: „corelativ cu dispozițiile din Codul de procedură penală referitoare la asigurarea dreptului la apărare pentru învinuit sau inculpat, pe întreg parcursul procesului penal, precum și la caracterul absolut al nulității de care sunt lovite actele îndeplinite în lipsa apărătorului atunci când prezența și asistența juridică ce trebuie acordate de acesta sunt obligatorii, potrivit legii, prin Legea nr. 51/1995, astfel cum a fost modificată și completată prin Legea nr. 255/2004, sunt reglementate condițiile exercitării profesiei de avocat”. Totodată, Înalta Curte a observat că, de vreme ce dispozițiile Legii nr. 51/1995 - care are „caracter de lege specială cu privire la modul de exercitare a profesiei de avocat - conțin anumite cerințe imperative, este de la sine înțeles că nu este posibilă îndeplinirea unei asemenea profesii în afara cadrului instituționalizat de acea lege”.

În același sens, Curtea Constituțională a reținut în jurisprudența sa, reprezentată de Decizia nr. 150 din 10 februarie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 152 din 11 martie 2009, și Decizia nr. 195 din 27 aprilie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 532 din 14 iunie 2004, că atunci când, garantând dreptul la apărare, Constituția prevede, în art. 24 alin. (2), că în timpul procesului părțile au dreptul la asistența unui avocat, înțelege prin aceasta o persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile prevăzute prin lege. Curtea a statuat că se instituie astfel „o puternică garanție care previne desfășurarea unor activități de asistență juridică de către persoane necalificate și care scapă controlului profesional al barourilor de avocați” (Decizia nr. 66 din 21 mai 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 325 din 5 decembrie 1996). Curtea Constituțională a remarcat că, în concepția legiuitorului, avocatura este un serviciu public, care este organizat și funcționează pe baza unei legi speciale, iar profesia de avocat poate fi exercitată de un corp profesional selectat și funcționând după reguli stabilite de lege. Scopul unei asemenea opțiuni a legiuitorului îl reprezintă asigurarea unei asistențe juridice calificate, cei care doresc să practice profesia de avocat fiind datori să respecte legea și să accepte regulile impuse de aceasta. În acest sens, Curtea a observat că astfel se explică de ce condițiile de organizare și exercitare a profesiei de avocat sunt prevăzute într-o lege specială.

Totodată, prin Decizia nr. 806 din 9 noiembrie 2006, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 29 din 17 ianuarie 2007, Curtea Constituțională a reținut că, „deși avocatura este o profesie liberală și independentă, exercitarea sa trebuie să se desfășoare într-un cadru organizat, în conformitate cu reguli prestabilite, a căror respectare trebuie asigurată inclusiv prin aplicarea unor măsuri coercitive, rațiuni care au impus constituirea unor structuri organizatorice unitare și prohibirea constituirii în paralel a altor structuri destinate practicării aceleiași activități, fără suport legal”.

De asemenea, prin Decizia nr. 321 din 14 septembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1144 din 3 decembrie 2004, Curtea a observat că organizarea

exercitării prin lege a profesiei de avocat, ca de altfel a oricărei alte activități ce prezintă interes pentru societate, este firească și necesară, în vederea stabilirii competenței, a mijloacelor și a modului în care se poate exercita această profesie, precum și a limitelor dincolo de care s-ar încălca drepturile altor persoane sau categorii profesionale. De asemenea, Curtea a reținut, prin aceeași decizie, că, la fel ca în cazul reglementărilor specifice altor profesii, cum ar fi cele ale notarilor, medicilor sau experților, legea menționată este menită „să apere libera exercitare a profesiei de avocat de concurența nelegitimă din partea unor persoane sau structuri situate în afara cadrului legal și, pe de altă parte, să asigure dreptul la apărare al persoanelor care apelează la serviciul avocațial pe calea garanțiilor oferite de organizarea și exercitarea acestei profesii, în limitele stabilite de lege”. Curtea Constituțională a apreciat, în acest sens, că „reglementarea prin lege a obligativității examenului de admitere și a examenului de definitivare în profesia de avocat, a posibilității de a urma Institutul Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților, ca și stabilirea unei anumite experiențe profesionale pentru a putea pune concluzii la instanțele superioare, constituie garanțiile exercitării corespunzătoare a acestei activități de interes public”.

În ce privește susținerile autoarei excepției în sensul că, în vederea îndeplinirii obligației instituite prin textul de lege criticat, analizarea de către instanțe a deciziilor de primire în profesie se realizează fără a se administra probe cu privire la legalitatea „Barourilor tradiționale”, instanțele refuzând să emită o adresă către „Baroul autointitulat tradițional pentru a depune la dosarul cauzei în copie actele de înființare și în lipsa citării Baroului Gorj care a emis deciziile de primire în profesie supuse analizării”, Curtea constată că reprezintă chestiuni de aplicare a prevederilor legale la speța concretă, care nu se pot constitui în veritabile critici de neconstituționalitate.

Curtea a observat, totodată, că este improprie invocarea încălcării dreptului la un proces echitabil din perspectiva învederată de autoarea excepției. Această constatare rezultă din împrejurările de fapt ale cauzei. Astfel, într-o serie de procese, autoarea excepției, membru al „Baroului Gorj” înființat de Filiala Bălești Gorj a Asociației „Figaro Potra”, și-a asumat obligația de a reprezenta, în calitate de avocat, una dintre părți. În baza textului de lege criticat, instanțele au procedat la verificarea calității sale de reprezentant. În urma acestei operațiuni, instanțele au constatat lipsa calității de avocat a acesteia, ținând seama de prevederile art. 1 alin. (2) din Legea nr. 51/1995, potrivit cărora „*profesia de avocat se exercită numai de avocații înscriși în tabloul baroului din care fac parte, barou component al Uniunii Naționale a Barourilor din România*” și de cele ale art. 1 alin. (3) din aceeași lege, care interzic constituirea și funcționarea de barouri în afara Uniunii Naționale a Barourilor din România.

În acest context, autoarea excepției a declanșat un proces - în cadrul căruia a ridicat, în calea de atac a recursului, prezenta excepție de neconstituționalitate – proces al cărui obiect l-a constituit soluționarea unei cereri de obligare a Statului român la plata de daune morale în cuantum de 100.000 euro ca urmare a supunerii sale la tratamente inumane și degradante, care, în opinia sa, au constat, în esență, în șicanele generate de ridicarea de către anumiți avocați, apărători aleși ai părților adverse celor pe care autoarea excepției intenționa să le reprezinte, a excepției lipsei calității sale de reprezentant, potrivit art. 68 alin. (1) din Codul de procedură civilă din 1865. Autoarea excepției a pretins că, în acest mod, precum și prin insultele care i-au fost aduse de către aceștia în sălile de judecată, i-a fost lezat dreptul la imagine și reputație.

Ținând seama de aceste împrejurări, Curtea a reținut că autoarea excepției nu a invocat încălcarea dreptului la un proces echitabil cu referire la normele procedurale aplicabile soluționării procesului în cadrul căruia este în mod personal reclamantă, ci din perspectiva aplicării textului de lege criticat în alte procese, respectiv în cele în care i s-a opus excepția lipsei calității de reprezentant. Or, într-o asemenea situație, nu se poate reține existența interesului invocării, în susținerea excepției de neconstituționalitate, a prevederilor constituționale și convenționale referitoare la dreptul la un proces echitabil prin prisma interesului părții pe care intenționa să o reprezinte într-un alt proces.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 26 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat.

Decizia nr. 144 din 18 martie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 26 alin. (2) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 341 din 9 mai 2014

Măsura legislativă de excludere a cesionarilor drepturilor acordate în temeiul legilor de restituire de la măsura reparatorie a restituirii în natură, precum și de la cea a compensării integrale prin puncte, este constituțională, dat fiind faptul că asupra acestora nu s-au răsfrânt în mod direct sau indirect măsurile de preluare abuzivă

Cuvinte cheie: *cesiune de creanță, drept de proprietate privată, egalitatea în drepturi*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 4 teza a doua prin raportare la art. 1 alin. (3) și art. 24 alin. (2)-(4) din Legea nr. 165/2013, se arată că raporturile juridice născute înaintea intrării în vigoare a Legii nr. 165/2013, referitoare la înstrăinarea de către titular a drepturilor cuvenite în temeiul legilor de restituire a proprietăților, sunt rezultatul unor conduite pe care subiecții acestor raporturi juridice au adoptat-o sub protecția art. 1391 și art. 1392 din Codul civil din 1864, referitoare la cesiunea de creanță. Astfel, în opinia autorilor excepției de neconstituționalitate, textele de lege criticate ignoră ordinea de drept existentă la momentul încheierii raporturilor juridice dintre titularii drepturilor de proprietate și dobânditorii acestor drepturi, moment în care era aplicabil principiul restituirii în natură a imobilelor preluate în mod abuziv, spre deosebire de Legea nr. 165/2013 care schimbă acest principiu, înlocuindu-l prin compensarea prin puncte. Se mai arată că actele de înstrăinare a drepturilor acordate în temeiul legilor de restituire au fost încheiate în mod legal, în conformitate cu principiul libertății contractuale și fără a aduce atingere intereselor legitime ale altor persoane, dobânditorii drepturilor transmise având speranța legitimă că vor intra în posesia bunurilor, conform principiului securității juridice. Mai mult, în opinia autorilor excepției de neconstituționalitate, prevederile legale criticate creează o discriminare între persoanele îndreptățite la restituire, sancționându-i pe cei care au decis să își înstrăineze dreptul, iar conținutul dreptului de proprietate al persoanei fizice, de a se folosi de proprietatea sa și de a dispune liber de aceasta, este grav afectat, prin "nesocotirea libertății

de a dispune de dreptul de proprietate, limitând acest drept la procentul de 15% din dreptul de proprietate", ceea ce echivalează cu o expropriere, lipsită de o cauză de utilitate publică.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a reținut că legiuitorul a reglementat în mod diferit modalitatea de despăgubire, în raport de persoana beneficiarilor măsurilor reparatorii conferite de Legea nr. 165/2013, cu modificările și completările ulterioare, și anume persoanele îndreptățite la măsuri reparatorii, în temeiul legislației reparatorii anterioare, pe de o parte, și persoanele către care au fost înstrăinate drepturile convenite potrivit legilor de restituire a proprietății, pe de altă parte. Contrar susținerilor autorilor excepției de neconstituționalitate - care au calitatea de cesionari ai dreptului la despăgubire, această opțiune a legiuitorului nu reprezintă o sancționare a titularilor originari ai acestui drept, care au înstrăinat dreptul la obținerea măsurilor reparatorii, dat fiind faptul, că, prin ipoteză, în patrimoniul acestora nu se mai regăsește acest drept. Ca efect al cesiunii de creanță specifice, încheiată anterior intrării în vigoare a noii legi reparatorii, dreptul pretins de cedenți, constând în acordarea măsurilor reparatorii conferite de legislația anterioară în domeniul proprietăților preluate în mod abuziv, a fost transferat către cesionari.

În ceea ce privește pretinsa discriminare creată prin textele de lege criticate, Curtea a reținut că persoanele îndreptățite la măsuri reparatorii, în temeiul legislației reparatorii anterioare, pe de o parte, și persoanele care au dobândit, în temeiul unor contracte cu titlu oneros, drepturile convenite potrivit legilor de restituire a proprietății, pe de altă parte, se află în aceeași situație juridică, făcând parte din categoria persoanelor îndreptățite la obținerea măsurilor reparatorii prevăzute de acest act normativ, în sensul art. 1 alin. (3) și art. 3 pct. 3 din Legea nr. 165/2013, cu modificările și completările ulterioare. Din acest punct de vedere, acordarea unor măsuri reparatorii diferite, în funcție de beneficiarii acestora, echivalează cu instituirea unui tratament juridic diferit, fără ca aceasta să constituie însă o discriminare, dat fiind faptul că, în sensul jurisprudenței Curții Constituționale, nu orice diferență de tratament semnifică, în mod automat, încălcarea dispozițiilor art. 16 alin. (1) din Constituție sau a celor convenționale relative la interzicerea discriminării.

În acest context, Curtea a reținut că, având în vedere obiectul de reglementare al Legii nr. 165/2013, cu modificările și completările ulterioare, și anume măsuri pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România, precum și domeniul special de reglementare, constând în acordarea de măsuri reparatorii, în considerarea abuzurilor săvârșite în perioada comunistă în materia preluărilor de către stat a imobilelor proprietate privată a persoanelor fizice sau juridice private, opțiunea legiuitorului de a exclude de la măsura reparatorie a restituirii în natură, precum și de la cea a compensării integrale prin puncte, a persoanelor în patrimoniul cărora a fost transmis, prin intermediul unor contracte cu titlu oneros, dreptul de a obține măsurile reparatorii, apare ca fiind justificată în mod obiectiv și rezonabil, dat fiind faptul că asupra acestora din urmă nu s-au răsfrânt direct sau indirect măsurile de preluare abuzivă. Cu alte cuvinte, dat fiind caracterul abuziv al preluării bunurilor imobile de către stat, aspect ce s-a răsfrânt asupra persoanei, legislația cu caracter reparator a vizat exclusiv titularul dreptului sau pe moștenitorii acestuia.

Mai mult, Curtea a reținut că, având în vedere că, în ipoteza supusă controlului de constituționalitate, legiuitorul a acordat cesionarilor dreptului la despăgubire un număr de puncte egal cu suma dintre prețul plătit pentru tranzacționarea dreptului de proprietate și un

procent de 15% din diferența până la valoarea imobilului, Curtea reține că măsura legislativă criticată păstrează un raport rezonabil de proporționalitate între scopul urmărit - despăgubirea integrală doar a titularilor originari ai măsurilor reparatorii sau a moștenitorilor acestora - și mijloacele folosite, cesionarul urmând a obține atât prețul plătit fostului proprietar sau moștenitorilor legali ori testamentari ai acestuia, cât și un procent de 15% din diferența până la valoarea imobilului.

În ceea ce privește susținerea referitoare la încălcarea dreptului de proprietate al cesionarului, Curtea a reținut că împrejurarea că legiuitorul a stabilit că singura măsură reparatorie care se poate acorda altor persoane decât titularul dreptului de proprietate, fost proprietar sau moștenitorii legali ori testamentari ai acestuia, este compensarea prin puncte, precum și faptul că a plafonat despăgubirile acordate în situația în care titularul a înstrăinat drepturile care i se cuvin potrivit legilor de restituire a proprietății, nu echivalează cu o expropriere, această reglementare încadrându-se în sfera măsurilor cu caracter general sugerate chiar de Curtea Europeană a Drepturilor Omului a fi adoptate de statul român. Mai mult, în acest caz, legiuitorul a acordat cesionarilor dreptului la despăgubire un număr de puncte egal cu suma dintre prețul plătit pentru tranzacționarea dreptului de proprietate și un procent de 15% din diferența până la valoarea imobilului.

III. Pentru toate aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea a respins, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 4 teza a doua prin raportare la art. 1 alin. (3) și art. 24 alin. (2)-(4) din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România.

Decizia nr. 197 din 3 aprilie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 4 teza a doua prin raportare la art. 1 alin. (3) și art. 24 alin. (2)-(4) din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 448 din 19 iunie 2014

Sintagma „obligatorii și definitive” ce caracterizează concluziile expertizei efectuate de INEMRCM, centrele regionale de expertiză medicală a capacității de muncă sau comisiile centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații are în vedere, în realitate, raportul acestor instituții cu serviciile teritoriale de expertiză medicală a capacității de muncă care au emis deciziile inițiale asupra capacității de muncă, respectiv obligativitatea concluziilor expertizei pentru aceste din urmă entități, care se va reflecta în emiterea unor noi decizii medicale asupra capacității de muncă și nu împiedică accesul la justiție

Cuvinte cheie: *Acces liber la justiție. Drept la pensie*

Rezumat

I. În motivarea obiecției de neconstituționalitate, autorul acesteia a susținut că imposibilitatea de a combate în fața instanței de judecată concluziile expertizei efectuate de

Institutul Național de Expertiză Medicală și Recuperarea Capacității de Muncă, centrele regionale de expertiză medicală a capacității de muncă sau comisiile centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații reprezintă o încălcare a accesului liber la justiție, precum și a dreptului la un proces echitabil. În acest sens, a arătat că, potrivit dispozițiilor de lege criticate, concluziile acestor expertize sunt definitive și obligatorii, iar pensionarul, deși are formal posibilitatea de a contesta decizia asupra capacității de muncă în temeiul art. 78 alin. (6) din Legea nr. 263/2010, nu dispune însă și de mijloacele probatorii necesare pentru a combate rezultatele acestei expertize prin efectuarea altei expertize medicale în cauză. Totodată, a susținut că pensionarul este dezavantajat în fața instanței de judecată în raport cu Institutul Național de Expertiză Medicală și Recuperarea Capacității de Muncă, întrucât eventuala expertiză pe care instanța ar solicita-o cu rol probatoriu în proces ar proveni tot de la medicii din cadrul acestei instituții, după cum prevede art. 191 alin. (1) din Legea nr. 263/2010. Pentru aceleași motive a invocat și neconstituționalitatea art. 110 alin. (3) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011. De asemenea, a susținut că art. 80 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 aduce atingere dreptului la pensie, întrucât poate avea ca efect acordarea unui grad de invaliditate inferior, căruia îi corespunde un quantum mai redus al pensiei.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Dispozițiile art. 80 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 fac parte din capitolul IV - „Pensii”, secțiunea a 4-a „Pensia de invaliditate”, secțiune în care sunt reglementate condițiile de acordare a pensiei de invaliditate.

Potrivit dispozițiilor acestei secțiuni, dreptul la pensie de invaliditate se dobândește în urma unei expertize medicale de evaluare a capacității de muncă a solicitantului, expertiză prin care se stabilește gradul de invaliditate al acestuia [art. 71 alin. (2) și (3)]. Evaluarea medicală de specialitate se realizează de către medicul expert al asigurărilor sociale, ori de către comisiile de expertiză medico-militară de pe lângă sistemul de apărare națională, ordine publică și siguranță națională [art. 71 alin. (1)].

În ceea ce privește activitatea desfășurată de medicul expert al asigurărilor sociale, la care se referă autorul excepției de neconstituționalitate, aceasta se desfășoară în cadrul cabinetelor teritoriale de expertiză medicală și serviciilor de expertiză medicală județene, respectiv ale sectoarelor municipiului București, care funcționează în cadrul caselor teritoriale de pensii, precum și în cadrul Institutului Național de Expertiză Medicală și Recuperare a Capacității de Muncă, denumit în continuare INEMRCM [art. 4 alin. (1) din Regulamentul de organizare și funcționare a Institutului Național de Expertiză Medicală și Recuperare a Capacității de Muncă și a serviciilor teritoriale de expertiză medicală a capacității de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1229/2005 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 940 din 21 octombrie 2005].

Cât privește situația cadrelor militare, a soldaților și gradaților voluntari, a polițiștilor și funcționarilor cu statut special din sistemul administrației penitenciare, expertiza medicală se realizează în conformitate cu dispozițiile Hotărârii Guvernului nr. 56/2012 pentru aprobarea criteriilor și normelor de diagnostic clinic, diagnostic funcțional și de evaluare a capacității de muncă pe baza cărora se stabilește aptitudinea și încadrarea în grade de invaliditate pentru

cadrele militare, soldații și gradații voluntari, polițiștii și funcționarii publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 117bis din 15 februarie 2012. Metodologia de expertizare în situația acestor categorii de persoane este stabilită prin Ordinul ministrului apărării naționale, al ministrului administrației și internelor și al directorului Serviciului Român de Informații nr. M.124/267/6478/2012 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile comisiilor de expertiză medico-militară, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 35 din 16 ianuarie 2013.

Deciziile medicale prin care se stabilește gradul de invaliditate pot fi contestate la comisiile medicale de contestații sau la comisiile centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații, după caz. Deciziile acestor comisii pot fi atacate, la rândul lor, în fața instanței de judecată, în termenul prevăzut de lege. În caz contrar, rămân definitive [art. 71 alin. (6), (9) și (10)].

Distinct de aceste dispoziții, art. 80 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 prevede dreptul Institutului Național de Expertiză Medicală și Recuperarea Capacității de Muncă, al centrelor regionale de expertiză medicală a capacității de muncă sau al comisiilor centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații de a convoca titularii dreptului la pensie de invaliditate pentru expertizare.

Aceasta reprezintă o formă suplimentară de control pe care entitățile amintite o pot exercita în vederea verificării corectitudinii deciziilor asupra capacității de muncă care reprezintă temeiul acordării pensiei de invaliditate.

De altfel, Curtea constată că, în speță, revizuirea deciziei medicale asupra capacității de muncă s-a efectuat în temeiul dispozițiilor art. 106 din Normele de aplicare a prevederilor Legii nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 257/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 214 din 28 martie 2011, potrivit căruia „Deciziile rămase definitive pot fi revizuite de către medicii experți ai asigurărilor sociale care le-au emis, la sesizarea părții interesate sau a organelor de control ale CNPP.”

Autorul excepției de neconstituționalitate interpretează dispozițiile art. 80 alin. (1) teza a doua din Legea nr. 263/2010 ca reprezentând un obstacol pentru desfășurarea unui proces echitabil, întrucât, pe de o parte, îl împiedică de a mai realiza o nouă expertiză medicală în cauză, iar pe de altă parte, chiar dacă instanța de judecată ar dispune o astfel de expertiză, aceasta s-ar efectua tot de către experții specializați în asigurări sociale.

Curtea a apreciat că sintagma „obligatorii și definitive” ce caracterizează concluziile expertizei efectuate de INEMRCM, centrele regionale de expertiză medicală a capacității de muncă sau comisiile centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații are în vedere, în realitate, raportul acestor instituții cu serviciile teritoriale de expertiză medicală a capacității de muncă care au emis deciziile inițiale asupra capacității de muncă, respectiv obligativitatea concluziilor expertizei pentru aceste din urmă entități, care se va reflecta în emiterea unor noi decizii medicale asupra capacității de muncă. Aceste decizii vor putea fi însă contestate în fața comisiilor medicale de contestații ori la comisiile centrale de expertiză medico-militară ale Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Administrației și Internelor și Serviciului Român de Informații, după caz, iar soluțiile pronunțate de aceste din urmă comisii pot fi atacate în fața

instanțelor de judecată, potrivit art. 71 alin. (6) și (9) din Legea nr. 263/2010. De asemenea, deciziile medicale asupra capacității de muncă emise de înseși entitățile prevăzute la art. 80 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 vor fi supuse aceluiași căi de atac.

Astfel, instanța de judecată poate dispune efectuarea unei noi expertize medicale în cauză pentru a confirma ori infirma cele dispuse în decizia medicală asupra capacității de muncă supusă contestării.

Că așa stau lucrurile o confirmă însăși instanța de judecată în cauza în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate care, în Încheierea din 13 august 2012, interpretând dispozițiile art. 80 alin. (1) din Legea nr. 263/2010, a reținut că „a considera că expertiza efectuată este definitivă, iar instanța este ținută de concluziile acesteia, echivalează cu îngrădirea accesului efectiv la instanță al reclamantului, întrucât, deși în mod formal acesta ar avea posibilitatea de a contesta decizia asupra capacității de muncă, nu ar putea dispune însă și de mijloacele probatorii necesare pentru a combate concluziile Comisiei superioare de expertiză medicală a capacității de muncă din cadrul Institutului Național de Expertiză Medicală și Recuperare a Capacității de muncă, în absența posibilității efectuării unei expertize medicale în cauză.”

Prin urmare, instanța de judecată nu doar că nu a respins acțiunea ca inadmisibilă, dar a și dispus efectuarea unei expertize medicale în cauză.

De altfel, Curtea a constatat că dispozițiile Hotărârii Guvernului nr. 1229/2005 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Institutului Național de Expertiză Medicală și Recuperare a Capacității de Muncă și a serviciilor teritoriale de expertiză medicală a capacității de muncă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 940 din 21 octombrie 2005, clarifică sensul dispozițiilor legale criticate.

Astfel, din conținutul art. 71 alin. (4) și art. 73 din Regulamentul mai sus amintit reiese că, în exercitarea atribuțiilor ce le revine, comisiile de avizare și control și Comisia superioară de Expertiză Medicală a Capacității de Muncă din cadrul INEMRCM emit avize și decizii, caracterul obligatoriu și definitiv vizând însă avizele, iar nu deciziile asupra capacității de muncă. În acest sens, se arată: „Comisiile de avizare și control, în exercitarea competențelor lor, emit avize cu caracter obligatoriu asupra documentațiilor medicale sau, după caz, decizii medicale asupra capacității de muncă, după caz.” (art. 71). De asemenea, „Avizele emise de comisiile prevăzute la art. 71 și 72 privind cazurile analizate din punct de vedere medical și metodologic sunt definitive și aplicarea acestora este obligatorie la nivelul serviciilor teritoriale de expertiză medicală a capacității de muncă, cu toate consecințele ce decurg în privința dreptului la pensia de invaliditate.”

În ceea ce privește critica referitoare la faptul că expertiza medicală realizată de către medicii experți ai asigurărilor sociale se realizează în mod exclusiv de către medicii specializați în asigurări sociale din cadrul structurilor prevăzute de lege, încadrați în unitățile enumerate de lege, Curtea a apreciat că o astfel de reglementare a expertizei medicale a capacității de muncă asigură garanția unei evaluări calificate, imparțiale și unitare sub aspectul criteriilor medicale utilizate, cerințe esențiale având în vedere că această activitate este o formă de manifestare a asistenței medico-sociale asigurate de stat.

Faptul că, în situația în care, cu prilejul soluționării contestației formulate împotriva deciziei medicale asupra capacității de muncă, instanța de judecată dispune efectuarea unei

expertize medicale în scop probatoriu, iar aceasta va fi realizată tot de către medici specializați în asigurări sociale din cadrul structurilor enumerate de lege nu poate fi interpretată ca reprezentând în mod automat o încălcare a dreptului la un proces echitabil de vreme ce expertiza poate fi efectuată de alți medici decât cei care au emis decizia contestată, aspect ce urmează a fi verificat de instanța de judecată.

În sfârșit, cu privire la critica referitoare la încălcarea dreptului la pensie, Curtea a reținut că, în temeiul art. 47 alin. (2) din Constituție, legiuitorul are libertatea de a stabili conținutul, limitele și condițiile acordării dreptului la pensie. Dacă, prin aplicarea dispozițiilor de lege, rezultă că titularul dreptului la pensie se încadrează în condiții ce determină scăderea cuantumului pensiei de invaliditate față de cel stabilit anterior, în considerare altor condiții în funcție de care se determină scăderea capacității de muncă și de autoîngrijire, aceasta nu poate fi interpretată ca o atingere adusă dreptului la pensie. În acest sens, Curtea a precizat că specificul pensiei de invaliditate este acela că se acordă ținând cont de starea de sănătate a asiguratului și, exceptând situația când este evident că în viitor nu pot apărea ameliorări, pensionarul trebuie să se prezinte periodic pentru reevaluare, schimbarea gradului de invaliditate având ca efect și modificarea cuantumului pensiei.

III. Curtea Constituțională a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 80 alin. (1) și art. 191 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, precum și ale art. 110 alin. (3) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011 sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 257 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 80 alin. (1) și art. 191 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, precum și ale art. 110 alin. (3) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 525 din 15 iulie 2014

Nu toate persoanele care au lucrat în grupa I de muncă au fost încadrate ulterior în condiții speciale de muncă. Astfel, diferențele de tratament juridic care apar între persoanele care au lucrat în grupa I de muncă sub aspectul condițiilor de pensionare nu sunt contrare art. 16 din Constituție referitor la egalitatea în drepturi a cetățenilor

Cuvinte cheie: *Drept la pensie. Grupa de muncă. Condiții speciale*

Rezumat

I. **În motivarea obiecției de neconstituționalitate**, autorul acesteia susține că dispozițiile art. 30 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice și ale pct. 7 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 263/2010 sunt discriminatorii. În acest sens, arată că există un tratament diferențiat sub aspectul încadrării locurilor de muncă în condiții speciale între categorii profesionale care, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 19/2000 privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 140 din 1 aprilie 2000, au beneficiat de un tratament unitar, fiind deopotrivă încadrate în grupa I de muncă.

II. Cu privire la aceste critici, Curtea a reținut următoarele:

Legislația anterioară Legii nr. 19/2000 a clasificat locurile de muncă pe grupe, în funcție de complexitatea activității, gradul de expunere la risc și de solicitare la care era supusă persoana

care efectua munca. Astfel, dispozițiile succesive ale art. 10 din Decretul nr. 92/1959 privind dreptul la pensie în cadrul Asigurărilor Sociale de Stat, publicat în Buletinul Oficial al României, Partea I, nr. 20 din 10 august 1959, ale art. 6 din Legea nr. 27/1966 privind pensiile de asigurări sociale de stat și pensia suplimentară, publicată în Buletinul Oficial al României nr. 17-18 din 1 februarie 1969, și ale Legii nr. 3/1977 privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistență socială, publicată în Buletinul Oficial al României nr. 82 din 6 august 1977, au stabilit o divizare a locurilor de muncă pe grupe de muncă, grupele superioare referindu-se la activități cu un grad sporit de solicitare și de risc.

În acest sens, de exemplu, art. 1 alin. (2) și (3) din Legea nr. 3/1977 a prevăzut că „pensia se stabilește în raport de contribuția adusă de fiecare om al muncii la dezvoltarea societății, potrivit principiului socialist al retribuiri după cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii și se diferențiază în funcție de vechimea în muncă, retribuția avută și grupa de muncă”, precum și că, „în raport de condițiile, complexitatea și importanța muncii, locurile de muncă se încadrează în grupa I, II sau III de muncă, prin decret al Consiliului de Stat.”

Abrogând Legea nr. 3/1977, Legea nr. 19/2000 a propus o nouă clasificare a locurilor de muncă în funcție de condițiile în care s-a desfășurat activitatea, reglementând astfel în art. 19 și art. 20 locurile de muncă în condiții deosebite și cele în condiții speciale, distinct de locurile de muncă în condiții normale.

Prin dispozițiile art. 15 din Hotărârea Guvernului nr. 261/2001 privind criteriile și metodologia de încadrare a locurilor de muncă în condiții deosebite, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 114 din 6 martie 2001, s-a prevăzut că „locurile de muncă, activitățile și categoriile profesionale încadrate în grupele I și a II-a de muncă până la intrarea în vigoare a prezentei hotărâri sunt considerate activități desfășurate în condiții deosebite, cu excepția celor care, conform prevederilor Legii nr. 19/2000, sunt prevăzute ca fiind activități desfășurate în locuri de muncă în condiții speciale”.

În ceea ce privește condițiile speciale de muncă, art. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 1025/2003 privind metodologia și criteriile de încadrare a persoanelor în locuri de muncă în condiții speciale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 645 din 10 septembrie 2003, a prevăzut că „(1) Criteriile pentru încadrarea persoanelor în locurile de muncă în condiții speciale sunt următoarele:

- a) încadrarea locurilor de muncă în grupa I de muncă, anterior datei de 1 aprilie 2001;
- b) desfășurarea activității în condiții speciale pe durata programului normal de lucru din luna respectivă numai în locurile de muncă definite la art. 1 lit. a);
- c) existența la locurile de muncă în condiții speciale a unor factori de risc care nu pot fi înlăturați, în condițiile în care s-au luat măsurile tehnice și organizatorice pentru eliminarea sau diminuarea acestora, în conformitate cu legislația de protecție a muncii în vigoare;
- d) efecte asupra persoanelor din punct de vedere al securității și sănătății în muncă, datorate în exclusivitate unor cauze profesionale și înregistrate pe perioada ultimilor 15 ani;
- e) efecte asupra capacității de muncă și stării de sănătate, evaluate în baza datelor medicale înregistrate la nivelul cabinetelor medicale de întreprindere, de structurile medicale de medicina muncii sau la comisiile de expertizare a capacității de muncă, pe perioada ultimilor 15 ani.

(2) Încadrarea persoanelor în locuri de muncă în condiții speciale se va realiza în condițiile îndeplinirii tuturor criteriilor menționate la alin. (1).”

Curtea a observat că, deși încadrarea locurilor de muncă în condiții speciale sau deosebite a avut ca temei rațiuni asemănătoare divizării activității în grupele I și a II-a de muncă, rațiuni ce țin de gradul de solicitare, precum și de factorii de risc prezenți și expunerea la aceștia, totuși, în urma aplicării metodologiilor de încadrare stabilite prin hotărârile Guvernului mai sus amintite, nu s-a realizat o suprapunere perfectă între locurile de muncă încadrate anterior Legii nr. 19/2000 în grupele I și a II-a de muncă cu cele încadrate ulterior în condiții speciale ori deosebite. Astfel, unele activități și unități care anterior se regăseau în grupa I de muncă au fost încadrate în activități și unități în care se desfășoară activitatea în condiții speciale, în timp ce altele au fost încadrate în condiții deosebite, dacă au îndeplinit condițiile stabilite de art. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 261/2001.

Locurile de muncă încadrate în condiții speciale, potrivit Hotărârii Guvernului nr. 1025/2003, au fost enumerate în cuprinsul Legii nr. 226/2006 privind încadrarea unor locuri de muncă în condiții speciale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 509 din 13 iunie 2006, fiind preluate aproape identic în cuprinsul Legii nr. 263/2010. Astfel, dispozițiile pct. 7 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 226/2006 se regăsesc în mod identic în cuprinsul pct. 7 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 263/2010.

Având în vedere cele arătate mai sus, Curtea a reținut că, din cauza condițiilor diferite impuse de reglementarea ulterioară Legii nr. 19/2000 față de legislația anterioară, precum și a procedurilor de încadrare în condiții speciale de muncă, în practică nu se poate pune un semn de egalitate între persoanele care anterior au lucrat în grupa I de muncă și cele care au fost încadrate ulterior în condiții speciale, iar încadrarea în trecut a unor locuri de muncă în grupa I nu a atras automat un tratament juridic unitar în prezent sub aspectul încadrării în condiții speciale. Astfel, Curtea a apreciat că diferența de tratament juridic criticată de autorul excepției nu aduce atingere principiului egalității în drepturi, care, așa cum s-a statuat în mod constant în jurisprudența Curții Constituționale, presupune un tratament egal pentru situații egale, dar nu exclude instituirea unei reglementări diferențiate pentru situații obiectiv diferite. În acest sens este Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1/1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 69 din 16 martie 1994.

III. Curtea Constituțională a respins ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 30 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, precum și a dispozițiilor pct. 7 din Anexa nr. 2 la Legea nr. 263/2010 sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Decizia nr. 259 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 30 alin. (1) lit. e) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, precum și a dispozițiilor pct. 7 din anexa nr. 2 la Legea nr. 263/2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 536 din 18 iulie 2014

În vederea stabilirii legii penale mai favorabile este interzisă combinarea prevederilor din legi succesive

Cuvinte cheie: *separația și echilibrul puterilor în stat, rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării*

Rezumat

I. În motivarea excepției de neconstituționalitate Înalta Curte de Casație și Justiție susține că prevederile criticate încalcă dispozițiile constituționale ale art. 61 referitor la Parlament ca unică autoritate legiuitoare a țării, deoarece, deși dispozițiile art. 5 din Codul penal, care reglementează aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei, sunt, în sine, constituționale, apreciază că, prin modul în care sunt interpretate și aplicate în practica organelor judiciare, pot genera încălcări ale Legii fundamentale, ajungând la combinarea de prevederi mai favorabile din legi penale succesive, împrejurare de natură a conduce la crearea unei *lex tertia*. Astfel, în vechea reglementare, tratamentul sancționator pentru infracțiunea de înșelăciune era mai aspru, respectiv închisoare de la 3 la 15 ani, pe când în actualul Cod penal fapta respectivă prevăzută de art. 244 alin. (1) și (2) este sancționată cu închisoare de la 1 la 5 ani. Altfel spus, pornind de la tratamentul sancționator din legea nouă, care este mai favorabil în raport cu limitele speciale de pedeapsă, în cazul aprecierii legii penale mai favorabile pe instituții autonome, termenul de prescripție specială a răspunderii penale ar fi cel din vechiul Cod penal, anterior modificării prin Legea nr. 63/2012, motiv pentru care s-ar constata împlinit la data de 13 martie 2013, în timp ce, dacă legea penală mai favorabilă ar fi aplicată în mod global, termenul de prescripție specială ar fi cel prevăzut de legea nouă, urmând să se împlinească abia la data de 13 septembrie 2015. Prin urmare, Înalta Curte de Casație și Justiție va trebui să aleagă una dintre cele două modalități de stabilire a legii penale mai favorabile, care, în funcție de opțiune, poate conduce fie la încetarea procesului penal ca urmare a intervenirii prescripției speciale a răspunderii penale (pentru o faptă de înșelăciune comisă la data de 13 septembrie 2005), fie la continuarea procesului penal.

De asemenea, în mod similar, se pune problema și în ce privește alegerea tratamentului sancționator aplicabil pluralității de infracțiuni în forma concursului, în situația în care instanța ar îmbrățișa o opinie sau alta.

II. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea a statuat că dispozițiile art. 5 din actualul Cod penal, în interpretarea care permite instanțelor de judecată, în determinarea legii penale mai favorabile, să combine dispozițiile Codului penal din 1969 cu cele ale actualului Cod penal, contravine dispozițiilor constituționale ale art. 1 alin. (4) privind separația și echilibrul puterilor în stat, precum și ale art. 61 alin. (1) privind rolul Parlamentului de unică autoritate legiuitoare a țării.

Potrivit art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală, „Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale”, iar potrivit art. 61 alin. (1) „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării.”

Raportat la aceste prevederi constituționale, în jurisprudența sa, Curtea a statuat că prevederile legale care guvernează activitatea instanțelor judecătorești și fixează poziția lor față de lege, acceptă în mod unanim că „atribuțiile judecătorului implică identificarea normei aplicabile, analiza conținutului său și o necesară adaptare a acesteia la faptele juridice pe care le-a stabilit, astfel încât legiuitorul aflat în imposibilitate de a prevedea toate situațiile juridice lasă judecătorului, investit cu puterea de a spune dreptul, o parte din inițiativă. Astfel, în activitatea de interpretare a legii, judecătorul trebuie să realizeze un echilibru între spiritul și litera legii, între exigențele de redactare și scopul urmărit de legiuitor, fără a avea competența de a legifera, prin substituirea autorității competente în acest domeniu” (a se vedea Decizia

Curții Constituționale nr. 838 din 27 mai 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 461 din 3 iulie 2009).

Puterea judecătorească, prin Înalta Curte de Casație și Justiție, are rolul constituțional de a da unui text de lege anumite interpretări, în scopul aplicării unitare de către instanțele judecătorești. Acest fapt nu presupune însă că instanța supremă se poate substitui Parlamentului, unica putere legiuitoare în stat, dar implică anumite exigențe constituționale ce țin de modalitatea concretă în care se realizează interpretarea. În cazul dedus judecății, interpretarea duală a dispozițiilor art. 5 din Codul penal este evidentă, însă, pentru argumentele expuse, una dintre interpretări contravine dispozițiilor care stabilesc sfera de competență a puterii legiuitoare, consacrate de art. 61 alin. (1) din Constituție, cu consecința înfrângerii separației și echilibrului puterilor în stat, prevăzute de art. 1 alin. (4) din Legea fundamentală. Astfel, interpretarea potrivit căreia legea penală mai favorabilă presupune aplicarea instituțiilor autonome mai favorabile, este de natură să înfrângă exigențele constituționale, deoarece, în caz contrar s-ar rupe legătura organică dintre instituțiile de drept penal aparținând fiecărei legi succesive, cu consecința directă a schimbării conținutului și sensului actelor normative adoptate de către legiuitor.

Curtea a observat că noțiunea de instituție autonomă nu este reglementată în niciunul dintre cele două coduri penale și nici în legea de aplicare a actualului Cod penal. Așa fiind, chiar dacă în limbajul juridic curent utilizarea noțiunii de instituție autonomă pentru anumite categorii juridice este acceptată, caracterul autonom al acesteia, astfel cum acesta este susținut în doctrină și practica judiciară, presupune că ea are o existență de sine stătătoare și nu depinde de ansamblul normativ în care este integrată pentru a-și îndeplini finalitatea. Or, o atare concluzie este inadmisibilă, întrucât nu se poate reține că o normă din Codul penal care reglementează cu privire la o anumită instituție de drept penal (recidivă, concurs de infracțiuni, prescripție etc.) este independentă de legea căreia îi aparține. Această distincție are o deosebită importanță pentru înțelegerea conceptului de lege, pentru că numai așa se poate oferi noțiunii de „lege penală mai favorabilă” un înțeles constituțional.

Faptul că legiuitorul a definit în art. 173 din Codul penal noțiunea de lege penală ca fiind „orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative care la data adoptării lor aveau putere de lege” nu echivalează cu împrejurarea că acele dispoziții sunt legi, ci doar cu faptul că sunt norme distincte care aparțin legii și au forța acesteia. Codul penal constituie o lege unitară, asemenea norme fiind prevăzute și în legile speciale care reglementează alte relații sociale, dar stabilesc, totodată, și fapte care constituie infracțiuni (cum ar fi infracțiunile reglementate de legislația vamală, fiscală etc.). Art. 1 alin. (1) din Codul penal stabilește că „Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni”, motiv pentru care în absența unei incriminări nu se poate vorbi de o lege penală. De aceea, înțelesul noțiunii de lege penală consacrat de art. 173 are în vedere alte acte normative care prevăd fapte ce constituie infracțiuni, legiuitorul urmărind a face legătura materială dintre Codul penal și alte legi speciale care, deși nu sunt penale, reglementând cu privire la alt tip de relații sociale, cuprind și dispoziții cu caracter penal. Calificarea caracterului penal al acestor dispoziții le scoate din sfera domeniului principal de reglementare (fiscal, vamal etc.) cu scopul de a înlătura orice fel de obiecții potrivit cărora faptele antisociale respective ar putea urma numai regimul juridic respectiv, în acest mod fiind exclusă o eventuală sustragere de la răspunderea penală. De altfel, dincolo de interpretarea acestui text, este de observat că acesta nu dispune

cu privire la aplicarea legii penale mai favorabile, exigențele acestui principiu fiind stabilite prin art. 5 din Codul penal.

Având rolul de garant al drepturilor și libertăților cetățenești, Curtea Constituțională nu poate ignora și alte consecințe de sorginte constituțională, cum ar fi exigențele ce țin de lipsa discriminării infractorului, fie ea, în acest caz, pozitivă, care nu numai că justifică, dar impun aplicarea unui tratament identic. Aceasta presupune că suspectii/inculpații care au comis fapte sub imperiul legii vechi, dar care vor fi judecați sub imperiul legii noi trebuie să aibă, în funcție de legea mai favorabilă, o situație juridică identică ori cu cei condamnați anterior potrivit legii vechi, ori cu cei ce vor săvârși infracțiuni potrivit legii noi, nefiind permisă o a treia formă de tratament sancționator ce combină dispoziții din ambele coduri. Prin urmare, pentru a satisface cerințele constituționale ale art. 16 alin. (1) potrivit căroră „Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări”, este interzisă alternarea instituțiilor de drept penal din cele două legi, deoarece, în caz contrar, în aplicarea legii penale mai favorabile s-ar crea o discriminare pozitivă cu consecința creării unui privilegiu pentru infractorul care este judecat în perioada de tranziție a legii.

Toate aceste argumente conduc la constatarea încălcării dispozițiilor art. 1 alin. (4) și art. 61 alin. (1) din Constituție, întrucât prin combinarea dispozițiilor penale din mai multe legi succesive se creează, pe cale judiciară, o a treia lege care neagă rațiunea de politică penală concepută de legiuitor. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că numai interpretarea prevederilor art. 5 din Codul penal în sensul că legea penală mai favorabilă se aplică în ansamblul ei este singura care poate înlătura viciul de neconstituționalitate.

Potrivit jurisprudenței sale, Curtea a consacrat posibilitatea și obligația sa de a interveni, ori de câte ori este sesizată, în cazul în care un text legal poate genera interpretări de natură a aduce atingere prevederilor constituționale. În practica sa recentă, Curtea a statuat că, „fără a nega rolul constituțional al instanței supreme, a cărei competență este circumscrisă situațiilor de practică neunitară, Curtea Constituțională reține că, în cazul în care un text legal poate genera interpretări diferite, este obligată să intervină ori de câte ori acele interpretări generează încălcări ale prevederilor Legii fundamentale. Constituția reprezintă cadrul și măsura în care legiuitorul și celelalte autorități pot acționa; astfel și interpretările care se pot aduce normei juridice trebuie să țină cont de această exigență de ordin constituțional cuprinsă chiar în art. 1 alin. (5) din Legea fundamentală, potrivit căruia în România respectarea Constituției și a supremației sale este obligatorie” (Decizia nr. 1092 din 18 decembrie 2012, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 67 din 31 ianuarie 2013).

Acest lucru este valabil și în ipoteza în care Înalta Curte de Casație și Justiție, în realizarea atribuțiilor constituționale prevăzute de art. 126 alin. (3), a pronunțat o decizie pentru interpretarea și aplicarea unitară a legii cu ocazia soluționării unui recurs în interesul legii. Prin aceasta instanța de contencios constituțional nu intră în sfera de competență a Înaltei Curți de Casație și Justiție, deoarece „Înalta Curte de Casație și Justiție, în acord cu dispozițiile constituționale ale art. 126 alin. (3), are competența exclusivă de a se pronunța asupra problemelor ce țin de interpretarea și aplicarea unitară a legii ori de câte ori practica judiciară impune acest lucru. Așa fiind, o decizie pronunțată într-o astfel de procedură nu poate constitui *eo ipso* obiect al cenzurii instanței de contencios constituțional (a se vedea Decizia nr. 409 din 4 noiembrie 2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 848 din 27

noiembrie 2003). Cu toate acestea, împrejurarea că printr-o decizie pronunțată într-un recurs în interesul legii se dă unui text legal o anumită interpretare nu este de natură a fi convertită într-un fine de neprimire care să oblige Curtea ca, în pofida rolului său de garant al supremației Constituției, să nu mai analizeze textul în cauză în interpretarea dată de instanța supremă (A se vedea Decizia nr. 8 din 18 ianuarie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 186 din 17 martie 2011).” (A se vedea Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 672 din 21 septembrie 2011.)

De altfel, Curtea Constituțională a stabilit că, „indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, atât instanțele judecătorești, cât și organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare” (Decizia nr. 536 din 28 aprilie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 482 din 7 iulie 2011). De asemenea, „în interpretarea legii, instanțele judecătorești, între care și Înalta Curte de Casație și Justiție, trebuie să respecte cadrul constituțional, iar sancționarea depășirii/încălcării acestuia revine în exclusivitate Curții Constituționale” (a se vedea în acest sens Decizia nr. 854 din 23 iunie 2011, precitată).

Aceleași rațiuni subzistă și în ce privește consacrarea unei anumite interpretări legale prin hotărâri prealabile pronunțate în temeiul art. 475 și următoarele din Codul de procedură penală, deoarece și aceste din urmă norme sunt, în concepția legiuitorului, o reflexie a dispozițiilor constituționale ale art. 126 alin. (3) potrivit cărora „Înalta Curte de Casație și Justiție asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către celelalte instanțe judecătorești, potrivit competenței sale.” Or, capitolul VI al titlului III din Codul de procedură penală instituie „Dispoziții privind asigurarea unei practici judiciare unitare” care se poate realiza fie prin recursuri în interesul legii, fie prin hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. De aceea, conținutul normei juridice, în interpretarea dată prin aceste din urmă hotărâri, este supus controlului de constituționalitate, asemenea interpretărilor date prin deciziile care soluționează recursurile în interesul legii, așa cum s-a stabilit prin jurisprudența Curții Constituționale arătată mai sus. În măsura în care prin dezlegarea dată unor probleme de drept se atribuie unui text de lege un anumit înțeles, instanța de judecată, din oficiu, procurorul sau partea dintr-un proces care se consideră prejudiciată constituțional de dispoziția legală respectivă în interpretarea statuată prin hotărârea prealabilă pot uza de invocarea excepției de neconstituționalitate.

Curtea Constituțională a reafirmat faptul că, potrivit dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Legea fundamentală, „De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor”. În jurisprudența sa, Curtea a statuat, cu valoare de principiu, că forța obligatorie ce însoțește actele jurisdicționale, deci și deciziile Curții Constituționale, se atașează nu numai dispozitivului, ci și considerentelor pe care se sprijină acesta. Astfel, Curtea a reținut că atât considerentele, cât și dispozitivul deciziilor sale sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept (a se vedea, în acest sens, Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1/1995 privind obligativitatea deciziilor sale pronunțate în cadrul controlului de constituționalitate, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 16 din 26 ianuarie 1995, Decizia nr. 1415 din 4 noiembrie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 796 din 23 noiembrie 2009, și Decizia nr. 414 din 14 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 291 din 4 mai 2010).

Astfel, indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text atunci când Curtea Constituțională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituția, menținându-se astfel prezumția de constituționalitate a textului în această interpretare, instanțele judecătorești trebuie să se conformeze deciziei Curții și să o aplice ca atare. De altfel, Curtea Constituțională a statuat că, în ceea ce privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, „aceasta vizează aplicarea legii și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art. 61 din Constituție, ar permite judecătorului să legifereze” (Decizia nr. 1470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 853 din 2 decembrie 2011). Prin urmare, orice altă interpretare pe care practica judecătorească o atribuie textului conferă acestuia vicii de neconstituționalitate.

Totodată, Curtea observă că prin Decizia nr. 2 din 14 aprilie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a decis că în aplicarea art. 5 din Codul penal prescripția răspunderii penale reprezintă o instituție autonomă față de instituția pedepsei, conferind astfel articolului 5 din Codul penal, în interpretarea dată, valențe neconstituționale. Curtea constată că, odată cu publicarea prezentei decizii în Monitorul Oficial al României, efectele Deciziei nr. 2 din 14 aprilie 2014 a instanței supreme încetează în conformitate cu prevederile art. 147 alin. (4) din Constituție și cu cele ale art. 477¹ din Codul de procedură penală.

De asemenea, Curtea a reținut că dispozițiile art. 5 alin. (2) teza întâi, conform cărora „Dispozițiile alin. (1) se aplică și actelor normative ori prevederilor din acestea declarate neconstituționale [...] dacă în timpul când acestea s-au aflat în vigoare au cuprins dispoziții penale mai favorabile”, nu sunt incidente ca efect al pronunțării prezentei decizii, întrucât, în acest caz, Curtea nu declară neconstituțională o prevedere legală, astfel că nu se produc consecințe asupra existenței normative în ordinea juridică a prevederii supuse controlului, ci se stabilește doar, pe cale de interpretare, un unic înțeles constituțional al art. 5 din Codul penal.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 5 din Codul penal sunt constituționale în măsura în care nu permit combinarea prevederilor din legi succesive în stabilirea și aplicarea legii penale mai favorabile și nicio autoritate publică nu poate ignora înțelesul constituțional astfel stabilit.

Decizia nr. 265 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 din Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 372 din 20 mai 2014

Citarea prin publicitate nu are loc *de plano*, ci este o acțiune subsecventă demersurilor nereușite efectuate în sensul aflării domiciliului pârâtului sau a unui alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii. Avansarea remunerației curatorului special numit de instanță în condițiile art. 58 și 167 din Codul de procedură civilă este în sarcina persoanei ale cărei interese sunt ocrotite prin numirea curatorului

Cuvinte cheie: *curatorul special, remunerație, taxe judiciare de timbru, acces la actul de justiție*

Rezumat

A. În motivarea excepției de neconstituționalitate autorul acesteia susține, în esență, că este neconstituțională obligația instituită în sarcina contestatorului de a avansa remunerația

curatorului special numit pentru protecția drepturilor procesuale ale debitorului. De asemenea, arată că actul normativ ale căror dispoziții sunt criticate reglementează o altă materie, respectiv taxele judiciare de timbru, ori remunerația curatorului special, reglementată de noul Cod de procedură civilă, nu are natura juridică a unei taxe judiciare de timbru, ci pe aceea a unui ajutor public judiciar, astfel că protejarea drepturilor procesuale ale unei părți, în speță debitorul, nu se poate face pe seama împovărării creditorului spre a-l determina, prin sarcini și cheltuieli financiare, să renunțe la protejarea dreptului său. Totodată, susține că justițiabilul nu poate fi obligat la cheltuieli excesive, impuse de către statul român pentru asigurarea unor proceduri judiciare, de natură să împiedice accesul la actul de justiție prin împovărare financiară.

B. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl constituie dispozițiile art. 48 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 392 din 29 iunie 2013, care au următorul cuprins: „(2) *Instanța poate stabili, prin încheierea prevăzută de art. 58 alin. (4) din Codul de procedură civilă, ca avansarea remunerației curatorului să se facă de cealaltă parte, când o asemenea măsură este în interesul continuării procesului.*”

În susținerea neconstituționalității acestor dispoziții legale sunt invocate prevederile constituționale ale art. 16 alin. (1) și (2) referitor la egalitatea în drepturi, art. 21 alin. (1) potrivit căruia „*Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime*” și art. 24 privind la dreptul la apărare.

C. Examinând excepția de neconstituționalitate, Curtea constată că aceasta este neîntemeiată, pentru motivele ce se vor arăta în continuare.

Instituția curatorului special a fost reglementată în art. 44 din Codul de procedură civilă din 1865, cu rolul de a preveni și înlătura anumite abuzuri ce ar fi putut apărea în exercitarea drepturilor procesuale ale persoanelor prevăzute de aceste dispoziții. Astfel, în caz de urgență, dacă persoana fizică lipsită de capacitatea de exercițiu a drepturilor civile nu avea reprezentant legal, instanța, la cererea părții interesate, putea numi un curator special, care să o reprezinte până la numirea reprezentantului legal, potrivit legii. De asemenea, instanța putea numi un curator special în caz de conflict de interese între reprezentant și cel reprezentat sau când o persoană juridică, chemată să stea în judecată, nu avea reprezentant legal. Aceste dispoziții se aplicau, în mod corespunzător, și persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă, iar numirea acestor curatori se făcea de instanța competentă să hotărască asupra cererii de chemare în judecată.

Prin Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 545 din 3 august 2012, a fost extinsă instituția curatei speciale. Potrivit art. 58 alin. (1), „*În caz de urgență, dacă persoana fizică lipsită de capacitatea de exercițiu a drepturilor civile nu are reprezentant legal, instanța, la cererea părții interesate, va numi un curator special, care să o reprezinte până la numirea reprezentantului legal, potrivit legii. De asemenea, instanța va numi un curator special în caz de conflict de interese între reprezentantul legal și cel reprezentat sau când o persoană juridică ori o entitate dintre cele prevăzute la art. 56 alin. (2), chemată să stea în judecată, nu are reprezentant.*” În virtutea art. 58 alin. (3), „*numirea acestor curatori se va face de instanța care judecă procesul, dintre avocații anume desemnați în acest scop de barou pentru fiecare instanță judecătorească.*”

Curatorul special are toate drepturile și obligațiile prevăzute de lege pentru reprezentantul legal”.

Este evident că această instituție, astfel cum este legiferată în Codul de procedură civilă, este menită să dea eficiență art. 24 din Constituție, dreptul la apărare fiind asigurat în plenitudinea sa. Astfel, această instituție vine să protejeze interesele celor chemați în judecată și care nu au capacitatea de exercițiu a drepturilor civile, intrând în această categorie nu numai minorii și interzișii – persoane fizice, ci și persoanele juridice ori entitățile prevăzute la art. 56 alin. (2) din Codul de procedură civilă.

Potrivit art. 167 alin. (1) din Codul de procedură civilă, în situația în care reclamantul învederează, motivat, că, deși a făcut tot ce i-a stat în putință, nu a reușit să afle domiciliul pârâtului sau un alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii, instanța va putea încuviința citarea acestuia prin publicitate. Ca atare, citarea prin publicitate nu are loc *de plano*, ci este o acțiune subsecventă demersurilor nereușite efectuate în sensul aflării domiciliului pârâtului sau a unui alt loc unde ar putea fi citat potrivit legii.

Într-o astfel de situație, instanța **va putea** încuviința, potrivit art. 167 alin. (1) din Codul de procedură civilă, citarea pârâtului prin publicitate, rămânând la aprecierea instanței dacă recurge la această posibilitate. Însă, în cazul în care instanța încuviințează citarea părții pârâte prin publicitate, este obligată să numească un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58 din același Cod, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului [art. 167 alin. (3) „*Odată cu încuviințarea citării prin publicitate, instanța va numi un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului*”]. Astfel, legiuitorul a extins protecția prevăzută la art. 58 alin. (1) din Codul de procedură civilă și asupra celor chemați în judecată și al căror domiciliu, **cu toate eforturile depuse**, nu a putut fi identificat.

Însă, în acest context, trebuie avute în vedere dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 719 din 12 octombrie 2011, ale Legii nr. 31/1990 a societăților, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1066 din 17 noiembrie 2004, ale Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 39 din 31 ianuarie 2000, ale Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 44/2008 privind desfășurarea activităților economice de către persoanele fizice autorizate, întreprinderile individuale și întreprinderile familiale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 328 din 25 aprilie 2008, ale Legii nr. 36/1991 privind societățile agricole și alte forme de asociere în agricultura, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 97 din 6 mai 1991, precum și alte acte normative care reglementează **obligația legală a persoanelor fizice și a persoanelor juridice de a aduce la cunoștința autorităților însărcinate cu evidența persoanelor fizice/juridice schimbarea domiciliului/reședinței ori, după caz, a sediului.**

În cauza dedusă judecății, instanța a încuviințat, potrivit art. 167 alin. (1) din Codul de procedură civilă, citarea uneia dintre părți prin publicitate, fiind obligată să numească un curator dintre avocații baroului, potrivit art. 58 din același Cod, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului [art. 167 alin. (3) Cod de procedură civilă], întrucât,

în această ipoteză, prevederile legale fiind imperative nu lasă posibilitatea de apreciere a instanței în ceea ce privește numirea curatorului.

Astfel, potrivit art. 48 alin. (1) și (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013, avansarea remunerației curatorului special numit de instanță în condițiile art. 58 și 167 din Codul de procedură civilă este **în sarcina persoanei ale cărei interese sunt ocrotite prin numirea curatorului**. Instanța poate stabili, prin încheierea prevăzută de art. 58 alin. (4) din Codul de procedură civilă, **ca avansarea remunerației curatorului să se facă de cealaltă parte, când o asemenea măsură este în interesul continuării procesului. În mod excepțional, în cazuri urgente, care nu suferă amânare, instanța va încuviința avansarea remunerației cuvenite curatorului special din bugetul statului**, iar sumele avansate din bugetul statului cu titlu de remunerație pentru curatorul special constituie **cheltuieli judiciare** și vor fi puse în sarcina părții care pierde procesul [art. 49 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013]. Partea care avansează sumele cu titlu de remunerație a curatorului special are protecția drepturilor procesuale, nefiindu-i limitat accesul la justiție, întrucât la finalul judecării aceste sume ce reprezintă remunerația curatorului special se includ în cheltuielile de judecată și **vor fi puse în sarcina părții care pierde procesul** [art. 48 alin. (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013]. Având în vedere cele expuse, prevederile criticate nu aduc atingere dispozițiilor art. 16 alin. (1) și (2), art. 21 alin. (1) și art. 24 din Legea fundamentală, fiind o transpunere a dispozițiilor constituționale privind garantarea dreptului la apărare și nu o piedică împotriva accesului la justiție, aplicându-se deopotrivă tuturor celor aflați în ipoteza normelor referitoare la instituția curatei speciale.

D. Curtea Constituțională respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată și constată că dispozițiile art. 48 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru sunt constituționale în raport de criticile formulate.

Decizia nr. 364 din 25 iunie 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 48 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial nr. 542 din 22 iulie 2014

2. Controlul de constituționalitate al hotărârilor plenului Camerei Deputaților, hotărârilor Plenului Senatului și hotărârilor plenului celor două Camere reunite ale Parlamentului [art. 146 lit. I) din Constituție]

Contestarea constituționalității unei hotărâri prin care Parlamentul a dispus ca unul dintre adjuncții Avocatului Poporului să îndeplinească atribuțiile funcției de Avocat al Poporului, după demisia acestuia și până la numirea unui nou Avocat al Poporului. Neîndeplinirea condițiilor de numire. Contestarea posibilității Parlamentului de a delega atribuțiile Avocatului Poporului unei alte persoane

Cuvinte cheie: *Avocatul Poporului, Numirea Avocatului Poporului; Controlul constituționalității hotărârilor Parlamentului, Hotărârile plenului Camerelor reunite ale Parlamentului, Instituții fundamentale ale statului*

Rezumat

I. În motivarea sesizării, se arată că, prin hotărârea criticată, cele două Camere ale Parlamentului au stabilit ca atribuțiile de Avocat al Poporului să fie preluate de unul dintre

adjuncții acestuia, Ecaterina-Gica Teodorescu, persoană care, însă, nu îndeplinește condițiile constituționale și legale în acest sens, aceleași ca pentru numirea în funcția de judecător al Curții Constituționale, și anume: pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior. Autorii sesizării precizează că niciuna dintre aceste condiții nu este îndeplinită de Ecaterina-Gica Teodorescu, care este economist și nu are, ca atare, înaltă competență profesională în domeniul juridic. Arată că Legea nr. 35/1997 nu prevede instituția interimatului sau pe cea a delegării atribuțiilor unui Avocat al Poporului demisionat unui adjunct al Avocatului Poporului. Într-o asemenea situație, Avocatul Poporului care a demisionat ar fi trebuit să își îndeplinească atribuțiile în continuare, până la numirea unui nou Avocat al Poporului. Susțin, de asemenea, autorii sesizării că, dacă Parlamentul ar fi dorit să desemneze un adjunct care nu îndeplinește condițiile de numire ca Avocat al Poporului, ar fi trebuit să modifice sau să completeze Legea nr. 35/1997.

II. Examinând sesizarea de neconstituționalitate, Curtea a procedat, mai întâi, la verificarea admisibilității acesteia. În acest sens, a reținut, în acord cu jurisprudența sa, că, deși hotărârea criticată are caracter individual, aceasta nu se constituie într-o cauză de inadmisibilitate a sesizării, întrucât art. 27 din Legea nr. 47/1992 nu instituie vreo diferențiere între hotărârile cu caracter normativ sau individual adoptate de plenul Camerei Deputaților, de plenul Senatului și de plenul celor două Camere reunite ale Parlamentului. De asemenea, Curtea a observat că Avocatul Poporului este o instituție de rang constituțional, fiind reglementată în Capitolul IV al Titlului II din Legea fundamentală, astfel că hotărârea criticată poate fi verificată și prin prisma prevederilor cuprinse în Legea nr. 35/1997, invocate de autorii sesizării. Aceasta, deoarece, potrivit jurisprudenței sale, norma prin raportare la care urmează să fie exercitat controlul de constituționalitate asupra hotărârilor care, prin obiectul lor, vizează organizarea și funcționarea autorităților și instituțiilor de rang constituțional poate fi și de nivel infraconstituțional, în considerarea domeniului de maximă importanță în care intervin aceste hotărâri.

Pe fondul sesizării, Curtea a observat, pentru început, că, prin art. 1 din Hotărârea nr. 75/2013, criticată în cauza de față, Parlamentul a luat act de hotărârea birourilor permanente reunite ale Camerei Deputaților și Senatului privind constatarea demisiei domnului Anastasiu Crișu din funcția de Avocat al Poporului și a dispus, prin art. 2 din aceeași hotărâre, ca doamna Ecaterina-Gica Teodorescu, adjunct al Avocatului Poporului, să îndeplinească atribuțiile funcției de Avocat al Poporului, până la numirea unui nou Avocat al Poporului.

Cu privire la critica potrivit căreia Parlamentul nu avea competența de a delega atribuțiile Avocatului Poporului unei alte persoane, acest lucru putând fi realizat doar de către însuși Avocatul Poporului, pe o perioadă de timp determinată, Curtea a observat că, potrivit art. 65 alin. (2) lit. i) din Constituție și art. 6 alin. (1) din Legea nr. 35/1997, Avocatul Poporului este numit de Parlament, în ședința comună a Camerei Deputaților și Senatului. În cazul imposibilității temporare de exercitare a funcției de Avocat al Poporului, atribuțiile acestuia vor fi îndeplinite, potrivit art. 10 alin. (3) și art. 12¹ lit. e) din Legea nr. 35/1997, de către adjuncții săi, în ordinea stabilită de acesta. Curtea a remarcat faptul că ipoteza imposibilității definitive de exercitare a funcției nu este reglementată, însă, prin nicio normă constituțională sau legală. Așadar, posibilitatea atribuirii exercițiului prerogativelor funcției de Avocat al Poporului unei

alte persoane în situația demisiei titularului funcției, situație care a generat prezenta sesizare de neconstituționalitate, nu este reglementată printr-o prevedere expresă nici în Legea fundamentală, nici în legea organică de organizare și funcționare a instituției Avocatului Poporului.

Autorii sesizării au susținut că, pentru a satisface exigențele art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție, referitoare la statul de drept și obligativitatea respectării legii, Parlamentul ar fi trebuit, mai întâi, să completeze Legea nr. 35/1997 cu un text care să îi permită acestuia să acopere și situația ivită prin speța de față. Curtea a observat că aceasta ar fi fost o variantă posibilă și, în același timp, dezirabilă, dar adoptarea unei legi de completare a Legii nr. 35/1997, care implică parcurgerea obligatorie a unei anumite proceduri legislative, cuprinzând elaborarea unui proiect de lege, dezbaterea și adoptarea acestuia în cele două Camere ale Parlamentului, ar fi presupus un interval de timp considerabil în care funcționarea legală a instituției Avocatului Poporului ar fi fost afectată. Prin hotărârea criticată, Parlamentul a dispus ca atribuțiile funcției de Avocat al Poporului să fie exercitate temporar de o altă persoană, până la numirea unui nou Avocat al Poporului. Curtea a reținut că soluția la care a recurs Parlamentul pentru a menține funcțională instituția Avocatului Poporului, instituție indispensabilă în cadrul democrației constituționale, cu un rol determinant în protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice, este o consecință logică a prevederilor constituționale, întrucât, de vreme ce Legea fundamentală îi conferă competența de a numi Avocatul Poporului, acesta are, implicit, și posibilitatea de a reglementa interimatul funcției, prin aplicarea regulii de interpretare *qui potest plus, potest minus*. Prin urmare, dacă are dreptul – și, în același timp, obligația – de a numi o persoană în funcția de Avocat al Poporului, cu atât mai mult se poate susține că Parlamentul are deplina îndreptățire de a desemna o persoană care să îndeplinească, cu caracter provizoriu, atribuțiile funcției până la numirea unui titular, în condițiile art. 65 alin. (2) lit. i) din Constituție.

În acest context, Curtea a remarcat lacunele cadrului normativ infraconstituțional în ce privește asigurarea continuității activității instituției Avocatului Poporului în situația în care mandatul persoanei numite de Parlament pentru a îndeplini această funcție încetează înainte de termen prin art. 9 alin. (1) din Legea nr. 35/1997. Astfel, în lege ar trebui prevăzute în mod expres competența Parlamentului de a desemna o persoană care să exercite cu titlu temporar atribuțiile funcției de Avocat al Poporului, condițiile pe care aceasta ar trebui să le îndeplinească și durata exercitării acestor atribuții.

Textul art. 8 alin. (4) din Legea nr. 35/1997, potrivit căruia mandatul Avocatului Poporului durează până la depunerea jurământului de către noul Avocat al Poporului, este aplicabil doar în ipoteza în care mandatul a luat sfârșit prin expirarea termenului pentru care acesta a fost acordat, așa cum rezultă din poziționarea sa în corpul legii. Dar mandatul acestuia poate înceta și înainte de termen, în anumite cazuri prevăzute de art. 9 alin. (1) din Legea nr. 35/1997, și anume în caz de demisie, revocare din funcție, incompatibilitate cu alte funcții publice sau private, imposibilitate de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile, constatată prin examen medical de specialitate, ori în caz de deces. În mod evident prelungirea mandatului fostului Avocat al Poporului nu poate avea loc în niciuna dintre aceste situații. Astfel, demisia reprezintă un act unilateral, iar autorul acesteia nu poate fi obligat să continue mandatul împotriva voinței sale, până la un moment nedeterminat în timp și a cărui stabilire îi este

complet exterioară. De asemenea, în cazul revocării din funcție, ar fi inacceptabilă îndeplinirea, cu caracter temporar, a atribuțiilor funcției de Avocat al Poporului chiar de către persoana cu privire la care Parlamentul a apreciat că nu și-a desfășurat activitatea în limitele stabilite de Constituție și lege. Tot astfel, incompatibilitatea cu alte funcții publice sau private reprezintă o stare ce nu poate fi menținută până la numirea unui nou Avocat al Poporului. În fine, decesul sau chiar și numai imposibilitatea de a-și îndeplini atribuțiile mai mult de 90 de zile, constatată prin examen medical de specialitate, reprezintă situații în care, în mod obiectiv, persoana inițial numită ca Avocat al Poporului nu poate să continue în mod tranzitoriu exercitarea mandatului până la numirea noului Avocat al Poporului.

Ca atare, Curtea a constatat că, pentru a evita apariția disfuncționalităților la nivelul unei instituții fundamentale a statului al cărei scop îl reprezintă apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice în raporturile acestora cu autoritățile publice, Parlamentul a procedat, în cazul de față, la asigurarea interimatului funcției de Avocat al Poporului prin nominalizarea unuia dintre adjuncții săi pentru îndeplinirea atribuțiilor acestei funcții, până la numirea unui nou Avocat al Poporului. Eventuala inacțiune a Parlamentului, în condițiile lipsei unui cadru legislativ explicit, ar fi fost de natură să pună sub semnul îndoielii eficacitatea instituției Avocatului Poporului până la data numirii unui titular pentru această funcție.

Referitor la critica potrivit căreia persoana pe care Parlamentul a desemnat-o pentru a exercita atribuțiile Avocatului Poporului, până la numirea unui nou Avocat al Poporului, nu întrunește condițiile de numire impuse de art. 6 alin. (2) din Legea nr. 35/1997, coroborate cu art. 143 din Constituție, Curtea a reținut că, potrivit art. 11 alin. (1⁶) din Legea nr. 35/1997, pot îndeplini funcția de adjunct al Avocatului Poporului absolvenți ai facultăților cu profil juridic, dar și altor facultăți cu un alt profil decât cel juridic. De asemenea, în art. 7 din Regulamentul de organizare și funcționare a instituției Avocatul Poporului, aprobat prin Hotărârea Biroului permanent al Senatului nr. 5/2002, republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 27 octombrie 2011, cu modificările ulterioare, sunt precizate condițiile pentru numirea în funcția de adjunct al Avocatului Poporului. Astfel, în ce privește studiile, acesta trebuie să fie absolvent, cu diplomă de licență, al unei facultăți de științe juridice, științe administrative, științe politice sau științe economice și să aibă vechime de cel puțin 8 ani în specialitatea studiilor absolvite.

Ca atare, având în vedere că pentru numirea în funcția de adjunct al Avocatului Poporului nu sunt prevăzute aceleași condiții cu cele stabilite pentru numirea în funcția de Avocat al Poporului, Curtea a apreciat că Parlamentul nu era ținut de nicio obligație constituțională sau legală de a nominaliza exclusiv o persoană care să îndeplinească aceste condiții. Cu atât mai mult cu cât, în mod obiectiv, este posibil ca niciunul dintre adjuncții Avocatului Poporului să nu le îndeplinească, situație în care, dacă s-ar urma raționamentul autorilor sesizării, ar fi cu neputință să fie asigurat interimatul funcției și ar fi, în acest mod, blocată activitatea unei instituții prevăzute de Legea fundamentală.

De asemenea, Curtea a constatat că, potrivit art. 10 alin. (3) din Legea nr. 35/1997, în caz de imposibilitate temporară a exercitării funcției, Avocatul Poporului stabilește ordinea în care adjuncții vor îndeplini atribuțiile sale. Or, de vreme ce legea permite ipoteza ca însuși Avocatul Poporului să delege exercitarea atribuțiilor unui adjunct care nu are studii juridice, atunci nici Parlamentului nu i se poate nega un asemenea drept. De altfel, adjuncții Avocatului Poporului

sunt numiți, potrivit art. 11 alin. (1) teza întâi din aceeași lege, de către birourile permanente ale Camerei Deputaților și Senatului, la propunerea Avocatului Poporului, cu avizul comisiilor juridice ale celor două Camere ale Parlamentului.

Așadar, faptul că persoana desemnată, potrivit hotărârii criticate, să preia atribuțiile funcției de Avocat al Poporului nu îndeplinește condițiile pentru numirea în funcția de Avocat al Poporului, nu este de natură să înfrângă niciun text constituțional sau legal.

III. Pentru toate aceste considerente, cu majoritate de voturi, Curtea a respins, ca neîntemeiată, sesizarea de neconstituționalitate referitoare la dispozițiile Hotărârii Parlamentului României nr. 75 din 20 decembrie 2013 privind constatarea încetării mandatului Avocatului Poporului și preluarea atribuțiilor acestei funcții de către un adjunct al Avocatului Poporului.

Decizia nr. 41 din 22 ianuarie 2014 referitoare la sesizarea de neconstituționalitate a Hotărârii Parlamentului României nr. 75/2013 privind constatarea încetării mandatului Avocatului Poporului și preluarea atribuțiilor acestei funcții de către un adjunct al Avocatului Poporului, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 105 din 12 februarie 2014

IV. Conflicte juridice de natură constituțională [art. 146 lit. e) din Constituție]

Intervenția Curții Constituționale devine legitimă ori de câte ori autoritățile și instituțiile publice menționate în titlul III din Constituție ignoră sau își asumă competențe constituționale de natură a crea blocaje ce nu pot fi înlăturate în alt mod. Aceasta este esența unui conflict juridic de natură constituțională

Cuvinte cheie: *Conflictele juridice de natură constituțională*

Rezumat

I. **Prin cererea formulată**, se solicită Curții Constituționale constatarea existenței unui conflict juridic de natură constituțională între autoritatea judecătorească și executivă, precum și dispunerea măsurilor necesare și utile pentru restabilirea ordinii constituționale care trebuie să existe între autoritățile statului. Se consideră că, în cauză, conflictul a fost generat de modul în care prefectul județului Suceava a înțeles să-și exercite prerogativele constituționale și legale, având în vedere refuzul acestuia de a emite ordinul de încetare a mandatului de primar al comunei Udești, ca urmare a constatării stării de conflict de interese prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă pronunțată de Curtea de Apel Suceava.

La data de 22 octombrie 2013, domnul Ioan Stratu, consilier local în cadrul Consiliului Local al Comunei Udești, s-a adresat Consiliului Superior al Magistraturii solicitând sesizarea Curții Constituționale cu conflictul juridic de natură constituțională intervenit între instituțiile statului, respectiv puterea judecătorească și puterea executivă, reprezentată de Guvernul României.

Se arată că prin Sentința Curții de Apel Suceava nr. 286 din 1 octombrie 2012, rămasă definitivă și irevocabilă prin nerecurare la Înalta Curte de Casație și Justiție, se menține Raportul de evaluare nr. 26.073/G/II/11.05.2012, întocmit de către Agenția Națională de

Integritate, prin care se confirmă starea de conflict de interese în care s-a aflat domnul Săvel-Viorel Botezatu, primarul comunei Udești din județul Suceava, care a încheiat contracte comerciale, în calitate de ordonator principal de credite, cu S.C. „Udișteana” - S.R.L. din Udești, societate la care este acționar unic, iar administrator este soția sa, Elena Botezatu.

Se menționează că, deși starea de conflict de interese a rezultat și în urma cercetării penale realizate de către Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Suceava, fiind aplicată în dosarul penal amenda administrativă, prefectul județului Suceava a fost înștiințat de către Agenția Națională de Integritate și a refuzat punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 176/2010 privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice, pentru modificarea și completarea Legii nr. 144/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Integritate, precum și pentru modificarea și completarea altor acte normative.

Potrivit punctului de vedere exprimat de prefectul județului Suceava, anexat la adresa domnului Ioan Stratu, nu se impune sancțiunea încetării de drept a mandatului de primar ca urmare a constatării unei stări de conflict de interese, acesta nefiind un motiv de încetare de drept a mandatului în legislația aplicabilă demnității, respectiv Legea administrației publice locale nr. 215/2001, republicată, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, cu modificările și completările ulterioare, și Legea nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, cu modificările și completările ulterioare.

II. Cu privire la cererea formulată, Curtea a reținut următoarele:

În ceea ce privește noțiunea de conflict juridic de natură constituțională dintre autorități publice

Fără a-i defini conținutul, atât Constituția, cât și Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale utilizează sintagma de „conflict juridic de natură constituțională”. Prin urmare, pentru stabilirea trăsăturilor conținutului conflictului juridic de natură constituțională, principialul reper l-a constituit jurisprudența Curții Constituționale și doctrina în materie.

Astfel, aceste conflicte au următoarele trăsături:

- sunt conflicte juridice;
- sunt conflicte juridice de natură constituțională;
- creează blocaje instituționale;
- vizează nu numai conflictele de competență (pozitive sau negative) născute între autoritățile publice, ci și orice situații conflictuale a căror naștere rezidă în mod direct din textul Constituției;
- se referă numai la anumite autorități care pot apărea ca subiecte ale acestuia.

Toate aceste trăsături au caracter cumulativ și nicidecum alternativ, neîndeplinirea vreuneia dintre ele fiind, *ab initio*, o cauză de respingere a sesizării.

1. Doctrina în materie, a relevat că un conflict juridic de natură constituțională „privește «competențele» sau «atribuțiile» autorităților publice; aceste «competențe» sau «atribuții» pentru a fi de «natură constituțională» trebuie să derive din Legea fundamentală, nu exclusiv

dintr-un act normativ subsecvent Constituției” (a se vedea, în acest sens I. Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 867).

Totodată, „art. 146 lit. e) din Constituție nu privește orice conflict, probabil și posibil, între autoritățile publice, ci numai conflictul juridic, deci nu și pe cel politic, și bineînțeles numai conflictul care să privească competențe constituționale” (a se vedea, în acest sens, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Constituția României, Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 1.405).

2. Aceste opinii exprimate în doctrină se reflectă și în jurisprudența în materie a instanței de contencios constituțional. Astfel, Curtea a stabilit că un conflict juridic de natură constituțională presupune acte sau acțiuni concrete prin care o autoritate ori mai multe își arogă puteri, atribuții sau competențe care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice, ori omisiunea unor autorități publice, constând în declinarea competenței ori în refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligațiile lor (Decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 144 din 17 februarie 2005). Totodată, prin Decizia nr. 97 din 7 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 169 din 5 martie 2008, Curtea a reținut: „Conflictul juridic de natură constituțională există între două sau mai multe autorități și poate privi conținutul ori întinderea atribuțiilor lor decurgând din Constituție, ceea ce înseamnă că acestea sunt conflicte de competență, pozitive sau negative, și care pot crea blocaje instituționale.” Mai mult, prin Decizia nr. 270 din 10 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 290 din 15 aprilie 2008, Curtea a statuat că textul art. 146 lit. e) din Constituție „stabilește competența Curții de a soluționa în fond orice conflict juridic de natură constituțională ivit între autoritățile publice, iar nu numai conflictele de competență născute între acestea”. Prin urmare, potrivit jurisprudenței Curții, conflictele juridice de natură constituțională nu se limitează numai la conflictele de competență, pozitive sau negative, care ar putea crea blocaje instituționale, ci vizează orice situații juridice conflictuale a căror naștere rezidă în mod direct în textul Constituției.

3. Raportând datele speței la considerentele de principiu reținute în jurisprudența sa, Curtea Constituțională urmează să analizeze dacă aspectele sesizate în cererea președintelui Consiliului Superior al Magistraturii întrunesc elementele constitutive ale unui conflict juridic de natură constituțională între autoritatea judecătorească și autoritatea executivă.

Astfel, Curtea constată că atribuția prefectului de a emite un ordin de încetare a mandatului de primar înainte de termen este prevăzută în art. 16 alin. (2) din Legea nr. 393/2004, art. 69 alin. (3) din Legea nr. 215/2001 și art. 26 din Legea nr. 340/2004 coroborate cu art. 25 alin. (2) teza a doua și alin. (3) și art. 26 alin. (1) lit. i) din Legea nr. 176/2010.

Totodată, examinând dispozițiile constituționale care reglementează instituția prefectului, Curtea constată că singura competență expres prevăzută este cea de la art. 123 alin. (5) potrivit căruia „Prefectul poate ataca în fața instanței de contencios administrativ un act al consiliului județean, al celui local sau al primarului, în cazul în care consideră actul ilegal”. De asemenea, analiza celorlalte prevederi constituționale nu numai că nu instituie, în mod direct, vreo competență certă cu privire la rolul prefectului de a emite un ordin de încetare a mandatului de primar, dar nici nu derivă în vreun fel din acestea. Mai mult, alin. (4) al art. 123 din Constituție

stabilește că „Între prefecți, pe de o parte, consiliile locale și primari, precum și consiliile județene și președinții acestora, pe de altă parte, nu există raporturi de subordonare”.

În final, art. 123 alin. (3) din Legea fundamentală prevede că „Atribuțiile prefectului se stabilesc prin lege organică”.

Așa fiind, din analiza susținerilor invocate în prezenta sesizare raportate la prevederile constituționale ale art. 123 - Prefectul, Curtea constată că nu poate fi reținută existența vreunui conflict juridic de natură constituțională, întrucât competențele prefectului în materia analizată derivă din lege și nu din Constituție.

Astfel, critica referitoare la nerespectarea rolului instituției prefectului de a emite un ordin de eliberare din funcție și de instituire a decăderii din dreptul de a mai ocupa o funcție eligibilă pentru o perioadă de 3 ani de la data încetării mandatului nu poate fi primită, deoarece, deși prin neîndeplinirea unei obligații ce izvorăște dintr-un act normativ inferior Constituției, respectiv art. 25 alin. (2) teza a doua și alin. (3) din Legea nr. 176/2010, s-a născut un conflict juridic, acesta nu poate fi asimilat unuia de natură constituțională.

Altfel spus, neîndeplinirea unor obligații de sorginte legală nu generează automat un conflict juridic de natură constituțională, întrucât eventuala ignorare a unei astfel de competențe a unei instituții sau autorități publice, fie ea nominalizată în chiar titlul III al Constituției României, nu reprezintă *eo ipso* o problemă de constituționalitate, ci una de legalitate, pentru că raportul acestora poate fi cenzurat în fața instanțelor de judecată. În acest sens s-a pronunțat Curtea Constituțională și prin Decizia nr. 901 din 17 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 503 din 21 iulie 2009.

Prin urmare, Curtea Constituțională nu poate da dezlegare unor probleme litigioase care intră în competența altor autorități și instituții publice, motiv pentru care modul de interpretare și aplicare al dispozițiilor legale incidente intră în sfera de înfăptuire a actului de justiție cu condiția ca instanțele judecătorești să fie sesizate prin acțiuni specifice.

Așa fiind, intervenția Curții devine legitimă ori de câte ori autoritățile și instituțiile publice menționate în titlul III din Constituție ignoră sau își asumă competențe constituționale de natură a crea blocaje ce nu pot fi înlăturate în alt mod. Aceasta este esența unui conflict juridic de natură constituțională.

III. Curtea a constatat că prefectul județului Suceava nu s-a abătut de la competențe constituționale, ci de la competențe ce izvorăsc din legi subsecvente Legii fundamentale și, prin urmare, nu se află în fața unui conflict juridic de natură constituțională, întrucât competența prefectului de a emite un ordin de încetare a mandatului de primar nu este prevăzută de Legea fundamentală.

Decizia nr. 108 din 5 martie 2014 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre autoritatea judecătorească și autoritatea executivă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 aprilie 2014

Primul-ministru are competența constituțională de a refuza contrasemnarea decretului Președintelui României de conferire a unor decorații sau titluri de onoare. Nemotivarea acestui refuz sau caracterul justificat al motivării refuzului nu sunt producătoare de consecințe juridice, astfel încât ele însele nu pot declanșa un conflict juridic de natură constituțională. Dialogul dintre autoritățile public trebuie să respecte principiul constituțional al comportamentului loial

Cuvinte cheie: Conflictele juridice de natură constituțională. Conferirea decorațiilor și a titlurilor de onoare. Decretele Președintelui României. Contrasemnarea decretelor Președintelui României. Răspunderea politică a Guvernului

Rezumat

I. **Prin cererea formulată**, se solicită Curții Constituționale constatarea existenței unui conflict juridic de natură constituțională între prim-ministru, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte, conflict ivit ca urmare a nemotivării refuzului prim-ministrului de a contrasemna decretul Președintelui României privind conferirea unor decorații mai multor personalități ale culturii românești ce au asigurat conducerea Institutului Cultural Român în perioada 2005-2012.

Președintele României invocă în susținerea cererii sale dispozițiile constituționale ale art. 94 lit. a) privind atribuția Președintelui de a conferi decorații și titluri de onoare, ale art. 100 alin. (2) privind atribuția prim-ministrului de a contrasemna decretelor emise de Președinte prin care se conferă decorații și titluri de onoare, precum și ale art. 146 lit. e) privind atribuția Curții Constituționale de a soluționa conflicte juridice de natură constituțională.

Se arată că, la data de 25 aprilie 2014, prin intermediul Cancelariei Ordinilor din cadrul Administrației Prezidențiale, Președintele României a transmis prim-ministrului spre contrasemnare două proiecte de decrete de decorare a unor personalități care au îndeplinit funcții de conducere în cadrul Institutului Cultural Român, precum și a unor personalități din comunitatea românească din vecinătatea României, proiecte însoțite de memorandumul cuprinzând motivele avute în vedere pentru acordarea distincțiilor. La data de 29 aprilie 2014 Guvernul a restituit Administrației Prezidențiale proiectul de decret contrasemnat privind decorarea unor personalități din comunitatea românească din vecinătatea României, precum și rezoluția de refuz de contrasemnare a decretului de decorare a unor personalități ce au condus Institutul Cultural Român.

În consecință se apreciază că prim-ministrul a refuzat nemotivat să contrasemneze proiectul de decret privind conferirea a trei decorații, respectiv: Ordinul Național Steaua României - în grad de Cavaler, Ordinul Național Serviciul Credincios - în grad de Cavaler și Ordinul Național Pentru Merit - în grad de Cavaler.

Se apreciază că refuzul exprimat de prim-ministru, fără a cuprinde vreo motivare, a creat un blocaj la nivel instituțional, generând un conflict juridic de natură constituțională între

autoritățile publice implicate în procedura acordării decorațiilor, respectiv prim-ministrul, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte.

Cu privire la exercitarea atribuției de conferire a decorațiilor și titlurilor de onoare, se arată că Președintele României își exercită competențele atribuite prin Constituție fie prin exercițiul exclusiv al voinței sale, fie prin partajarea prerogativelor cu alte autorități publice. Din analiza dispozițiilor art. 94 lit. a) și art. 100 alin. (2) din Constituție, rezultă că pentru conferirea unei decorații de către Președintele României este necesar ca prim-ministrul să contrasemneze decretul. Rațiunea contrasemnării decretului Președintelui României de către prim-ministru rezidă tocmai în colaborarea ce trebuie să existe între autoritățile semnatare ale actului.

Având în vedere Decizia nr. 88 din 20 ianuarie 2009, se apreciază că un refuz nemotivat echivalează cu un drept de veto exercitat de către prim-ministru, ce goleşte de conținut atribuția constituțională a Președintelui României de a conferi decorații și titluri de onoare. Deși orice autoritatea publică dispune de o largă putere de apreciere, precizarea motivelor pe care se întemeiază refuzul exercitării unei competențe constituționale este de esența statului democratic, motivarea asigurând transparența în exercitarea atribuțiilor constituționale și, implicit, o bună administrare. În sensul necesității motivării refuzului de a exercita o competență constituțională este invocată jurisprudența Curții Constituționale, și anume Decizia nr. 375 din 6 iulie 2005, Decizia nr. 356 din 5 aprilie 2007 și Decizia nr. 98 din 7 februarie 2008.

De asemenea, se apreciază, ținând seama de Decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005, că cererea de față vizează constatarea existenței unui conflict juridic de natură constituțională ivit între prim-ministru, pe de-o parte, și Președintele României, pe de altă parte, cauzat de acțiunea prim-ministrului de a nu motiva refuzul de a contrasemna decretul de conferire a unor decorații, ceea ce întrunește elementele constitutive ale unui conflict juridic de natură constituțională între autoritățile publice.

În consecință, se apreciază că, prin modul în care a înțeles să își exercite atribuția legală a contrasemnării, prim-ministrul a nesocotit flagrant principiul constituțional al loialității și colaborării autorităților publice.

Prin urmare, având în vedere art. 142 alin. (1) din Constituție, precum și situația de blocaj existentă, se solicită Curții Constituționale să restabilească ordinea constituțională cât mai urgent posibil, statuând cu privire la modalitatea și limitele în care prim-ministrul poate acționa pentru îndeplinirea atribuției constituționale de a contrasemna decretul Președintelui României privind conferirea unor decorații și titluri de onoare, în sensul obligației de a motiva refuzul, urmând ca autoritățile publice implicate în conflict să se conformeze acestei conduite, în considerarea caracterului general obligatoriu al deciziilor pe care aceasta le pronunță, potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție.

II. Cu privire la cererea formulată, Curtea a reținut următoarele:

Președintele României are atribuția constituțională de a conferi decorații, conform art. 94 lit. a) din Constituție. În aplicarea acestei prevederi constituționale, a fost adoptată Legea nr. 29/2000 privind sistemul național de decorații al României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 118 din 18 februarie 2014. Potrivit art. 4 alin. (1) din această lege,

decorațiile sunt conferite prin decret de Președintele României, în baza propunerilor de decorare individuale. Aceste propuneri se fac de către președintele Senatului sau de președintele Camerei Deputaților, pentru Președintele României, prim-ministru, senatori și deputați; de către prim-ministru, pentru membrii Guvernului, și de către miniștrii și conducătorii instituțiilor și organizațiilor centrale autonome, pentru persoanele din domeniul lor de activitate. Prin excepție, Președintele României poate conferi decorații și din proprie inițiativă, dar „în proporție de 1% din numărul total stabilit prin lege pentru fiecare grad sau clasă a fiecărei decorații, cu excepția gradelor de Mare Ofițer, Mare Cruce și Colan” [art. 4 alin. (3) din lege].

Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, conflictul juridic de natură constituțională presupune acte sau acțiuni concrete prin care o autoritate ori mai multe își arogă puteri, atribuții sau competențe care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice, ori omisiunea unor autorități publice, constând în declinarea competenței ori în refuzul de a îndeplini anumite acte care intră în obligațiile lor (Decizia nr. 53 din 28 ianuarie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 144 din 17 februarie 2005). Totodată, conflictul juridic de natură constituțională există între două sau mai multe autorități și poate privi conținutul ori întinderea atribuțiilor lor decurgând din Constituție, ceea ce înseamnă că acestea sunt conflicte de competență, pozitive sau negative, și care pot crea blocaje instituționale (Decizia nr. 97 din 7 februarie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 169 din 5 martie 2008). Mai mult, Curtea a statuat că textul art. 146 lit. e) din Constituție „stabilește competența Curții de a soluționa în fond orice conflict juridic de natură constituțională ivit între autoritățile publice, iar nu numai conflictele de competență născute între acestea” (Decizia nr. 270 din 10 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 290 din 15 aprilie 2008). Prin urmare, potrivit jurisprudenței Curții, conflictele juridice de natură constituțională „nu se limitează numai la conflictele de competență, pozitive sau negative, care ar putea crea blocaje instituționale, ci vizează orice situații juridice conflictuale a căror naștere rezidă în mod direct în textul Constituției” (a se vedea Decizia Curții Constituționale nr. 901 din 17 iunie 2009, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 503 din 21 iulie 2009, Decizia nr. 1.525 din 24 noiembrie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 818 din 7 decembrie 2010, sau Decizia nr. 108 din 5 martie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 257 din 9 aprilie 2014).

Raportând cele de mai sus la cauza de față, Curtea a reținut că motivul invocat de Președintele României ca fiind generator al unui conflict, respectiv nemotivarea refuzului prim-ministrului de a contrasemna decretul de conferire a decorației, reprezintă, de principiu, o problemă juridică, întrucât aceasta vizează existența sau nu a unei obligații juridice a prim-ministrului ca, în cazul refuzului contrasemnării decretului de decorare, să indice motivele care au stat la baza acestui refuz. Curtea a apreciat, de asemenea, că această problemă juridică este de nivel constituțional, întrucât ea vizează interpretarea art. 94 lit. a) și a art. 100 alin. (2) din Constituție, respectiv obligațiile care incumbă prim-ministrului și Președintelui României în îndeplinirea atribuțiilor conferite de Constituție. Aceste obligații au o relație directă cu atribuțiile constituționale exercitate, existând o legătură indisolubilă între acestea.

Pentru a se stabili, însă, existența unui conflict în sensul art. 146 lit. e) din Constituție, Curtea a analizat dacă autoritățile publice implicate în acest diferend - Președintele României sau prim-ministrul - au încălcat vreun text constituțional, pentru că numai o atare conduită poate sta la baza generării conflictului.

Curtea a reținut că, în funcție de criteriul condițiilor de exercitare, atribuțiile Președintelui României se clasifică în atribuții pentru exercitarea cărora actele sau faptele președințiale nu sunt supuse niciunei condiții exterioare și în atribuții pentru exercitarea cărora actele sau faptele președințiale sunt supuse unor condiții exterioare, în această din urmă situație, actele Președintelui României necesită fie aprobarea Parlamentului, fie contrasemnarea, fie îndeplinirea altor condiții extrinseci.

Curtea a constatat că exercitarea atribuției Președintelui României de a conferi decorații sau titluri de onoare [art. 94 lit. a) din Constituție] presupune exercitarea concurentă de către prim-ministru a atribuției sale prevăzute la art. 100 alin. (2) din Constituție, care prevede expres că decretul astfel emis - act juridic al Președintelui României - se contrasemnează de prim-ministru. În consecință, Curtea a stabilit că exercitarea atribuției Președintelui României de a conferi prin decret decorații sau titluri de onoare este supusă unei condiții exterioare, respectiv contrasemnarea decretului, condiție fără de care acesta nu poate fi emis.

Curtea, prin Decizia nr. 87 din 30 septembrie 1994, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 292 din 14 octombrie 1994, a statuat că prin locul și rolul său, derivat din alegerea directă de către popor - ceea ce îi conferă un grad echivalent de legitimitate cu Parlamentul, de asemenea, ales direct -, Președintele României nu poate fi participant la o dezbatere parlamentară, deoarece aceasta ar însemna să își angajeze răspunderea politică, ceea ce este contrar poziției sale constituționale, situându-l într-o poziție similară cu aceea a Guvernului care, potrivit art. 108 alin. (1) din Constituție, răspunde politic în fața Parlamentului. Așadar, rezultă că Președintele României nu răspunde politic în fața Parlamentului.

În acest context, Curtea a constatat că rațiunea pentru care legiuitorul constituant a introdus obligația contrasemnării decretelor Președintelui prevăzute la art. 100 alin. (2) din Constituție este dată atât de necesitatea exercitării unui control de legalitate cu privire la actul Președintelui, cât și de necesitatea existenței unei forme de răspundere politică pe care una dintre autoritățile publice implicate în procedura emiterii decretului de conferire a decorațiilor trebuie să și-o asume în fața Parlamentului. Întrucât Președintele nu răspunde politic în fața Parlamentului, această răspundere îi revine prim-ministrului pentru actul contrasemnării. De aceea, în vederea contrasemnării decretului de conferire a decorațiilor, între Președintele României și prim-ministru există posibilitatea consultării prealabile emiterii unui decret, chiar și la nivel informal.

Curtea a stabilit că acest mecanism constituțional, pe de o parte, dă posibilitatea manifestării controlului parlamentar în mod plenar și direct asupra activității prim-ministrului și, în final, a Guvernului. Pe de altă parte, asigură, în acest fel, și un echilibru între puterile statului, cea executivă, reprezentată de Președinte și prim-ministru, pe de o parte, și cea legislativă, reprezentată de Parlament, evitându-se posibilitatea unui exces de putere din partea executivului.

Curtea a constatat, aşadar, că Preşedintele României are competenţa de a emite decretul de decorare, în timp ce prim-ministrul are competenţa de a-l contrasemna; actele juridice ale Preşedintelui (decretele), precum şi actele cu valoare juridică ale prim-ministrului (contrasemnarea), pe lângă componenta lor juridică, au şi o puternică semnificaţie politică; răspunderea politică pe care şi-o angajează prim-ministrul pentru actele săvârşite în cursul mandatului vizează şi contrasemnarea decretelor Preşedintelui; niciunul dintre cele două subiecte de drept nu îl poate obliga pe celălalt să îndeplinească sau să consimtă la îndeplinirea unor acte care le-ar afecta fie suportul politic al electoratului, fie al Parlamentului; consensul trebuie să caracterizeze relaţia dintre cele două subiecte de drept atunci când ele trebuie să conlucreze la emiterea unui decret (semnare/contrasemnare); şi, în fine, lipsa contrasemnăturii prim-ministrului atrage inexistenţa decretului de conferire a decoraţiilor.

În aceste condiţii, Curtea a stabilit că prim-ministrul are competenţa constituţională de a refuza contrasemnarea decretului de conferire a decoraţiilor atât pentru motive de legalitate, cât şi de oportunitate.

Emiterea decretului de conferire a decoraţiilor atestă existenţa unui acord de voinţe între Preşedintele României şi prim-ministru, respectiv între vârfurile puterii executive, fiind rezultatul unor consultări purtate între cele două autorităţi publice. Iniţierea acestora este, de regulă, de resortul Guvernului sau al Parlamentului, cu excepţia situaţiilor prevăzute de art. 4 alin. (3) din Legea nr. 29/2000, ipoteză în care iniţiativa aparţine Preşedintelui României. Însă, în toate aceste situaţii, conferirea decoraţiilor implică intervenirea unui element subiectiv din partea autorităţilor publice cu competenţe în această procedură. Astfel, atât iniţierea procedurii, cât şi conferirea în sine a decoraţiilor sunt rezultatul propriilor aprecieri subiective ale acestor autorităţi, care, pentru conduita lor, răspund, din punct de vedere politic, direct sau indirect, în faţa electoratului sau a Parlamentului, după caz. Rezultă un concurs de aprecieri subiective care, în final, poate duce la emiterea sau nu a decretului de conferire a decoraţiei, fără ca persoana propusă spre decorare să fie vătămată în vreun drept al său din moment ce aceasta are doar o expectanţă cu privire la conferirea decoraţiei, şi nu dreptul. În aceste condiţii, motivarea refuzului de a contrasemna decretul nu poate fi calificată nici ca fiind parte componentă a refuzului, nici ca având un caracter justificat sau nejustificat şi, în consecinţă, nici nu poate forma obiectul unui control cu caracter jurisdicţional realizat, eventual, de Curtea Constituţională.

Aşadar, ceea ce produce efecte juridice nu este motivarea refuzului sau caracterul justificat al motivării refuzului, ci refuzul contrasemnării decretului. Motivarea nu ar însemna decât indicarea temeiurilor subiective care au stat la baza deciziei luate, fără a exista o finalitate juridică a acestei operaţiuni tehnice în sensul generării unei noi competenţe în sarcina Preşedintelui României. Constituţia nu prevede, nici expres, nici implicit, posibilitatea Preşedintelui României de a-l obliga pe prim-ministru să contrasemneze un decret de conferire a unei decoraţii în cazul unui refuz iniţial al acestuia. Rezultă că motivarea în sine a refuzului nu are nicio consecinţă juridică.

Referitor la invocarea principiului constituţional al comportamentului loial, Curtea a stabilit că aplicarea acestui principiu reprezintă o operaţiune juridică bivalentă, fiind deopotrivă opozabilă celor două autorităţi publice implicate în procedura de emitere a decretului de conferire a decoraţiilor sau titlurilor de onoare. De aceea, în baza acestui principiu, pe de o

parte, inițiatorul decretului - Președintele României - are posibilitatea de a se consulta cu prim-ministrul pentru realizarea unui consens între cele două vârfuluri ale puterii executive înainte de solicitarea contrasemnării prim-ministrului cu privire la decretul de conferire a decorațiilor sau titlurilor de onoare. Pe de altă parte, deși niciun text constituțional nu obligă prim-ministrul să indice motivele care au determinat refuzul contrasemnării decretului menționat, totuși, în spiritul aceleiași principiu constituțional, ar fi util ca și prim-ministrul să colaboreze în mod deschis cu Președintele, inclusiv prin inițierea unor consultări cu acesta. De asemenea, în condițiile în care nici nu s-a inițiat vreo consultare de către Președinte sau prim-ministru și nici nu s-a motivat refuzul contrasemnării, inițiatorul decretului are posibilitatea, la rândul său, de a deschide un dialog constituțional cu prim-ministrul în vederea lămuririi motivelor care au determinat refuzul contrasemnării decretului menționat și al realizării unui consens, astfel încât să nu se ajungă la sesizarea Curții Constituționale, aceasta din urmă neavând competența de a mijloci un asemenea consens.

Curtea a mai observat că autorul sesizării a identificat două decizii ale instanței constituționale, respectiv Decizia nr. 356 din 5 aprilie 2007, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 322 din 14 mai 2007, și Decizia nr. 375 din 6 iulie 2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 591 din 8 iulie 2005, prin care s-a stabilit că, în raporturile sale cu Guvernul, Președintele României trebuie să își motiveze refuzul în îndeplinirea uneia dintre atribuțiile sale. Analizând deciziile menționate, Curtea a constatat că nu se poate ajunge la concluzia aplicării *mutatis mutandis* în cauza de față a raționamentului sau a soluției legislative anterior menționate. În niciunul dintre cazuri Președintele României nu își asumă vreo răspundere politică, ci doar juridică în sensul legalității desfășurării procedurii care se finalizează cu decretul de numire. Astfel, având în vedere diferențele juridice majore existente între instituția contrasemnării decretului, pe de o parte, și atribuția Președintelui României de numire fie în funcția de membru al Guvernului, fie în alte funcții publice, pe de altă parte, nu se poate ajunge la concluzia existenței obligației prim-ministrului de a motiva refuzul contrasemnării decretului.

Așadar, Curtea a stabilit că atât Președintele României, cât și Guvernul și-au exercitat competențele prevăzute de Constituție, fără să își aroge competențe care, potrivit Constituției, aparțin altor autorități publice, ori să omită să îndeplinească anumite acte care intrau în obligațiile lor constituționale. Fiecare autoritate publică și-a îndeplinit atribuțiile conform cu prevederile Constituției, astfel încât, în aceste condiții, diferendul invocat de Președintele României cu privire la interpretarea art. 94 lit. a) și art. 100 alin. (2) din Constituție nu poate fi echivalat din punct de vedere juridic cu un conflict în sensul autonom pe care îl presupune art. 146 lit. e) din Constituție. De aceea, Curtea nu a constatat existența niciunui conflict juridic de natură constituțională între Președintele României, pe de o parte, și prim-ministru, pe de altă parte, ivit ca urmare a nemotivării refuzului prim-ministrului de a contrasemna decretul Președintelui României privind conferirea unor decorații mai multor personalități ale culturii românești ce au asigurat conducerea Institutului Cultural Român în perioada 2005-2012.

III. Curtea a constatat că nu a existat un conflict juridic de natură constituțională între prim-ministru, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte, ivit ca urmare a nemotivării refuzului prim-ministrului de a contrasemna decretul Președintelui României privind conferirea unor decorații.

Decizia nr. 285 din 21 mai 2014 asupra cererii de soluționare a conflictului juridic de natură constituțională dintre prim-ministru, pe de o parte, și Președintele României, pe de altă parte, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 478 din 28 iunie 2014

Notă: Trei judecători au formulat opinie separată.

V. Soluționarea contestațiilor având ca obiect constituționalitatea unui partid politic [art. 146 lit. k) din Constituție]

Contestarea constituționalității funcționării ca partid politic a Uniunii Democratice Maghiare din România. Inadmisibilitate ca urmare a lipsei calității de titular al dreptului de sezină al autorului contestației și a lipsei calității de partid politic a Uniunii Democratice Maghiare din România

Cuvinte cheie: *Controlul constituționalității partidelor politice, Admisibilitatea sesizării, Titularii dreptului de sesizare a Curții, Obiectul contestației*

Rezumat

I. În motivarea contestației, autoarea acesteia arată, în esență, că Uniunea Democrată Maghiară din România este înregistrată ca „uniune culturală”, or, potrivit legii, asociațiile și fundațiile sunt considerate persoane juridice de drept privat și ele nu au drepturile politice ale partidelor, astfel că nu pot fi subvenționate de la bugetul de stat pentru activități politice în campanii electorale. Totuși, Uniunea Democrată Maghiară din România se declară partid politic sau formațiune politică, fiind implicată în viața politică a țării prin diverse modalități. Astfel, participă la guvernare, este considerată partid parlamentar, având activitate legislativă, propune candidați pentru consiliile locale și județene, precum și pentru primari, are reprezentanți în birourile electorale, beneficiază de timpi de antenă la radio și la televiziune în mod gratuit, fiind finanțată atât ca uniune culturală, cât și ca partid politic parlamentar, din bugetul de stat. Totodată, autoarea contestației pune la îndoială constituționalitatea participării Uniunii Democratice Maghiare din România în alegeri cu candidați proprii, în condițiile în care există partide politice ale etnicilor maghiari înregistrate în Registrul Partidelor Politice.

II. Examinând contestația formulată, Curtea a reținut că, potrivit art. 146 lit. k) din Constituție, hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic, un conținut normativ similar avându-l și art. 39 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

În acest scop, Curtea verifică îndeplinirea condițiilor de fond privind activitatea partidului politic, cuprinse în art. 40 alin. (2) din Legea fundamentală, care prevede că sunt neconstituționale partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României. Totodată, în exercitarea acestui tip de control, Curtea se raportează la dispozițiile art. 30 alin. (7) din Legea fundamentală, care interzic defăimarea țării

și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. De asemenea, are în vedere și art. 3 din Legea partidelor politice nr. 14/2003, care stabilește că pot funcționa ca partide politice numai asociațiile cu caracter politic, constituite potrivit legii, care militează pentru respectarea suveranității naționale, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale, a ordinii de drept și a principiilor democrației constituționale. Același articol precizează că sunt interzise partidele politice care, prin statutul, programele, propaganda de idei ori prin alte activități pe care le organizează, încalcă prevederile art. 30 alin. (7), art. 40 alin. (2) sau (4) din Constituție.

În soluționarea contestației cu care a fost sesizată, Curtea a analizat, mai întâi, admisibilitatea acesteia, verificând condițiile pe care contestațiile referitoare la constituționalitatea unui partid politic trebuie să le îndeplinească, referitoare la calitatea autorului sesizării și la obiectul acesteia.

Sub primul aspect, Curtea a reținut că subiectele de drept care pot sesiza Curtea pentru exercitarea acestei atribuții sunt expres și limitativ enumerate în art. 39 alin. (2) din Legea nr. 47/1992, legea conferindu-le acest drept doar președinților celor două Camere ale Parlamentului, pe baza unei hotărâri adoptate de Cameră cu votul majorității membrilor săi, și Guvernului. În lumina acestor dispoziții de lege, Curtea a constatat inadmisibilitatea contestației, care a fost formulată de o persoană căreia legea nu îi recunoaște posibilitatea de a investi Curtea Constituțională cu soluționarea unei contestații referitoare la constituționalitatea unui partid politic.

În plus, Curtea a observat că a existat un impediment cu privire la examinarea pe fond a contestației și din perspectiva obiectului contestației formulate. În acest sens, Curtea a reținut că, potrivit art. 146 lit. k) din Constituție, are competența de a hotărî asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic. Or, astfel cum rezultă din evidențele electronice ale Ministerului Justiției, Uniunea Democrată Maghiară din România nu figurează în Registrul partidelor politice ținut de Tribunalul București, ci în Registrul Național al Organizațiilor Non-guvernamentale constituite potrivit prevederilor Legii nr. 21/1924 pentru persoanele juridice (asociații și fundații) sau, după caz, ale Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații.

Curtea a observat că, potrivit art. 9 alin. (6) din Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, legal constituite, prevăzute la alin. (1)-(3) al art. 9, le este aplicabil același regim juridic ca și partidelor politice în procesul electoral. Organizațiile la care se referă art. 9 alin. (1)-(3) sunt cele care nu au obținut în alegeri cel puțin un mandat de deputat sau de senator și care au dreptul la un mandat de deputat, dacă au obținut, pe întreaga țară, un număr de voturi egal cu cel puțin 10% din numărul mediu de voturi valabil exprimate pe țară pentru alegerea unui deputat, cele reprezentate în Parlament, precum și cele de utilitate publică și care prezintă Biroului Electoral Central o listă de membri cuprinzând un număr de cel puțin 15% din numărul total al cetățenilor care, la ultimul recensământ, s-au declarat ca aparținând minorității respective. Totuși, asimilarea făcută de lege sub aspectul

participării la procesul electoral nu conduce la transformarea Uniunii Democrate Maghiare din România în partid politic, ea păstrându-și regimul juridic de asociație. Or, potrivit art. 56 din Ordonanța Guvernului nr. 26/2000, o asociație se poate dizolva, prin hotărâre judecătorească, la cererea oricărei persoane interesate, instanța competentă să hotărască dizolvarea fiind judecătoria în circumscripția căreia asociația își are sediul.

Prin urmare, de vreme ce Uniunea Democrată Maghiară din România nu se încadrează legal ca partid politic, în sensul Legii partidelor politice nr. 14/2003, Curtea Constituțională nu este competentă să verifice constituționalitatea acesteia, contestația formulată fiind, și din această perspectivă, inadmisibilă.

Curtea a observat, de asemenea, că, în esență, autoarea contestației a criticat faptul că, potrivit cadrului legal în prezent în vigoare, Uniunea Democrată Maghiară din România are posibilitatea de a-și desfășura activitatea într-o manieră similară partidelor politice. Această modalitate de formulare poate conduce la ideea că intenția autoarei contestației a fost aceea de a supune controlului de constituționalitate prevederile legale care instituie și recunosc organizațiilor minorităților naționale dreptul de a funcționa după reguli similare celor care guvernează activitatea partidelor politice. Or, Curtea Constituțională nu poate proceda la verificarea constituționalității unor prevederi din legi sau ordonanțe decât în condițiile sesizării sale potrivit art. 146 lit. d) din Legea fundamentală, situație inaplicabilă cazului de față.

III. Pentru toate aceste considerente, Curtea a respins, ca inadmisibilă, contestația referitoare la constituționalitatea funcționării ca partid politic a Uniunii Democrate Maghiare din România.

Decizia nr. 272 din 7 mai 2014 referitoare la contestația având ca obiect constituționalitatea Uniunii Democrate Maghiare din România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 451 din 20 iunie 2014